

Anna Kldiaşvili
Nino Qaqanidze

İncəsənət

5

Müəllimin kitabı

Ümumi təhsilin milli məqsədləri

Gürcüstanda ümumtəhsil sisteminin məqsədi özündə milli və ümumbəşər dəyərləri daşıyan, müstəqil şəxsiyyətin formalaşdırılmasında əlverişli şərait yaratmaqdır. Bununla yanaşı, təhsil sistemi yeniyetmədə əqli və fiziki bacarıqları inkişaf etdirir, lazımi bilik verir, onda sağlam həyat tərzini möhkəmləndirir, şagirdlərdə liberal və demokratik dəyərlərə əsaslanan vətəndaş tərəkürünü formalaşdırır və onlara ailə, cəmiyyət və dövlət qarşısında öz hüquq və öhdəliklərini dərk etməkdə köməklik göstərir.

Gürcüstanda ümumtəhsil sistemi üzrə qazanılmış təcrübə əsasında yeniyetmə aşağıdakıları bacarmalıdır:

- a) Ölkənin maraqları, ənənələri və dəyərlərinə qarşı öz məsuliyyətini dərk etməyi;
- b) Təbii ətraf mühit şəraitini qoruyub saxlamağı;
- c) Texnoloji və ya başqa intellektual nailiyyətlərin effektiv surətdə tətbiq etməyi; məlumatı axtarıb tapmağı, emal və analiz etməyi;
- d) Müstəqil yaşamaq və qərar qəbul etməyi;
- e) Yaradıcı olsun, dəyərləri özü yaratsın və yalnız mövcud olanların hesabına yaşamasın;
- f) Ömrü boyu öz imkanlarını və maraqlarını daimi inkişaf etdirməyi və onların həm ölkə daxilində, həm də onun hüdudlarından kənarında maksimum reallaşdırmağı;
- g) Fərdlərlə və qruplarla kommunikasiyanı;
- h) Qanuna tabe və tolerant vətəndaş olmağı.

Anna Kldiaşvili
Nino Qaqanidze

İncəsənət

V sinif

Müəllimin kitabı

Gürcüstan Təhsil, Elm, Mədəniyyət və İdman
Nazirliyi tərəfindən 2018-ci ildə qriflənmişdir

„Klio“ nəşriyyatı

Anna Kldiaşvili, Nino Qaqanidze

İncəsənət

V sinif, Müəllimin kitabı

Redaktor Nana Kupraşvili
Tbilisi Dövlət Rəssamlıq
Akademiyasının professoru,
Sənətşünaslıq doktoru

Rəssam Tamar Cağeli

Tərcüməçi Emin Mahmudov

Kompüter Dizaynı
İrma Liparteliani

© „Klio“ nəşriyyatı, 2018

© Anna Kldiaşvili, Nino Qaqanidze, 2018

Bütün hüquqlar qorunur

ISBN 978-9941-415-25-8

MMC „Klio nəşriyyatı“
Ağmaşenebeli pr. 181-2,
Tbilisi, 0112
Tel: (+995 32) 234 04 30
E-mail: book@klio.ge
www.klio.ge

Mündəricat

1. Dərsləyin seriyasının konsepsiyası	6
2. V sinfin şagird dərsləyi barəsində ümumi məlumat	7
3. Təsviri və tətbiqi incəsənətdə V sinfin standartı	17
4. Standartın nəticələrinə nail olmaq və məzmunun qarşılıqlı əlaqəsinin matrisası	21
5. Müəllimin kitabının icmalı	29
6. Fənninin tədrisi prosesində şagirdə yönəlmiş yanaşmaların xüsusiyyəti məqsədli yaş həddinin özünəməxsusluqları	30
7. Xüsusi qayğıya ehtiyacı olan şagird	34
8. Xüsusi, fənn və ümumi nüfuzədi bacarıqlar	35
9. Dərsin əsaslandığı şagirdə yönəlmiş tədrisin əsas strategiyaları	36
10. Təhsil resursları	43
11. Şagirdin qiymətləndirilmə prinsipləri	43
12. Fəallıqların keçirilməsi ilə əlaqədar ümumi tövsiyələr	51
13. Şagirdin kitabının təcrübi hissəsi	52
14. Müəllimin kitabının yekun hissəsi	53
15. Müəllimin kitabı ilə əlaqədar qeydlər	54
16. Dərslərin ehtimal olunan ssenariləri	55

1. Dərslinin seriyasının konsepsiyası

Kitabların qarşınızda olan seriya dərslində „Təsviri və Tətbiqi incəsənətdə“ də, hansı ki ümum təhsil məktəbinin baza pillələri olan I-VI siniflərin dərslərini əhatə edir, buna riayət edir ki şagirdi incəsənət aləminə daxil etsin; buna yönəldilmişdir ki, şagirdə, necə ki harmonik insanın, fərdin formalaşmasına incəsənətlə uyğunlaşmaq yolu ilə nail olsun.

Bu seriyanın konsepsiyası 3 əsas prinsipə söykənir:

1. Şagirdə incəsənət barədə müəyyən nəzəri bilik versin;
2. Şagirdlərdə yaradıcılıq fəallığı arzusu oyatsın / inkişaf etdirdin.
3. Onda məlumat qabiliyyət işləyib hazırlasın;

Seriyanın əsas xarakterik „hərəkəti“ sadədən mürəkkəbə, şagirdin yaş xüsusiyyətlərinin izləri və onların nəzərə alınması ilə xarakterikdir. Bununla əlaqədar, seriya elə qurulmuşdur ki, I-IV siniflərdə əsas əksent şagirdin məlumat – yaradıcılıq işinə cəlb olunmasına yönəldilmişdir. Fənnin öyrənilməsinin bu mərhələsində dərslərin məlumat hissəsi yaradıcılıq məşğuliyyəti zamanı texniki vasitələrin geniş spektrindən istifadə olunmasını və bunun nəticəsində motorikanın inkişafı və təkmilləşdirilməsini nəzərdə tutur. Aydın ki, nəzəri biliyə, təsviri və tətbiqi incəsənətin ayrı-ayrı elementləri və prinsipləri ilə tanış olmağa və incəsənət nümunələri ilə „qarşılıqlı əlaqə“ istəyinin dərinləşdirilməsinə, onun barəsində mülahizələrin bacarıq- qabiliyyətlərinin işlənilib hazırlanmasına da bundan az əhəmiyyət verilmir.

V-VI siniflərdə nəzəri dərslərin payı artırılmışdır, şagirdlər müxtəlif epoxaların və yaxud ölkələrin incəsənəti, rəsamlıq irsliliyi və yaxud ayrı-ayrı rəssamların yaradıcılığını, dünya incəsənətinin bir çox diqqətəlayiq əsərlərini, adlı-sanlı muzeyləri və onların eksponatlarını- xəzinəsini öyrənirlər. Bunlar şagirdlərin dünya görüşünü genişləndirir və müstəqil düşüncə və məntiqi mülahizə bacarıq-qabiliyyətinin işlənilib hazırlanmasına şərait yaradır. Bu mərhələdə məlumat yaradıcılıq qabiliyyətlərinin inkişafı – şagird tərəfindən təsviri və tətbiqi incəsənətin müxtəlif bədii texnikasının və ya üsulunun öyrənilməsi, çoxcəhətli təbii və ya süni resursların yaradıcılıqda istifadə edilməsi və s. yenə də davam etdirilir.

I-VI siniflərin dərslər seriyası şagirdlərə bunu göstərməyə yönəldilmişdir ki, incəsənət kainatın dərk edilməsinin vasitələrindən biridir və eyni zamanda, özünü realizasiya və özünü dərk etmənin ən gözəl meydanıdır; belə ki, incəsənətin vasitəsi ilə onlar bəşəriyyət tərəfindən əsrlər boyu formalaşdırılmış dəyərləri dərk edirlər ki bu da onların kainat barədə geniş dünya görüşü formalaşmasına kömək göstərir.

2. V sinfin şagird dərsliyi barəsində ümumi məlumat

(Məqsədlər, struktur, məzmun, metodologiya, komplektasiya)

Məqsədlər

Təklif olunan dərslük ibtidai məktəbin V sinfi üçün nəzərdə tutulmuşdur.

Dərslük şagirdi müxtəlif epoxanın incəsənəti ilə tanış edir, bu və ya digər rəssamlıq cərəyanlarının özünəməxsusluqlarını öyrədir, onlara təsviri və tətbiqi incəsənətinin müxtəlif bədii texnikası və üsullarını öyrədir, rəngarəng təbii və süni resursların yaradıcılıq sahəsində istifadə olunmasının təcrübi bacarıq – qabiliyyətini inkişaf etdirir. Nəzəri və təcrübi materialın birliyi, yaş həddinin özünəməxsusluğu nəzərə alınmaqla, şagirdin təbii imkanlarının yaradıcılıq sahəsində inkişaf etdirilməsinə kömək göstərir və ona geniş imkan yaradır.

Dərslüyün strukturu və təsviri

Dərslük şagirdin və müəllimin kitabından ibarətdir. Şagirdin kitabı 62 dərsi əhatə edir ki, bunlar da mövzuya əsasən 5 fəsilə ayrılmışdır, birinci fəsildə 12 dərslük verilmişdir, ikincidə-13, üçüncüdə- 12, dördüncüdə – 11, beşincidə – 13. Hər bir fəslin sonunda keçiləsi, müəllimin kitabında yazılmış 5 yekun dərslük buna əlavə olunur. Şagirdin kitabının əvvəlində „Kitabdən necə istifadə edək“ rubrikası altında onun məzmunu və strukturu verilmişdir ki, burada da dərslükdə istifadə olunmuş hər bir dərslükdə təkrar olunan eyni cür struktur elementlərinin təyinatı detallarla izah edilmişdir. Kitabın sonuna „Məktəbin həyəti“ və lüğət əlavə olunmuşdur.

Hər bir dərslük qısa mətnlə başlayır ki, burada da bu dərslükün mövzusu şagird üçün aydın olan bir dildə izah edilmişdir. Mətn o cür düzəldilmişdir ki, şagirdin motivasiyası və onun həmin mövzuya marağı artsın. Faktiki olaraq, mətn sual qoyur, hansı ki, sonra bütün dərslükə aid olur.

Beləliklə, şagird get-gedə yeni anlayışa, hadisənin və yaxud faktın öyrənilməsinə hazırlanır. Yeni material ona mərhələlərlə verilir və dərslük boyunca ona imkan verilir ki, məhz özü nəticələr çıxarsın, müşahidə etsin və qanunauyğunluq əks etdirsən, təklif olunmuş üsul/texnikadan istifadə etsin və alınmış nəticəni qiymətləndirsin. Bununla yanaşı, tez-tez yeni material artıq keçilmiş mövzularla əlaqələndirilir ki, bu da müəllimə daha bir dəfə şagirdin biliyini yoxlamağa imkan verir ki, şagird keçilmiş materialı nə dərəcədə mənimsəmişdir və eyni zamanda əyani şəkildə göstərə bilsin ki, incəsənət əsərlərinin bütün elementləri (məs., kompozisiya, rənglərin qradasiyası, faktura və s.) bir-biri ilə necə əlaqələndirilmişdir.

Dərslüyün struktur elementlərindən biri qırmızı xətti çərçivədir (kündə yerləşdirilmiş sual işarəsi) ki, burada da müvafiq mövzu və illüstrasiyalar ilə əlaqədar konkret və ən aktual suallar verilmişdir.

İnteraktiv suallar, əvvəlki siniflərin dərslükləri ilə müqayisədə, dərslükün sonunda deyil, məhz dəqiq olaraq o yerdə, dərslükün gedişi zamanı, yerləşdirilmişdir ki, harada ki, onlar yerləşdirilməlidirlər. Müəllimin kitabında isə bütövlükdə bütün suallara cavab verilmişdir.

Dərslükün gedişi zamanı interaktiv metoddan istifadə etmə müəllimə imkan verir ki, hər bir şagirdi dərslükün prosesinə fəal qoşa bilsin; bu isə, öz növbəsində, yeni nəzəri və ya təcrübi materialın müvafiq qaydada mənimsənilməsinin ilkin şərtidir. İnteraktiv suallar şagirdlərə öz mülahizələrini bildirməyə, müzakirə yolu ilə öz bacarıqlarını əks etdirməyə imkan verir və buna kömək göstərir ki, dərslükdə və iş dəftərində təqdim olunmuş illüstrasiyaları daha yaxşı mənimsəsin, müşahidə nəticəsində yaranmış əhval-ruhiyyəni əks etdirə bilsin və özü müvafiq nəticələr çıxara bilsin.

Mavi çərçivə (kitabın təsviri ilə küncdə yerləşdirilmiş) daha bir elementdir, hara ki, lüğət üçün nəzərdə tutulmuşdur və burada yeni terminlərin asan izahı verilmişdir. Bu element yalnız dərslükə yeni anlayış daxil edildiyi təqdirdə əlavə olunur.

Sinifdə yerinə yetirilməli olan tapşırıq, eləcə də bir neçə ən zəruri misal, mətn şəkildə verilmişdir, hansılar ki, şagirdə illüstrasiya materialının və dərslükün mövzusunun bir-biri ilə əlaqələndirilməsində kömək göstərəcəkdir.

Mətnlər beşinci sinif şagirdinin yaş həddinə uyğun həcmdədir, onlar sadədir və asan dərk olunur.

Mətn ilə illüstrasiya arasında tarazlıq bütün dərslərdə eynidir. Illüstrasiyalar hər bir mövzu üçün məxsusi qaydada seçilmişdir və konkret məqsədə xidmət edir.

Dərsliyə daxil edilmiş illüstrasiya materialı bir neçə meyar əsasən seçilmişdir:

1. Fərqli mövzularla münasibətdə nümunənin maksimal tipləşdirilməsi;
2. Materialın rəngarəngliyi (həm rəngli reproduksiyalardan, eləcə də həmin yaş həddinə malik şagirdlərin əl işləri istifadə edilib)

V sinfin dərsliyində incəsənətin klassik nümunələrinin payı artırılmışdır ki, bu da şagirdə əsl incəsənət nümunələrini mənimsəməkdə kömək göstərir, onları dərk etməyi və öz yaş həddinə müvafiq olaraq, onlar barəsində mülahizə yürütməyi asanlaşdırır.

Kitabın beşinci sinif şagirdi üçün başa düşülən, aydın strukturu vardır. Bir neçə struktur elementi vasitəsilə dərk etmənin qaydaya salınması baş verir ki, burada da ən başlıca cəhət bu elementləri sistem halına salmaqdır, yəni dərslərdə təkrar olunan və eyni yerdə yerləşdirilir ki, bu da həmin yaşdan olan şagirdin asan, müəllimin köməyi olmadan kitab üzərində istiqamətlənməyə kömək göstərir. Təcrübi tapşırıq sözlərlə yazılmışdır, sarımtıl çərçivədə verilmiş və əlahiddə işarələrlə qeyd edilmişdir. Tapşırıqların mətni qısa və mümkün olduğu qədər aydındır. Tapşırıqlar rəngarəngdir, müxtəlif mürəkkəbliyə malikdir. Onların formaları müəllimə imkan verir ki, işin müxtəlif strategiyasından istifadə etsin, şagirdin həm fərdi, həm də öz sinif yoldaşı ilə və qrup halında iş zamanı bacarığını göstərə bilsin. Tipik dərslər nümunələri ssenarilərində əl misallar verilmişdir ki, burada buna bənzər tapşırıqların, dərslərin hansı konkret hissəsində tapşırığın yerinə yetirilməsinin məqsəduyğunluğu və ona nə qədər vaxt ayırmanın göstəricisi öz əksini tapır. Lakin müstəqil işə başlayana qədər veriləcək təlimat, hansı ki, həm yaradıcılıq xarakterli tövsiyələr (məs., konkret bədii texnika ilə və yaxud proses ilə əlaqədar), eləcə də, işin təhlükəsizliyi gigiyena qaydalarına riayət etməklə əlaqədar tövsiyələr, tam dəqiqliyi ilə qeyd edilmişdir.

Tapşırıqlar şərti olaraq bir neçə qrupa bölünə bilər:

1. İş, hansı ki, dərslərdə verilmiş əsas mövzunun məlumat olaraq istifadə olunmasını qarşısına məqsəd qoyur və şagirdin nəzəri biliyini möhkəmləndirir.
2. İş, hansı ki, yerinə yetirilmək üçün şagirdə nəinki təkə yeni, eləcə də artıq keçilmiş materialdan (texnikanın, üsulun, elementlərin və s.) istifadə etmək lazım gəlir.
3. Tapşırıq, hansını ki, yerinə yetirmək üçün şagird məlumat əldə etməyin müxtəlif yollarına müraciət edir (axtarılıb tapılması materialın zəruri nümunəsini şagirdin iş dəftərində təsvir olunmuş illüstrasiyaların simasında verilmişdir, müəllimin kitabında isə hamı üçün əl çatan internet saytların ünvanları əlavə edilmişdir). Məktəb kitabxanası, evdə əldə edilmiş nəşrlər və illüstrasiya materialları, internetlə əldə edilmiş məlumat və s. bunlar arasındadır.
4. Tapşırıq, hansı ki, verilmiş materialın keyfiyyətə görə ayrılmasını və çox aydın təqdim edilməsini nəzərdə tutur (məs., təklif olunmuş mövzu üzrə məlumat stendinin yaradılmasını). Bu cür tapşırığın yerinə yetirilməsi üçün müxtəlif tip məlumatın və materialın əldə edilməsinin qabiliyyəti ilə birlikdə (məs., konkret sənətkarın bioqrafiyası və onun nümunələri, heykəlin tarixi və onun fotoları) şagirdin sadə əmək bacarıq-qabiliyyətlərinin inkişaf etdirilməsi (stendin yaradılması) zəruridir.
5. Tapşırıq, hansı ki, yaradılmış əl işinin və yaxud əldə edilmiş məlumatın / materialın təqdimatını nəzərdə tutur və buna müvafiq olaraq şagirdlərə incəsənət əsərlərini qiymətləndirmək və şərh etmək, eləcə də öz fərdi əl işini təqdim etmək, öz mülahizələrini əsaslandırmaq bacarıqlarını aşılayır.

Tapşırıqların bir qismi evdə həll edilir və ya dərslər zamanı edilir və sonra evdə davam etdirilir. Bu halda müəllim yerinə yetirilmiş tapşırığın sinifdə təqdimatını nə zaman keçirməyi özü planlaşdırır və bu məqsədlə müstəqil iş üçün xüsusi ayrılmış vaxtdan istifadə edir.

Şagirdin kitabı üçün hər bir dərslərin mətni, illüstrasiya materialı, interaktiv sualları və çoxcəhətli tapşırıqlar mümkün qədər şagirdin yeni nəzəri və məlumat materialı mənimsəməsinə qarşıya məqsəd qoyur. Dərslər

prosesində materialın mənimsənilməsinin bir neçə mərhələsi; şəxsən, yanaşma, məşqlər, mənimsəmə nəzərdə tutulur və dərs bu fazaların bir-birini əvəz etməsi ilə planlaşdırılır.

Şagirdlərin motivasiyasını məhz bu mühit yüksəldir ki, onlar tərəfindən yerinə yetirilmiş əl işləri, məlumat stendləri və dekorativ pannolar sinif otağının, məktəbin, həyətin və yaxud öz yaşayış yerinin bəzədilməsi üçün istifadə olunur. Dərs ili ərzində öyrənilmiş üsuldən, texnikadan və ya prinsipləndən istifadə etmək onlara real həyatda müxtəlif problemlərin həllində kömək göstərəcəkdir.

Hər bir fəslin axırında yekun dərslərin əksəriyyəti məşğələlərin bir neçə tipini əhatə edir. Həm nəzəri biliyin mənimsənilməsinin keyfiyyətinin yoxlanılması üzrə test şəkilində tapşırıqları, eləcə də, terminlərin mənimsənilməsinə yoxlayan krossvordlar da bunlar arasındadır. Bu məşğələlər müəllimin kitabının axırında verilmişdir. Bu müəllimə imkan verir ki, yoxlayıb görsün, şagird keçilmiş materialı necə mənimsəmişdir, şagird dərslərin bu hissəsinə daxil edilmiş yeni terminləri və anlayışların məğzini necə başa düşmüşdür. Müəllim özü analoji xarakterli testlər yarada və kitabda verilənlərə əlavə edə bilər. Bundan başqa, yekun dərslərində məlumat tapşırıqları da vardır ki, bunları da yerinə yetirən zaman şagirdlərə bütün o materialın, texniki üsulun və ya metodun istifadə edilməsi lazım gəlir, hansında ki, dərslərin bu hissəsində öyrənəcəkdir. Bununla müəllimə imkan verilir ki, yoxlasın görək, şagirdlərdə dərslərin bu hissəsində keçilmiş material nəticəsində qoyulmuş məqsəd nədən ibarət idi və bu sahədə bacarıq – qabiliyyət necə inkişaf etdirilmişdir. Müəllimin kitabında özünüqiymətləndirmə sorğusu („bilik köksü“), verilmişdir ki, bunları da şagirdlər müəllimin göstərişi ilə mərhələlərlə doldururlar və bu sorğular onlara öz biliklərini özləri yoxlamağa və özünüqiymətləndirmə qabiliyyəti artırmaq imkanını verir.

Dərslərdə mövzuların əksəriyyəti iki mərhələyə bölünmüşdür, bəzi mövzular isə bir səhifəni əhatə edir. Bəzi mövzular bir dərslə başa çatdırıla bilər, bəziləri isə iki dərslə bölünməlidir. Bunun neçə dərslə bölünməsi qərarını isə müəllim verməli olur, mövzunu neçə dərslə bölmək onun preroqatividir (səlahiyyətidir).

Məzmun

Məzmun standart ilə uyğunlaşdırılır və bütün o mövzuları əhatə edir, hansılar ki, təsviri və tətbiqi incəsənət elementlərinin və prinsiplərinin birliyini nəzərdə tutur, və bu yaş həddi qrupu üçün nəzərdə tutulan standartla müəyyənləşdirilir.

Fəsil I kompozisiyanın nə olduğunu öyrənməyə aiddir, onun tiplərini, formatın seçilməsini, rəsm müstəvisində təsvirlərin bölünməsi üsullarını nəzərdə tutur ki, bu zaman qarşıya qoyulmuş məqsəd ilə əlaqədar yeni şagirdlər bu fəsildə şəkil kompozisiyasının qurulması prinsipləri barədə nəzəri bilik əldə edəcəklər, eləcə də bu məsələ barədə təcrübə bacarıq – qabiliyyətlər işləyib hazırlayacaqlar ki, bu da I və II punktların standartına tamamilə uyğun gəlir. I fəsildə həmçinin məkanın verilməsinin və müxtəlif fakturanın alınma üsulları və onların təcrübədə istifadə olunması müzakirə olunmuşdur ki, bu da standartla müəyyənləşdirilmişdir.

II fəsildə standartla nəzərdə tutulmuş əl məsələləri daxil edilmişdir ki, bunlar əl işlərinin təyinatından, fiqurlar və ətraf mühit (çox fiqurlu kompozisiyaların yaradılması üsulları), ədəbi əsərlərin mifik süjətlərinin şəkilləndirilməsi və sairədən ibarətdir. Eləcə də bir çox məlumat xarakterli dərs hansında ki, şagirdlər sadə konstruksiyaların yaradılmasına, müxtəlif materialla şəkil çəkmək və applikasiya və surətin alınması bacarıq-qabiliyyətlərinə yiyələnirlər.

III fəsildə standartla nəzərdə tutulmuş əl məsələləri verilmişdir ki, bunlar da dinamikadan və ritmdən, qrafikadan və incəsənət nümunəsinin kontekstində (ölkə, epoxa) müzakirəsindən ibarətdir.

IV fəsil predmetin proporsiya və müxtəlif cisimlərin proporsional asılılığının öyrənilməsinə və müşahidə qabiliyyətinin işləyib hazırlanmasına – natürmortun yaradılması zamanı proporsional nisbətə əməl etmək bacarıq – qabiliyyətinin öyrənilməsinə ayrılmışdır. Eləcə də batal janr ilə tanış olacaqlar və əl işindən alınmış təəssürat barəsində söhbət açmaq qabiliyyətinə yiyələnəcəklər.

V fəsildə şagirdlər rəngin qradasiyası ilə tanış olacaqlar və ondan istifadə etməklə cismin həcmnin öz əl işlərində verilməsini öyrənəcəklər. Müxtəlif materiallarla – gil ilə, parça ilə, akvarel ilə işləyəcəklər əl işləri yaradacaqlar və s.

Bütün fəsillərdə bir dərs „Hamısı mənim vətənimdir“ altında verilir. Burada da Gürcüstanın müxtəlif guşələrinin memarlıq abidələri və ya başqa diqqətəlayiq guşələri müzakirə olunmuşdur.

Kitabın sonuna „məktəbin həyəti“ layihəsi əlavə edilmişdir ki, burada da şagirdlər tərəfindən məktəbin həyətinin tərtibatının konsepsiyasının yaradılması və onun öz əli ilə həyata keçirilməsi nəzərdə tutulur.

Lap axırda isə kitaba lüğət əlavə olunur.

Bəzi dərslərdə yerinə yetirilməli olan tapşırıqlar fədidir, bəzilərinə isə – qrup halında və ya fədidir ki, bu da şagirdin əməkdaşlıq qabiliyyətini inkişaf etdirir. Bu isə standartın III punktuna tamamilə uyğun gəlir.

Dərslərin əksəriyyətində konkret dərslərin mövzusu ilə əlaqədar tanınmış rəssamın əl işləri verilmişdir ki, bunların da təhlili şagirdlərə incəsənətin dərk edilməsi kontekstində şagirdlərin işini asanlaşdıracaqdır (standartın V maddəsi).

Demək olar ki, bütün dərslərdə şagirdlər öz əl işlərinin təqdimatını təşkil edirlər, yaxud da dostlarının əl işləri barədə söhbətlər aparırlar ki, bu da təqdimat qabiliyyətinin işlənilməsinə xidmət edir və standartın III maddəsini əhatə edir.

Metodologiya

Təsviri və tətbiqi incəsənətin fənninin xüsusiyyəti ilə əlaqədar, dərslərin təlim-tədris metodunun birgəliyini, xüsusilə, əvvəlki biliyin diaqnostikası metodunu, izahat metodunu, əqli yürüş və analiz metodlarını, diskussiyaları, debatları və qrup halında işləmək metodlarını, nümayişetdirmə və müqayisəetmə metodlarını əhatə edir.

Bütün dərslərdə bir neçə interaktiv sual verilmişdir. Bu da şagirdə öz mülahizəsini yürütmək, müəllimə isə diskussiyaların və yaxud konkret şagirdin mülahizəsinə istiqamət vermək imkanını verir.

Aşağıda təlim-tədrisin bir neçə tanınmış metodunu tövsiyə edirik, hansılardan ki, istifadə etmək bütün tip dərslərdə sinfin miqdarını və tələbatlarını nəzərə almaqla mümkündür.

Təsviri və tətbiqi incəsənət dərslərində istifadə olunacaq metodologiya

„Diaqram“

Bu metod imkan verir ki, şagirdin müzakirə edəcəyi məsələləri bir-biri ilə qarşılaşdırın və məlumatı növlərə ayırın. Məs., müsbət və mənfi. Formatda/yazı taxtasında/ağ vərəq üzərində çəkmək

Diaqramda əvvəlcə sxemin sol hissəsində doldurulur, sonra isə, bir-birinə zidd olan mülahizələr sağ hissəyə yazılır.

„Mozaika“

Müəllim qruplar üzrə böyük mövzunu paylayır; şagirdlər mövzunu hazırlayırlar, qruplar ayrı-ayrılıqda mövzunu təqdim edirlər. Sonra tamamlayırlar (bütövləşdirirlər) və mövzunu bir çox cəhətdən təhlil edirlər. Məs., qədim Misir incəsənətinin müzakirəsi zamanı məşqçi bir qrupa Misir memarlığını tədqiq etməyi(müzakirə etməyi) təklif edir; ikinci qrup Misir heykəltəraşlığını müzakirə etməlidir, üçüncü qrup isə divar rəssamlığını. Qruplar qədim Misir incəsənətinin hissələrini təqdim edirlər ki, bununla da qədim Misir incəsənətini bütövlüklə əhatə edirlər.

„Dairə“

Şagirdlər böyük ölçülü formatda müxtəlif materialdan və texnikadan istifadə etməklə fonlar yaradırlar, müxtəlif fakturalardan (müxtəlif tip xətlərdən, həndəsi formalardan istifadə etmək olar, sulu boyadan fırçanın ağacından istifadə edirlər, diş fırçasından istifadə etməklə boyanı qarışdırırlar, boyalı süngərdən effekti verməkdə istifadə edirlər). Bu iş üçün müəyyən olunmuş vaxt başa çatdıqdan sonra (müəllim vaxta nəzarət edir) hər bir şagird onun solunda olan sinif yoldaşına uzadır, hansı ki bu formatda işləyir (hər hansı bir konkret təsviri yaratmaq mümkündür, şagirdlər özləri yerinə yetiriləcək təsvirləri özləri seçirlər). Müəyyən vaxt bitdikdən sonra onların sağında əyləşən sinif yoldaşlarına verirlər. Bu fəallıq əl işi onun birinci müəllifinə qayıdanadək davam etdirilir. (Arzu olunandır ki, bu iş başlanana qədər şagird formatın küncündə öz soyadını yazsın). Başqa şagirdlərin üzərində işlədikləri və rənglər əlavə etdikləri əl işi, formalar şagirdə qaytarılır.

Şagird öz əl işi üzərində işi davam etdirir. Başqa cür həll etmək də mümkündür: şagirdlər yalnız təsvirlər yox, yalnız fonlar yaradırlar və bu əl işi ilk müəllifinə qayıdan zaman o hazırlanmış fonda təsvirlər yaradır. (bu peyzaj, natürmort və s. ola bilər).

„Raft metodu“

Bu metoddan həm fərdlərlə iş zamanı, həm də qrupla işləyərkən istifadə olunur. Mövzunu dərsin/dərslərin məqsədləri ilə əlaqədar seçirik. Yazı taxtasında/formatda Raft cədvəli əks olunmuşdur və əqli hücum metodu ilə şagirdlər ehtimal olunan rolları sadalayrlar, müəllim sadalanan rolları birinci sütunda yazır. Sonra yenə də əqli hücum metodu ilə şagirdlər müraciət edə biləcəkləri ehtimal edilən qrupları və ya insanları aşkar etməlidirlər. Müəllim ikinci sütunu doldurur. Sonra əqli hücum metodu ilə ehtimal edilən əsas ideyaların aşkara çıxarılması baş verir və müəllim üçüncü sütunu doldurur. Dördüncü sütun dolan kimi ehtimal edilən formaya və yaxud janra şagirdlər mövzunu yazarkən (əqli hücum metodu ilə janr və forma- monoloq, dialoq) aşkar edilməlidir. Müəllim doldurulmuş sxemi oxuyur, sonra şagirdlər tərəfindən sadalanmış rolları, forma və ehtimal olunan ünvanları qruplar arasında bölüşdürür. Müəllim təlimat verir: sizin təsviri və fantaziya qabiliyyətinizdən, eləcə də müxtəlif epoxalar və ya cərəyanlar barəsində əldə etdiyiniz bilikdən istifadə edin.

15-20 dəqiqə ərzində qruplar işləyirlər və sonra auditoriya qarşısında təqdim edirlər. Bu metoddan fərqli şəkildə istifadə etmək də mümkündür: qrupun hər bir üzvü qeyd olunan mövzunu yazır (vaxt reqlamenti – 10 dəq.), sonra mövzular qrupda müzakirə olunur, şagirdlər onların fikrincə ən yaxşısını seçirlər və mövzunu tamamlayırlar. Bundan sonra auditoriya qarşısında təqdim edirlər.

Bu metodun adaptasiya olunmuş variantını təsəvvürünüzə gətirin, hansı ki, məxsusi olaraq təsviri və tətbiqi incəsənət üçün yaradılmışdır.

Şagirdlər qədim Misir incəsənətini keçmişlər (bu mövzuya bir neçə dərs həsr etmişlər). Və indi müəllim Raft metodundan istifadə edir və şagirdlərdən qədim Misirdən hər hansı bir rolun seçilməsini xahiş edir (dövrü özləri deyirlər – qədim çarlıq dövrü, orta çarlıq, yeni çarlıq, ən yaxın çarlıq). Şagirdlər ehtimal olunan rolları sadalayrlar və müəllim raft sxeminin birinci sütununu doldurur; sonra ikinci sütunu doldurur, burada isə ehtimal olunan personajların kimə müraciət edəcəkləri yazılır; üçüncü sütunda ehtimal olunan əsas ideyalar yazılır və müəllim dördüncü sütunu doldurur, burada isə müraciət forması əks etdirilməlidir. Şagirdlər verilmiş cədvəldən birini seçirlər və fərdi qaydada işləyirlər. Müəllim onlara deyir ki, əks etdirmə və fantaziya qabiliyyətindən və onların bu ölkə barəsində aldıkları bilikdən istifadə etsinlər, şagirdlər onlar tərəfindən yazılmış mövzunun bir və ya bir neçə illüstrasiyasını yaratmalıdırlar. (Qrafiki) iş başa çatdırıldıqdan sonra şagirdlər mövzularını auditoriya qarşısında təqdim edirlər. Hər bir kəsin öz əl işini təqdim edə bilməsi və onları müzakirə etməsi üçün təqdimatları növbəti dərsdə etmək mümkündür. Hər mövzudan sonra yazılı şəkildə anonim qaydada müzakirə etmək mümkündür (3 dəq). Şagirdlər və müəllim onların düşüncələrini oxusunlar. Yazana qədər müəllim şagirdlərdən xahiş edir ki, onların mülahizələri nəzakətli formada təqdim edilsin.

Başqa cür keçirməkdə mümkündür: şagirdlər mümkün ehtimal edilən rolları deyirlər (onlar rolları qədim Misirdən seçməlidirlər) və müəllim Raft sxeminin birinci sütununu doldurur; sonra ikinci sütununu doldurur, burada ki ehtimal olunan personajların kimə müraciət edəcəkləri yazılır; üçüncü sütunda ehtimal olunan əsas ideyalar yazılır və müəllim dördüncü sütunu doldurur, burada isə müraciətin forması göstərməlidir. Müzakirədən sonra (ən çox tez-tez sadalanan) rol aşkar olunmalıdır, hansında ki, şagirdlər işləməyə başlayırlar. Başa çatdırıldıqdan sonra şagirdlər öz əl işlərini təqdim edirlər. Bu metod eyni rolda fərqli dünyagörüşünün aşkar edilməsinə kömək göstərir.

„Layihə“

Layihə üzrə iş yaradıcılıq tələb edir, əldə edilmiş biliyin fəallaşmasına şərait yaradır; qazanılmış biliyin əlaqələndirilməsinə əsaslanır və kompleks düşünmə qabiliyyətini inkişaf etdirir. Layihənin mövzusunun seçilməsi zamanı problemlə məsələnin seçilməsinə diqqət yetirilməlidir. Layihə üzərində iş şagirdlərdə inkişaf etdirir:

- Problemin analizinin bacarıq-qabiliyyətləri;
- Məqsədlərin müvafiq tapşırıqlarının əks etdirilməsinin bacarıq-qabiliyyətlərini;
- Məqsədlərə çatmağın müvafiq hərəkətlərinin planlaşdırılması və müvafiq resursların axtarılıb tapılması bacarıq-qabiliyyətlərini;
- Biliyin yaradıcı şəkildə tətbiqinin bacarıq-qabiliyyətlərini;
- Qarşılıqlı əməkdaşlıq bacarıq-qabiliyyətlərini;
- Vaxtın bölünməsi və qiymətləndirilməsi bacarıq-qabiliyyətlərini;

Layihəni tərtib etmək sxemi

1. **Problemin təhlili** – situasiyanın analizini nəzərdə tutur;
2. **Problemin müəyyənləşdirilməsi** – o problemin müəyyənləşdirilməsini nəzərdə tutur və ona cavab olaraq layihə planlaşdırılır;
3. **Məqsəd** – qısa şəkildə formalaşdırılmış düşüncə, problem, layihənin nəyə nail olmağa xidmət etdiyini göstərmək (Problemin həlli);
4. **Vəzifələr** – konkret addımlar, hansılar ki, məqsədə çatmaq üçün atılacaqdır;
5. **Həyata keçirilmə yolları** – necə, kim suallarına cavab verən proses;:
6. **İş planından ibarət siyahı** – yazılmış vaxtda;
7. **Resurslar (büdcə)** – O resursların sadalanması, hansıların ki, köməyi ilə layihə həyata keçirilməlidir;
8. **Nəticələr** – Hər bir vəzifənin həllindən sonra konkret nəticə əldə edilir ki, bunlar da miqdar göstəricilərinə əsasən bölünür;
9. **Qiymətləndirmə** – meyarlar toplusu, hansılar ki, müəllim və şagirdlər tərəfindən birgə işlənilib hazırlanacaqdır.

Cütlüklərlə iş

İşin bu formasını başqa cür də xatırladırlar: fikirləşirik – qərara alırıq – şərik oluruq.

Keçirilmə mərhələləri bunlardır:

1-ci mərhələ (fikirləşirik)- hər bir şagird fərdi şəkildə həyata keçirir, məs., yerinə yetirəli təcrübə iş üçün, harada ki, birgə şəkildə soyuq və isti rənglərdən (soyuq və isti birlikdə) aplikasiya yaradılmalı, onda şəkil çəkmək və aplikasiya texnikasından istifadə olunmalıdır, şagirdlər öz ideyalarını qeyd etməlidirlər;

2-ci mərhələdə cütlüklərlə işləyən şagirdlər bir-birilərinə öz ideyalarını tanış edirlər, ümumi variant üzrə razılığa gəlirlər. Hər şey vaxt limiti üzrə və intizama əməl etmək nöqtəyi-nəzərindən həll edilir, bu zaman müəllim kkoordinasiyaçı rolunda çıxış edir. Şagirdlər funksiyaları bölüşdürürlər. Məs., bir şagird soyuq rənglərdən istifadə etməklə çərçivəni və yaxud hər hansı bir təsviri yaradır, ikinci şagird – isti rənglərdən istifadə edərək düzəldir.

3-cü mərhələ – şagirdlər hazırlanmış hissələri bir ümumi formatda kompozisiyalı bölüşmə prinsipinə əməl etməklə bölüşdürürlər, bu cütlüklər ümumi işi təmsil edirlər və onun barəsində söhbət aparırlar.

Qrup işi

Qrup işi dərsin məqsədlərinə uyğun olmalıdır, şagirdlərin əməkdaşlığına və sosiallaşma qabiliyyətinin inkişafına şərait yaradır, başqasının düşüncəsinin nəzərə alınması və hamının zəif və güclü tərəflərinin dərk edilməsini öyrənir. Qrup işi zamanı müəllimin şagirdlərə dəqiq təlimat verməsi vacibdir.

Məs., şagirdlər şəhərin konstruksiyasını yaradırlar, müxtəlif materiallardan istifadə edirlər (müxtəlif ölçülü kartondan, plastmasdan və dəmir qutulardan istifadə edirlər, özləri kartondan konstruksiyalar yaradırlar), belə razılığa gəlirlər ki, sonda əl işinin siması necə olacaqdır, funksiyaları bölüşürlər və yaxud müəllim rəngli kartoçkalı oynadır, bu kartoçkada da hər hansı bir obyekt qeyd edilmişdir. Məs., kinoteatrlı ağacların təsviri (əl işinin ümumi siması, eskizdə razılaşırdıqdan sonra) mümkündür ki, bir (məs., ağacları) obyekt üzərində bir neçə şagird işləsin. Sonra şagirdlər kompozisiya halında məkanda onlar tərəfindən yaradılmış konstruksiyaları (onların birinci ideyasına və yaxud eskizinə müvafiq olaraq) təhlil edirlər. Şagirdlərin eskizlər üzərində o vaxta qədər işləmələri mümkündür. Ən yaxşı eskizi seçmək üçün müsabiqə keçirilməsi arzuolunandır.

„Məkan“

Struktur – tematik diskussiya formasıdır və bu zaman şagirdlər bir-birilərinə yaxın, yarımdairədə yerləşməlidirlər. Nisbətən az formal atmosfer şagirdlərin motivasiyasına və onların diskussiyaya qoşulmasına imkan yaradır. Müəllim çalışmalıdır ki, bütün şagirdləri diskussiyaya cəlb edə bilsin.

„Sürətli diskussiya“

Bu metod cüt halda keçirilir və metoddan istifadə etməyin məqsədi bütün şagirdləri diskussiya prosesinə cəlb etməkdir. Bu metod o zaman səmərəlidir, nə zaman ki, sualın və yaxud problemin sadə cavabı vardır və müəllim istəyir ki, şagirdlərdən sürətli cavab alsın... Problemi və yaxud sualı qoyduqdan sonra müəllim şagirdlərdən xahiş edir ki, yanlarında oturan şagirdə doğru çevrilsin və cavabı axtarmaq üçün diskussiyaya qoşulsun. Bunun üçün şagirdlərə az vaxt (1 dəq) verilməlidir. Müəllim nəzərə almalıdır ki, cütlüklərdə bir şagird o birsinə qarşı dominantdır və müəllim buna şərait yaratmalıdır ki, bütün şagirdlərin (nisbətən passiv şagirdlərin) prosesə qoşulmasına nail olsun. Mümkündür ki, şagirdlər üçün ilk növbədə tapşırıqların verilməsi sinifdə səs-küyə səbəb olsun, lakin müəyyən vaxt ərzində müəllim və şagirdlər birlikdə bu prosesi idarə etməyə nail olurlar.

„Şahmat taxtası“

Bu metodla dərs keçən zamanı müəllim cütlüklərdən xahiş edir ki, 30 saniyə ərzində müstəqil surətdə sual və ya problem barədə düşünsünlər və bundan sonra bir-biriləri arasında diskussiyaya başlasınlar. Müəllim, diskussiyanın gedişi ilə əlaqədar, vaxtın tənzimlənməsində şagirdlərə kömək edir. Sonrakı mərhələdə cütlüklər dəyişilirlər və yeni cütlüklər bir-birini başqa cütlüklərdə irəli sürülmüş mülahizələrlə tanış edirlər və yalnız bundan sonra bütün mülahizələrin mübadiləsi baş verir. Vacibdir ki, müəllim yeni cütlüklərdə diskussiyaya və cütlüklərin vaxt limitinə nə dərəcədə əməl etdiklərinə nəzarət eləsin. Müəllim prosesə diqqət yetirir və bu zaman o müəyyən etməlidir ki, cütlüklər arasında diskussiya nəzakətli şəraitdə keçir, yoxsa. Müəllim situasiyaya nəzarət edir. Arzu olunandır ki, müəllim qısa qeydlər eləsin və bunların əsasında da prosesi yekunlaşdırır.

„Akvarium“

Şagirdlər öz mülahizələrini ardıcılıqla qeyd etməlidirlər, dairəvi ardıcılıqla. Diskussiya başlanana qədər müəllim şagirdlərlə birlikdə zaman reqlamenti barədə razılığa gəlir. Məs., hər çıxışçıya 2 dəqiqəlik reqlament ayrılır və müəllim əvvəlcədən təlimat verir:

- Verilmiş mövzu üzrə assosiasiya axtarıb tapın;
- Suala yalnız bir mümkün cavab verin və onu əsaslandırın;
- Müəllim tərəfindən başlanmış cümləni tamamlayın.

„Simpozium“

Diskussiyanın bu cür formasını keçirmək üçün şagirdlər məlumat hazırlamalıdılar və auditoriyanın qarşısında təqdim etməlidirlər. Çıxışçılar öz sinif yoldaşlarının suallarına cavab verirlər. Şagirdlər mümkündür ki, bir mülahizə seçsinlər (nəticə), hansı ki, gələcəkdə bütün sinifdə yeni diskussiyanın predmeti olacaqdır.

„Debatlar“

Debatların keçirilməsi iştirakçıların əvvəlcədən planlaşdırılmış və hazırlanmış çıxışları əsasında qurulur. Nümayəndələri qruplardan seçirlər. Mübahisə iki qarşı-qarşıya dayanmış tərəf arasında bir nümayəndənin çıxışı ilə başlanır. Sonrakı mərhələdə hər bir tərəfin qalan iştirakçıları öz mülahizələrini söyləyirlər, şərhlər edirlər. Müəllim nəzarət edir ki, çıxış edənlər vaxt reqlamentinə əməl etsinlər.

„Məhkəmə iclası“

Bu cür forma işin müzakirəsinin imitasiyasını təqdim edir. Situasiyanın simulyasiyası şagirdlərə imkan verir ki, diskussiya məsələlərini daha yaxşı dərk edə bilsin və hərəkətlərin daha yaxşı planlaşdırılmasında

yardımcı olsun. Müəllim bilməlidir ki, əsas aksent diskussiyaya yönəldilməlidir və ideyaların qiymətləndirilməsi şagirdlərlə razılaşma yolu ilə baş verməlidir.

„Ciksou“

Bu metodu keçirmək üçün müəllim tapşırığı hissələrə bölür. Sinfi 3-5 üzvlü qruplara ayırır və hər bir üzvə yalnız tapşırığın bir hissəsini verir. Sonra o üzvlərdən, hansılara ki, eyni tapşırığın hissələri verilmişdir, yeni qruplar yaradılır və qrupda diskussiya keçirilir. Məsələ müzakirə olunduqdan sonra hər bir şagird özünün köhnə qrupuna qaydır. Bu halda bütün şagirdlər tərəfindən gətirilmiş ideyalar və məlumat tapşırığın yerinə yetirilməsi üçün bərabər şəkildə əhəmiyyətlidir ki, bu da qrup üzvlərini bir-birinə münasibətdə müstəqil edir.

”Bayraq”

Müəllim diskussiya başlanana qədər şagirdlərə müxtəlif rəngli üç balaca bayraq verir; şagirdlər rəngli bayraqları kiçik süngər parçasına sancır və öz tərəfinə yerləşdirirlər. Bayraqlar yaxşı görünməlidirlər; müəllim şagirdləri oyunun qaydaları ilə tanış edir. Hər bir şagirdin diskussiyanın gedişi zamanı yalnız üç dəfə öz fikrini bildirmək haqqı var. Hər bir cavabdan sonra şagird bayrağı çıxarmalı və kənara qoymalıdır. Nə zaman ki, onun heç bir bayrağı qalmayacaqdır, o yalnız dinləyici rolunu yerinə yetirəcəkdir.

„Müzakirə“

Şagirdlər əvvəlcədən ev tapşırığını hazırlayırlar. Verilmiş məsələ ilə əlaqədar qısa təhlil və nəticə yazırlar. Sinfə qayıdanda qrupda və ya cütlüklərdə hər birini müzakirə edirlər və diskussiya əsasında əvvəlcədən işlənib hazırlanmış müvafiq meyarlar əsasında əl işini qiymətləndirirlər ki, bu da müəllimin və şagirdlərin birgə işi nəticəsində əvvəlcədən yaradılır.

„Məkani“

Bu metodun tətbiq olunması zamanı məşqçi sinfi iki hissəyə bölür, bir hissə hər hansı bir dövrün/cərəyanın/rəssamın/əl işinin müdafiəedici olmalıdır. İkinci hissə isə əks mülahizəni təsdiq etməlidir. Məs., şagirdlərin bir hissəsi təsdiq edir ki, Məhkəmə çıxartması şədəvirdir və ya bunun üçün arqumentlər gətirir. İkinci hissə isə bu mülahizəyə qarşı çıxır. Hər iki tərəf öz mülahizələrini əsaslandırır və öz mövqeyini qoruyur.

„Səyahətçilər“

Auditoriya üç qrupa bölünür, bir qrup məsələni renessans epoxası İtaliyasını təmsil edir, ikinci qrup isə XIX əsr Fransasını, üçüncü qrup isə səyahətçiləri təmsil edirlər. Hər bir qrup öz ölkəsini sosial-iqtisadi, incəsənət sahəsində göstərməlidir. Səyahətçilər əvvəlcədən sorğu/meyarları müəyyənləşdirirlər ki, bunların vasitəsi ilə də bu və ya digər ölkə barədə məlumat toplayırlar. Təqdimatı səyahətçilər edirlər.

„Davam etdir“

Müəllim uşaqlara hansısa əhvalatı (hadisəni) danışır, lakin başa çatdırmır və şagirdlərdən xahiş edir ki, bu hadisənin sonunu özləri fikirləşsinlər və şəkilləşdirsinlər (vizuallaşdırmaya nail olsunlar)

„Davam etdir 2“

Müəllim reproduksiyaları cütlüklərə paylayır, cütlüklər reproduksiyada əks olunan süjetə əsasən hər hansı bir hadisə düşünməli və özlərinin düşündükləri hadisə üzrə illüstrasiya/illüstrasiyalar yaratmalıdırlar.

„Assosiasiya“

Müəllim sözləri sadalayır. Şagirdlər o assosiasiyaları çəkməlidirlər, hansılar ki, konkret sözləri dinlədikdən sonra fikirlərinə gəlir. Məs., bulud, çətir, mavi rəngli.

„Aktiv müəhazirə“

Fəal müəhazirə dinləmənin və məlumatın qavranılmasına və çeşidləmək bacarıq – qabiliyyətlərinin işlənib hazırlanmasına, bilikdən istifadə edilməsinə, təhlilin və nəticələrin çıxarılması bacarıq-qabiliyyətlərin inkişaf etdirilməsinə şərait yaradır.

1. Birinci mərhələdə müəllim dərslərin məqsədi ilə əlaqədar mühazirənin mövzunu elan edir və göstərir ki, mühazirə iki hissədən ibarətdir və mühazirənin birinci hissəsindən suallar qoyur. Şagirdlər tərəfindən söylənilmiş mülahizələri (suallara cavabları) yazı taxtasında/formatda qeyd edir və şagirdlərdən xahiş edir ki, onu diqqətlə dinləsinlər və öz mülahizələrini söyləməyə hazır olsunlar.
2. Birinci hissə başa çatdıqdan sonra müəllim şagirdlərdən xahiş edir ki, dinlədikləri məlumatı onlar tərəfindən söylənilmiş mülahizələrlə müqayisə etsinlər, hansı ki, yazı taxtasında/formatda məlumatı dinləməzdən əvvəl qeyd edilmişdir.
3. Şagirdlərin mülahizələrini dinlədikdən sonra müəllim mühazirənin ikinci hissəsindən suallar verir və şagirdlərin cavablarını yenə də yazı taxtasında/formatda qeydə alır və aktiv mühazirənin ikinci hissəsi üzrə fəallığı davam etdirir.
4. İkinci hissə başa çatdıqdan sonra müəllim yenidən uşaqlardan xahiş edir ki, mühazirənin ikinci hissəsində onlar tərəfindən dinlənmiş məlumatları mühazirəyə qədər onlar tərəfindən deyilmiş və yazı taxtasında/formatda qeyd edilmiş mülahizələrlə müqayisə etsinlər.
5. Müqayisədən sonra müəllim əsas sualı verir, şagirdlər isə həmin sual üzrə əsə yazmalıdırlar. İş başa çatdırıldıqdan sonra şagirdlər əsəni təqdim edirlər (mümkündür ki, bəzi əsələr oxunulsun, lakin bütünlüklə yox). Bu fəallıq bütün siniflə birlikdə iş zamanı tətbiq olunur.

Aktiv mühazirə 2

Müəllim əvvəlcədən mühazirə məlumatını bir neçə hissəyə bölür. Birinci mərhələdə özü oxuyur/danışır; ikinci mərhələdə şagird sonrakı hissəni oxuyur və öz sinif yoldaşlarına suallar verir, qeyd olunan mətni yekunlaşdırır və sonrakı hissəni başqa şagird oxuyur və öz sinif yoldaşlarına suallar verir.

„Əqli hücum“

Əqli hücum az vaxt ərzində böyük miqdarda ideyaların generasiyasına şərait yaradır. Bu metod kommunikasiya, yaradıcılıq təxəyyülləri, məlumatın növlərə ayrılması, mülahizələr, təhlil və qiymətləndirmə bacarıq – qabiliyyətlərin inkişafına kömək göstərir.

Müəllim tədris məqsədilə əlaqədar mövzunu əvvəlcədən seçir və sual formasında onu formalaşdırır. Sual başa düşülən olmalıdır və sadə formada formalaşdırılmalıdır. Əqli hücum iki mərhələdən ibarətdir.

1. İdeyaların generasiyası mərhələsi. Tədris məqsədindən irəli gələrək, müəllim sual verir və şagirdlər müstəqil surətdə öz mülahizələrini bildirirlər. Mülahizələrin söyləyərkən mübahisəyə yol vermək olmaz, nə də mülahizələri tənqid etməyə və ya qiymətləndirməyə yol vermək olmaz. Bütün mülahizələr qəbul olunandır. İdeyaların generasiyası mərhələsində ideyaların miqdarı əhəmiyyətlidir və bu zaman onların keyfiyyəti o qədərdə nəzərə alınmır. Keyfiyyət üzrə mülahizə – qiymətləndirmə mərhələsi ideyaların generasiyasının başa çatdırdıqdan sonra baş verir. Bütün ideyalar, hətta belə qəbul olunmayanlar formatda/yazı taxtasında yazılır.

Ola bilər ki, ideyaların qiymətləndirilməsi bu dərstdə, yaxud da növbəti gün baş versin, bu halda şagirdlər tərəfindən deyilmiş mülahizələr yazı taxtasında/formatda yazılmalıdır.

2. İdeyaların qiymətləndirilməsi mərhələsi. Bu mərhələnin başladığı andan söylənilmiş mülahizələrin şərhə baş verməlidir və bu cür ideyaların birləşdirilməsi və ümumiləşdirilməsi həyata keçirilməlidir. Bundan sonra onların hissələrə ayrılması baş verir. Hər bir şagirdə bir neçə əhəmiyyətli ideya seçmək və onların fikrinə əsasən yerləşdirmə- qiymətləndirmə aparmaq imkanı verilir.

(Bütün əhəmiyyətli ideya ən yüksək balla qiymətləndirilir). Balların cəmləşdirilməsi nəticəsində, bir neçə ən dəyərli ideya aşkarlanır. Mümkündür ki, qiymətləndirmə mərhələsində əksent diskussiyaya yönəldilmiş olsun.

„Rollu oyun“

Rollu oyun səmərəli texnikadır, hansı ki, şagirdlərə konstruktiv dialoq qabiliyyəti qazanmağa imkan verir, məsələnin dərk edilməsində şagirdlərə kömək göstərir, təqdimat, diskussiya və yaradıcılıq bacarıq – qabiliyyətlərinin inkişaf etdirilməsində, məsələnin dərinədən öyrənilməsində, məlumatın uzun müddətə yadda qalmasına, məlumatın qiymətləndirilməsinə və təşkil olunmasına kömək edir.

- Rollu oyun zamanı, metodun maksimal nəticəsinin alınması üçün zəruri ssenarinin hazırlanması mütləqdir və elə qurulmalıdır ki, həll olunası problem bütövlüklə nəzərə çarpsın.

- Rolların bölünməsi rəngli kartoçkaların paylanması ilə baş verə bilər, bu kartoçkalarda isə onların ifa edəcəkləri rollar göstərilmişdir.

- Oyunçulara və müşahidəçilərə təlimatların verilməsi. Müşahidəçilərin hazırlanması (yəni nəyə diqqət yetirməlidirlər, mümkündür ki, müşahidəçilərin özləri rolları bütün sinif üzrə bölmək fikrini nəzərə almamışdı).

- Oyunun gedişi .

- Roldan çıxma- bu mərhələ əhəmiyyətlidir, çünki şagirdlərə imkan verilməlidir ki, rolda olarkən hansı təcrübəni qazandıqları barədə mülahizə yürütsünlər.

- Müşahidəçilərin şərhləri.

- Müəllim nəticələri yekunlaşdırır və oyunun məqsədləri ilə əlaqələndirir.

„Simulyasiyalar“

Bu metoddan istifadə edən zaman müəllim bir neçə əhəmiyyətli məsələni nəzərə almalıdır: o şagirdləri improvizasiyaya həvəsləndirməlidir, mümkündür ki, onlardan ssenari tipinin sadə cizgilərinin yazılı surətdə qeydə alınması baş versin; sadə dekorasiya, özlərinin yaratdıqları resursların, kostyumların elementlərinin istifadəsi də yolveriləndir. Əgər şagirdlər texnoloji vasitələrdən də yaradıcılıqla istifadə etsələr, bu son dərəcə maraqlı ola bilər: kompüter, video/audio vasitələri, posterlər hazırlayırlar və s. s.

„Assosiasiyalı əlaqələr xəritəsi“

Bu elə bir vasitədir ki, bunun sayəsində şagirdlərə diqqəti cəmləmək, məlumatları toplamaq – qruplaşdırmaq, mövzunu dərk etmək, assosiasiyalar yaratmaq və məntiqi düşüncənin bacarıq/qabiliyyətlərini inkişaf etdirmək mümkün olur. Bu metoddan istifadə etmək həm fərdi formada, həm cütlük halda, həm də qrup işi zamanı mümkündür.

Metod bir neçə mərhələdən ibarətdir:

- Formatın/yazı taxtasının mərkəzində tədris məqsədindən irəli gələrək söz, ifadə və ya təsvir əks etdirilir;

- Şagirdlər yazılmış sözü/ifadəni/ təsviri məntiqi surətdə qeyd olunan mövzu ilə yaranmış assosiasiyalarla (düşüncələrlə) əlaqələndirirlər;

- Sonra şagirdlər bir-biriləri ilə əlaqəli olan sözlər və fikirləri qeyd edirlər.

- Assosiasiyalı əlaqələr xəritəsinin tərtib edilməsi o vaxta qədər davam etdirilir, nə zamana qədər ki, bu məsələ ətrafında düşüncələr və ya ayrılmış vaxt başa çatır.

3. Təsviri və tətbiqi incəsənətdə V sinfin standartı

İstiqamətlərə əsasən ilin axırında nail olunası nəticələr

İstiqamət: yaradıcılıq və təcrübə

F.p.V.1 Şagird öz maraqlarına və təcrübəsinə əsaslanaraq, təsviri incəsənətin elementlərindən və prinsiplərindən məqsədyönlü şəkildə istifadə etməklə əl işi üzərində düşüncəsini, ideyasını, əhval -ruhiyyəsini (emosiyalarını) və təəssüratlarını əks etdirməyi bacarmalıdır.

Nəticə parlaqdır əgər şagird:

- Müxtəlif səpmələrlə və effektlərlə əhval ruhiyyəni verə bilirsə; müxtəlif tip və qalınlıqlı xətdən, konturdan və ştrixdən istifadə edibsə;
- Təzadlı rənglərdən və rənglərin qradasiyasından istifadə edibsə;
- İşıq- kölgə və düşmüş kölgənin vasitəsi ilə əşyaların həcmi əks etdirə bilirsə;
- Öz düşündüyünü daha yaxşı əks etdirmək üçün şəkildə səthin vertikal və ya horizontal mövqeyini düzgün seçə bilirsə;
- Səthdə şəkildə əksi düşüncəli şəkildə əks etdiribse;
- Ön və arxa görünüşlərdən istifadə etməklə perspektiv qanunlarının elementar/ başlanğıc biliyindən istifadə edə bilirsə;
- Fəzanı çəkmək üçün yarımtonlardan istifadə edə bilirsə (ön görünüş – mükəmməl, arxa görünüş – bulanıq);
- Simmetrik və asimmetrik əl işləri yarada bilirsə;
- Müxtəlif üsullar ilə (forma ilə, ölçü ilə, rəng ilə) əl işində başlıca cəhətləri ayıra bilirsə;
- Müxtəlif bədii üsullarla əl işində dinamikanı və statikanı (fiqurların hərəkətini, küleyi) verə bilirsə;
- Əşyanın ümumi proporsiyasını verə bilirsə.

F.p.V.2. Şagird müxtəlif materialı və texnikayı məqsədyönlü şəkildə seçməyi və tətbiq etməyi, öz düşüncə və ideyasını həyata keçirməyi bacarmalıdır.

Nəticə parlaqdır əgər şagird:

- Müxtəlif üsullardan istifadə edirsə, müxtəlif materiallarla eksperimentlər keçirirsə, texnikadan istifadə etməklə verilənin daha yaxşı yerinə yetirilməsi üçün tətbiq edə bilirsə;
- Müxtəlif janrlı (portret, natürmort, peyzaj, məişət janrı) əl işlərini yerinə yetirmək üçün rəngarəng materialdan və texnikadan (ənənəvi, qeyri-ənənəvi) istifadə üsullarını inkişaf etdirirsə;
- Kiçik plastik əl işlərinin, sadə kompozisiyaların və konstruksiyaların yaradılması üçün müxtəlif materialların (təbii, süni) istifadə olunması yollarını inkişaf etdirirsə;
- Rəngarəng materialdan və texnikadan istifadə etməklə dekorativ və tətbiqi incəsənət nümunələrini yaradırsa;
- Ətraf mühitdə mövcud olan fərqli fakturanın imitasiyasını/illüziyasını yaradarkən rəngarəng texnikadan istifadə etmək yollarını inkişaf etdirirsə;
- Kompüter rəsm çəkmə proqramında ritmik, simmetrik, asimmetrik nümunələr yaradırsa, əl işində başlıca cəhəti ayıra bilirsə, təzadlı rənglərdən istifadə edə bilirsə, şəkil çəkmək üçün səthin vertikal və ya horizontal mövqeyini seçə bilirsə, təsviri şəkil çəkilən səthdə düşüncəli şəkildə bölüşdürə bilirsə.

İstiqamət: Kommunikasiya və interpretasiya

F.p.V.3. Şagird yaradıcılıq və təşkilati problemin həlli üçün öz sinif yoldaşları ilə əməkdaşlıqla (cütlüklərlə, komanda da) yerinə yetiriləsi işin planlaşdırılması və həyata keçirilməsini bacarmalıdır.

Nəticə parlaqdır əgər şagird:

- Birgə iş zamanı (tədbirin planlaşdırılması/həyata keçirilməsi, cütlüklərdə/qrupda) əl işinin yaradılması zamanı öz sinif yoldaşları ilə fərqli düşüncələri, ideyaları bölüşür, onlarla birlikdə ümumi qərarlar qəbul edirsə;
- Ümumi problemin həlli məqsədilə başqaları ilə əməkdaşlıq edirsə;
- Müşahidələrin nəticələrini və öz təcrübəsini sinif yoldaşları ilə bölüşürsə;
- Başqaları ilə əməkdaşlıq təşəbbüsü göstərsə, konkret vəzifənin həyata keçirilməsində başqalarına kömək edirsə;
- Özünün rəqəmsal əl işini virtual qruplarda bölüşürsə;
- Bütün növ fəallıqların yerinə yetirilməsi zamanı vaxt limitinə əməl edirsə.

F.p.V.4. Şagird fərdi və birgə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəssüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır.

Nəticə parlaqdır əgər şagird:

- Fərdi, birgə əl işinin təqdimatı zamanı öz düşüncələrini söyləyə bilirsə, ideya barəsində və istifadə olunmuş prinsiplər elementlər, üsullar, materiallar, texnikalar və s. barədə fikir yürüdə bilirsə;
- Əl işinin məzmunu, janrı, sahəsi, onda yaranmış təəssüratlar, əhval ruhiyyə (bu və ya digər xətt, rəng, forma və s. hansı əhval ruhiyyəni yaradırsa) və incəsənət əsərlərinə öz münasibətini bildirməyi bacarırsa;
- Əl işi barədə söhbət zamanı müvafiq terminlərdən istifadə edirsə;
- Dinləyirsə, mülahizə, diskussiya zamanı başqalarının fikir söyləməyini gözləyirsə, suallar qoyur və cavab verir, özü məsləhət görür və ya məsləhət alırsa, konkret deyimlərdən istifadə edirsə;
- Əl işini təqdim edərkən öz sinif yoldaşlarına tərəf çıxır və onları həvəsləndirirsə.

İstiqamət: incəsənəti məzmununda dərk etmə

F.p.V.5. Şagird təsviri və tətbiqi incəsənətin müxtəlif sahələrinin nümunələrini tarixi, dini, mədəni və sosial məzmun ilə əlaqələndirməyi bacarmalıdır.

Nəticə parlaqdır əgər şagird:

- Müxtəlif mədəniyyət incəsənətinin məşhur nümunələrini xarakterik xüsusiyyətlərinə görə (memarlıq abidələri, detallar, ornament və s.) tanıya bilirsə;
- Məşhur memarlıq abidələrinin funksiyalı təyinatı (özünümüdafiə, kult – ibadət, məişət memarlığı və s.) barədə danışırsa bilirsə;
- İncəsənətin müxtəlif sahələri (təsviri, dekorativ) ayrı-ayrı nümunələrinin təyinatı (tətbiqi, dini, estetik, məlumat) barədə mülahizə yürüdə bilirsə;
- Tətbiqi incəsənətin bu və ya digər nümunəsinin hansı sosial təbəqəyə mənsub olduğu barədə mülahizə yürüdə bilirsə;
- Bu və ya eyni hadisənin müxtəlif ölkələrin sənətkarlarının əl işləri (məs., bayram, tarixi fakt və s.) barədə söhbət apara bilirsə.

F.p.V.6. Şagird gürcü incəsənəti və incəsənət xadimləri barədə mülahizə yürütməyi bacarmalıdır.

Nəticə parlaqdır əgər şagird:

- Gürcü heykəltəraşlığı və memarlığının bir neçə nümunəsi barədə söhbət apara bilirsə;
- Gördüyü maddi mədəniyyət abidələri barədə mülahizə yürüdə və buna öz münasibətini əks etdirə bilirsə;
- Bir neçə tanınmış gürcü rəssamı və heykəltəraşının əl işlərini tanıya bilirsə və bunlar barədə öz münasibətini söyləyə bilirsə.

Məzmun və tövsiyələr

Təsviri incəsənətin əsas elementləri və prinsipləri:

Xətt: Müxtəlif tipli və qalınlıqlı xətt, kontur və ştrix

Xətlə fəallıqlar:

Yalnız qara karandaş vasitəsilə bir çox detallardan istifadə etməklə şagird öz şəklini çəkir və başqalarına müxtəlif real və ya uydurulmuş situasiyada, müxtəlif qalınlıqlı xətdən, konturdan istifadə edir.

Fırça və ya berrəngli boya ilə qrafik əl işi yerinə yetirir. Bunun üçün əvvəlcə müxtəlif tip xəttin fırça ilə yerinə yetirilməsi üzərində məşq edir (müəllim göstərməlidir ki, fırçanı basmaqla nizamlanma yolu ilə xəttin qalınlığı necə dəyişir). Təəssürat üçün mümkündür ki, Çin və Yapon qrafika nümunələrinə diqqət yetirsin.

Rəng: əsas və tərtib edilmiş, soyuq və isti, təzadlı rənglər tonallıq – ağ və ya qaranın əlavə alınmış tonu, yarım tonlar, rəngin qradasiyası.

Rənglə və xətlə fəallıqlar:

Şagird qara flomaster ilə kağız üzərində, əlini qaldırmadan kontur xəttini çəkir (xətt dəfələrlə bir-birini elə kəsməlidir ki, kəsişmə yerində alınmış formalar kiçik ölçülü olmasın). Alınmış kənarlarla əhatə edilmiş formalar bir-birinə zidd (kontrast) və ya qohum olan rənglərlə rənglənir. Rəsmin daha effektiv alınması məqsədi ilə, rənglənmiş hissələr ştrixləne, surəti çıxarıla bilər, onun hər hansı bir detalı ayrılı bilər; xətlərin bəzi yerdə qalınlığı artırılı bilər və s.

Forma: 2D və 3D – yastı və həcmli, simmetrik və asimmetrik.

Forma ilə fəallıqlar:

Şagirdlər kiçik ölçülü qutuları (kibrit, ətir qutusu) ağ boya ilə rəngləyirlər, yaxud da onların ətrafına ağ kağız yapışdırırlar, eləcə də, ağ vərəqdən konus və piramida düzəldirlər. Həndəsi modellərə diqqət yetirirlər ki, bunlara Günəş işığı necə düşür. Eləcə də müəllim yazı taxtasında sxematik olaraq əşyaları və müxtəlif küncdən düşən kölgələri göstərə bilər. Sonra, şagirdlər həndəsi modelləri müxtəlif işıqlarla (bir başa və yandan) çəkirlər və kölgələri rəngləyirlər (kölgələri rəngləyərkən şəkillərin qradasiyası tələb olunmur – bir səhifənin o biri səhifəyə köçürülməsi kifayət edir).

Prinsiplər: Kompozisiyalı bölünmənin əsası (vertikal və ya horizontal formatın seçilməsi, formatda təsvirin bölüşdürülməsi); ritm, əsasın ayrılması simmetriya və asimmetriya, statika, dinamika, kontrast, proporsiya, fəza (perspektivin qanunları – ön və arxa görünüşlər).

İstifadə olunmuş prinsiplər:

Şagird əsas proporsiyaları nəzərə almaqla, insan fiqurunu təsvir edir (sadə üsulla);

Diqqət yetirir, obyektin ölçüsünün, rənginin, kəskinliyi müşahidəçinin get-gedə uzaqlaşmana əsasən necə dəyişir və bunu əl işində əks etdirir;

Ön və arxa görünüşlərdən istifadə etməklə peyzaj çəkir.

Şagird şəkil üçün nəzərdə tutulmuş səthin istifadə olunması və kompozisiyasının elementar qaydaları ilə tanış olur. (kağız üzərində əşyalar və fiqurlar bərabər bölünməlidir, o cür ki, „gözü narahat etməsin“ onu çox yükləməsin, yaxud da boş yerlər qalmasın. Əks olunan əşya çox kiçik olmamalıdır və yaxud elə ölçüdə ki kağız üzərinə sığmasın).

Material və alət: karandaş (rəngli, sadə), pastel, flomaster, quş, akvarel, kömür, sangina, rəngli kağız, karton, parça, sap, kəndir, məftil, plastilin, gil, təbii, süni, ənənəvi və qeyri -ənənəvi material (plastik kütlə və şüşə butulkalar, metal əşyalar, karton və polietilen torbalar və s.), fırça, qayçı, yapışqan, dülgər alətləri, dulusçuluq alətləri, toxucu aləti, tikiş aləti və s.

Texnika və prosedura: rəngkarlıq, qrafika və onların texnikaları (sürtmə, ləkə, ottisk), qrafit, qəlib, applikasiya, kağız əşyalar, mozaika, kollaj, monotipiya, modeləşdirmə, konstruksiya, xalça, keçə, kobelin, naxış, kompüter texnologiyaları (çəkiliş proqramı, mətn redaktoru); kəsmək, tikmək, əymək, bükmək, hörmək.

İstifadə olunan material və texnika:

Şagird evdən kiçik ölçülü, üzərində hansısa şəkillər olan parçalar gətirir və üzərində boya ilə çəkir, davam edir, onun çəkilişini başa çatdırır (quaş boyasının yayılmaması üçün rənglərə bir neçə damcı suya davamlı (PVA) yapışqan əlavə edir). Plastilindən (hansı ki quruyur) və yaxud duzlu xəmirədən şagird istənilən formalı çərçivə- dairəvi, oval, düz bucaqlı hazırlayır... çərçivənin üzərinə ornamentlər yapışdırır. Çərçivə quruyan zaman, o müvafiq formalı karton kəsiyi üzərinə yapışdırılmalıdır və ona asılqan əlavə etməlidir.

Ümumi fəallıqlar:

Şagird ətraf mühitdəki əşyalara, obyektlərə, hadisələrə diqqət yetirir və bunları əl işlərində əks etdirir;

Portret, natürmort və naturadan peyzaj çəkir və bu zaman öz təxəyyülünün gücü ilə müxtəlif detallardan istifadə edir; personajları təsvirlə yaradır;

Öz həyatının maraqlı, yaxud əhəmiyyətli anlarını təsvir edir və bu istiqamətdə öz hisslərini verməyə çalışır;

Müəyyən ideyanı vermək üçün bədii üsullar seçir (məsələn, ekologiya və ya başqa mövzuda plakatlar yaradır);

(Yaxın adamlarını, ailə üzvlərini, dostlarını və s.) sevdiyi ədəbi qəhrəmanları təsvir edir və onlara münasibətdə öz mövqeyini bildirməyə çalışır.

Ehtimal olunan mövzular: „Dənizdə günəşin batması“ , „Payız/yay yağışı“, „Üzüm yığılı“, „Doğma diyar“, „Daş dövrünün insanları“, „Dinozavrlar“, „Mifik qəhrəmanlar“, „Semiramidanın asma bağları“, „Sevimli tarixi qəhrəman“, „Yer küresi – mənim evim“, „Sədaqətlik“, „Ekskursiya“ və s. (yerli müəssisənin, memarlıq abidəsinin, yerli və xarici ənənənin əks etdirən mövzular da, məişət səhnələri, real surətdə baş vermiş ictimai hadisələr, şəxsi əhəmiyyətə malik faktlar, eləcə də, öz fantaziyalarına əsasən mövzular və s.)

Fənnin öyrənilməsinin məqsədləri vəzifələri.

Fənnin öyrənilməsinin məqsədi harmonik şəkildə inkişaf etmiş insanlar böyütməkdən ibarətdir ki, onlarda da incəsənət barədə ümumi nəzəri bilik olacaqdır, incəsənət nümunələrinə „sədaqət“ arzusu baş qaldıracaqdır, ümumiyyətlə, incəsənətə emosional münasibət özünü büruzə verəcəkdir, konkret nümunənin dərk edilməsi və öz fikrinin işlənilib hazırlanması, aydın ifadə etmək bacarıq – qabiliyyətləri olacaqdır;

Bu fənnin məqsədi, şagirdə incəsənət aləminə dərk etmə vasitələrindən biri və eyni zamanda özünün realizə, özünü göstərmək bacarığının ən bariz meydanı olduğunu göstərməkdən ibarətdir.

4. Standartın nəticələrinə nail olmaq və məzmunun qarşılıqlı əlaqəsinin matrisası

1. Tətilər	<p>Məqsəd: Müəyyənləşdirək, şagirdlər hansı biliyə və bacarıq- qabiliyyətlərə yiyələnmişlər, şagirdlərin imkanlarının diaqnostikasını həyata keçirək; müəyyənləşdirək, onlar ötən ilin tədris prinsiplərini, elementlərini, texnika və prosedurlarını öz təəssüratları və emosiyaların bildirmək üçün nə dərəcədə fəal istifadə edirlər. Şagirdə öz təəssüratlarını, emosiyalarını vermək və yaddaşa çəkmək qabiliyyətini inkişaf etdirək; cütlüklərlə işləmək (əməkdaşlıq etmək) və təqdimat qabiliyyətini inkişaf etdirək.</p> <p>Nəticə: f.p.V.1., f.p.V.2., f.p.V.4.</p>
2. Kompozisiya nədir?	<p>Məqsəd: Şagirdə kompozisiya terminini yadına salmaq/tanış edək və onun əhəmiyyətini izah edək; Simmetrik və asimmetrik kompozisiya tiplərini yadına salmaq; kompozisiyada tarazlıq anlayışı ilə tanış edək; kompozisiyalı bölüşdürmənin müxtəlif üsulunun əl işlərində istifadə etmək qabiliyyətini inkişaf etdirək.</p> <p>Nəticə: f.p.V.1., f.p.V.2., f.p.V.4.</p>
3. Vərəq seç	<p>Məqsəd: Şagirdə düşüncəsinə müvafiq olaraq vərəqin formasının və şəkil sahəsinin (vertikal/uzununa, horizontal/ eninə) və təsviri incəsənətin əsas elementlərinin və prinsiplərinin seçilməsi qabiliyyətini inkişaf etdirək.</p> <p>Nəticə: f.p.V.1., f.p.V.4.</p>
4. Fəzada rənglər	<p>Məqsəd: Şagirdə rənglərin ağardılması vasitəsilə ön və arxa təsvir diferensiallarının və məkanın verilməsi qabiliyyətini işləyib hazırlayaq.</p> <p>Nəticə: f.p.V.1., f.p.V.4.</p>
5. Dəniz və fəza	<p>Məqsəd: Şagirdə müxtəlif rəsm materialı və texnikasından istifadə etmə bacarığı, əl işində fəzanın verilməsi, onu əks etdirmə qabiliyyəti işləyib hazırlayaq ki, o dəniz yerində və müvafiq əhval ruhiyyənin verilməsində çətinlik çəkməsin; əl işində təqdimat qabiliyyətini inkişaf etdirək.</p> <p>Nəticə: f.p.V.1., f.p.V.4.</p>
6. Şən kişiciklər	<p>Məqsəd: Şagirdlərdə insan fiqurlarının sxematik quruluşunu çəkmək qabiliyyəti işləyib hazırlayaq və onun hərəkətdə əks etdirilməsi bacarığını inkişaf etdirək, eləcə də, eksperiment yolu ilə müxtəlif material ilə fakturanın yaradılması, əməkdaşlıq və təqdimat bacarığını işləyib hazırlayaq.</p> <p>Nəticə: f.p.V.1., f.p.V.2., f.p.V.3., f.p.V.4.</p>
7. Pəncərələrdə işıq	<p>Məqsəd: Şagirdə müxtəlif material ilə eksperimentin keçirilməsi bacarığını aşılaraq, fantaziya oyadaq, applikasiya üsulundan istifadə etmə qabiliyyətini inkişaf etdirək.</p> <p>Nəticə: f.p.V.1., f.p.V.2., f.p.V.3., f.p.V.4.</p>
8. Gürcü sənətkarları Parisdə	<p>Məqsəd: Şagirdi XX əsrin əvvəlində Parisdə fəaliyyət göstərən gürcü rəssamları: rəngkar Lado Qudiaşvili və heykəltəraş Yakob Nikoladze barədə məlumatla tanış edək. Şagirdə bədii əsərin təhlili qabiliyyətini inkişaf etdirək, assosiasiyalı düşünmə bacarığını möhkəmləndirək.</p> <p>Nəticə: f.p.V.3., f.p.V.4., f.p.V.4.</p>

9. Payız peyzajı	<p>Məqsəd: şagirdə yaddaş ilə çəkmək qabiliyyəti işləyib hazırlayaq; müxtəlif cür yaxmalarla və effektlərlə fərqli faktura və əhval-ruhiyyə, təəssürat, emosiya və ilin bu fəslinə xarakterik olan rəngarəngliyin verilməsi qabiliyyətini inkişaf etdirək. Şagird öz əl işi barədə, onda istifadə etdiyi üsullar haqqında fikir bildirməyi bacarmalıdır.</p> <p>Nəticə: f.p.V.1., f.p.V.2., f.p.V.3., f.p.V.4.</p>
10. Pişiyi harada qoyaq	<p>Məqsəd: şagirdə təsvirin şəkil səthində düşünülmüş şəkildə yerləşdirilməsi qabiliyyətini aşılacaq; eləcə də, müxtəlif üsullarla əl işində əsas obyektin ayrılması qabiliyyətini, əl işində kompozisiyalı qurma bacarıq – qabiliyyəti aşılmalıyıq</p> <p>Nəticə: f.p.V.1., f.p.V.4.</p>
11. Zooparkın sakinləri	<p>Məqsəd: şagirdlərdə təbiəti və ətraf mühiti müşahidə etmək qabiliyyəti aşılacaq, süni və təbii materialdan istifadə etmək qabiliyyətini möhkəmləndirək; təsvirin qurulması bacarığını inkişaf etdirək, yaddaş və ya / təsviri çəkmək qabiliyyətini, müəllimlə birlikdə işləmək bacarığını möhkəmləndirək</p> <p>Nəticə: f.p.V.2., f.p.V.3., f.p.V.4.</p>
12. Hamısı mənim vətənimdir	<p>Məqsəd: şagirdi Gürcüstanın müxtəlif guşəsində mühafizə olunan müxtəlif dövrün abidələri və sənətkarlıq nümunələri ilə tanış edək və onların təhlili qabiliyyətini işləyib hazırlayaq; abidə barəsində məlumat axtarıb tapmaq bacarığını aşılacaq, eləcə də hər hansı bir tarixi faktın və ya əfsanənin/ deyimnin ayrı-ayrı epizodlarını öz təsəvvürü ilə təsvir etmək qabiliyyətini inkişaf etdirək.</p> <p>Nəticə: f.p.V.2., f.p.V.4., f.p.V.6.</p>
13. Səth və faktura	<p>Məqsəd: şagirdə kağız üzərində müxtəlif fakturanın alınması və əl işində istifadə olunmuş bacarıq – qabiliyyətlərin möhkəmləndirilməsinə nail olaq ki, o müxtəlif cür effektlərlə və səpmələrlə əhval ruhiyyənin verilməsini bacarsın.</p> <p>Nəticə: f.p.V.2., f.p.V.4.</p>
14. Əlişinin təyinatı	<p>Məqsəd: şagirdə analitik düşüncə qabiliyyətini, incəsənət nümunələrinin təyinatı barədə mülahizə yürütmək bacarığını aşılacaq; dekorativ təyinatlı əşyanın yaradılmasının təcrübi bacarıq – qabiliyyətlərini möhkəmləndirək.</p> <p>Nəticə: f.p.V.2., f.p.V.4., f.p.V.5.</p>
15. Meşəni övladlarına saxla...	<p>Məqsəd: şagirdə vətəndaşlıq məsuliyyəti hissələrini ekoloji mövzularla mülahizə etmək və bu problemin öz əl işlərində əks etdirilməsi qabiliyyətini, artıq öyrənilmiş prinsiplərin və elementlərin istifadə olunması ilə, eləcə də kömpüterlə rəsm çəkmə proqramında işləmək bacarığını aşılamaq lazımdır.</p> <p>Nəticə: f.p.V.1., f.p.V.2., f.p.V.4.</p>
16. Qədim dünyanın heykəlləri	<p>Məqsəd: şagirdi qədim dünyanın müxtəlif mədəniyyəti və ya sivilizasiyasının heykəltəraşlığı ilə tanış edək; bu sahənin xüsusiyyətini və xarakterik nümunələrini və əlamətlərini göstərək və nümunə üzərində mülahizə aparmaq bacarığını aşılacaq, onların təhlili qabiliyyətini, məlumatın toplanılması bacarıq – qabiliyyətlərini möhkəmləndirək.</p> <p>Nəticə: f.p.V.5.</p>

17. Gülüş hədiyyə kimi	Məqsəd: şagirdə kompüterin köməyi ilə müxtəlif emosiyaların rəsmini yaratmaq bacarığını aşılaraq, mimika vasitəsilə müşahidə qabiliyyətini möhkəmləndirək.
	Nəticə: f.p.V.2., f.p.V.4.
18. Silindir ilə ottisk	Məqsəd: şagirdə qeyri-ənənəvi üsullarla rəngli ottisklərin alınması bacarıq qabiliyyətini inkişaf etdirək. Dekorativ əl işi yaratmaq qabiliyyətini möhkəmləndirək.
	Nəticə: f.p.V.2., f.p.V.4.
19. Yağışlı hava	Məqsəd: şagirdə applikasiya üsulu ilə müxtəlif əhval ruhiyyəyə malik əl işlərinin yaradılması bacarığını inkişaf etdirək, süni resurslardan yaradıcılıqla istifadə etmək qabiliyyətini möhkəmləndirək.
	Nəticə: f.p.V.1., f.p.V.2., f.p.V.4.
20. Dördayaqlı dost	Məqsəd: şagirdə akvarel boyası ilə arzu edilən mövzuda əl işi yaratmaq qabiliyyətini işləyib hazırlayaq, ətraf mühitə, naturaya müşahidə qabiliyyətini möhkəmləndirək.
	Nəticə: f.p.V.1., f.p.V.2., f.p.V.4.
21. Hamısı mənim vətənimdir...	Məqsəd: şagirdi Gürcüstanın müxtəlif guşəsində mühafizə olunan müxtəlif dövrün abidələri və sənətkarlıq nümunələri ilə tanış edək və onların təhlili qabiliyyətini işləyib hazırlayaq; abidə barəsində məlumat axtarıb tapmaq bacarığını aşılaraq, eləcə də hər hansı bir tarixi faktın və ya əfsanənin/ deyimnin ayrı-ayrı epizodlarını öz təsəvvürü ilə təsvir etmək qabiliyyətini inkişaf etdirək.
	Nəticə: f.p.V.2., f.p.V.4., f.p.V.6.
22. Qırmızı papaqlı göbələklər	Məqsəd: şagirdə müxtəlif növ süni resursların köməyi ilə dekorativ üç ölçülü əl işlərinin yaradılması qabiliyyətini aşılaraq. İşin ardıcılıqla planlaşdırılması və başqaları ilə əməkdaşlıq bacarığını möhkəmləndirək.
	Nəticə: f.p.V.2., f.p.V.3., f.p.V.4.
23. Fiqurlar və ətraf mühit	Məqsəd: şagirdi rəngarəng kompozisiya anlayışı ilə, onun yaradılmasının müxtəlif prinsipləri ilə tanış edək, eləcə də, yaxın və uzaq baxış nöqtələrini dərk etmə və təhlil etmə qabiliyyətini aşılaraq, çox fiqurlu kompozisiya yaratmaq qabiliyyətini möhkəmləndirək.
	Nəticə: f.p.V.1., f.p.V.4.
24. İllüstrasiyalı „Oddisey“	Məqsəd: şagirdə təsviri incəsənət nümunələrində ədəbi və yaxud mifik personajları tanımaq qabiliyyətini inkişaf etdirək; bədii əsərlərin konkret epizodunun müxtəlif üsullar və vasitələrlə təsvir etmək qabiliyyətini möhkəmləndək.
	Nəticə: f.p.V.5., f.p.V.6.
25. Yelpik	Məqsəd: şagirdə dekorativ – tətbiqi əşyanın asan yolla yaradılması qabiliyyətini aşılaraq; tətbiqi incəsənət nümunəsinin bu və ya digər sosial təbəqələr üçün aid etmə qabiliyyətini möhkəmləndək, dekorativ – tətbiqi əşyanın bu və ya digər mədəniyyətə mənsubiyyəti qabiliyyətini, analiz və arqumentləşdirilmiş mülahizə qabiliyyətini inkişaf etdirək.
	Nəticə: f.p.V.2., f.p.V.4., f.p.V.5.

26. Portret	<p>Məqsəd: şagirdə incəsənət əsərlərindən (portret) məlumat əldə etmək qabiliyyətini (epoxa, ölkə, sosial mənsubiyyət) məlumat toplamağı asanlaşdırmaq; eləcə də portret yaratmaq bacarığını və onda detalların əks olunması qabiliyyətini möhkəmləndirək.</p> <p>Nəticə: f.p.V.1., f.p.V.4., f.p.V.5.</p>
27. Əyləncəli şpilkalar	<p>Məqsəd: şagirdə müxtəlif materiallarla eksperimentin keçirilməsi bacarığını aşılaraq, fantaziyasını oyadaq, süni və təbii materialdan istifadə etmək bacarığını möhkəmləndək.</p> <p>Nəticə: f.p.V.2., f.p.V.4.</p>
28. İnteryerin eskizi	<p>Məqsəd: şagird interyerin eskizini yaratsın, təsviri incəsənətin prinsiplərindən və elementlərindən istifadə etməklə təqdim olunmuş mövzu üzrə iş və təsvirlərin kompozisiyalı bölünməsi qabiliyyətini inkişaf etdirək. Fantaziyanı və qarşıya qoyulmuş məqsədə yaradıcılıqla yanaşmaq qabiliyyətini inkişaf etdirək.</p> <p>Nəticə: f.p.V.1., f.p.V.4.</p>
29. Şəkil, epoxa, ölkə	<p>Məqsəd: şagirdə incəsənət əsərlərinin köməyi ilə epoxa və ölkə üçün xarakterik olan əlamətlərin tanınması qabiliyyətlərini aşılaraq. Bədii əsərin təhlili qabiliyyətini inkişaf etdirək. Məlumat əl işində epoxanın, ölkənin xarakterik nişanələrini əks etdirmək bacarığını inkişaf etdirək.</p> <p>Nəticə: f.p.V.1., f.p.V.4., f.p.V.5.</p>
30. Dünyanın tanınmış qüllələri	<p>Məqsəd: şagirdə dünya əhəmiyyətli memarlıq abidələrinə qarşı maraq oyadaq, onların cəmiyyət təyinatı və funksiyasını tanımaq qabiliyyətini inkişaf etdirək. Müstəqil və tənqidi düşüncə bacarığını möhkəmləndirək.</p> <p>Nəticə: f.p.V.5.</p>
31. Gələcəyin qülləsi	<p>Məqsəd: şagirdə süni materialdan istifadə etməklə məkanda konstruksiyanın yaradılması bacarığını inkişaf etdirək, materiala qarşı yaradıcı yanaşma bacarığını aşılaraq, təcrübi işin yerinə yetirilməsi zamanı orijinal qərarlar qəbul etmək bacarığını inkişaf etdirək.</p> <p>Nəticə: f.p.V.2., f.p.V.3., f.p.V.4., f.p.V.5</p>
32. Yeni il	<p>Məqsəd: şagirdə təbii və süni material ilə əl işi yaratmaq bacarığını aşılaraq, fantaziyasını asanlaşdıraraq, eləcə də, konkret məsələnin həllinin yerinə yetirilməsi işini ardıcılıqla planlaşdırılması qabiliyyətini işləyib hazırlayaq.</p> <p>Nəticə: f.p.V.2., f.p.V.3., f.p.V.4.</p>
33. Yeni il karnavalı	<p>Məqsəd: şagirdə müxtəlif materialdan və texnikadan müstəqil seçim qabiliyyəti, müxtəlif material və faktorla əl işinin əhval-ruhiyyəsini ötürmək qabiliyyətini işləyib hazırlayaq; eləcə də, teatr kostyumunun ayrı-ayrı detallarının hazırlanması bacarığını möhkəmləndirək.</p> <p>Nəticə: f.p.V.2., f.p.V.3., f.p.V.4.</p>
34. Qrafika	<p>Məqsəd: şagirdin yadına təsviri incəsənətin sahələrindən biri olan qrafikanı salaq və onun bədii imkanlarının geniş diapazonunu göstərək; bu sahənin təsviri imkanlarını təcrübi əl işində istifadə olunma bacarığını möhkəmləndirək. Sərbəst mövzunun yaradıcılıqla interpretasiyası qabiliyyətini inkişaf etdirək.</p> <p>Nəticə: f.p.V.1., f.p.V.4.</p>

35. Dinamika	Məqsəd: şagirdə təbiət hadisələrinə müşahidə nəticəsində alınmış təəssüratların və dinamikanın ötrülməsi sadə bədii üsullarla təcrübi şəkildə istifadə etmə qabiliyyətini gücləndirək. Öz əl işlərində istifadə etdiyi üsullar barədə mülahizə yürütmək bacarığını əl işinin tənqidi qiymətləndirilməsi bacarığını möhkəmləndirək.
	Nəticə: f.p.V.1., f.p.V.4.
36. Rəssamlıqda ritm	Məqsəd: şagirdi rəssamlıqda ritm anlayışı ilə tanış edək. Konkret əl işini analiz etmə, onda mülahizə bacarığını işləyib hazırlayaq; öz əl işində ritmik kompozisiyanı yaratmaq bacarığını inkişaf etdirək.
	Nəticə: f.p.V.1., f.p.V.2., f.p.V.4.
37. Kiçik daşlar üzərində şəkillər	Məqsəd: şagirdə dekorativ əl işini yaratmaq bacarığını aşılaraq, fantaziyasını oyadaq. Ona hafizə portretini çəkmək və portretdə mimikanı təsvir etmək bacarığını aşılaraq.
	Nəticə: f.p.V.1., f.p.V.2., f.p.V.4.
38. Hamısı mənim vətənimdir...	Məqsəd: şagirdi Gürcüstanın müxtəlif guşəsində mühafizə olunan müxtəlif dövrün abidələri ilə, sənətkarlıq nümunələri ilə tanış edək və onların təhlili bacarığını işləyib hazırlayaq; abidə barəsində məlumat axtarıb tapmaq bacarığını aşılaraq, eləcə də hər hansı bir tarixi faktın və ya əfsanənin/ deyimnin ayrı-ayrı epizodlarını öz təsəvvürü ilə təsvir etmək bacarığını inkişaf etdirək.
	Nəticə: f.p.V.3., f.p.V.5., f.p.V.6.
39. Proporsiya	Məqsəd: şagirdə əşyalara proporsiya üzrə müşahidə etmək və onu təcrübi olaraq təsvir etmək qabiliyyəti yaradaq.
	Nəticə: f.p.V.1., f.p.V.4.
40. Müxtəlif ölçülü əşyalar	Məqsəd: şagirdə əşyaları müşahidə etmək, onların ölçülərinin bir-birinə uyğun gəlməsi qabiliyyətini inkişaf etdirək.
	Nəticə: f.p.V.1., f.p.V.4.
41. Yenə də böyüycəklər..	Məqsəd: şagirdə incəsənət əsərlərini dərk etmə bacarığı yaradaq, analizin və onun əsas mahiyyətinin oxunması qabiliyyətini gücləndirək, ilk mənbə ilə (ədəbi mətnlə) onun münasibətinin təhlili bacarığını möhkəmləndirək.
	Nəticə: f.p.V.4., f.p.V.5., f.p.V.6.
42. Şəkil və təəssürat	Məqsəd: şagirdə onun üçün arzu edilən mövzuda əl işlərinin yaradılmasının təcrübi bacarığını inkişaf etdirək, mövzunun müvafiq təsviri elementlərinin seçilməsi və ondan istifadə olunması bacarığını möhkəmləndirək, əsərin təqdimatı və onun barəsində mülahizə yürütmək bacarığını inkişaf etdirək.
	Nəticə: f.p.V.1., f.p.V.4.
43. Əyri güzgü	Məqsəd: şagirdə insanın əsas bədən üzvlərini müşahidə etmək və ondan təcrübi istifadə etmək bacarığını fiqurun çəkilməsi zamanı əks etdirmək qabiliyyətini möhkəmləndirək.
	Nəticə: f.p.V.1., f.p.V.3., f.p.V.4.

44. Döyüş səhnələri	<p>Məqsəd: şagirdə müxtəlif mədəniyyətdə eyni cür mövzu üzrə yaradılmış əl işlərinin müqayisə olunması bacarığını inkişaf etdirək, əsərlərin vasitəsi ilə məlumat alınması bacarığını möhkəmləndirək. Nəzəri biliyin təcrübi əl işlərində sadə üsulla istifadə olunması (Gürcüstan tarixindən alınmış hər hansı bir epizod barədə batalik səhnə) bacarığını inkişaf etdirək.</p> <p>Nəticə: f.p.V.1., f.p.V.4., f.p.V.5.</p>
45. Anaya hədiyyə	<p>Məqsəd: şagirdə dekorativ əl işinin yaradılması bacarığını işləyib hazırlayaq; fantaziyasını oyadaq; eləcə də işin ardıcılıqla planlaşdırılması bacarığını aşılaraq.</p> <p>Nəticə: f.p.V.2., f.p.V.4.</p>
46. Sınıf stendi	<p>Məqsəd: şagirdə öz yaradıcılığını göstərmək bacarığını aşılaraq, maddi mədəniyyət abidələri barədə məlumat axtarıb tapmaq və təqdim etmək bacarığını inkişaf etdirək.</p> <p>Nəticə: f.p.V.3., f.p.V.4.</p>
47. Pasxa	<p>Məqsəd: şagirdə gürcü dini və mədəni ənənələr biliyini möhkəmləndirək, bədii əsərləri müşahidə bacarığını inkişaf etdirək, məlumat əl işlərin ən-ənəvi elementlərinin anlaşılıqla istifadə olunması bacarığını inkişaf etdirək.</p> <p>Nəticə: f.p.V.1., f.p.V.4., f.p.V.5., f.p.V.6.</p>
48. Hamısı mənim vətənimdir...	<p>Məqsəd: şagirdi Gürcüstanın müxtəlif guşələri və orada mühafizə olunan gürcü mədəni abidələri ilə tanış edək; materialın toplanması, təhlil edilməsi və öz əl işinin geniş auditoriya qarşısında təqdim olunması bacarığını inkişaf etdirək.</p> <p>Nəticə: f.p.V.3., f.p.V.4., f.p.V.5., f.p.V.6.</p>
49. Köhnə və təzə şəhər	<p>Məqsəd: şagirdin memarlıq tikililərini müşahidə etmək, onları xarakterizə etmək bacarığını inkişaf etdirək, qədim və müasir memarlıq tikililərinin özünəməxsusluqları nöqtəyi nəzərdən, memarlıq eskizlərini, təsvirin yaradılması bacarığını möhkəmləndirək.</p> <p>Nəticə: f.p.V.1., f.p.V.4., f.p.V.5., f.p.V.6.</p>
50. Çəkilmə və rəngin qradasiyası	<p>Məqsəd: şagirdi rəngin qradasiyası anlayışı ilə tanış edək və ondan təcrübədə istifadə etmək bacarığını inkişaf etdirək; bədii əsərləri müşahidə və onun analitik dərk edilməsi bacarığını möhkəmləndirək, əl işi ilə oyanmış təəssüratların formalaşdırılması və əsərlərlə onun əlaqələndirilməsi bacarığını dərinləşdirək.</p> <p>Nəticə: f.p.V.1., f.p.V.4.</p>
51. „Qədim“ və „Yeni“ rəngkarlıq	<p>Məqsəd: şagirdlərə incəsənət əsərlərini müşahidə etmək, nisbi təhlil bacarığını aşılaraq; fərqli bədii üsullarla mülahizə yürütmək bacarığını möhkəmləndirək. Rəngarəng bədii üsullarla rəsm əsəri yaratmaq bacarığını inkişaf etdirək.</p> <p>Nəticə: f.p.V.1., f.p.V.4., f.p.V.5.</p>
52. Alma şəklini necə çəkək	<p>Məqsəd: şagirdi işıq – kölgə, blik (ışıq ləkəsi və düşmüş kölgə anlayışları ilə tanış edək. şagirdə səth üzərində yumru əşyanın əks olunması bacarığını işıq – kölgə, blik (ışıq ləkəsi) və düşmüş kölgənin vasitəsi ilə alınma qabiliyyətini işləyib hazırlayaq.</p> <p>Nəticə: f.p.V.1., f.p.V.4.</p>

53. Nəhəng heykəllər	Məqsəd: şagirdi dünyanın məşhur nəhəng heykəllərinin yaradılması tarixi ilə tanış edək, onların xarakterizə etmə bacarığını işləyib hazırlayaq. Məlumatın müstəqil şəkildə axtarılıb tapılması, sistemləşdirilməsi bacarığını inkişaf etdirək.
	Nəticə: f.p.V.4., f.p.V.5.
54. Parça ilə applikasiya	Məqsəd: şagirdə müxtəlif süni resurslar və ənənəvi rəsm çəkmək materialı ilə sintez vasitəsi ilə applikasiya yaratmaq bacarığını inkişaf etdirək.
	Nəticə: f.p.V.1., f.p.V.2., f.p.V.4, f.p.V.5.
55. Gürcüstan çarları	Məqsəd: şagirdə incəsənət əsərlərində gürcü tarixi şəxsiyyətlərini tanımaq bacarığını işləyib hazırlayaq, incəsənət əsərlərini qeydə almaq- təhlil etmək bacarığını inkişaf etdirək.
	Nəticə: f.p.V.4., f.p.V.5., f.p.V.6.
56. Akvarel- pak və yüngül boya	Məqsəd: şagirdə ətraf mühiti müşahidə etmək və müşahidənin nəticələrini təcrübi əl işində istifadə olunma bacarığını inkişaf etdirək; akvarel boyası ilə şəhərin və yaxud kəndin peyzajının yaradılması bacarığını, müxtəlif effektlərin və fakturanın yaradılması bacarığını işləyib hazırlayaq.
	Nəticə: f.p.V.1., f.p.V.4.
57. Hamısı mənim vətənimdir	Məqsəd: şagirdi Gürcüstanın müxtəlif guşələrini və orada mühafizə olunan gürcü mədəni abidələri ilə tanış edək; materialın toplanması, təhlil edilməsi və öz əl işinin geniş auditoriya qarşısında təqdim olunması bacarığını inkişaf etdirək.
	Nəticə: f.p.V.5., f.p.V.6.
58. Sərgi salonu	Məqsəd: şagirdə incəsənət əsərlərini dərk etmə, təhlil etmə qabiliyyətini inkişaf etdirək, təsviri incəsənətin əsas elementlərinin – kompozisiyanın, rəngin, xəttin və s. təhlili və təəssüratların əlaqələndirilməsi bacarığını inkişaf etdirək.
	Nəticə: f.p.V.4., f.p.V.5.
59. İnsan, məşğuliyyət, ətraf mühit	Məqsəd: şagirdə incəsənət nümunələrini müşahidə etmək vasitəsi ilə müxtəlif sosial təbəqə nümayəndələrini tanımaq bacarığını inkişaf etdirək şəkildə əks olunan ətraf mühitin və onun detallarının personajlarla əlaqələndirmək qabiliyyətini aşılacaq.
	Nəticə: f.p.V.4., f.p.V.5., f.p.V.6.
60. Gil ilə işləyərk	Məqsəd: şagirdə gil ilə plastik formaların yaradılması bacarıqlarını inkişaf etdirək; dekorativ və tətbiqi əşyaların yaradılması bacarığını dərinləşdirək, müxtəlif materiallarla dekorativ əl işlərinin yaradılması bacarığını inkişaf etdirək.
	Nəticə: f.p.V.2., f.p.V.4.
61. Akvarium	Məqsəd: şagirdə kağız plastikası və applikasiya üsulu ilə dekorativ nümunələrin yaradılması bacarığını inkişaf etdirək, fakturanın müxtəlif üsulla alınması bacarığını möhkəmləndirək.
	Nəticə: f.p.V.2., f.p.V.3., f.p.V.4.

62. Gürcüstanın mənzərələri	Məqsəd: şagirdə incəsənət nümunələrini müşahidə etmək bacarığını möhkəmləndirək, onun xarakteristikasını və analizi qabiliyyətini artıraraq, peyzaj çəkməyin təcrübi bacarığını inkişaf etdirək.
	Nəticə: f.p.V.1., f.p.V.4., f.p.V.5., f.p.V.6.
Layihə – məktəbin həyəti	Məqsəd: şagirdlərdə problemin müəyyənləşdirilməsi və bir-biri ilə əməkdaşlıq yolu ilə problemin həlli və yerinə yetirilməsi üçün işə yaradıcılıqla yanaşma qabiliyyətini inkişaf etdirək.
	Nəticə: f.p.V.2.
I fəslin yekun dərsi	Məqsəd: Keçilmiş materialın mənimsənilməsi keyfiyyətinin qiymətləndirilməsi. Yeni terminlərin mənimsənilməsi səviyyəsinin yoxlanılması. Təcrübi bacarığını işlənilib hazırlanması səviyyəsinin yoxlanılması.
	Nəticə: f.p.V.1., f.p.V.2., f.p.V.4., f.p.V.5., f.p.V.6.
II fəslin yekun dərsi	Məqsəd: keçilmiş materialın mənimsənilmə keyfiyyətinin qiymətləndirilməsi. Yeni terminlərin mənimsənilmə səviyyəsinin yoxlanılması. Təcrübi bacarığını işlənilib hazırlanması səviyyəsinin yoxlanılması.
	Nəticə: f.p.V.2., f.p.V.3., f.p.V.4., f.p.V.5., f.p.V.6.
III fəslin yekun dərsi	Məqsəd: keçilmiş materialın mənimsənilmə keyfiyyətinin qiymətləndirilməsi. Yeni terminlərin mənimsənilmə səviyyəsinin yoxlanılması.
	Nəticə: f.p.V.1., f.p.V.4., f.p.V.5., f.p.V.6.
IV fəslin yekun dərsi	Məqsəd: keçilmiş materialın mənimsənilmə keyfiyyətinin qiymətləndirilməsi. Yeni terminlərin mənimsənilmə səviyyəsinin yoxlanılması.
	Nəticə: f.p.V.4., f.p.V.5., f.p.V.6.
V fəslin yekun dərsi	Məqsəd: Keçilmiş materialın mənimsənilməsi keyfiyyətinin qiymətləndirilməsi. Yeni terminlərin mənimsənilməsi səviyyəsinin yoxlanılması.
	Nəticə: f.p.V.4., f.p.V.5., f.p.V.6.

5. Müəllimin kitabının icmalı

Komplektasiyanın tərkibi

İstifadə etmə göstərişləri

V sinfin „Təsviri və tətbiqi incəsənət“ fənninin komplektasiyası şagirdin kitabı və müəllimin kitabı qismində təqdim olunmuşdur. Şagirdin kitabına (dərslikdə) milli tədris planı ilə nəzərdə tutulmuş bütün mövzular bütövlüklə daxil edilmişdir və tədris nəticələrinə nail olmaq təmin edilmişdir.

Müəllimin kitabında verilmişdir:

- V sinif şagirdinin dərslik barədə ümumi məlumat (məqsədlər, struktura, məzmun, metodologiya, komplektasiya);
- Təsviri və tətbiqi incəsənətdə V sinif standartı;
- Standartın nəticələrinə nail olmaq və məzmunun qarşılıqlı matrisası;
- Müəllimin kitabının şərh. Komplektasiyanın tərkibi, istifadə etmə göstərişləri;
- Şagirdlərə yönəlmiş yanaşmaların fənnin öyrənilməsi prosesində xüsusiyyəti, məqsədli yaş həddi özünəməxsusluğu;
- Xüsusi, fənn və ümumi şəffaflıq qabiliyyətləri;
- Dərslərin əsaslandığı şagirdə yönəlmiş tədrisin əsas strategiyaları;
- Maarif resursları;
- Şagirdin qiymətləndirilməsi prinsipləri;
- Fəallıqların təhvil verilməsi ilə əlaqədar ümumi tövsiyələri;
- Dərsin planlaşdırılması üzrə ümumi prinsiplər
- Dərslərin nümunəvi ssenariləri (cəmi 16 dərsin ssenari, buradan V fəsildə 12 ssenaridir, növbəti 4 fəsildə isə bir-bir ssenari verilmişdir);
- Yekun dərslərinin materialı: testlər və krossvordlar, eləcə də onların cavabları. Eləcə də, şagirdin özünüqiymətləndirmə rubriki – „Bilik meydanı“ rubriki verilmişdir.

Fənnin xüsusiyyəti ilə əlaqədar, zəngin illüstrasiya materialı elektron resurs simasında əlavə təqdim edilmişdir, hansı ki nəşriyyatın veb və fb-səhifələrində yüklənmiş olacaqdır.

Bütün yuxarıda sadalanan məsələlər müəllimin kitabında müvafiq normalarla qeyd edilmişdir və mündəricatda təsdiq olunmuşdur.

6. Fənninin tədrisi prosesində şagirdə yönəlmiş yanaşmaların xüsusiyyəti məqsədli yaş həddinin özünəməxsusluqları

Uşağın inkişaf etməsinin özünəməxsusluqları

Fiziki inkişaf və onun aşağı məktəb yaşlı uşaqların psixi inkişafına təsiri.

5-6 yaşlı uşaq

Aşağı məktəb yaş 5-6 ildən 11 ilədək olan dövrünü əhatə edir. Bu dövrdə uşağın həyatında elə əhəmiyyətli halların baş verməsi olur ki, bu da-oxumağa başlamaqdır.

Bu dövrdə uşağın orqanizmində intensiv şəkildə (mərkəzi və vegetativ əsəb sisteminin, sümük – əzələlər sisteminin, daxili orqanlarının) bioloji böyüməsi inkişafı baş verir. Bu mərhələdə əsəb proseslərinin fəallaşması artır. Əsəb proseslərinin oyanması özünü saxlamaq prosesindən üstünlük təşkil edir və bu aşağı məktəb yaşlı uşaqların elə xarakterlərinə səbəb olur ki, bunlar da artmış emosional hisslərin güclənməsindən və rahatlıq tapa bilməməkdən ibarətdir. Uşaqlar üçün bir tərəfdən artmış fiziki dözümlülük və ikinci tərəfdən sürətlə yorulmaq və əsəb-fiziki proseslərin ara verməməsi xarakterikdir.

Onların əmək bacarığı 25-30 dəqiqədən sonra bir qayda olaraq aşağı düşür. Eləcə də, uşaqlar uzun müddət qrupda qalmaqdan yorulurlar və emosiyalarla yüklənmiş dərslər və tədbirlər nəticəsində yorulurlar. Əzələ sisteminin və onun idarə olunması proseslərinin inkişafı sinxronik qaydada davam etdirilməyinə görə bu yaşdan olan uşaqları motorlu fəallıqların inkişaf etdirilməsinin özünə məxsusluqları xarakterizə edir. İri əzələlərin inkişafı xırda əzələlərin inkişafını üstələyir, ona görə də uşaqlarda iri motorik bacarıqlar incə motorik bacarıqlardan daha yaxşı inkişaf etmiş olur (Məsələn, yazı).

6-8 yaşlı uşaqlar

6 yaşlı uşaq, eləcə də məktəbəqədər yaşlı uşaqlar, oynamağı çox sevirlər, lakin indi onun əsas fəallığı – yeni, konkret adətə yiyələnmək olmalıdır.

6-8 yaşlı uşaq fiziki cəhətcə enerjilidir. Onun artıq enerjisi vardır, çox hərəkət edir. Doğrudur, o fiziki cəhətdən inkişaf etmişdir, lakin onun böyümə prosesi qeyri-bərabər davam edir. Ürəyi bədəninin proporsiyası ilə böyümür. Ona görə də, o uzun müddətə gərgin fiziki fəallıq yerinə yetirə bilmir. Ona tənəffüs fasilələri lazım gəlir.

9-11 yaşlı uşaqlar

Bu yaşda olan uşaq fiziki cəhətcə – fəaldır, adi enerjilidir ki bu da fiziki fəallığın əsasını təşkil edir. Rəvayətləri, təəssüratları, fiziki məşğələləri sevir. Bu yaşda uşaq özünün gündəlik hadisələri ilə o qədər məşğuldür ki, öz əşyalarına, geyiminə qulluq etmək diqqətdən kənar qala bilər. Bu məsələlərə onun diqqətini cəlb etmək zəruridir.

Koqnitiv (idrak) proseslərin inkişafı

Kiçik məktəb yaşında uşaqlarda idrakın psixi proseslərinin qeyri-iradi fformasından (oyun və ya formasından fəallıq zamanı həyata keçirilir), psixi fəallığın istənilən, müstəqil formaya keçməsi baş verir, hansının ki, öz məqsədi, motivi, həyata keçirilmək üsulları və vasitələri vardır.

İdrak

Kiçik məktəb yaşlı uşağın dərk etməsi yetərincə xırdalıqlara məruz qalmışdır, ona görə də bu yaşda uşaq bəzən oxşar cizgilərə malik hərfləri və rəqəmləri (6-9; ş-s) bir-biri ilə qarışdırır. Ona görə də yazıb və oxumaq öyrənmək işində dərk etmənin böyük əhəmiyyəti vardır.

6-9 yaşlı uşaq

Bu yaşda olan uşaq bir çox hallarda fiqurları tanımır, əgər o məkanda azca da olsa başqa cür

yerləşdirilmişdirsə. Məsələn, bəzi uşaqlar əyilmiş və ya vertikal şəkildə verilmiş düz xətti düz kimi dərk edə bilmir.

Uşaq işarənin, rəmzin ümumi təsvirlərini dərk edir və onun elementlərini görə bilmir.

Bu yaşda olan uşağın dərk ilk növbədə obyektin özünün xarakterik xüsusiyyətləri ilə birlikdə müəyyənləşir. Ona görə də uşaqlar əşyada əsası, əhəmiyyətliyi deyil, əksinə, əşyanın gözə sataşan, nəzərə çarpan xüsusiyyətlərini (rəng, forma, ölçü) görür.

Müşahidə etmə bacarığı

Uşaqlara müşahidə etməyi öyrətməyin böyük əhəmiyyəti vardır. Uşağın dərk etməsinin inkişaf etdirilməsində müəllimin böyük əhəmiyyətli xidməti ola bilər, əgər rəsmləri, şəkilləri düzgün seçərsə və ona dərk etmənin təşkilində kömək edərsə- rəsmi detallarını müəyyən ardıcılıqla nəzərdən keçirməsini rəsmdə müxtəlif detalları tapmağı, hissələrdən bütövü yığmağı və s. tapmağı rica edir. Kiçik yaş məktəb həddində sintezli dərk etmə – dərk olunmuş obyektin elementləri arasında əlaqənin yaradılması inkişaf edir. Əgər ona qədər rəsmi təsviri zamanı uşaq rəsmdə əks olunmuş obyektləri sadalaydırsa, indi (6-7 il) o rəsmi təsvir edə, sonra isə (8 il) onu interpretasiya etməyi bacarır. Müəllim interpretasiya qabiliyyətini çox saylı rəngarəng tapşırıqlarla inkişaf etdirməyə çalışmalıdır.

Tədris nəticəsində bu yaşda uşağın dərk analizi olur, çünki təşkilati əlaqələndirmə xarakteri alır. Müəllim uşaqda obyektin əsas əlamətlərini, əşyaların və hadisələrin xassələrinin aşkar olunması qabiliyyətini inkişaf etdirməlidir. Dərk inkişafının effektiv metodlarından biri – müqayisədir.

Dərk etmə üçün həmçinin xarakterik olan cəhət emosionallıqdır. Müəllimin emosional hərəkəti, qiymətləndirilməsi, uşağa xüsusi ilə böyük təsir göstərir, nəinki neytral ton ilə deyilmiş istər lap pozitiv söylənilənlər.

Dərk etmənin sonrakı özünəməxsusluğu – dərk etmənin hərəkətlə əlaqəsidir.

6-7 yaşında uşağın dərk etməsi uşağın təcrübə məşğuliyəti ilə sıx əlaqəlidir. Fənnin bu fəndən istifadə etməklə dərk edilməsi uşaq üçün fəallıqların həyata keçirilməsidir, nəyinsə dəyişilməsidir, ələ alınmasıdır. Ona görə aşağı məktəb yaşlı uşaqların oxuması zamanı dərstdə əşyalara təcrübə təsir göstərmək və əyani materialla işləməyə daha çox vaxt ayrılmalıdır.

Dərk etmənin „sosiallaşması“ inkişaf edir, uşaq insandan gələn siqnallara üstünlük verir.

Dərk etmənin inkişaf etdirilməsində bu cür irəliləyişə baxmayaraq, bu dövrdə aparıcı yenə də əşyanın xarici görünüşü, nəzərə çarpan xarakterik xüsusiyyətidir. Bu uşağı tez-tez səhvə aparır, çünki nəticəni müəyyən, nəzərə çarpan xüsusiyyətlərinə söykənməklə edir. Məsələn, bu yaşda olan uşaq üçün əgər əşya böyükdürsə, buna görə də o həmdə ağır olmalıdır.

Kiçik məktəb yaşında zamanın və məkənin dərk edilməsinin müəyyən xarakterik xüsusiyyətləri vardır ki, bu da təbiətin, tarixin, coğrafiyanın öyrənilməsi zamanı nəzərə alınmalıdır. Zamanın və məkənin dərk edilməsi aşağı sınıflarla sıx əlaqəlidir – onların şəxsi təcrübələri ilə, bu da bu yaşda kifayət qədər azdır. Məsələn, uşaq, hansı ki bilir ki, onun babası 60 yaşındadır, ondan soruşa bilər: – „Sən dinozavr görmüsən“?. Bir halda ki onun üçün babasının anadan olması və dinozavrlar, hər ikisi „olduqca əvvəl“ baş vermişdir, ya da uşaqdan soruşsalar ki – „sizin evə qədər neçə kilometrdir?“, o mümkündür ki belə cavab versin – 1000 km. Çünki onun üçün 20, 500, 1000 km „çox uzaq“ deməkdir. Aşağı məktəb yaşlı uşağın dərk etməsini elə fəallıqlarla inkişaf etdirmək olar ki, bunlar şəkil çəkməkdən, şəkillərə baxmaqdan, onları təsvir etməkdən, oxşarlıq – fərqləri tapmaqdan; çəkməkdən; nağılların, şeirlərin, hekayələrin dinlənilməsindən və söylənilməsindən; tapmacaların tapılmasından və s. ibarətdir. Bu fəallıqların həyata keçirilməsi zamanı uşaq obyektiv materialın yaranmasına alışır və əşyanın obyektiv xüsusiyyətlərinə məhəl qoymağa məcbur olur. Buna müvafiq olaraq, dərk etmə daha xırdalıqlara ayrılmış və təşkil edilmiş şəkildə olur.

Diqqət

Uşaq tədris vəzifələrinə diqqəti cəmləşdirməyi bacarmalıdır, müəyyən vaxt ərzində özünün intensiv diqqətini qoruyub saxlamalı, diqqətini bir obyektədən başqa obyektə keçirməyi. Lakin, 5-8 yaşında və 9-11

yaş həddində istənilən diqqət aşkar olur, yalnız onun qüvvələrinin səfərbər olması və güclü gərginliyi, yaxud kənardan göstərilən təzyiq nəticəsində diqqət mərkəzləşir. Adi situasiyada uşaq diqqətin istənilən istiqamətdə yönəldilməsində çətinlik çəkir. Aşağı məktəb yaşı üçün, zəif inkişaf etmiş istənilən diqqət xarakterikdir. Əvəzində icazəsiz diqqət yaxşı inkişaf etmişdir. Yeni, gözlənilməz, maraqlı, aydın hər nə varsa uşağın diqqətini özünə cəlb edir. Ola bilsin ki uşaq tədris materialındakı əsas detallara lazımı diqqət yetirə bilməsin və digər əsas cəhətləri seçsin, ona görə də uşağın diqqətini bunlara yönəltmək lazımdır.

Bundan başqa, uşağın diqqəti düşüncələrlə sıx əlaqədardır, buna görə də ona aydın olmayan, qaranlıq materiala diqqəti cəlb etmək çox çətindir.

Birinci sinif şagirdləri və qismən də ikinci siniflilər uzun müddətə, eyni istiqamətə diqqət yönəldə bilmirlər. Xüsusi ilə, əgər iş maraqsızdırsa və monotondursa bunu etmək daha çətin olur. Bunun nəticəsində, uşaq tapşırığı yerinə yetirə bilmir, sözdə hərfləri, cümlədə sözləri buraxır. 5-6 yaşlı uşaq diqqətini bir istiqamətə doğru 15-20 dəqiqə ərzində cəlb edə bilər. 1-2-ci sinifdə diqqət xarici fəallıqları yerinə yetirərkən daha möhkəmdir, nəinki əqli aktivliklər zamanı. Ona görə də əqli fəallıqların təcürbi fəallıqlarla əvəz olunması vacibdir (şəkil çəkmək, qəlibləmə, mahnı, məşq). Yalnız üçüncü sinif şagirdləri bütün dərs müddətində diqqətlərini cəmləşdirə bilirlər. Diqqətin bu xüsusiyyəti psixologiyada – diqqətin möhkəmliyi (diqqətin uzun müddətə bir və eyni istiqamətə bir və həmin obyektə yönəldilməsi) adlanır. Aşağı məktəb yaşı pis intizam və oxumaq çətinliklərinin səbəblərindən biridir, istənilən diqqət zəifliyi bunun əlamətidir. Buna görə də, istənilən diqqətin formalaşmasını və onun inkişafının necə olduğunu bilmək vacibdir, istənilən diqqət, iradədən fərqli olaraq orqanizmin yetişməsi məhsulu deyil. Onun formalaşması sosial məzmununda, uşağın və böyüyün, müəllimin qarşılıqlı əlaqələri nəticəsində baş verir. İstənilən diqqətin formalaşması üçün uşağın fəallığının təşkili mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Ətraf mühitin dərki zamanı uşaq ilk olaraq yalnız müəyyən obyektləri ayıra bilir, sonra isə bütün vəziyyəti təsvir etməyi bacarır və axırda isə interpretasiyanı. Bununla yanaşı, ilkin olaraq şagird diqqətini böyüklərin onun qarşısına qoyduğu məqsədə doğru yönəldə bilir, sonra isə özünün məqsədlərinə doğru da eyni cür addım atır. İstənilən diqqətin inkişafının ilkin mərhələsində, böyümüş uşaq, sözlə, və yaxud jestlə ətraf mühitdəki obyektləri seçə bilir və uşağın diqqətini beləcə cəlb edir. Məsələn, müəllim deyir – „hazırlaşın, rəngli karandaşlarınızı, rəsm albomunuzu çıxardın“.

Yaddaş

Yaddaş 5-6 yaşlı uşağın aparıcı psixiki prosesidir. Bu yaşda yaddaş iradəsiz xarakter daşıyır ki, nünada səbəb, uşağın hələ yadda qalması materialı dərki etmə bacarığının inkişaf etməməsidir, assosiasiyalardan az istifadə edir, çox az təcürbəsi vardır və yadda saxlamaq texnikasını bilmir. Əgər hər hansı bir hadisə uşaq üçün emosional cəhətdən əhəmiyyətli idisə və onda təəssürat yaratdısa, bu halda iradəsiz yaddaş böyük dəqiqliklə və sabitliklə xarakterizə olunur.

Məlumdur ki, aşağı sinif uşağı „mənasız“ materialı daha asan yadında saxlaya bilər; obyektiv surətdə mənalı, ancaq onun üçün aydın olmayan sözlər, ifadələr, şeirlər yadında qalmır. Bunun səbəbi materialın səsləndirilməsi zamanı uşağın əlahiddə emosional münasibətidir (əgər o oyun fəallığına qoşulubsa). Bununla yanaşı, başa düşülməyən məlumatın özü də uşaqda hadisəyə həvəs göstərmək hissləri oyada bilər və uşaq o hadisəyə diqqət yetirə bilər.

Aşağı məktəb yaşı uşaqların yaddaşının aparıcı formaları – emosional və nəzərə çarpacaq – şəkilli yaddaşdır. Uşaqlar gözlə görünən aydın, maraqlı materialı asan və möhkəm yadda saxlaya bilirlər, hansıları ki onlarda emosional təsir oyatmışdır.

O ki qaldı əyani – şəkilli yaddaşa, uşaqlar konkret əşyaları, hadisələri, simaları daha asan yadda saxlayırlar, nəinki, izahatı, təsviri, aydınlaşdırmanı. Ona görə də tədris materialının daha yaxşı yadda saxlanması üçün böyük miqdarda əyani materialdan istifadə olunmalıdır. Halbuki yadda yadda saxlanılmış

təsvir çox güman ki müəyyən vaxtdan sonra dəyişikliyə uğrasın – itsin, yaxud da ayrı-ayrı detallara mürəz qalsın.

Deməli, aşağı məktəb yaşlı uşaqlar konkret hadisələri daha yaxşı yadda saxlayırlar, hansıları ki, emosional komponent xarakterizə edir. Nə zaman ki biz söhbət edirik ki, aşağı sinif yaşlı uşaqların yaxşı yadda saxlanılmış təsvir - şəkilli yaddaşları vardır (həm vizual, həm də akustik), yadda saxlamalıyıq ki yaddaşın bu forması istənilən bərpaya çox çətin tabe olur. Eyni zamanda bu o demək deyildir ki, uşağın ümumiyyətlə yaxşı yaddaşı vardır. Yaxşı yaddaş ənənəvi olaraq sözlərin, məzmunun yadda saxlanılmasını nəzərdə tutur. Ancaq azyaşlı şagirdlər, xüsusən də birinci və ikinci sınıfdə sözlü məlumatı öyrənərkən, onların mexaniki yadda saxlamaları aşkar olur. Məzmunun sözlərlə mətnə yaxın bərpası böyük tələfdən qiymətləndirilir ki, uşaq ev tapşırığını vicdanla yerinə yetirmişdir və yüksək qiymətləndirməyə layiqdir. Bu isə uşaq buna tələf edir ki, öyrənilən materiala ciddi yanaşsın, mümkün qədər mətnə yaxın olsun. Həm də, onlar hələ ümumiləşdirmək bacarığına malik deyillər, nitqləri o qədər inkişaf etməmişdir ki, öyrənilmiş materialı öz sözləri ilə ifadə etsinlər. Ona görə də səhv edəcəklərindən qorxaraq, onlar mətni sözbəsöz bərpa edirlər.

Kiçik məktəb yaşlı uşaqlara dərs deyən pedaqoq verbal və məntiqi yadda saxlamanın inkişafı, yəni rəmzi yaddaşın inkişaf etdirilməsi üzərində işləməlidir. Verbal yaddaş nitq bacarığı ilə əlaqədardır və son nəticədə 10-13 yaş həddində formalaşır. Məzmunu öz sözləri ilə dəqiq bərpa etməsi onun xarakterik xüsusiyyətidir.

Məntiqi yaddaşın xarakterik xüsusiyyəti mətnin əsas məğzinin yadda saxlanılmasından ibarətdir. Ona görə də, məntiqi yadda saxlama dərk etmə ilə sıx əlaqədədir. Məntiqi yadda saxlamanın üsullarından biri materialın düşüncə ilə qruplara bölünməsidir. Aşağı məktəb yaşlı uşaqlar bunu (texnikadan müstəqil istifadə edə bilmirlər (mətni təhlil edə bilmirlər, əsas, vacib olanı ayırmaq bacarığına malik deyillər).

Müəllim yaddaşın bu formasının inkişaf etdirilməsində uşağa kömək etməlidir. Materialın təhlili aparılmalıdır, ayrı-ayrı hissələr bir-birindən ayrılmalıdır, düşüncəli, (çətin yadda qalan). Öyrənilməli materialı başa düşmək, öyrənmək motivasiyasının formalaşdırılması əhəmiyyətlidir.

Tədrisi prosesinin əsaslandığı istənilən yaddaş zaman-zaman idraki psixi prosesə çevrilir.

Materialın yadda saxlanılması üçün 8-10 yaşlı uşaqlar təkrar etmə texnikasından fəal istifadə edirlər ki, bunu da 5-6 yaşlı uşaqlar edə bilmirlər. Əgər 5-6 yaşlı uşağa materialın yadda saxlanılması üçün ətraf mühitin texniki istifadə edilməsini öyrədiksə, onlar bu texnikadan istifadə edirlər, bu da yadda saxlamayı əhəmiyyətli dərəcədə yaxşılaşdırır. Halbuki, yeni materialın verilməsi zamanı bunun barəsində mütləq bildirmək lazımdır (spontan halda istifadə olunmur).

7-8 yaşlı uşaqlar eləcə də qruplaşma texnikasından istifadə edirlər. Məsələn, deyək ki, 6 rəqəmin yadda saxlanılması vacibdir – 3, 5, 4, 8, 7 və 1. Onların asan yadda saxlanılması məqsədi ilə onları 3 qrupa (35-48 -71) və yaxud iki qrupa (354-871) bölə bilərik. Məlumatın yadda saxlanılması üçün həcm deyil, hissələrin miqdarı təsir göstərir. Eləcə də buna oxşar obyektləri, qruplara ayıra bilərik. Məsələn, meyvə və bostan məhsulları. 5-6 yaşlı uşaqlar bu texnikadan spontan qayda ilə istifadə edə bilirlər, lakin bunu axıra qədər dərk edə bilmirlər (fayda görə bilmir), bundan necə istifadə edəcəklərinin başa düşümlər. Buna bənzər vəziyyət 8-9 yaşlı uşaqlarla və hətta yetişmələrlə də baş verə bilər.

Təfəkkür

Təfəkkür idrakın psixi prosesidir ki, bunun vasitəsi ilə məqsəd – nəticənin əlaqəsi və münasibəti yaranır – ətraf aləmdə baş verən hadisələr ilə obyektlər arasında əlaqə yaranır.

Uşağın idrak fəallığı və hadisələrə münasibəti ətraf mühitin dərk edilməsinə yönəlir. Təfəkkür nitq ilə bilavasitə əlaqədədir. Uşağın əqli fəallığı nə qədər yüksəkdirsə, o bir o qədər çox və rəngarəng suallar verir- Bu nədir? Bu kimdir? Nəyə görə? Nə üçün, nədən, kim və s. və ilxır.

Bir qayda olaraq, sual verərkən aşağı məktəb yaşlı uşaqlar real vəziyyəti təsəvvür edirlər. Təfəkkürün forması, nə zaman ki tapşırığın yerinə yetirilməsi daxili planda baş verir, dərk etmə və təsəvvür etmə əsasında həyata keçirilir, bu aydın- obrazlı təfəkkür adlanır. Məhz, təfəkkürün bu forması məktəb yaşlı uşaqlar üçün xarakterik olan formadır. Uşaqlar sözlə deyilmiş fikri başa düşməkdə çətinlik çəkirlər, əgər onların aydın

əsaslandıqları obyekt yoxdursa. Əlbəttə, bu yaşda uşağın məntiqi təfəkkürü də ola bilər, lakin uşaq o tədris növünə daha həssasdır, hansı ki aydınlığa söykənir.

6-8 yaşlı uşaq- müşahidəçidir.

Doğrudur, birinci sinif şagirdi olduqca güclü müşahidə qabiliyyətinə malikdir, lakin o hər şeyi başa düşmür, hər nə görürsə, onu dərk edə bilmir, çünki onun intellektual imkanları hələlik tam deyildir. Yaşlılar onun intellektual imkanlarını qiymətləndirə bilərlər, buna görə də uşaq tez-tez elə detallar görür ki, yaşlılar bunları görmürlər. Birinci sinif şagirdləri „burada“ və „indi“ kateqoriyaları ilə düşünürlər. Vaxt, məkan və say anlayışlarında çətinlik çəkirlər, yeni materialı mənimsəyə bilər, əgər həmin material onun üçün tanış olan məlumat ilə əlaqədar olarsa. Ona görə də, pedaqoq uşağın nə bildiyini və yeni biliyi köhnə ilə necə əlaqələndirməyi yaxşı bilməlidir.

9-11 yaşlı uşaq- tədqiqatçıdır.

Bu yaşda uşaq da eləcə yaxşı müşahidəçidir, lakin daha diqqətlə müşahidə edir və məntiqi düşünür. Çoxlu suallar verir və onlara özü cavab tapa bilər.

Bu yaşda uşaq onun üçün əhəmiyyətli olan miqdarda hər şeyi toplayır və bu zaman keyfiyyət nəzərə alınmır. 11 yaşadək o öz kolleksiyasının təsnifatını aparmır (əgər, əlbəttə bu işdə ona böyüklər kömək göstərməyiblərsə). Pedaqoq uşağın bu xüsusiyyətini maarifləndirmə məqsədi ilə istifadə edə bilər. Uşaq daha diqqətli olur, kolleksiyasının müzakirəsi və yaxud dəyişdirilməsi zamanı isə şəxsiyyətlərarası münasibətlərə üstünlük verir.

Uşaq yalnız onun üçün naməlum olan əşyanı tədqiq etməyi sevir. Bu yaşda o artıq məqsəd – nəticə münasibətlərini başa düşür, vaxt (xronoloji və tarixi ardıcılıq), məkan, yerləşmə, məsafəni yaxşı dərk etmə qabiliyyəti inkişaf etmişdir. O, başa düşdüyü və gördüyü məsələ haqda mülahizə yürüdür.

7. Xüsusi qayğıya ehtiyacı olan şagird

Əgər sinifdə xüsusi təhsilə ehtiyacı olan şagird varsa (XTEŞ - həm məhdud imkanlara malik, eləcə də, əlahiddə istedadla mükafatlandırılmış şagirdlər nəzərdə tutulur), müəllim çalışmalıdır ki, hər bir şagirdə öz imkanlarını aşkar etməyə və həyata keçirməyə kömək etsin. Xüsusi istedadla mükafatlandırılan və yaxud məhdud imkanlara malik şagirdi müəllim diqqət mərkəzində saxlamamalı və ona artıq diqqət və ya rəğbət göstərməməlidir. Müəllim təsviri və tətbiqi incəsənətin və ya başqa fənlərin dərslərində sinifdə bərabər hüquqluluğun qayğısına qalmalıdır. Müəllim şagirdlərin fərdi ehtiyaclarının nəzərə alınması ilə hər bir şagirdin dərse maksimum cəlb olunmasını və buna müvafiq olaraq, onların inkişafına və ya nailiyyətlərinin yaxşılaşdırılmasının qayğısına qalmalıdır. Onun fərqli imkanlarına baxmayaraq, şagird başa düşməlidir ki, təsviri və tətbiqi incəsənət dərslərində ondan nə tələb olunur. Bu zərurətdən irəli gələrək, həm şifahi, həm də yazılı və ya kombinasiyalı təlimatlar vermək mümkündür. Zərurət olduğu təqdirdə müəllim başqa aydın vasitələrdən də istifadə etməlidir.

Xüsusi təhsilə ehtiyacı olan şagirdləri aşkarlayan zaman, böyük ehtiyatla hərəkət etməliyik ki, o özü bir tərəfdən şagirdin davranış xüsusiyyətlərinin düzgün olmayan interpretasiyasını başdan eləmək mümkün olsun, digər tərəfdən isə xüsusi təhsil tələb edən statusu doğru olmayaraq verilir, harada ki, buna ehtiyac yoxdur. Bu isə öz növbəsində tədris prosesinin səmərəsiz planlaşdırılmasına, qoşulmanın düzgün olmayan strategiyalarına və səmərəsiz tədbirlərin həyata keçirilməsi deməkdir.

Fərdi tədris planının işlənilib hazırlanmasına qədər uşağın həm psixoloji, eləcə də akademik qiymətləndirilməsi, güclü və zəif tərəflərinin aşkara çıxarılması – nə bacarır, nə bacara bilmir, aşkar edilməlidir. Uşaq üçün müvafiq uzun müddətli və qısa müddətli məqsədlərin işlənilib hazırlanması qiymətləndirməyə əsaslanaraq baş verməlidir.

Məktəb tədris ilinin başlanğıcından bir həftə ərzində o şagirdin və yaxud şagirdlərin siyahısını müəyyənləşdirir, hansılar ki, modifikasiyalı tədris planı üzrə oxumağa məhkumdurlar. XTEŞ şagirdin aşkar olunmasından bir ay ərzində məktəb işçi qrupunu yaradır və şagirdin ehtiyacları ilə əlaqədar fərdi tədris planı işlənilib hazırlanır; komanda da o müəllimlər birləşirlər, hansılar ki bilavasitə şagirdə dərs deyirlər (başqa fənnin müəllimi ilə birlikdə təsviri və tətbiqi incəsənət müəllimi də) bu qrupa daxil edilir, eləcə də: valideyn himayədar, psixoloq, həkim və başqa köməkçi heyət. İşçi qrupuna sinif rəhbəri nəzarət edir; multi-fənn komandası görüşləri semestrde minimum iki dəfə keçirməlidir, burada cari prosesləri təhlil edirlər, nəticələr barədə söhbətlər aparırlar və qısa və uzun müddətli vəzifələri işləyib hazırlayırlar; hər bir semestrin axırında bir yekun görüşü təşkil edilir, bütün görüşlər protokol ilə qeyd edilir və şagirdin şəxsi işində saxlanılır; fərdi tədris planını pedaqoji şura təsdiq edir.

8. Xüsusi, fənn və ümumi nüfuzedicı bacarıqlar

Təsviri və tətbiqi incəsənətin xüsusi, fənn kompetensiyalarını bu fənnin tərkib hissəsi olan nəzəri və təcrübi xarakterli bilik və işlənilib hazırlanmış bacarıq-qabiliyyətlər inkişaf etdirir. Fənnin xüsusiyyəti ilə əlaqədar şagirdə həm konkret bədii yaradıcılıq sferasının dərk/başa düşülməsi, eləcə də, öz ideyalarının, emosiyalarının əhval ruhiyyəsinin verilməsi, özünü realizə kompetensiyaları inkişaf edir, hansılara ki, o təsviri və tətbiqi incəsənətin əsas prinsiplərinə və texnologiyalarına yiyələnəlməlidir, onun üsullarını, elementlərini və prosedurlarını tanımalı və istifadə etməlidir. İşlənilib hazırlanmalı bacarıqlar arasında bu səlahiyyətlər incəsənətin rolunun və təyinatının dərk edilməsinə və ümumdünya mədəniyyət məzmununa xidmət edir (təhlil və tənqidi təhlil bacarığı), şagirdə müxtəlif tip problemlərin həllinə (problemin həlli qabiliyyəti), yaradıcılıqla yanaşmağı öyrədir və alışdırır. Onu istənilən sahədə öz ideyalarını və hisslərini əks etdirmək və bunlar barədə mülahizə yürütməyə alışdırır (özünü əks etdirmə və yaradıcılıq təfəkkürü bacarığı), ictimai həyata öz xidmətini daxil etmək istəyini oyandırır (fəal vətəndaşlıq mövqeyi və milli özünü dərk etmənin yüksəldilməsi), məlumatın müstəqil əldə edilməsi, onun dərk edilməsi, interpretasiya alışqanlığını (tədqiqat – axtarış bacarığı) inkişaf etdirir, əməkdaşlıqla oxumaq və işləmək, ictimaiyyət ilə qarşılıqlı əlaqə yollarını (kommunikasiya bacarığı) öyrədir, Obyektiv olmağı və fəaliyyətin bütün sahələrinə özünü tənqid formasında yanaşsın (özünüqiymətləndirmə və oxuma bacarığı).

Beləliklə, təsviri və tətbiqi incəsənətin öyrənilməsi şagirdin xüsusi dərslik kompetensiyalarını inkişaf etdirir ki, bunun da son məqsədi aşağıdakılardır: gözəllik hisslərinin inkişafı, təsvirin və fantaziyanın aşkar olunması, incəsənət əsərlərini dərk etmə bacarığı, incəsənətin universal dilinin dərk edilməsi qabiliyyətidir ki, bunlar da gürcü və dünya mədəniyyəti dəyərlərinin bir vahid şəkildə dərk edilməsi imkanlarını verir və onda estetik dərk etmənin möhkəm əsasını yaradır.

Prioritet nüfuzedicı kompetensiyalar

Savadlılıq oxumaqdan, yazmaqdan, dinləməkdən başqa, həm də danışmaq məqsədi ilə dildən istifadə etmək bacarığını nəzərdə tutur, – dəyişik məzmununda oxumağı, yazmağı, məlumatı işləməyi, ideyaların və mülahizələrin deyilməsini, qərarların qəbul edilməsini və problemlərin həll edilməsi qabiliyyətini nəzərdə tutur ki, bu da o biliyin əsasında olmalıdır, hansını ki, insan bütün həyatı boyu qazanır;

Media savadlılıq – ənənəvi mətnlərlə yanaşı multimedia mətnlərinin (yəni elə mətnin, hansı ki, eyni zamanda istəmədən istifadə edir, səsli və vizual vasitələri nəzərdə tutur). Dərk etmə/ıdrak bacarığını inkişaf etdirir. Şagird bu cür multimedia mətnlərini dərk etməli – başa düşməlidir, interpretasiya, istifadə etmə və yaratma bacarığına yiyələnəlməlidir. Bununla yanaşı, bu da əhəmiyyətlidir ki, şagird media aləmində alınmış məlumatı tənqidi qiymətləndirə bilsin ki, bu da tənqidi düşüncəni inkişaf etdirməyin rəhnidir.

Rəqəmsal və ya kompüter savadlılığı, hansı ki, şagirdlərdə müasir dünyada yaradıcılıq və innovasiya yanaşmalarının işlənilib hazırlanmasını şərtləndirir; beləliklə, fənnin sahə kompetensiyaları ilə tam uyğun gəlir.

Miqdar savadlılığı – sayın əsasının dərk edilməsi, rəqəmlər arasında münasibətlərin anlaşılmasına, miqdarların bir-biri ilə müqayisə edilməsinə, şagirdlərdə riyaziyyata və başqa fənlərə diqqət yetirməkdə kömək edir.

Ekoloji savadlılıq ətraf mühitə insanın sağlam münasibətinin formalaşdırılmasını nəzərdə tutur və bir halda ki, ətraf mühit, ona təsviri və tətbiqi incəsənətin öyrənilməsi üçün məlumatın ən əhəmiyyətli mənbələrindən biridir, ekoloji savadlılığa tədris prosesində xüsusi rol ayrılır.

Çoxdilli səlahiyyətli dillərə yiyələnmək və ondan istifadə etmək deməkdir ki, onu istənilən fənnin çərçivəsində inkişaf etdirilməsi mümkündür.

Semiotik səlahiyyəti məlumatın nişanələrinin bir sistemdən ikinciyə keçirilməsini nəzərdə tutur. Fənnin xüsusiyyəti ilə əlaqədar məhz bu səlahiyyət ən əhəmiyyətli sahə səlahiyyətidir, çünki şagirdə məlumatın verbal və ya qeyri verbal (sxem, xətirə, melodiya və s.) interpretasiyasını etmək imkanı verir və öz düşüncələrini və yaxud təəssüratlarını incəsənətin vasitəsi ilə əks etdirmək bacarığı aşılayır. Məsələn, söz mətni və yaxud musiqi əsəri vasitəsi ilə verilmiş fikrin illüstrasiya vasitəsi ilə əks olunması, sözlü mətnin və ya rəsmnin bir-biri ilə əlaqələndirilməsi qabiliyyətidir, hansı ki, təsviri və tətbiqi incəsənət fənni üstün inkişaf etdirir. Təlim tədris prosesinin müstəqil idarə olunması bacarığıdır, bu da tədris prosesinin vacin tərkib hissəsidir. Müəllim uşaqlardan diqqəti tədris prosesinə, onun gedişinə yönəltməyi xahiş edir. Şagirdə o faktorların və şəraitlərin dərk olunmasında kömək göstərsin, hansılar ki ya tədris prosesinin gedişinə mane olur, ya da ona kömək göstərir; o üsulları və yanaşmaları aşkar etdirsən, hansılar ki, tədris nəticələrini asanlaşdırır və yaxşılaşdırır, tədrisin strategiyasının müstəqil istifadə olunması bacarığını aşılayır;

Sosial-mülki səlahiyyət vətəndaş həyatına inteqrasiya olunmaq üçün vacib olan elə bacarıqların və dəyərlərin formalaşdırılmasını nəzərdə tutur ki, bunlar da aşağıdakılardır. Konstruktiv əməkdaşlıq, problemlərin idarə olunması, tənqidi və yaradıcılıq düşüncələri, qərarların qəbul edilməsi, dözümlülük, başqasının hüquqlarına hörmət etmək, demokratik prinsipləri qəbul etmək və s. İncəsənətin tədrisi prosesində fərqli estetika və yaradıcılıq yanaşmalarının mövcudluğu müəllim üçün bu səlahiyyətin inkişafına xüsusi əhəmiyyət hüququ verir.

9. Dərsin əsaslandığı şagirdə yönəlmiş tədrisin əsas strategiyaları

„Strategiya 3, 2, 1“

Bu strategiya filmə baxılan zaman, gəzməli-görməli yerlərə baxış zamanı, mətnlə tanış olmaq prosesində, layihənin başa çatdırılmasından sonra istifadə olunur. Bu metod motivasiyanı gücləndirir, fəal dinləyici və oxucu formalaşdırır, tənqidi düşüncəni inkişaf etdirir. Bu metod üç mərhələdən ibarətdir:

1. Tədris məqsədi ilə əlaqədar müəllim şagirdlərə mətni oxumağı, filmə baxmağı və ya gəzməli-görməli yerləri nəzərdən keçirməyi təklif edir.
2. İkinci mərhələdə müəllim şagirdlərdən xahiş edir ki, onları maraqlandıran 3 məsələ yazsınlar; buradan 2 məsələni seçsinlər, hansıları ki daha çox başa düşmək istəyirlər və qalan o bir məsələ üzrə razılığa gəlsinlər, hansını ki gələcəkdə müzakirə edəcəklər.
3. Şagirdlər öz əl işlərini təqdim edirlər.

„Strategiya: sinfi tərk etdikdən sonra yadımda nə qalacaqdır“

Müəllim dərsin başa çatmasına 10 dəqiqə qalmış şagirdlərə kiçik ölçülü vərəqlər paylayır və onlara həvalə edir ki bu vərəqləri doldursunlar (öz ad və soyadlarını yazsınlar və s. və ilaxır), sonra isə bir kiçik abzasın vasitəsi ilə sıra və düzgün yazma normalarına əməl etməklə, öz fikirlərini formalaşdırsınlar, onun barəsində öz mülahizələrini bildirsinlər ki, bu konkret dərs onlara nə öyrətdi və nəyi başa saldı, oxunmuş

mətn onlara nə verdi, və yaxud baxdıqları film onlara nə təsir göstərdi. Sınıf otağını tərk etdikdən sonra onların yaddaşında nə qaldı.

Koqnitiv diaqramla iş şagirdlərə dərstdə verilmiş əhəmiyyətli məlumatı dərk etməkdə kömək göstərir. Şagirdlərə öz ideyalarını, məsələyə nəzarət mexanizmi ələ almaq imkanı verilir, hansı ki, hissənin və bütövün, anlayışın və detalların qarşılıqlı müəyyənləşdirilməsi və vizual surətdə göstərilməsinə kömək edəcəkdir. Koqnitiv diaqramlarla işləmək şagirdlərin aktivliyinin və müstəqilliyinin artmasının ən yaxşı vasitəsidir. Tədris prosesində koqnitiv diaqramların istifadə olunması pedaqoqun rolunu əhəmiyyətli dərəcədə dəyişmişdir və funksiyasını artırmışdır, müəllimlərin struktur, əməli dərslərin planlaşdırılması işini asanlaşdırmışdır, akademik tərəqqinin və bacarıqların işlənilib hazırlanması üzərində nəzarət və qiymətləndirmənin son dərəcə mükəmməl texnikasını, tədris prosesinin daha rəngarəng olmasına və yaradıcılıq məzmunu daşmasına kömək göstərmişdir. Müqayisə zamanı, əsasən iki tip qrafik sxem istifadə olunur – Venn diaqramı və müqayisə matrisası.

Müqayisə əşyalar və ya ideyalar arasında oxşarlıqlar və fərqlərin interpretasiya prosesidir.

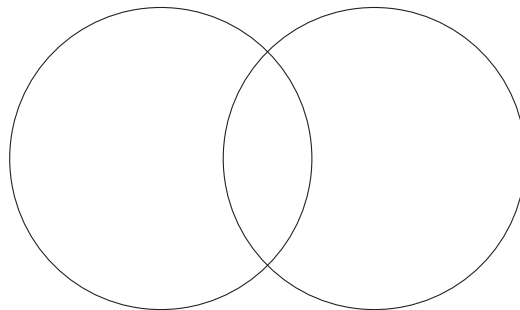
Təsnifat əşyaların kateqoriyalar üzrə qruplara ayrılması prosesindən ibarətdir ki, bu da onların xarakterlərinə əsaslanır.

O, elementlərin qruplara bölünməsinə, onlar arasında oxşarlıqların əsaslarını nəzərdə tutur. Təsnifat zamanı ələ qaydaların identifikasiyası başlıca rol oynayır, hansı ki sınıf ilə kateqoriyalara mənsubiyyət müəyyənləşdirilir. Təsnifatın məşğələləri üzrə iş zamanı müəllim hazır elementlərin təsnifatını həyata keçirməlidir. Müəllim şagirdlərə məlumatın ələ kateqoriyaları barədə verir (qrup, sahə, janr, üslub) ki, bunlara əsasən şagirdlər verilmiş elementlərin təsnifatını həyata keçirməlidirlər. Bu cür fəallıqda başlıca cəhət şagirdin dəqiq müəyyənləşdirici elementinin kateqoriyasını təsbit etməkdən və bunu dərk etməkdən ibarətdir ki, bu və ya digər element nəyə görə məhz bu və ya digər kateqoriyaya aiddir.

Müqayisə prosesi o zaman səmərəlidir, nə zaman ki, müəllimin məqsədi şagirdlərə eyni xüsusiyyətlərə malik əşyalar arasında mövcud olan oxşarlıq və fərqlilikləri göstərməkdir. bu prosesin nəticəli olması üçün müəllim şagirdlərə yaxşı düşünölmüş, formalaşdırılmış fəallıq tövsiyə etməlidir ki, bu da o deməkdir ki, müəllim şagirdlərə o xarakterik xüsusiyyətləri göstərməlidir, hansıların ki vasitəsi ilə hadisələri və incəsənət nümunələrini müqayisə etməlidirlər. Bu cür fəallıqlar müəllimə bu imkanı verir ki şagird tərəfindən söylənilmiş mülahizələri müvafiq (zəruri) nəticələrin əldə edilməsinə yönəltsin.

1. „**Venn diaqramı**“ bu metodlu diaqram nisbi analiz imkanı verir və müxtəlif epoxanın, üslubun və cərəyanların (nümunələrin) əl işlərinin müqayisəsi zamanı olduqca effektivdir. İki və ya daha çox dairədən ibarətdir. Venn diaqramı aşağıdakı cür doldurulmalıdır: birinci və ikinci hissədə fərqli nişanələr, faktlar, hadisələr yazılır, üçüncüdə isə buna oxşarlar.

Sxemin fərqli qiymətləndirilməsi mümkündür. Birinci və ikinci hissələr ayrı-ayrılıqda doldurulur və hər iki hissədə eyni cür olanlar üçüncüyə keçir.

Diaqram 2. Venn diaqramı

2. Müqayisə matrisası detallarla yanaşma zamanı daha çox istifadə olunur, nəinki Venn diaqramı. Oxşarlıq və fərqliliyin meydana çıxması təsnifat zamanı da əhəmiyyətlidir, çünki müəyyən elementlərin təsnifatı və məhz oxşarlıqların və fərqlərin identifikasiyası ilə başlanır. Təsnifat elementin qruplara ayrılmasını, o cümlədən oxşarlıqların əsasında. Məs., şagirdlər memarlıq formalarını – ən qədim sivilizasiyadan müasir

memarlıq nümunələrinə qədər (daxil olmaqla), onları müqayisə etmək əsasında tədqiq edirlər. Şagirdlər Xeops piramidası ilə Parisdəki şüşə piramidanı bir-biri ilə müqayisə edirlər.

Xarakterik xüsusiyyətlər	Müqayisə olunası nümunələr			
	N01	N02	N03	N04
1				Oxşarıqlar
				Fərqliliklər
2				Oxşarıqlar
				Fərqliliklər
3				Oxşarıqlar
				Fərqliliklər
4				Oxşarıqlar
				Fərqliliklər

„Strategiya: bilirəm – bilmək istəyirəm – nə başa düşdüm“

Əgər müəllimin məqsədi bundan ibarətdir ki, şagirdlərin diqqətini özünə maksimum cəlb etsin və onları bu və ya digər məsələ barədə düşündürsün, bu zaman müəllim şagirdə formalaşdırılmış və mərhələlərlə yanaşma təklif edir bu metod diqqəti cəlb etməyə kömək göstərir, şagirdə diqqətini cəmləmək bacarığı aşılayır; onun əvvəlki biliyini fəallaşdırılmasına nail olur, materialın bütövlüklə dərk edilməsinə kömək göstərir; tənqidi düşüncəni inkişaf etdirir; sual vermək bacarığını inkişaf etdirir; materialda verilmiş əhəmiyyətli cəhətə alışdırır; onu göstərir ki şagird nə öyrəndi və bu materialı hazırlamaqla nəyə nail oldu; motivasiyanı gücləndirir.

Müəllim hər bir şagirdə həvalə edir ki, verilmiş məsələ ilə əlaqədar məlumat ilə tanış olanadək, birinci və ikinci qrafanı məlumat ilə tanış olduqdan sonra – üçüncünü doldursunlar.

Bilirəm	Bilmək istəyirəm	Nə başa düşdüm

Didaktik oyunlar və yeniyetmənin koqnitiv və yaş inkişafı

Ümumiyyətlə, qəbul olunmuş və elmi surətdə təsdiq edilmişdir ki, oyunun, bir davranış qaydası kimi, əsasında həzz almaq durur. Uşaq üçün oyunun əsas motivi fəallıqlardan həzz almaqdır. Oyun barədə söhbət açarkən başlıca cəhət budur ki onun psixoloji və koqnitiv əsaslarına toxunasınız. Oyun zamanı davranış impulsu funksionaldır, yeni uşağın davranışını funksional həzz idarə edir. Ona görə də, nə zaman ki uşaq məktəbə gedir və oxumağa başlayır, onun intellektual funksiyalarının işə salınması üçün oyundan istifadə etmək daha səmərəlidir, yeni tədrisin oyunla idarə edilməsi daha əlverişlidir.

Bilik almaq, onu möhkəmləndirmək və tədris bacarığının inkişaf etdirilməsi üçün bir çox hallarda həvəsləndirici, tapmacalı məşqlərdən – didaktik oyunlardan istifadə olunur.

Didaktik oyunlar rəngarəngdir. Bu oyunlar aşağıdakılar ola bilər:

1. Həvəsləndirici
2. Düşündürücü
3. Məntiqi

4. İnkişaf etdirici
5. Tapmaca xarakterli
6. Simulyasiya
7. İntellektual

Didaktik oyunlar, koqnitiv inkişaf nəzəriyyəsinə əsasən iki qrupa bölünür:

<p>Qrup Bu tip didaktik oyun zamanı uşağın düşüncəsi məntiqi olur, lakin yenə də dərk etmə müəyyənləşdirilmiş olur. Nəzərə alınmışdır ki, uşaq problemi yalnız öz gözləntisinə əsasən müzakirə edir.</p>	<p>2. Qrup Bu tip didaktik oyun zamanı uşaqlar təsnifat zamanı səhvlər buraxmırlar, ona görə ki düşüncə yalnız dərk etmə ilə məhdudlaşmır. Didaktik oyunun mürəkkəbləşməsi ona görə baş verir ki bu yaşda (7-11 yaş) yeniyetmənin düşüncəsində kütlənin, həcm və çəkinin həmişəliyi əsas anlayışlar olur. Digər tərəfdən, məntiqi əməliyyatların yerinə yetirilməsi yalnız o zaman mümkün olur ki, real əşyalar ona görə uşaqları tez-tez tapşırığın yerinə yetirilməsindən real sürətdə ayırır ki, onlar bunu formal səviyyədə-düşüncə ilə, təsvir etməklə bacara bilmirlər.</p>
---	--

„Bağban“ didaktik oyunu

„Bağban“ şagird onun çox sevdiyi 3, 4, 5 meyvənin adını sadalamalıdır.

Şagirdlər müxtəlif meyvələrin adını çəkirlər. Bir və eynən eyni adın təkrarı mümkündür. Müəllim yazı taxtasında şagirdlər tərəfindən söylənilən adları qeyd edir və yazı taxtasında „bağın panoraması“ meydana gəlir.

Sonra müəllim həvəsləndirici suallarla oyuna başlayır. O belə suallar verir:

Çiyələyi dərmək üçün ağaca çıxmalısan?

Qırmızı qarağatı qoparmaq üçün ağaca çıxmalısan?

Gilas otdur? Onu qoparmaq üçün otun yarpaqlarını o tərəf bu tərəfə atmalısan ki onu tapasan?

Bundan sonra müəllim yazı taxtasında üç sütunlu cədvəl cızır və içərisində yazır: ağac, kol, ot. Şagirdlər həvəsləndirici sual cavabın nəticələrinə əsasən cədvəli doldururlar.

Ağac	Kol	Ot
Alma Armud Şaftalı Heyva	Qırmızı qarağat Malina Moruq	Çiyələk

Didaktik oyun tədrisin elə vasitəsidir ki, bu imkan verir ki tədris vəzifəsini alışıdırmaq vasitəsi ilə uşaq əvvəlcədən təşəbbüs olmadan biliyə yiyələnir.

Məsələn, oxucular teatrını müzakirə edək. O elə bir didaktik oyundur ki, bunun vasitəsi ilə sualın mükəmməl qoyulması mümkün olur – bu və ya digər əsərin şifahi həllini ki, şagirdlər dərk etmək üçün məşq edirlər – özü də sual yolu ilə. Bundan başqa, onlar söhbət etməkdə püxtələşirlər, onlarda ədəbiyyata daha böyük həvəs yaranır.

Kiçik ölçülü mətn lazımdır, hansı ki, 10-15 dəqiqədə oxunur və dialoqlardan ibarətdir, şagirdlər üçün rolların bölüşdürülməsi imkanını verir.

Oxucular teatrını təşkil etmək üçün aşağıdakı proseduralar həyata keçirilməlidir:

- Sınıfda mətni oxumaq üçün həvəskarlar seçilməlidir;
- Hər bir oxucuya mətnin surəti verilməlidir və müəllim bədii oxu variantını dinləməlidir;
- Bundan sonra müəllim mətni sinif ilə birlikdə oxumalıdır;
- O, şagirdlərdən xahiş etməlidir ki mətni jestlərlə, mimikalarla, intonasiya oxusunlar;
- Şagirdlər mətni teatral oxumalıdır;
- Onlar səhnələri bir neçə dəfə təkrar etməlidirlər ki, onların oxuduqları mətn daha dramatik və rəvan olsun.

Heç təəccüblü deyildir ki, uşaqlar oyunu xüsusi ilə sevirlər. Bu zaman onlar həyati cəhətdən zəruri olan bacarıqlar və qaydalar mənimsəyirlər, sosial təsəvvürlərini zənginləşdirirlər və mürəkkəb və problematik situasiyalardan özlərini müdafiə etmək yollarını mənimsəyirlər. Didaktik oyun tədrisin əlahiddə vasitəsidir. Ondan istifadə etməklə müəllim tədris vəzifəsini çox gözəl təsvir edə bilər və şagirdə təbii olaraq, stress keçirmədən bu biliyə yiyələnə bilər. Qeyd olunan strategiyadan istifadə etmək o tip dərslər üçün səmərəlidir, harada ki, iş qrup formasında aparılır, funksiyalar bölünmüşdür.

Diferensiasiya nəzəriyyəsi və tədris prosesində ondan istifadə etmək

Diferensiasiya nəzəriyyəsi nəticəyə əsaslanır ki, buna əsasən şagirdlər arasında əhəmiyyətli fərqlər mövcuddur (K. Tomlinson). Bu nəticə əsasında diferensiasiya nəzəriyyəsi bizə strategiya təklif edir ki, bu da müəllimə kömək göstərir, əlahiddə şəraitlər yaratmağa və hər bir şagirdin biliyə yaxşı yiyələnməsinə imkan verir. Bunun üçün müəllim müxtəlif növ tədris materialından istifadə edir, fərqli tapşırıqlar verir və başqa cür təcrübəyə əl atır.

Diferensiasiya nəzəriyyəsinin praktikada tətbiq olunması zamanı müəllim sinfin fasilitasiyasının ümumi prinsiplərinə əsaslanır ki, bunlar da hər bir şagird ilə münasibətdə səmərəlidir. Həmin nəzəriyyəyə əsasən, tədris zamanı dərslərdə həyata keçirilən fəallıqlar

- Məzmun
- Proses
- Məhsul

Onunla əlaqədar sistemativ surətdə dəyişir ki, uşaqlar nəyə hazırdırlar. Diferensiasiya nəzəriyyəsinin tətbiqi zamanı:

1. Müəllim dəqiq bilir ki, dərslərdə ən başlıca cəhət hansıdır;
2. Müəllim şagirdlər arasında fərqləri dərk edir, qiymətləndirir və onlar arasında fərqlərə əsaslanır;
3. Tədris və qiymətləndirmə bir-biri ilə əlaqədərdir;
4. Müəllim diqqət yetirir və məzmunu, prosesi və nəticəni qaydaya salır;
5. Şagirdlərin fərdi nailiyyətləri və müvəffəqiyyətlərin maksimum artması iki başlıca məqsəddir;
6. Tədrisin bütün mərhələsində (planlaşdırma, tədris, qiymətləndirmə) müxtəlif vasitələrə əl atmaq diferensiasiyasının həyata keçirilməsi üçün olduqca vacibdir.

Sınıf otağında diferensiasiya nəzəriyyəsinin təcrübi olaraq həyata keçirilməsi zamanı müəllim aşağıdakı komponentlərin modifikasiyasını başa çatdırır:

- Tədris materiallarının;
- Tədris resurslarının;
- Tədris mühitinin;

Modifikasiya 3 əsas amilə görə vacibdir:

1. Oxumaq imkanı;
2. Oxumaq modifikasiyası;
3. Oxumaq səmərəliliyi.

Bu hər üç aspekti mütləq bir-biri ilə əlaqələndirməliyik;

- Müəllimin hazırlığı ilə;
- Maraqla;
- Oxumaqla.

Burası da faktordür ki, bütün uşaqqlar bir-birlərindən fərqlidirlər. „Standart“ şagird mövcud deyil və ideal üsul mövcud deyil ki, bununla müəllim bütün şagirdlərin problemlərini qaydasına salsın. Diferensiasiya nəzəriyyəsi məhz bu zaman bizə kömək göstərir, hansı ki, şagirdlər arasında əhəmiyyətli fərqlərin mövcudluğunu qəbul edir. Tədris prosesinin planlaşdırılması zamanı o tədrisin modallaşdırılması nöqtəyi-nəzərindən diferensial yanaşma tətbiq edir. Onlara əsaslanmaqla müəllim şagirdlərin fərqləndirilməsinin tədris məqsədi ilə nəzərdə tutulmuş nəticələrə nail olmaq üçün bu üsuldan istifadə edir.

Tədrisin modalları bunlardır:

- Dinləmə;
- Vizual;
- Kinestetik.

Vizual öyrənənlər

Vizual öyrənənlər sinfin ən iri qrupunu təşkil edirlər. Bu cür şagirdlər öyrəniləsi materialı ona görə „görməlidirlər“ ki o anlaşılan olsun. Əhəmiyyətli cəhət burasıdır ki, vizual kömək vasitələri olmalıdır ki bunların vasitəsi ilə onlar məlumatı görə bilsinlər. Bunun üçün onlara şəkillər, qrafik dərsliklər, otaqda asılmış məlumatı və vizual resurslar lazım gəlir.

Tomlinson vizual vasitə ilə öyrənənlərə aşağıdakı kimi xarakterizə edir:

- Şagirdlər adları yadda saxlamaqla çətinlik çəkirlər, lakin insan barədə başqa detalları daha yaxşı mənimsəyirlər;
- Onlar biliyə çox yaxşı yiyələnirlər, əgər vizual vasitələr biliyin aydınlaşdırılması üçün əl çatandırsa;
- Onlar mətni özlərinin oxumasına üstünlük verirlər və başqasının oxumasını vacib saymırlar;
- Onlar köçürmə vasitəsi ilə düşüncələrini nizamlayırlar;
- Dinləmə yolu ilə alınmış direktivlərin yadda saxlanılmasında çətinlik çəkirlər;
- Sifəti ifadələri ilə emosiyalarını tez-tez büruzə verirlər;
- „Pazlları“ və buna bənzər əyləncələri sevirler.

Yadımızda saxlamalıyıq ki sinifdə vizual həvəsləndirmə daxil etməklə biz bu cür şagirdlərə nailiyyətlər qazanmaqda kömək göstəririk. Yadımızda saxlamalıyıq ki, onlar üçün məlumatı „görmək“ daha əhəmiyyətlidir.

Dinləməklə öyrənənlər

Dinləməklə öyrənənlər sinfin kiçik qrupunu təmsil edirlər. Çox güman ki, oturmaqla və dinləməklə öyrənən şagirdlərin sayı, multimedyanın, bugünkü texniki vasitələrin ucbatından çox azalmışdır. Bu cür şagirdlər üçün məlumatın dinlənilməsi daha əhəmiyyətlidir – bu istər mühazirə olsun, istərsə də diskussiya – lakin onlara danışmaq imkanı vermək lazımdır.

Spencer yazır: „nə zaman ki bu kateqoriyadan olan şagirdlər mətni oxuyurlar, yaxud da bəzən hətta bu zaman oxumurlar, tez-tez görə bilərik ki onlar öz dodaqlarını tərpədirlər və ya öz-özlərinə mızıldanırlar. Ümumiyyətlə, belə uşaqqlar öz-özləri ilə danışmağa meyillidirlər.

Bu cür uşaqqlar bir çox hallarda eşitmək yolu ilə məlumatı ardıcılıqla surətdə yaddaşlarında saxlayırlar və bu məlumatların bərpası da ardıcılıqla baş verməlidir. Müəllimlər, hansılar ki, demək olar ki tamamilə eşitmə yolu ilə tədrisə əsaslanırlar, çox güman ki problem qarşısında qala bilərlər, əgər başqa modalların şagirdləri ilə iş aparırlarsa, ən çox da kinestetiklərlə.

Alimlər dinləməklə öyrənənlərə aşağıdakı xarakteristikaları verməyi təklif edirlər:

- Dinləməklə öyrənənlər adları daha yaxşı yadlarında saxlayırlar, nəinki sifətləri;
- Əgər sinif otağında uzun müddət oturlarsa, özlərini nadinc aparırlar;
- Fiziki həvəsləndirməyə diqqət yetirirlər bu diqqət yetirmə, məsələn, əl ilə kürəyini sığallamaq ola bilər;
- Konkret mövzu barədə qrup halında diskussiyada iştirak etməyə daha üstünlük verirlər, nəinki onun barəsində oxunmağa.
- Yadda saxlamalıyıq ki, onlar sinif otağının rahatlıq səviyyəsini hiss edirlər və bu hadisənin təsiri altında hərəkət edirlər;
- Diqqətləri səs-küyə asan yayılır; yaxşı nağıl danışandırlar; şifahi çıxışdan daha çox yazılı işə üstünlük verirlər.

Kinestetik vasitə ilə öyrənmə

Sprencer deyir: „hər bir dərs hərəkəti əhatə etməlidir. Bu hərəkəti götürün və onu tez-tez təkrar edin. Axırda o daimi yaddaşa çevrilir“. Əgər düzünü desək, pedaqoqlar, hansılar ki mühazirə tip dərslərə üstünlük verirlər, kinestetik öyrənmə zamanı böyük çətinliklərlə qarşılaşacaqlar. Bu qisimdən olan şagirdlərə hərəkət lazım gəlir. Onlara həmçinin elə tədris modeli lazımdır ki, bunların vasitəsi ilə onlar əllə tuturlar və toxunurlar. Bu cür şagirdlərə təcrübi fəallıqlarda iştirak etmək və təcrübi öyrənmək ona görə lazımdır ki tədris materialı onlar üçün başa düşülən olsun. Tədqiqatçılar kinestetik öyrənmələr barədə aşağıdakı xarakteristikaları tövsiyə edirlər:

- Özləri yaradan zaman daha yaxşı yadda saxlayırlar. Bunu görməkdən və dinləməkdən üstün tuturlar;
- Problemi həll edərkən tez-tez elə üsullara əl atırlar ki bunlar yüksək fiziki fəallıq tələb edir;
- Dinləmək tələb edən prosesi sevmirlər;
- İmitasiyaları, dramatik səhnələri və açıq səma altında fəallıqları sevirlər.

Yadda saxlamaq lazımdır ki onlar modelləri sevirlər və tez-tez modelləri müstəqil layihələr üçün düzəldirlər; öz emosiyalarını „bədəni dili “ ilə əks etdirirlər.

Başlıca cəhət bundan ibarətdir ki öyrənərkən müxtəlif metodlara müraciət etmək lazımdır – elə metodlara, hansılar ki şagirdlərin baxması, dinləməsi və hərəkətini tədris fəallıqlarında istifadə etməklə aparılmasını nəzərdə tutur.

Məlum olduğu kimi bütün daxil olan göstəricilərə əsasən ağıl perseptik qeydiyyatçı və yaxud retikulyar aktivasiya sistemi (RAS) vasitəsi ilə uyğunlaşır. Bu güclü sistem sürətlə həll edir ki – ona diqqət yetirməyə dəyirmi, yoxsa dəymirmi. Əgər sensor yaddaşa mövcud olan məlumat tezliklə kodlaşdırılmadıqda, o itir. Şagirdlərin hansı kodlaşdırmanı həyata keçirdikləri isə nəyə diqqət yetirdiklərindən asılıdır. Diferensiasiya nəzəriyyəsini tətbiq edərkən müəllim fəallıqları müxtəlif modullu şagirdlər üçün planlaşdırır, səmərəli tədris mühiti yaradır, bununla da sinifdə olan müxtəlif imkanlara malik şagirdlərə oxumaq imkanı yaradır. Nə zaman ki, şagirdə tədris materialı verilir, müvafiq modallaşmada məlumatın sürətli kodlaşdırılması baş verir və o itmir.

Sinif otağında diferensiasiya nəzəriyyəsindən istifadə etmək müxtəlif formatda mümkündür:

1. Tədris materialı və fəallıqlar bütün moduldan olan şagirdlər üçün nəzərdə tutulmuşdur;
2. Sinifdə qrupların yaradılması tədris modallarının əsasında baş verir və hər bir qrup üçün müvafiq məşğələ yaradılmışdır.

Birinci format o mülahizəyə əsaslanır ki, şagird bütün modallarla oxuyur, lakin dominantlıq modallardan biridir və bu formatla öyrənmək zamanı materialın maksimum başa düşülməsi o fəallıqlara nail olunur, hansılar ki hər bir şagird üçün hansı modallaşdırma onun üçün dominantdır. Ona görə də bu formatda öyrənməyin nailiyyəti ondan asılıdır ki, müəllim fəallıqların səviyyəsində diferensiasiya nəzəriyyəsindən həyata keçirilməsini nə dərəcədə düzgün yerinə yetirə bilər.

İkinci format bu mülahizəyə əsaslanır ki başlıca cəhət bundan ibarətdir, şagird onun üçün dominant olan modallığı öyrənsin. Bu formatla öyrənməyin səmərəliliyi iki faktordan asılıdır:

1. Müəllim qrupların komplektləşdirilməsini müvafiq modallara əsasən necə düzgün bacarmışdır;
2. Tədris fəallığı konkret modallaşdırma çərçivələrində nə dərəcədə düzgün adaptasiya edilmişdir.

Təcrübədə ikinci modallaşma daha populyardır, lakin təhsil mütəxəssisləri daim birinci formatın səmərəliliyini qeyd edirlər. Yaş xüsusiyyətlərinə görə inkişafı yanaşı qarışıq modallaşdırma öyrənmənin keyfiyyəti artır, lakin dominantlıq modalı insanda axıradək qala bilər. Mümkündür ki, dərslərin planlaşdırılması o mülahizəyə əsaslanarsın ki, şagird bütün modallaşdırma öyrənir, lakin hər bir fəallıq çərçivələrində bunlar meydana çıxır ki, modallıq dominantdır, yəni diferensiasiya nəzəriyyəsi fəallıqlar səviyyəsində həyata keçirilir.

Bu sualları qoymaq əhəmiyyətlidir:

Bundan sonra nə baş verir, yaxud da məsələnin dərinə dərk edilməsi, yüksək dərk etmə bacarığı inkişaf etmə nöqtəyi-nəzərindən nə dərəcədə aktualdır; şagird təhlili, sintezi və qiymətləndirməni nə dərəcədə bacara bilər – əldə edilmiş bilik nə dərəcədə dinamik və transferikdir? Ondən sonra, şagirdlər

məlumatı qəbul etdikdə, onun üzərində işləyirlər, o ağıl süzgəcindən keçirilir. Məhz ağıl həll edir, bu ilə nə etmək mümkündür. Dərketmə prosesi o faktorları müəyyənləşdirir, hansılar ki, şagirdlərə materialı daha dərinə öyrənməyə və bir-biri ilə əlaqələndirməkdə kömək göstərir. Bunun üçün isə müəllim müxtəlif rolları icra etməli olur: 1. Bəzi şagird üçün o aşkarlanma prosesində həmkar olur. 2. Bəzi şagird üçün müəllim-məşqçi rolunu yerinə yetirir. 3. Elə uşaqlar da vardır ki, onlar üçün müəllim təlqinetmə rolunu yerinə yetirir. 4. Müəllim məzmunun çıxarılmasında bəzi uşaqlara kömək göstərməyə borcludur. Müəllimin müxtəlif rolları tədris prosesinə diferensial yanaşma ilə əlaqədardır, çünki diferensiasiya nəzəriyyəsi şagirdlər arasında mövcud olan əhəmiyyətli fərqləri və hər bir şagirdin unikallığını qəbul edir.

10. Təhsil resursları

Xüsusilə bu dərslər üçün hazırlanmış aşağıdakı növ təhsil resursları:

- Elektron resurslar (hər dərslər üçün illüstrasiya materialı);
- Rəsm proqramları;
- İncəsənət barədə audio/video material (linklər)

Bu resurslar nəşriyyatın veb sahifəsində öz əksini tapmışdır və hər bir müəllim üçün əl çatandır.

Müəllim hər bir dərslər üçün məxsusən V sinfin dərsləri üçün yaradılmış elektron resursdan əlavə illüstrasiya materialı kimi istifadə edə bilər, bu resurslar nəşriyyatın veb sahifəsinə yüklənir. Bundan başqa, məhz veb sahifədə rəsm proqramlarının və audio və video materiallarının linkləri göstəriləcəkdir. Bu materiallardan istifadə etmək tədrisin məqsədinə müvəffəqiyyətlə nail olmağı və səmərəli surətdə həll edilməsini təmin edir.

11. Şagirdin qiymətləndirilmə prinsipləri

Tədrisin nəticələrinə nail olmağın təminatı və təlim/tədris keyfiyyətinin idarə olunması şagirdin qiymətləndirilməsi ilə həyata keçirilir. Qiymətləndirmə rəngarəng metodlarla və böyük intensivliklə həyata keçirilməlidir və bu da şagirdin imkanlarının gələcək inkişafının ilkin şərti kimi nəzərə çarpır.

V sinfin birinci semestrində, necə ki, 1-4 siniflərdə, şagirdin qiymətlə qiymətləndirilməsi baş vermir, ikinci semestrdən isə artıq qiymətlər verilməyə başlayır. Məhz buna görə də, qiymətləndirmə formaları birinci semestr üçün 1-4 siniflərdəki ilə eynidir və ilk növbədə qiymətdən kənar qiymətləndirmə sistemini tövsiyə edirik. Burada cari qiymətləndirmə sistemi cədvəl şəklində verilmişdir, buna əsasən müəllim şagirdin inkişafına daha asan diqqət yetirə bilər və tədris prosesinin korreksiyasına nəzarət edə bilər, hər bir şagirdin fərdiliyini nəzərə alır, onunla düzgün pedaqoji taktika işləyib hazırlayır.

Təqdim edilən cədvəl aşağıdakı tərkib hissələri əhatə edir: ev tapşırığı, sinif tapşırığı, yekun tapşırıqları. Müəllim bu cür cədvəli hər bir şagird üçün tərtib edir və hər dərslər zamanı onun fəallıqlarının hər bir tərkib hissəsinə əsasən qeyd edir. İbtidai siniflər üçün və V sinfin birinci semestrində bu məqsəd ilə şərti nişanələrinin qəbulu özünü doğruldur. Məs., ən yaxşı ++, orta +, zəif -, çox zəif -0.

Əgər şagirdin bütün semestr ərzində bu cədvəldə əsasən üstəgəlləri (++, +) toplanarsa, bu o deməkdir ki, bu şagird bütün semestr müddətində bütün tərkib hissələrə cavab verirdi və bu şagird müvəffəqiyyətli şagird hesab oluna bilər; xasiyyətnaməsində isə yazıla bilər ki, o fəndə bu şagird müəyyən nailiyyət əldə edə bilmişdir, bütün semestr ərzində əzmkarlıq göstərirdi, tədris prosesinə fəal qoşulmuşdu, nizam intizamlı idi və lazımı dərslər vəsaitləri ilə gəlirdi, can başla işləyirdi, sual-cavablarda fəal iştirak edirdi; komanda halında

işləyən zamanı öz sinif yoldaşları ilə müvəffəqiyyətlə əməkdaşlıq edirdi, təqdimat zamanı öz əl işini aydın və arqumentləşdirilmiş şəkildə təqdim edirdi. Arzu olunandır ki gələcəkdə şagirdin motivasiyasını yüksəltmək üçün xasiyyətnamənin sonunda bir neçə həvəsləndirici söz də yazılsın.

Əgər şagird bütün semestr ərzində cədvəldə daha çox minuslar toplayarsa, yəni (-, -) bu halda müəllim cədvələ diqqət yetirməli və müəyyənləşdirməlidir ki, şagirdin hansı tərkib hissədə daha çox çıxma işarələri vardır, yəni onun problemi nədədir. Buna əsasən müəllim bu şagirdlə hərəkət etmənin müəyyən taktikasını (şagirdin qeyd edilən nöqsanlarını aradan qaldırmaq üçün ona necə yanaşmaq) işləyib hazırlamalıdır. Əgər şagird bu nöqsanları aradan qaldırırsa, müəllim son xasiyyətnamədə bunu mütləq tərifləməlidir ki, onu həvəsləndirsin. Əgər nöqsanlar düzəlməsə, müəllim şagirdin özünə bunları obyektiv surətdə göstərməlidir və qeyd etməlidir ki gələcəkdə bu nöqsanları aradan qaldırmaq üçün ona kömək göstərmək arzusundadır və ümidvar olduğunu bildirir ki, bu nöqsanlar aradan qaldırılacaq.

Cari qiymətləndirmə cədvəli

	Komponent	1.09	4.09	8.09	12.09	16.09	20.09	22.09	25.09	28.09	31.09	4.10	8.10	11.10	15.10
		Dərs 1	Dərs 2	Dərs 3	Dərs 4	Dərs 5	Dərs 6	Dərs 7	Dərs 8	Dərs 9	Dərs 10	Dərs 11	Dərs 12	Dərs 13	Dərs 14
Uşağın adı və soyadı	Sınıf tapşırığı	+	++	++	+	++	++	+	-	+	++	++	+	++	++
	Ev tapşırığı		+		-	+		+	+	+		+	+	+	
	Yekun tapşırığı						++					+			

Cari qiymətləndirmənin bu cədvəli pedaqoqa kömək göstərəcəkdir ki onun əsasında şagirdə nöqsanları aradan qaldırmaq üçün tövsiyə versin. Müşahidə qeydləri şagirdin irəliləməsi barədə həmişəlik göstərişləri əhatə edir. Bu tip qeydlərin meydana gəlməsi cari qiymətləndirmənin hissəsini təmsil edir. Tövsiyələrin ehtimal olunan nümunələrini təklif edirik.

Tövsiyə

(Uşağın adı və soyadı)

Dərsdə daha diqqətli olmağa çalış.
8-ci dərsi öyrən

Öz fantaziyana daha güclü təkan ver. Sən bunu bacararsan.

Semestrin və ilin sonunda müəllim mətn şəkilində hər bir şagirdə yekun icmalı yazmalıdır ki, burada da şagirdin nailiyyətlərini xarakterizə edir və ona öz imkanlarını daha yaxşı əks etdirmək üçün məsləhətlər verir. Burada həmin cəhət əhəmiyyətlidir ki, şagirdin problemlərinə daha ehtiyatla yanaşmaq və ona yaxşılaşdırmaq yollarını göstərək.

Qiymətləndirmənin formaları və üsulları fənn standartlarına uyğun gəlməlidir. Müəllim tərəfindən tətbiq edilmiş qiymətləndirmənin müxtəlif üsulları tədris məqsədindən irəli gəlir. Qiymətləndirmənin formaları və üsullarının seçilməsi zamanı bunlar nəzərə alınmalıdır.

1. Tədris məqsədi hansı biliyin əldə edilməsini və bacarıqların inkişaf etdirilməsini nəzərdə tutur, hansının vasitəsi ilə ki, bu qiymətləndirmə müəyyənləşdirilməlidir;

2. Müəllim qiymətləndirmənin hansı üsulundan istifadə edəcəkdir, yəni hansı fəallıqlar vasitəsi ilə şagirdin qiymətini və bacarıqlarını qiymətləndirəcəkdir;

Qiymətləndirmənin geniş istifadə olunan üsulları bunlardır: müşahidə qeydləri, alınmış nəticələrin təhlili, sual-cavab, testlər, krossvord, portfolio (şagirdin müxtəlif növ əl işləri ilə tərtib edilmiş kağız qovluğu), sərgi, inkişafetdirici şərh.

Təsviri və tətbiqi incəsənətdə hər bir tərkib hissə nəyi nəzərdə tutur

a) Ev tapşırıqlarını

Aşağıdakı tapşırıqlara əsasən qiymətləndirilə bilər:

Materialın axtarılması, referat, məlumat iş

b) Cari sinif tapşırıqları

Aşağıdakı tip fəallıqları əhatə edir:

1. Konkret təcrübi işin yerinə yetirilməsi və ya müəyyən mövzu üzrə əl işinin yaradılması, bu da aşağıdakı meyarlara əsasən qiymətləndirilə bilər:

Təşkilatçılıq (sistemlilik, vaxt limitinə əməl etmək, lazımı materialların, avadanlıqların əldə edilməsi)

Texnikanın, materialın əldə edilməsi

Yaradıcılıq (qərarın müstəqil qəbul edilməsi, öz dəsti xəttinin, baxışının nümayiş etdirilməsi)

Grup işi zamanı əməkdaşlıq.

2. Özünün və başqasının əl işlərinin müzakirəsində iştirak etmək;

- Fəal iştirak etmə
- Öz düşüncənin əsaslandırılmış şəkildə təqdim edilməsi
- Başqasının düşüncəsinə hörmət nümayiş etdirmək

4. Özünün və başqalarının əl işlərinin təqdimatı (auditoriya üçün təqdimat), hansı ki, aşağıdakı meyarlara əsasən qiymətləndirilə bilər:

- Deyiləsi fikrin aydın və başa düşüləsi şəkildə verilməsi, auditoriya ilə əlaqə
- Əyani və texniki vasitələrin istifadə olunması
- Suallara müvafiq cavabların verilməsi

c) Yekun tapşırıqları

Aşağıdakı fəallıqlarla qiymətləndirilə bilər:

Testləşdirmə, sərgi, təcrübi iş, layihələr

Şagirdlərin biliyinin qiymətləndirilməsi rubrikasının nümunəsini təklif edirik, çünki IV sinifdə şagird ballarla qiymətləndirilmir, mümkündür ki, bizim tərəfimizdən verilmiş qiymətləndirmə meyarlarını və məmnuniyyət səviyyəsinin müəyyənləşdirilməsi zamanı şərti qiymətləndirmədən istifadə oluna bilər. Məsələn, hər bir meyar üçün üç üstəgəl (+++) simasında maksimum qiymətləndirmə müəyyənləşdirilə bilər. Kriteri qəbul edilmiş hesab edilir, əgər şagirdin təcrübi əl işi ən azı bir üstə gəl ilə qiymətləndirilmişdir. Müəllim təcrübi işinin qiymətləndirilməsinin başqa kriterilərini işləyib hazırlaya bilər və onların qənaətbəxş səviyyəsinin həmin üsul ilə müəyyənləşdirilməsi qaydasını əldə rəhbər tutsun.

Rubrikaların nümunələri

Təcrübi işin (əl işinin) qiymətləndirilməsi				
Tarix _____ İşin (əl işinin) növləri _____				
Şagird	Qiymətləndirmə meyarları			
	Təşkilatçılıq (vaxt limitinə əməl etmək, lazımı avadanlıqları əldə etmək)	Materialın, texnikanın və bədii – təsvi vasitələrinin əldə edilməsi	Yaradıcılıq (texnikadan, materialdan və bədii – təsvir üsulları düşünülənin verilməsi üçün nə dərəcədə səmərəli istifadə etmişdir)	Qrup işi zamanı əməkdaşlıq
1				
2				
3				
4				
5				

Nəzəri işin qiymətləndirilməsi				
Tarix _____ İşin (əl işinin) növləri (referat, esse, məruzə...): _____				
Şagird	Qiymətləndirmə meyarları			
	Təşkilatçılıq (vaxt limitinə əməl etmək, lazımı avadanlıqları əldə etmək)	Məlumatın müstəqil şəkildə axtarılıb tapılması bacarığı, məlumatın həcmi və dəqiqliyi	Əldə edilmiş məlumatın çeşidlənməsi və təhlili bacarığı nəticə çıxarmaq bacarığı.	Təqdimat bacarığı auditoriya ilə kommunikasiya
1				
2				
3				
4				
5				

Təcrübi işin qiymətləndirilmə meyarı -1

Şagirdin adı, soyadı _____

Təşkilatçılıq Zəruri resursların/ materialın əldə edilməsi	Materialın, texnikanın əldə edilməsi	Texnikadan və material- dan yaradıcılıqla istifadə etmək bacarığı	Əməkdaşlıq bacarığı

Təcrübi işin qiymətləndirilmə meyarları -2
 Şagirdin adı, soyadı _____
 Material _____
 Tarix _____

Kompozisiya	Forma/həcm	Rəng	Faktura	Məkan
Şekli çəkilişi obyektlerin şəkil müstəvisində kompozisiyalı bölünməsinə necə yerinə yetirmişdir (kompozisiyalı balans əməl etmək və s. və qarşılıqlı bərabərlik prinsipinin verilməsi)	Əşyanın proporsiyalarına necə əməl edir və onların həcmnin, işıq- kölgə vasitəsi ilə verilməsini necə bacarır	Rənglər qamması şəkli çəkilişi obyektlərə nə dərəcədə uyğun gəlir, yaxud da əl işində rəngin vəzifəsi nə dərəcədə yaradıcılıqla həll edilmişdir	Şekli çəkilişi obyektlerin (əşyaların, bəzədilməsi) (parçanın) fakturasının verilməsinə nə dərəcədə nail olmuşdur	Məkanın effektinin yaradılmasına necə nail olmuşdur (ön plan, orta plan, arxa plan (fon))

Təqdimat bacarığının qiymətləndirilməsi meyarları

Şagirdin adı soyadı _____

Öz əl işi barədə söhbət zamanı mərhələləri təsvir edir, əsası ayıra bilir.	Fikrini aydın və anlaşılıqlı dildə verməyi bacarır.	Suala müvafiq cavab verməyi bacarır.
--	---	--------------------------------------

Şagirdin özünü qiymətləndirməsi

Senin əl işin	
Orijinaldır?	
Unikaldır?	
Dəqiqdir?	
Maraqlıdır?	
Senin öz ideyandır?	
Senin əl işin rənglidir?	
İdeyanın/tapşırığın uyğundur?	
Əminsən ki, əl işin başa çatdırılmışdır?	

Şagirdin inkişafının qiymətləndirmə rubrikaları (M. Bartelə əsasən)

Müəllim _____

Şagird _____

Xasiyyətname _____

Artma, yenilik və təkmilləşmə	<ul style="list-style-type: none"> • Əl işi həmin şagirdin əvvəlki əl işinə uyğun gəlirmi? • Onda daha çox emosionallıq və nəzərə çarpanlıq görünürmü? • Yeni ideya, daha çox düşüncələr görünürmü? • Daha çox ustalığ nəzərə çarpırmı? 	Yaxşı	Orta	Yaxşılaşdırılması Zəruridir.
		Yaradıcılıq və gözlənilməz tapıntılar.		
Tapşırıqın yerinə yetirilməsi	<ul style="list-style-type: none"> • Əl işi nə dərəcədə innovativ, orijinaldır? • Əvvəlki əl işi ilə müqayisədə hər hansı bir dəyişiklik nəzərə çarpırmı? • Tapşırıqda irəli sürülən məqsəd/problem nə dərəcədə yaxşı həll olunmuşdur? 			
Əzmkarlıq	<ul style="list-style-type: none"> • Tapşırıqda irəli sürülən məqsəd/problem nə dərəcədə yaxşı həll olunmuşdur? • Əgər şagird tərəfindən yerinə yetirilmiş tapşırıq fərqli şəkildə həll edilibsə, bu zaman ciddi səbəb olmuşdurmu? 			
Əzmkarlıq	Əl işinin üslubu uyğun və düşüncəli şəkildə yerinə yetirilmişdir və ustalıqla həllini tapmışdır.			

İnkışafetdirici qiymətləndirmə barədə əsas mülahizələr

Təhsil mütəxəssisləri bu termin ilk dəfə işlədikdən sonra inkışafetdirici qiymətləndirmənin neçə-neçə izahatlarını təklif etmişlər. Əgər bu fərqləri cəmləşdirsək, təqribən belə bir izahat formalaşdırıla bilər: inkışafetdirici qiymətləndirmə elə bir prosesdir ki, bu şagirdlərin qavraması/dərketməsi səviyyəsində müxtəlif fəallıqlar, tədrisin strategiyası və yaxud başqa vasitələrlə məlumatın toplanılmasını və onların inkışafını dəstəkləmək üçün bu məlumatdan istifadə etməyi nəzərdə tutur. O vasitələr, hansılarla ki, bu cür məlumatları toplayırıq, inkışafetdirici qiymətləndirmə aləti adlandırırıq.

İstənilən fəallıq əgər tədris strategiyasına çevrilə bilərsə, inkışafetdirici qiymətləndirmə alətinə çevrilir, o şagirdlərə nəyi başa düşmək istədikləri və nəyə görə özlərinin zəif və güclü tərəflərini dərk etməkdə kömək göstərir, aydın təsəvvür yaratmaq üçün, hansı yolla istənilən nəticəyə nail olmaq istəyini əks etdirir. İkinci tərəfdən, bir və eyni fəallıq və yaxud strategiya bəzən inkışaf etdirməli qiymətləndirmə prosesinə və bəzən isə onun əksinə xidmət edə bilər. Məsələn, sualların verilməsi inkışafetdirici qiymətləndirmənin güclü aləti kimi tanınır. Ancaq bəzi hallarda sualların verilməsi inkışafetdirici qiymətləndirmənin əsasını yaradır, bəzi hallarda isə – yox. Bu ondan asılıdır ki, suallar nə dərəcədə bizə imkan verir ki, şagirdlərin başa düşməsi/ anlaması səviyyəsini müəyyənləşdirə bilək (bax. inkışafetdirici qiymətləndirmə alətləri yarım başlığına).

Əgər bu cür məntiqlə mülahizə yürütsək, müəyyənləşdirici qiymətləndirmə aləti də (məs., test) bəzi halda inkışafetdirici qiymətləndirmə alətinə çevrilə bilər. Məsələn əgər testdə balları deyil, əksinə şagirdləri kiçik qruplara bölərək, xahiş etsək ki, cavabları cütlər şəkilində müqayisə edin, cavabları seçin, hansı ki, onların fikrincə daha uyğundur və izah etsinlər, bunu nəyə görə belə hesab edirlər – bu fəallıq artıq inkışafetdirici qiymətləndirmə prosesi hesab edilə bilər. Bu prosesin əsasında məhz müəyyənləşdirici qiymətləndirmə aləti durur.

İnkışafetdirici qiymətləndirmə müəllimə necə kömək göstərir? İnkışafetdirici qiymətləndirmə müəllimə imkan verir ki, şagirdlərin qavrama / başa düşmə səviyyəsini yoxlaya bilsin və buna müvafiq olaraq tədris prosesini planlaşdırsın. Müəllim tədris təcrübəsi və hər bir şagirdin nailiyyətləri barədə fikirləşə bilər; bu barədə ki, şagirdin tələbatlarının yerinə yetirilməsində ona necə kömək göstərə bilər.

Əsas fərq müəyyənləşdirici və inkışafetdirici qiymətləndirmə arasında bundan ibarətdir ki, inkışafetdirici qiymətləndirmə bilavasitə tədris prosesinin gedişi zamanı baş verir. Bu real vaxta müdaxilədir ki, bizə şagirdin zəif cəhətlərini vaxtında aşkar edək və ona istiqamət verək ki, bilik qiyməti/bal ilə qiymətləndirmə başlayana qədər bu çatışmazlığı aradan qaldırsın.

Buna müvafiq olaraq, bu cür qiymətləndirmə qiymət/bal ilə əks olunmur, nə zaman ki, müəyyənləşdirici qiymətləndirmə artıq konkret materialın mənimsənilməsi, qabiliyyətlərin inkişafı sinfin istifadəsi və qiymətləndirmə /xal üsulu ilə qiymətləndirilir.

İnkişafetdirici qiymətləndirmə barəsində düzgün olmayan baxışlar

Aşağıda inkişafetdirici qiymətləndirmə ilə əlaqədar bir neçə düzgün olmayan yanaşmaları təqdim edirik.

1. İnkişafetdirici qiymətləndirmə müəllimdən çoxlu vaxt və ya əzmkarlıq tələb edir.

Əslində inkişafetdirici qiymətləndirmə alətləri heç də çox vaxt tələb etmir. Məsələn, müəllimlər onsuz da şagirdlərə suallar verirlər və bu suallar elə verilsin ki, onlar inkişafetdirici funksiya qazansın.

2. İnkişafetdirici qiymətləndirmə müəllimin şərhidir.

Şərh, istər yazılı şəkildə olsun, istərsə də şifahi, inkişafetdirici qiymətləndirmənin yalnız bir aləti ola bilər.

3. İnkişafetdirici qiymətləndirmə şagirdin təriflənməsidir.

Əgər şagirdə desək ki, „qoçaq“, „yaxşı qız/oğlansan“ və dəqiq izah etməsək ki yaxşı nəyi etdi, o zaman tərifləmə inkişafetdirici qiymətləndirmə aləti ola bilməz.

4. Sinfin qarşısında qoyulmuş „aydıncı“ sualı inkişafetdirici qiymətləndirmədir.

Suallar o halda inkişafetdirici qiymətləndirmənin yaxşı alətidir, əgər yüksək səviyyəli düşüncə qabiliyyətinə görə hesablanırsa. Buna müvafiq olaraq, sinif qarşısında qoyulmuş o cür suallar, hansılar ki, „baş düşdünüz mü“ sualı qoyur və yaxud „baş düşmədiyiniz bir şey qaldı mı?“ inkişafetdirici qiymətləndirmə aləti deyildir.

İnkişafetdirici qiymətləndirmənin alətləri

İnkişafetdirici qiymətləndirmə aləti kimi nəyin yararlı olduğunu siz özünüz də fikirləşə bilərsiniz. İstənilən qədər alət mövcuddur, hansıları ki müəllim sizə təklif edəcəkdir – bir çox başqa müəllimlər sınaqmış və qəbul etmişlər. O ki qaldı artıq sınaqdan çıxmış inkişafetdirici qiymətləndirmə alətlərinə, bir dəqiqəlik esse, yekun məktubu, özünü qiymətləndirmə, həm yaşlıların qiymətləndirilməsi „ışığı“ və s. bunlar arasındadır. Aşağıda kifayət qədər tanın alətləri təqdim edirik, bu alətləri bu gün bir çox müəllimlər tətbiq edirlər.

Yekun məktubları

Dərsin sonunda müəllim şagirdlərə kiçik vərəqlər verir – „yekun məktubları“, xahiş edir ki, anonim şəkildə bir və ya iki suala cavab verin və masanın üstündə qoyun. Şagirdlərdən biri məktubları yığıdır.

Suallar aşağıda verilənlərə oxşar ola bilər, yaxud da tamamilə özünüz seçdiyiniz suallar ola bilər.

- İki ən əhəmiyyətli məsələni, hansıları ki bu gün ilk dəfə eşitdiniz, yazın. Bu məsələlər nəyə görə əhəmiyyətlidir?
- Bu gün nə öyrəndin?
- Bu bilikdən gündəlik həyatımda necə istifadə edəcəyəm?
- Hansı məsələ qaranlıq qaldı və nəyə görə?

Yekun məktubları sizə şagirdin nə də çətinlik çəkdiyini, sizin dərsinizin necə keçdiyini, məqsədə çatıb-çatmadığını müəyyənləşdirməkdə karınıza gələcəkdir. Növbəti dərsdə mütləq əvvəlki dərsin kiçik yekunlaşmasını edin və o məsələlərə diqqət yetirin, hansıları ki, şagirdlər öz məktublarında qeyd etmişlər. Buna əsasən, hansı sinf yekun məktubları daxil edirsiniz, buna binaən cavablar da müxtəlif ola bilər. Bəzən şagirdlər məktubların qiymətləndirilməsinə o qədər də diqqət yetirmirlər, halbuki, əgər onlara göstərsəniz ki, suallara cavab vermək nə ilə nəticələnir, bu zaman onların münasibəti dəyişəcəkdir.

Sualların qoyulması

Sualların qoyulması inkişafetdirici qiymətləndirmənin ən güclü alətlərindən biridir, ancaq bu da nəzərə alınmalıdır ki, istənilən sual inkişafetdirici qiymətləndirməyə xidmət göstərmir. Əgər sual yüksək səviyyəli düşüncə qabiliyyətini deyil, yalnız faktiki biliyi yoxlayırsa, müəllim şagirdin yeni materialı nə dərəcədə baş düşdüyünü anlamır. Məsələn, sual – „hər hansı bir konkret əsər hansı ildə yaranmışdır? Lakin sonrakı sual – „bayram əhval ruhiyyəsi, sevindirici emosiyaları vermək üçün hansı bədii üsullardan istifadə edilmişdir:

aydın parlaq rənglərimi, yoxsa solğun, tünd rənglər qammasımı?" „İnkişafetdirici qiymətləndirmə məqsədi ilə istifadə etmək olar“. Şagirdlər rənglərdən istifadə etmə prinsiplərini bildikləri zaman, bu cür sual həqiqətən göstərəcəkdir ki məsələ nə dərəcədə dərinədən mənimsənilmişdir.

Səndən kiçiyə izah et/ nənənə izah et

Şagirddən xahiş edin ki öz kiçik dostuna (təsvirlə, yaxud belə təsəvvür etsinlər ki, bu kiçik dost yanında oturan şagirddir) yeni anlayışı müəllimin onlara izah etdikləri kimi yox, ən sadə üsulla izah etsinlər. Şagirdlərə izah edin ki təsəvvür olunan dost, o cümlədən mövcud olan yaş fərqi üzündən, mümkündür ki, bir xeyli az biliyə yiyələne bilsin. Ona görə də onlar üçün vəzifəni o təmsil edir ki, verilmiş anlayışı müəllimin izah etdiyindən bir çox daha asan dil ilə verə bilsinlər. Diqqət yetirin, şagirdlər yeni anlayışları necə izah edirlər ki, başa düşsünlər, şagirdlər məsələni nə qədər dərinədən dərk etdilər / mənimsədilər. Əgər qərara alsanız ki bununla şagirdlərin nənələrini təhqir etməsiniz, onda bu aktivliyi belə dəyişdirin: „nənənizə izah edin“.

Həmyaşlıların qiymətləndirilməsi

Unutmamalıyıq ki, həmyaşlıların qiymətləndirilməsi inkişafetdirici qiymətləndirmənin ən yaxşı alətidir və müəllimdən böyük əzmkarlıq göstərmək tələb olunmur. Şagirdlərdən xahiş edin bir-birilərinin ev tapşırıqlarına baxsınlar və düzgün olmayan cavablara şərhlər əlavə etsinlər (xallar deyil əgər yenə də hər halda xallardan istifadə etməyi qərara alsanız, onlara mütləq şərhlər əlavə olunmalıdır). Şərhlər təkə onu təsvir etməməlidir ki, orada düzgün olmayan nədir, eləcə də əl işinin yaxşılaşdırılması yolları da öz əksini tapmalıdır. Bu strategiya müəllimdə onun barəsində daha yaxşı təsəvvür yaradır ki, şagirdlər materialı nə dərəcədə başa düşdülər.

Texnologiyalar və inkişafetdirici qiymətləndirmə

Eləcə də növbəti fəallığı sınaqdan keçirə bilərsiniz, hansı ki şagirdlər tərəfindən texnologiyaların istifadə olunmasına həvəsləndirər və eyni zamanda inkişafetdirici qiymətləndirmə aləti kimi də kara gələ bilər: şagirdlərə həvalə edin ki yeni öyrənilmiş anlayış ilə əlaqədar reklam hazırlasınlar. Onlar mətn düşünməli və yeni materialda istifadə olunmuş anlayışların başa düşülməsi üçün müvafiq vizualizasiya düşünməlidirlər. Bu fəallıq sizə şagirdlərin nəyi və necə başa düşməsi haqda daha çox məlumat verəcəkdir.

Şərh/ əks əlaqə

Şərh/əks əlaqə inkişafetdirici qiymətləndirmənin ən tanınmış və yayılmış alətidir. Tədqiqatçılar 600-dən çox tədqiqat əsasında bu nəticəyə gəlmişlər ki elə əks əlaqə mövcuddur və bu əks əlaqə, pis işləyir, həvəsləndirmək əvəzinə şagirdin ürəyində oxumağa həvəsi söndürür və akademik nəticələri pisləşdirir. Buna əsasən formalaşmış əks əlaqə də mümkündür ki, şagirdə başqa cür təsir göstərsin, hansı ki nailiyyət qazanmağa istiqamətlənmişdir (onun üçün əks əlaqə əhəmiyyətlidir, ona görə ki, davamiyyətini yaxşılaşdırsın) və o şagirdə, hansı ki bütün vasitələrlə çalışır ki müvəffəqiyyətsizlikdən yayınsın. Ona görə də müəllim bilməlidir əks əlaqənin pis nəticəsinə malik şagirdə materialı elə başa salmalıdır ki, bu nəticə nailiyyətsizlik kimi interpretasiya olunmasın. Digər tərəfdən, müəllim şagirdlərə göstərməlidir ki, əzmkarlıq və yaxşılaşdırılmış nəticə bir-biri ilə sıx əlaqədədir.

Müşahidə, inkişafetdirici qiymətləndirmə kimi

Müşahidə inkişafetdirici qiymətləndirmənin alətlərindən hesab olunur. Bu zaman müəllim müşahidənin bir neçə obyektini seçə bilər, yaxud da bütün sinfi müşahidə edə bilər, lakin o konkret mövzu seçməlidir (məs., kommunikasiya). Müəllim bütün sinif qarşısında belə bir şərh edə bilər, yaxud da şagirdlərlə fərdi söhbət keçirə bilər ki, müşahidənin nəticələrini cəmləşdirsin və təlim/tədris prosesinin yaxşılaşdırılması metodunu tətbiq etsin.

Və axırda, nəzərə alınması zəruri olan ən əhəmiyyətlisi budur ki, istənilən fəallıq və strategiya inkişafetdirici qiymətləndirmə aləti yalnız o zaman ola bilər, nə zaman ki, müəllim və şagird (bundan başqa ki müəyyənləşdirsinlər, şagirdin tərəqqisi necədir, o nəyi edə bilmir) yollar axtarıb tapırlar ki şagird bu və ya digər materialı necə mənimsəməlidir. Buna müvafiq olaraq, inkişafetdirici qiymətləndirmənin heç bir alətinin

istifadə olunması səmərəli hesab edilə bilməz, əgər son nəticə məsələnin/ anlayışın dərinəndən anlaşılması/ öyrənilməsi qabiliyyətinə yiyələnilməmişdirsə .

Qeyd etdiyimiz kimi, inkişafetdirici qiymətləndirmənin fəallıqlarını siz özünüz də sınaqdan keçirə bilərsiniz, bu sinfin necə işlədiyini müəyyənləşdirə və başqa müəllimlərlə bölüşməyə nail ola bilərsiniz. Bu, şagirdlərin nəticələrinin yaxşılaşdırılmasının və müəllimlərin peşəkar inkişafı üçün ən yaxşı imkan ola bilər.

12. Fəallıqların keçirilməsi ilə əlaqədar ümumi tövsiyələr

Dərsin planlaşdırılmasının ümumi prinsipləri

1. Motivasiya

Şagirdlərin motivasiyasının yüksəldilməsi üçün müvafiq mühitin yaradılması zəruridir, bunun üçün isə müxtəlif tip təhsil resursları düşünmək və hazırlamaq zəruridir.

Resurslar aşağıdakı meyarlara əsasən seçilə bilər:

- Zərurət
- Əlçatmazlıq
- Saxlanma qayğısı
- Kömək

Resurs yaradılanadək müəllim müəyyənləşdirməlidir:

- Onun tərəfindən düşünülmüş resursda elə nə vardır ki, şagirdlərin motivasiyasının yüksəldilməsinə şərait yarada bilər;
- Onun tərəfindən düşünülmüş resursda elə nə vardır ki, bu təcrübə əsasında öyrənməyə şərait yaradar (yapma/düzəltmə ilə öyrənmə);
- Bu resurs öyrənilənin daha yaxşı dərk edilməsi və mənimsənilməsinə şərait yaradır; Təhsil resursları müxtəlif yollarla yaradıla bilər:
- Əlçatanlıq və məktəbdə mövcud olan resursların axtarılıb tapılması və ondan istifadə edilməsi;
- Təhsil resurslarını müəllimin özü də yarada bilər. Resursların yaradılması tədris resurslarının dəyişdirilməsi yolu ilə həm başqa fənlərin pedaqoqları ilə eyni məktəb çərçivəsində, eləcə də başqa məktəblərlə mümkündür və əməkdaşlıq arzu ediləndir.
- Resurs, eləcə də mümkündür ki müəllif tərəfindən yaradılsın və bu tədris prosesinin bir hissəsinə çevrilsin.

Şagirdlərin tədris resurslarının yaradılması işinə cəlb edilməsi müxtəlif üsullarla mümkündür.

Tövsiyə: Mümkündür ki müəllim şagirdlərə bu və ya digər mövzu ilə əlaqədar təbii material toplamağı həvalə etsin.

Müəllim hər bir şagirdə kömək göstərməlidir ki, o özünün portfoliosunu yaratsın, harada ki, onun tərəfindən yaradılmış bütün təcrübə tapşırıqları və ev tapşırıqları yerləşdiriləcəkdir.

2. Müəllim tərəfindən öncədən həyata keçirilmiş iş

Müəllim əsas məsələ ilə əlaqədar dərsin məqsədini dəqiq müəyyənləşdirməlidir. Bu zaman keçmiş biliyi hökmən nəzərə almalıdır. Eləcə də, müəllim nail olduğu çalışdığı nəticəni paylaşmalıdır (bax, məzmunlar və məqsədlər xəritəsi) . Buna əsasən müəllim resursları seçməli, fəallıqlar planlaşdırılmalı və fəallıqlar üçün zəruri olan vaxtı müəyyənləşdirməlidir.

3. Məsələnin qoyulması, vəzifənin müəyyənləşdirilməsi

Müəllim dərsin əvvəlində başlıca məqsədi aydın müəyyənləşdirir və şagirdləri dərsin məqsədi ilə tanış edir və konkret vəzifə qoyur.

4. Əsas və köməkçi tədris materialı

Məsələ qoyulduqdan və vəzifələr müəyyənləşdirildikdən sonra müəllim konkret məsələyə keçir. Mümkündür ki, dərs birbaşa fəallıqlarla başlansın. Bu fənnin xüsusiyyəti ilə əlaqədar, dərsin bu mərhələsində müzakirə olunması mövzunun müvafiq illüstrasiya ilə uyğunlaşdırılmasına xüsusi əhəmiyyət verilir. Bununla tanış olduqdan sonra müəllim interaktiv suallar qoyur, bununla da şagirdləri şəkildən aldıkları ilk təəssüratları bölüşməyə tələq edir, buna həvəs oyadır ki, şəkili təsvir etsinlər, onu təhlil etsinlər, onun barəsində mülahizə yürütsünlər və öz fikirlərini bildirsinlər. Köməkçi tədris materialını kimi müəllim CD- də verilmiş müxtəlif növ resurslardan istifadə edə bilər.

5. Müstəqil iş

Demək olar ki, hər bir mövzu təcrübi işi əhatə edir, hansını ki, şagird dərsin gedişi zamanı müstəqil surətdə, cüt və ya qrup şəkilində yerinə yetirir; müstəqil iş , ya rəsm albomunda və yaxud da dərsliyə əlavə olunmuş şagirdin iş dəftərində yerinə yetirilir.

Bundan sonra müəllimə imkan verilir ki, şagirdlərin izah edilmiş materialı necə başa düşdüklerini yoxlasın və bu biliyi təcrübədə necə istifadə etdiklərini müəyyənləşdirə bilsin. Burada bu hala diqqət yetirilməlidir ki, yerinə yetirilmiş işin keyfiyyəti eyni cür ola bilməz, lakin əgər şagird dərsdə əldə etdiyi biliyi hansısa bir formada nümayiş etdirə bilirsə, istər lap sözlü şərhlə, hesab etmək olar ki, məqsədə nail olunmuşdur.

6. Məşğələlər

Hər bir dərsin sonunda suallar verilmişdir, bu suallarda müəllimin belə bir imkanı vardır ki, dərsin gedişi zamanı bu versin qoysun və bununla şagirdləri fəallaşdırın və yeni materialın mənimsənilməsinin keyfiyyətini yoxlaya bilsin.

7. Nailiyyətlərə çatmaq mərhələsində yerinə yetirilməli iş

Hər bir tematik blok yekun dərsi ilə başa çatdırılır ki, bunlar da iki tip tapşırığı – təcrübi və test tapşırığını əhatə edir, onların vasitəsi ilə həm materialın mənimsənilməsi, eləcə də, müvafiq bacarıqların işlənilib hazırlanması keyfiyyəti yoxlanılır.

Müəllimin kitabında demək olar ki bütün dərslərin ssenarisi verilmişdir, lakin, yəqin nəzərinizə çarpacaqdır ki biz yalnız ehtimal olunan ssenarini təklif edirik, siz isə azad surətdə, öz yanaşmanıza əsasən istənilən dərsi planlaşdırıla bilərsiniz.

Yaş xüsusiyyətləri nəzərə alınmaqla və hər bir dərsin xüsusiyyəti ilə əlaqədar, bəzi hallarda müəllim şagirdlərə ev tapşırıqları verir. Müəllimin kitabında bəzi ehtimal olunan ssenaridə ev tapşırığı və təlimat əks olunmuşdur, burada müəllim şagirdlərə öz tövsiyələrini verir. Təbii haldır ki, müəllim öz yanaşmaları ilə əlaqədar bəzi dərslərdə ev tapşırıqlarını əlavə edə bilər.

13. Şagirdin kitabının təcrübi hissəsi

Şagirdin kitabının (dərsliyin) əsas struktur elementi fəsildir, bunlar isə ayrı-ayrı dərslərdən ibarətdir. Hər bir fəsildə birləşdirilmiş dərs mövzuları qarşıya bu məqsədi qoyur ki, həm təsviri və həm də tətbiqi incəsənətin əsas prinsipləri və elementləri öyrənilsin, eləcə də, yaş xüsusiyyətləri nəzərə alınmaqla, müəyyən nəzəri bilik mənimsənilmiş olsun. Dərslərin, yeni ayrı-ayrı mövzuların bir-birini əvəz etməsi keçilmiş materialın mənimsənilməsinin keyfiyyətinin diaqnostikasını nəzərdə tutur ki, bu da yeni bilik və bacarıqların inkişafının ilkin şərtlərindən hesab olunur. Dərsin qurulması prinsipi bu yaşdan olan şagirdlər üçün təbii maraqlılıq oyadır, artıq mövcud olan təcrübəyə yeni biliyin artırılması prinsipinə əsaslanır ki, bu da şagird üçün tədris motivasiyası yaradılmasının ən yaxşı vasitəsidir. Dərsin gedişində materialın mənimsənilməsinin permanent yoxlanılması – qiymətləndirilməsi (lazım gəldiyi təqdirdə nəticənin düzəlişi) həyata keçirilir ki, bu da ehtimal olunan ssenaridə öz əksini tapmışdır. Hər fəslin sonunda yekun dərs vasitəsilə bütün fəslin materialının nəzərə çatdırılması və qiymətləndirilməsi (təcrübi iş, test, nəzəri iş) baş verir. Müəllimin kitabında şagirdin

özünüqiymətləndirmə rubrika nümunələri verilmişdir ki bununla da şagird özü nail olduğu nəticəni dərk edir, kəsirlərin/çətinliyin/və yaxud nail olunması vəzifənin qeydə alınmasını həyata keçirir. Şagirdin kitabının hər bir fəsillində öyrəniləsi material əvvəlki biliyin və təcrübənin nəzərə alınması ilə, eləcə də, başqa məktəb fənləri ilə (təbiətşünaslıq, gürcü dili, coğrafiya, tarix və s.) sıx əlaqədə verilmişdir. Yeni biliyin əldə edilməsi və bacarıqların işlənilib hazırlanması tematikanın gündəlik həyatla əlaqələndirilməsi zəminində möhkəm təməl yaradır və şagirdin təcrübə təcrübəsi ilə uyğunlaşdırılır. Biliyin möhkəmləndirilməsi və qiymətləndirilməsi mexanizmlərindən biri müxtəlif növ test tapşırıqlarıdır (vizual test, nəzəri test, qarışıq tip test), bunlar isə müəllimin kitabında bütöv şəkildə təqdim edilmişdir.

Təcrübə hissədə təqdim olunmuş müəllimin kitabının birinci fəslinin bütün 12 dərsi ehtimal olunan ssenarilərdir, qalan 4 fəsildən bir-bir ssenaridir. Ehtimal edilən ssenarilər elə seçilmişdir ki, bütün növdən olan dərslər özünüqiymətləndirmə mexanizmləri və alətləri ilə təqdim edilmiş olsun: tapşırıqlar, interaktiv, diskussiya və s. və ilaxır... Müəllimin kitabında bütün dərslərin mövzusu, məqsədi və tədrisin nəticəsinin MTP-nin standart nəticələri, konkret indikatorun göstərilməsi ilə təqdim edilmişdir. Bütün dərslərdə dərslərin təşkil formaları və müvafiq resursları göstərilmişdir; ehtimal edilən ssenarilərdə fəallıqlar və hər bir fəallıqlar MTP ilə əlaqəsi tədrisin nəticəsi ilə konkret dərslər müddətinin göstərilməsi ilə dəqiq surətdə təsvir edilmişdir. Hər bir dərslərin qiymətləndirmə forması və qiymətləndirmə meyarları, tövsiyə (əsasən təlim/tədrisin fərqli strategiyasının göstərilməsi ilə), qeyd və terminlərin izahı əlavə edilmişdir. Müxtəlif növ tapşırıqlar (sinif və ev tapşırıqları, dərslər diskussiyaları, interaktiv və s.) məhdud imkanlı və ya xüsusi təlim ehtiyacı olan şagirdə yönəldilmişdir. Müəllimə tövsiyə edilən fəallıqlar verilir, həm tapşırıqın mürəkkəbləşdirilməsi, həm də onun asanlaşdırılması qismində müəllimin kitabında (dərslərin ssenarisində sinif və ev tapşırıqlarının təcrübə iş və nəzəri iş) qiymətləndirmə meyarları, eləcə də yekun tapşırıqların qiymətləndirilməsi rubrikaları, tapşırıqların konkret tiplərinin nəzərə alınması ilə fəallıqlar verilir. Ssenarilərin tövsiyə hissəsində ev tapşırıqlarının yerinə yetirilməsinin müxtəlif forma və strategiyaları təklif olunur.

Əlavə resursların – mətbu məhsul, elektron resurs (məqsədyönlü şəkildə seçilmiş elektron resurs nəşriyyatın veb-səhifəsinə təcrübə dərslərdə müzakirə olunmuş hər bir mövzuya – epoxa, mədəniyyət, bədii texnika, yaradıcı, əsərlər və s.) kifayət qədər genişdir.

Müəllimin kitabında eləcə də müstəqil layihələrin həyata keçirilməsinin əsas parametrləri: məqsədi, nəticəsi və MTP nəticəsi ilə əlaqəsi, təşkil forması, vacib resursu, tövsiyələri verilmişdir. Müxtəlif növ test tapşırıqlarının nümunələri rəngarəngdir. Beləliklə, müəllimin kitabı məlumat nöqtəyi-nəzərdən şagirdin kitabının onunla birgə metodoloji tərəfkeşlik missiyasını yerinə yetirir və müəllimə imkan verir ki, kitabın müəllifləri tərəfindən tövsiyə olunmuş ehtimal edilən ssenarilərdən istifadə eləsin, eyni zamanda, ona dərslər prosesini yaradıcı və sinfin real tələbləri ilə əlaqədar idarə etmək azadlığı verilir.

14. Müəllimin kitabının yekun hissəsi

Şagirdin kitabında hər bir dərslər interaktiv xarakterlidir; dərslərin kifayət qədər böyük hissəsi interaktiv suallara ayrılır, bu isə öz növbəsində müəllimə imkan verir ki, həm artıq keçilmiş materialın mənimsənilmə keyfiyyətini, həm də ümumi biliyi yoxlaya bilsin, (başqa fənnə inteqrasiya, mövcud olan təcrübə ilə əlaqə), bununla yanaşı şagirdə öz mülahizələrini bildirmək məqsədi ilə müəyyən imkan açır, ehtimalın müstəqil surətdə deyilməsi üçün şərait yaradır. İnteraktiv cavabları müəllimin kitabının təcrübə hissəsində, interaktiv suallara ehtimal olunan ssenarilərə və hər bir dərslərdə təcrübə abreviatura ilə pik-cavab verilmişdir.

Biliyin zənginləşdirilməsi və dərinləşdirilməsi məqsədi ilə kitabda müəllim üçün əlavə məlumat təqdim edilmişdir – MƏİ, burada müəllim, öz bildiyi kimi, dərslər prosesinin konkret hissəsində şagirdlərə təqdim edir. Kitaba əcnəbi sözlərin və terminlərin lüğəti əlavə edilmişdir.

15. Müəllimin kitabı ilə əlaqədar qeydlər

1. Müəllimin kitabında bütün dərslərin məqsədi, qiymətləndirmə, dərs üçün vacib olan resurslar, iş formaları və dərslərin nəticələri qeyd edilmişdir. Qeydlər, tövsiyələr

2. Müəllimin kitabında 47 dərslərin ehtimal edilən ssenarisi və bütün başqa dərslərin məqsədləri, nəticələri, konkret indikatorları göstərilməklə, işləmə formaları, resurslar, qiymətləndirmə formaları və meyarları, terminlər, qeydlər və tövsiyələr verilmişdir. Eləcə də, elektron xətdə müxtəlif tip əlavə material təqdim edilmişdir.

3. Əhəmiyyətli cəhət burasıdır ki, müəllim dərslərini planlaşdıran zaman keçmiş biliyi nəzərə alsın. Keçmiş biliyin fəallaşdırılması zamanı, müəllim hökmən sualları əvvəlcədən hazırlamalıdır və suallar şagirdlərin konkret məsələ ilə əlaqədar artıq keçilmiş material üzrə biliyini və eləcə də əvvəlki dövrdə qazanılmış bacarıqları üzə çıxarmalıdır. Məhz o təməl budur, hansında ki, sonralar müəllim şagirdə yeni material əlavə etməli və müvafiq təcrübi bacarıqları işləyib hazırlamalıdır.

4. Bu cəhət də əhəmiyyətlidir, hər dərslərin sonunda şagirdlər iş yerini səliqə-sahmənə salmalıdırlar ki, tədris prosesi təmiz mühitdə davam etdirilsin. Şagirdlər iş yerini – partaları, sinfi – hər dəfə təmizləməlidirlər. Müəllim bu alışqanlıqı öyrətmək üçün buna diqqət yetirməlidir və lazım gəldiyi hallarda, şagirdlərə bu borcu yerinə yetirməyi tövsiyə etməlidir.

4. Müəllim çalışmalıdır ki, şagirdi elə tərbiyə etsin ki, şagirdə özünün və başqasının əl işlərinə ehtiyatla və canıyananlıqla yanaşmaq mədəniyyəti aşılınsın.

5. Dərslərin ssenarilərində bütün fəallıqların vaxtı ehtimal ilədir. Müəllimə öz baxışlarına görə, sinfin imkanları ilə əlaqədar hər bir fəallığın müddətini dəyişmək imkanı verilməlidir. Əgər müəllim hesab etsə ki, təcrübi işə daha çox vaxt ayrılmalıdır və təqdimat üçün vaxt qalmır, bu halda o, həmin işi növbəti dərsə keçirməlidir.

6. Kitabın sonunda verilmiş 3 layihədən (bizim sərgi, məktəbin heyətini gözəlləşdirək və musiqi və rəssamlıq) biri – „Bizim sərgi“ arzu ediləndir ki, dərs ilinin sonunda təşkil edilsin, qalanlarını isə müəllim özü bildiyi kimi istənilən vaxtda həyata keçirə bilər.

16. Dərslərin ehtimal olunan ssenariləri

Şagirdin kitabının məzmunu

Kitabdan necə istifadə edək.....	5	35. Dinamika	60
I Fəsil		36. Rəssamlıqda ritm	62
1. Tətil	6	37. Kiçik daşlar üzərində şəkil	63
2. Kompozisiya nədir	8	38. Hamısı mənim vətənimdir... ..	64
3. Vərəq seç	10	IV Fəsil	
4. Fəzada rənglər	12	39. Proporsiya	66
5. Dəniz və fəza	13	40. Müxtəlif ölçülü əşyalar	67
6. Şən adamcığazlar	14	41. Yenə də böyüyəcəklər	68
7. Pəncərələrdə işıq	15	42. Şəkil və təəssürat	69
8. Parisdə gürcü sənətçiləri	16	43. Əyri güzgü	70
9. Payız peyzajı	18	44. Döyüş səhnələri	72
10. Pişiyi hara qoyaq	19	45. Anaya hədiyyə	74
11. Zoopark sakinləri	20	46. Sınıf stendi	75
12. Hamısı mənim vətənimdir	22	47. Pasxa	76
II Fəsil		48. Hamısı mənim vətənimdir... ..	78
13. Səth və faktura	24	49. Köhnə və təzə şəhər.....	80
14. Əl işinin təyinatı	26	V Fəsil	
15. Meşəni övladlarına saxla	28	50. Çəkilmə və rəng qradasiyası	82
16. Qədim dünyanın heykəlləri	30	51. „Köhnə“ və „təzə“ rəngkarlıq	84
17. Gülüş hədiyyə kimi.....	32	52. Almanı necə çəkək	86
18. Silindir ilə ottisk	33	53. Nəhəng heykəllər	88
19. Yağışlı hava	34	54. Parça ilə applikasiya	90
20. Dördayaqlı dost	35	55. Gürcüstanın çarları	92
21. Hamısı mənim vətənimdir	36	56. Akvarel – pak və yüngül boya	94
22. Qırmızı papaqlı göbələklər	38	57. Hamısı mənim vətənimdir... ..	96
23. Fiqurlar və ətraf mühit.....	40	58. Sərgi salonu	98
24. İllüstrasiyalı „Odissey“	42	59. İnsan, məşğuliyyət, ətraf mühit.....	100
25. Yelpik.....	44	60. Gil ilə işləyirik	102
III Fəsil		61. Akvarium	103
26. Portret	46	62. Gürcüstanın mənzərələri	104
27. Əyləncə şpilkaları	48	Layihə – Məktəbin həyəti	106
28. İnteryerin eskizi	49	Yekun dərs — 1	107
29. Şəkil, epoxa, ölkə.....	50	Yekun dərs — 2	108
30. Dünyanın məşhur qüllələri	52	Yekun dərs — 3	110
31. Gələcəyin qülləsi	54	Yekun dərs — 4	112
32. Yeni il	55	Yekun dərs — 4	114
33. Yeni il karnavalı	56	Lüğət	117
34. Qrafika	58		

1. Tətil

Məqsəd: Müəyyənləşdirək, şagirdlər hansı bilik və bacarıqlara yiyələnmişlər, şagirdlərin imkanlarının diaqnozlaşdırılmasını həyata keçirərək; müəyyənləşdirərək, onlar ötən ilin tədris prinsiplərini, elementlərini, texnika və prosedurlarını öz təəssüratları və emosiyalarının verilməsi üçün nə dərəcədə fəal istifadə edirlər. Şagirdə öz təəssüratlarını, emosiyalarını ötürmək və yaddaş əsasında çəkmək bacarığını inkişaf etdirərək; cütlüklərlə işləmək (əməkdaşlıq etmək) və təqdimat **bacarığını** inkişaf etdirərək.

Nəticə: F.p.V.1 Şagird öz maraqlarına və təcrübəsinə əsaslanaraq, təsviri incəsənətin elementlərindən və prinsiplərindən məqsədyönlü şəkildə istifadə etməklə əl işi üzərində düşüncəsini, ideyasını, əhval – ruhiyyəsini (emosiyalarını) və təəssüratlarını əks etdirməyi bacarmalıdır.

İndikator

- Müxtəlif cür səpintilərlə və effektlərlə əhval ruhiyyəni əks etdirir;
- Müxtəlif növ və müxtəlif qalınlıqlı xətlərdən, konturlardan və ştrixlərdən istifadə edir;
- Təzadlı rənglərdən və rəngin qradasiyasından istifadə edir;
- Düşünülüşün daha yaxşı əks etdirilməsi üçün şəkil səthində vertikal və ya horizontal mövqe seçir;
- Əks etdirməni şəkil səthində düşüncə ilə bölüşdürür;
- Perspektiv qanunun elementar/başlanğıc biliyini – ön və arxa görünüşdən istifadə etməklə aşkar edir;
- Fəzanın əks etdirilməsi üçün yarım tonlardan (ön görünüş – möhkəm, arxa görünüş solğun) istifadə edir;
- Simmetrik və asimmetrik əl işləri yaradır;
- Müxtəlif üsullarla (forma, ölçü, rəng ilə) əl işinin əsas hissəsini ayıra bilir;
- Müxtəlif bədii üsullarla əl işində verilmiş dinamikani və statikani (fiqurların hərəkətini, küleyi) ötürə bilir;
- Fənnin ümumi proporsiyasını verə bilir.

F.p.V.2. Şagird müxtəlif materialı və texnikanı məqsədyönlü şəkildə seçməyi və tətbiq etməyi, öz düşüncə və ideyasını həyata keçirməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Müxtəlif üsullardan istifadə edir, müxtəlif materiallarla eksperimentlər keçirir, texnikadan istifadə etməklə tapşırığın daha yaxşı yerinə yetirilməsi və fikrini əks etdirməsi üçün istifadə edə bilir;
 - Müxtəlif janrlı əl işlərini (portret, natürmort, peyzaj, məişət janrı) yaradarkən rəngarəng materialı və texnikanı (ənənəvi, qeyri-ənənəvi) məqsədyönlü şəkildə seçirsə və onların tətbiq yollarını genişləndirir;
 - Ətraf mühitdə mövcud olan fərqli fakturanın imitasiyasını/illüziyasını yaradarkən rəngarəng texnikadan istifadə etmək yollarını inkişaf etdirir;
- F.p.V.4. Şagird fərdi və birgə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəssüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır.**

İndikator:

- Fərdi, birgə əl işi təqdim edərkən düşünə – düşünə danışır, ideya barədə və istifadə olunmuş prinsiplər üzrə, elementlər barədə, istifadə olunmuş üsullar, materiallar, texnika və s. barədə rəvan danışır;
- Əl işinin məzmunu, janrı, sahəsi, nail olunmuş təəssüratlar, əhval-ruhiyyə (bu və ya digər xətt, rəng, forma və s. hansı əhval-ruhiyyəni yaradır) və incəsənət nümunəsinə münasibətdə öz mülahizəsini söyləyə bilir;
- Əl işi barədə söhbət zamanı müvafiq terminlərdən istifadə edir;
- Dinləyir, mülahizə, diskussiya zamanı başqalarının fikir söyləməyini gözləyir, suallar qoyur və cavab verir, özü məsləhət görür və ya məsləhət alır, konkret ifadələrdən istifadə edir;
- Əl işini təqdim edərkən öz sinif yoldaşlarına tərəf çıxır və onları həvəsləndirir.

Dərsin gedişi

Fəallıq I

Fəallığın məqsədi: şagirdə əks etdirmə, yaddaşla şəkil çəkmə **bacarığını** fəallaşdıraraq, real hadisəyə söykənməklə bədii əsərin düşünülməsi bacarığını inkişaf etdirərək.

Fəallığın nəticəsi:

Vaxt: 10 dəq

İş forması: fərdi

Resurs: dərslik, tətilər zamanı çəkilmiş fotolar

Qısa təsviri

Fəallıq I

Müəllim şagirdlərdən soruşur ki, onların hər biri harada istirahət etdilər. Şagirdlər dincəldikləri yerlərin adlarını çəkirlər, tətil keçirdikləri yerləri sadalayırlar. Sonra müəllim şagirdlərlə bunun barəsində söhbət aparır ki, nə qədər yeni təəssürat əldə etdiniz, insan istirahətə gedərkən onda hansı təəssüratlar yarandı, yeni insanlar görür, yeni mühitlə, təbiətlə tanış olur, fərqli adət-ənənələrlə, hətta belə tanış olmayan hadisələrlə üzləşə bilir.

Qeyd: ola bilər ki, müəllim istirahətdə olan zaman onun başına gəlmiş, öz həyatından maraqlı hadisəni də şagirdlərə danışsın. Müəllim şagirdlərə izah edir ki, təsviri incəsənət insanlar arasında qarşılıqlı münasibətlərin ən yaxşı vasitəsidir və indi onlar çəkəcəkləri şəkillər vasitəsi ilə bir-birlərinə yeni nə eşitdikləri və gördükləri barədə söhbət açsınlar və bu yay zamanı öz başlarına gələnləri öz sinif yoldaşları ilə bölüşsünlər, bu zaman forma və rəng çalarlarından istifadə etməlidirlər. Müəllim şagirdlərə təklif edir ki, əl işini yerinə yetirmək üçün materialı və texnikanı özləri seçsünlər. Müəllim şagirdlərə izah edir ki, onlar ötən siniflərdə mənimsədikləri rəsm materialını, təbii və süni resurslar və texnikadan istifadə edə bilərlər. Məs.: süngər və fırçalar, çöplərdən, kartondan istifadə etməklə və s. şagirdlər o effektləri sayırlar, hansıları ki, əl işində süni resursdan istifadə etməklə mümkündür.

Fəallıq II

Fəallığın məqsədi: şagirdə əks etdirmə, yaddaşa şəkil çəkmə bacarığını fəallaşdıraraq, real hadisəyə söykənməklə bədii əsərin düşünülmesi bacarığını inkişaf etdirək.

Fəallığın nəticəsi: F.p.V.1 Şagird öz maraqlarına və təcrübəsinə əsaslanaraq, təsviri incəsənətin elementlərindən və prinsiplərindən məqsədyönlü şəkildə istifadə etməklə əl işi üzərində düşüncəsini, ideyasını, əhval -ruhiyyəsini (emosiyalarını) və təəssüratlarını əks etdirməyi bacarmalıdır.

İndikator

- Müxtəlif cür səpintilərlə və effektlərlə əhval ruhiyyəni əks etdirir;
- Müxtəlif növ və müxtəlif qalınlıqlı xətlərdən, konturlardan və ştrixlərdən istifadə edir;

- Təzadlı rənglərdən və rəngin qradasiyasından istifadə edir;
- Düşünülüşün daha yaxşı əks etdirilməsi üçün şəkil səthində vertikal və ya horizontal mövqə seçir;
- Əks etdirməni şəkil səthində düşüncə ilə bölüşdürür;
- Perspektiv qanunun elementar/başlanğıc biliyini – ön və arxa görünüşdən istifadə etməklə aşkar edir;
- Fəzanın əks etdirilməsi üçün yarım tonlardan (ön görünüş – möhkəm, arxa görünüş solğun) istifadə edir;
- Simmetrik və asimmetrik əl işləri yaradır;
- Müxtəlif üsullarla (forma, ölçü, rəng ilə) əl işinin əsas hissəsini ayıra bilir;
- Müxtəlif bədii üsullarla əl işində verilmiş dinamikanı və statikanı (fiqurların hərəkətini, küleyi) ötürə bilir;
- Fənnin ümumi proporsiyasını verə bilir.

F.p.V.2. Şagird müxtəlif materialı və texnikanı məqsədyönlü şəkildə seçməyi və tətbiq etməyi, öz düşüncə və ideyasını həyata keçirməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Müxtəlif üsullardan istifadə edərsə, müxtəlif materiallarla eksperimentlər keçirir, texnikadan istifadə etməklə tapşırığın daha yaxşı yerinə yetirilməsi və fikrini əks etdirməsi üçün istifadə edə bilir;
- Ətraf mühitdə mövcud olan fərqli fakturanın imitasiyasını/illüziyasını yaradarkən rəngarəng texnikadan istifadə etmək yollarını inkişaf etdirir;
- Rəngarəng texnikadan istifadə etmə yollarını ətraf mühitdə mövcud olan fərqli fakturanın imitasiyası/illüziyasını yaratmaq üçün inkişaf etdirir;

İş forması: Fərdi

Vaxt: 25 dəq

Resurs: Vərəq, istənilən rəsm materialı, təbii və ya süni material, yapışqan, qayçı.

Fəallığın qısa təsviri

Şagirdlər fərdi olaraq işləyirlər. İş başa çatdırdıqdan sonra cütlər əl işlərini dəyişirlər və çalışırlar ki bir-birlərinin əl işlərində mövzunu, süjeti, onda əks olunmuş emosiyaları, təəssüratı tanısınlar.

Fəallıq III

Fəallığın məqsədi: şagirdə özünün və cüt yoldaşının əl işini təqdim etmə, düşünülüşün

tanınılması, əhval ruhiyyənin təsvir olunması **bacarığını** inkişaf etdirək.

Fəallığın nəticəsi: F.p.V.4. Şagird fərdi və birgə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəssüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Fərdi, birgə əl işi təqdim edərkən düşünə – düşünə danışır, ideya barədə və istifadə olunmuş prinsiplər üzrə, elementlər barədə, istifadə olunmuş üsullar, materiallar, texnika və s. barədə rəvan danışır;
- Əl işinin məzmunu, janrı, sahəsi, nail olunmuş təəssüratlar, əhval-ruhiyyə (bu və ya digər xətt, rəng, forma və s. hansı əhval-ruhiyyəni yaradır) və incəsənət nümunəsinə münasibətdə öz mülahizəsini söyləyə bilər;
- Başqalarının əl işlərində nəzərdə tutulmuş fikri tanımağa çalışır və onlar barədə öz mülahizəsini bildirir (həm yaşadlarının, tanınmış rəssamların rəsm əsərləri);
- Əl işi barədə söhbət zamanı müvafiq terminlərdən istifadə edir;
- Dinləyir, mülahizə, diskussiya zamanı başqalarının fikir söyləməyini gözləyir, suallar qoyur və cavab verir, özü məsləhət görür və ya məsləhət alır, konkret ifadələrdən istifadə edir;
- Əl işini təqdim edərkən öz sinif yoldaşlarına tərəf çıxır və onları həvəsləndirir.

Vaxt: 10 dəq

İş forması: cütlüklə

Resurs: sinifdə yerinə yetirilmiş əl işi

Fəallığın qısa təsviri

Müəllim şagirdlərə təklif edir ki, onların hər biri öz cüt yoldaşının əl işi ilə özünün əl işini dəyişsin. Cütlüklər bir-birilərinə öz əl işlərinin təqdimatını edirlər: cütlüklər bir-birilərinin əl işlərində verilmiş təəssüratlar, emosiyalar, eyni zamanda, hansı üsullardan istifadə olunması haqqında öz cütlüyünə məlumat verir; o harada idi və onların fikrincə, şagird nəyi təsvir etmək istəyirdi; dostlarının əl işlərini qiymətləndirirlər. Mülahizə yürüdürlər ki, onların yoldaşları əl işlərində düşünülmüşün verilməsini nə dərəcədə yaxşı bacara bilməmişdir.

Müəllim şagirdlərdən xahiş edir ki, iş yerini səliqə-sahmana salsınlar və onlara təşəkkürünü bildirir.

Müəllim şagirdlərin əl işlərini nəzərdən keçirir, hər bir əl işində onun barəsində qeydlər edir və portfolioda saxlayır.

Qiymətləndirmə forması: cari

Meyarlar: Şagird əvvəlki illərdə mənimsədiyi materialın və texnikanın tətbiqi ilə təəssüratların, emosiyaların əks etdirilməsinə necə nail olduğunu, yaddaşıla şəkil çəkmək bacarığını, əməkdaşlıq bacarıqlarını, təqdim etmə qabiliyyətlərini necə nümayiş etdirdiyi qiymətləndirilir.

2. Kompozisiya nədir

Dərsin məqsədi: şagirdə kompozisiya terminini yadına salmaq/tanımaq edək və onun əhəmiyyətini izah edək; Simmetrik və asimmetrik kompozisiyanın tiplərini yadına salmaq; kompozisiyada tarazlıq anlayışı ilə tanış edək; kompozisiyalı bölüşdürmənin müxtəlif üsulunun əl işlərində istifadə etmək **bacarığını** inkişaf etdirək.

Nəticə: f.p.V.1. Şagird öz maraqlarına və təcrübəsinə əsaslanaraq, təsviri incəsənətin elementlərindən və prinsiplərindən məqsədyönlü şəkildə istifadə etməklə əl işi üzərində düşüncəsini, ideyasını, əhval - ruhiyyəsini (emosiyalarını) və təəssüratlarını əks etdirməyi bacarmalıdır.

İndikator

- Simmetrik və assimetrik əl işləri yaradır.
- Fənnin ümumi proporsiyasını verə bilər.

F.p.V.2. Şagird müxtəlif materialı və texnikanı məqsədyönlü şəkildə seçməyi və tətbiq etməyi, öz düşüncə və ideyasını həyata keçirməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Müxtəlif üsullardan istifadə edərsə, müxtəlif materiallarla eksperimentlər keçirir, texnikadan istifadə etməklə tapşırığın daha yaxşı yerinə yetirilməsi və fikrini əks etdirməsi üçün istifadə edə bilər;
- Müxtəlif janrlı əl işlərini (portret, natürmort, peyzaj, məişət janrı) yaradarkən rəngarəng materialı və texnikanı (ənənəvi, qeyri-ənənəvi) məqsədyönlü şəkildə seçirsə və onların tətbiq yollarını genişləndirir;
- Ətraf mühitdə mövcud olan fərqli fakturanın imitasiyasını/illüziyasını yaradarkən rəngarəng texnikadan istifadə etmək yollarını inkişaf etdirir;

Fəallığın nəticəsi: F.p.V.4. Şagird fərdi və birgə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəssüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Fərdi, birgə əl işi təqdim edərkən düşünə – düşünə danışır, ideya barədə və istifadə olunmuş prinsiplər üzrə, elementlər barədə, istifadə olunmuş üsullar, materiallar, texnika və s. barədə rəvan danışır;
- Əl işinin məzmunu, janrı, sahəsi, nail olunmuş təəssüratlar, əhval-ruhiyyə (bu və ya digər xətt, rəng, forma və s. hansı əhval-ruhiyyəni yaradır) və incəsənət nümunəsinə münasibətdə öz mülahizəsini söyləyə bilər;
- Əl işi barədə söhbət zamanı müvafiq terminlərdən istifadə edir;
- Dinləyir, mülahizə, diskussiya zamanı başqalarının fikir söyləməyini gözləyir, suallar qoyur və cavab verir, özü məsləhət görür və ya məsləhət alır, konkret ifadələrdən istifadə edir;
- Əl işini təqdim edərkən öz sinif yoldaşlarına tərəf çıxır və onları həvəsləndirir.

Dərsin gedişi

Fəallıq I

Fəallığın məqsədi: şagirdə əks etdirmə, yaddaşa şəkil çəkmə **bacarığını** fəallaşdıraraq, real hadisəyə söykənməklə bədii əsərin düşünülməsi **bacarığını** inkişaf etdirək.

Fəallığın nəticəsi: F.p.V.1 Şagird öz maraqlarına və təcrübəsinə əsaslanaraq, təsviri incəsənətin elementlərindən və prinsiplərindən məqsədyönlü şəkildə istifadə etməklə əl işi üzərində düşüncəsini, ideyasını, əhval-ruhiyyəsini (emosiyalarını) və təəssüratlarını əks etdirməyi bacarmalıdır.

İndikator

- Simmetrik və asimmetrik əl işləri yaradır.
- Fənnin ümumi proporsiyasını verə bilər.

Vaxt: 15 dəq

İş forması: fərdi

Resurs: dərslik, vərəq, karandaşlar

Fəallığın qısa təsviri

Fəallıq I

Müəllim şagirdlərdən soruşur ki, onların hər biri harada dincəldi. Şagirdlər dincəldikləri yerlərin adlarını çəkirlər, tətil zamanı keçirdikləri yerləri sadalayırlar. Sonra müəllim şagirdlərlə bunun barəsində söhbət aparır ki, nə qədər yeni təəssürat qazandıq, insan istirahətə gedərkən onda hansı təəssüratlar yaranır, yeni insanlar görür, yeni mühitlə, təbiətlə tanış olur, fərqli adət-ənənələrlə üzləşir, hətta belə tanış olmayan hadisələrlə üzləşə bilər.

İ.S.C. 1. 1 və 2-ci fotolarda təqdim edilmiş mövqələr simmetrikdir.

2. Simmetriya oxu – hər hansı bir formanın, kompozisiyanın mərkəzində çəkilmiş ox, hansının ki hər iki tərəfində bərabər ölçülü formalar yerləşdirilmişdir.

3. San Apolinare Nuovonun mozaikasında dilənçinin surəti simmetriya oxunu təmsil edir.

Sonra müəllim və şagirdlər tarazlıq anlayışı barədə mülahizələr yürüdürlər.

4. A fotosunda təqdim olunmuş həndəsi formaların kompozisiyası simmetrikdir.

5. Elə həmin A fotosunda kompozisiya tarazlaşdırılmışdır.

6. 3-cü kompozisiya asimmetrikdir.

7. Asimmetrikiyə baxmayaraq kompozisiya tarazlaşdırılmışdır.

8. 4-cü və 5-ci kompozisiyalar asimmetrikdir, lakin tarazlaşdırılmışdır, ancaq 6-cı kompozisiya həm də simmetrikdir və tarazlaşdırılmışdır.

Müəllim şagirdlərdən xahiş edir ki, vərəq üzərində karandaşla məhz bu cür simmetrik, asimmetrik, tarazlaşdırılmış kompozisiyalar çəksinlər – onlar üçün arzu edilən həndəsi formalar və ya istənilən başqa təbii formalardan istifadə etməklə kompozisiyalar yaratsınlar. Ayrılmış vaxt ərzində (5 dəq şagirdlər tapşırığı yerinə yetirirlər. Sonra müəllim onlardan xahiş edir ki, növbə ilə simmetrik, asimmetrik və tarazlaşdırılmış kompozisiya nümunələrini təqdim etsinlər. Sinif yoldaşları yerinə yetirilmiş əl işlərini nəzərdən keçirirlər, öz şərhlərini verirlər. Lazım gəldikdə müəllim şagirdlərə düzəliş verir, onların dərsdə keçdikləri anlayışları təkrar etdirir.

Fəallıq II

Fəallığın məqsədi: şagirdə verilmiş mövzu üzrə əl işini yaradılması bacarığını simmetrik və ya asimmetrik, tarazlıq prinsiplərindən istifadə etməklə inkişaf etdirək.

Nəticə: F.p.V.1 Şagird öz maraqlarına və təcrübəsinə əsaslanaraq, təsviri incəsənətin elementlərindən və prinsiplərindən məqsədyönlü şəkildə istifadə etməklə əl işi üzərində düşüncəsini, ideyasını, əhval – ruhiyyəsini (emosiyalarını) və təəssüratlarını əks etdirməyi bacarmalıdır.

İndikator

- Müxtəlif cür səpintilərlə və effektlərlə əhval ruhiyyəni əks etdirir;
- Müxtəlif növ və qalınlıqlı xətlərdən, konturlardan və ştrixlərdən istifadə edir;
- Təzadlı rənglərdən və rəngin qradasiyasından istifadə edir;
- Düşünülüşün daha yaxşı əks etdirilməsi üçün şəkil səthində vertikal və ya horizontal mövqe seçir;
- Əks etdirməni şəkil səthində düşüncə ilə bölüşdürür;
- Perspektiv qanunun elementar/başlanğıc biliyini – ön və arxa görünüşdən istifadə etməklə aşkar edir;
- Fəzanın əks etdirilməsi üçün yarım tonlardan (ön görünüş – möhkəm, arxa görünüş solğun) istifadə edir;
- Simmetrik və asimmetrik əl işləri yaradır;
- Müxtəlif üsullarla (forma, ölçü, rəng ilə) əl işinin əsas hissəsini ayıra bilir;
- Müxtəlif bədii üsullarla əl işində verilmiş dinamikanı və statikanı (fiqurların hərəkətini, küləyi) ötürə bilir;
- Fənnin ümumi proporsiyasını verə bilir.

Vaxt: 15 dəq

İş forması: fərdi

Resurs: dərslik, vərəq, karandaşlar

Fəallığın qısa təsviri

Şagirdlər fərdi işləyirlər. İş başa çatdırıldıqdan sonra cütələr əl işlərini dəyişdirirlər və çalışırlar ki bir-birilərinin əl işlərinin mövzusunu, süjetini, onda əks olunan emosiyayı, təəssüratları tanısınlar.

Fəallıq III

Fəallığın nəticəsi: F.p.V.4. Şagird fərdi və birgə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəssüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Fərdi, birgə əl işi təqdim edərkən düşüncə – düşüncə danışır, ideya barədə və istifadə olunmuş

prinsiplər üzrə, elementlər barədə, istifadə olunmuş üsullar, materiallar, texnika və s. barədə rəvan danışır;

- Əl işinin məzmunu, janrı, sahəsi, nail olunmuş təəssüratlar, əhval-ruhiyyə (bu və ya digər xətt, rəng, forma və s. hansı əhval-ruhiyyəni yaradır) və incəsənət nümunəsinə münasibətdə öz mülahizəsini söyləyə bilir;
- Əl işi barədə söhbət zamanı müvafiq terminlərdən istifadə edir;
- Dinləyir, mülahizə, diskussiya zamanı başqalarının fikir söyləməyini gözləyir, suallar qoyur və cavab verir, özü məsləhət görür və ya məsləhət alır, konkret ifadələrdən istifadə edir;
- Əl işini təqdim edərkən öz sinif yoldaşlarına tərəf çıxır və onları həvəsləndirir.

İndikator:

Vaxt: 10 dəq

İş forması: cütüklərlə

Resurs: sinifdə yerinə yetirilmiş əl işi

Fəallığın qısa təsviri

Müəllim şagirdlərə təklif edir ki, onların hər biri öz cüt yoldaşının əl işi ilə özünün əl işini dəyişsin. Cütüklər bir-birilərinə öz əl işlərinin təqdimatını edirlər: cütüklər bir-birilərinin əl işlərində verilmiş təəssüratlar, emosiyalar, eyni zamanda, həmçinin hansı üsullardan istifadə olunması haqqında öz cütlüyünə məlumat verir; o harada idi və onların fikrincə şagird nəyi təsvir etmək istəyirdi; dostlarının əl işlərini qiymətləndirirlər. Mülahizə yürüdürlər ki, onların cüt yoldaşları əl işlərində düşünülüşün verilməsini nə dərəcədə yaxşı bacara bilmişdir.

Müəllim şagirdlərdən xahiş edir ki, iş yerini səliqə-sahmana salsınlar və onlara təşəkkürünü bildirir.

Müəllim şagirdlərin əl işlərini nəzərdən keçirir, hər bir əl işində onun barəsində qeydlər edir və portfeliada saxlayır.

Qiymətləndirmə forması: cari

Meyarlar: Kompozisiya anlayışı və kompozisiyanın müxtəlif növlərinin nəzəri biliyi və onların əl işlərində təcrübi istifadə etmə bacarığı.

3. Vərəq seç

Dərsin məqsədi: şagirdə düşüncəsinə müvafiq olaraq vərəqin formasının və şəkil sahəsinin (vertikal/ uzununa, horizontal/ eninə) və təsviri incəsənətin əsas elementlərin və prinsiplərinin seçilməsi bacarığını inkişaf etdirək.

Nəticə: F.p.V.1 Şagird öz maraqlarına və təcrübəsinə əsaslanaraq, təsviri incəsənətin

elementlərindən və prinsiplərindən məqsədyönlü şəkildə istifadə etməklə əl işi üzərində düşüncəsini, ideyasını, əhval – ruhiyyəsini (emosiyalarını) və təəssüratlarını əks etdirməyi bacarmalıdır.

İndikator

- Müxtəlif cür səpintilərlə və effektlərlə əhval ruhiyyəni əks etdirir;
- Müxtəlif növ və müxtəlif qalınlıqlı xətlərdən, konturlardan və ştrixlərdən istifadə edir;
- Təzadlı rənglərdən və rəngin qradasiyasından istifadə edir;
- Düşünülüşün daha yaxşı əks etdirilməsi üçün şəkil səthində vertikal və ya horizontal mövqe seçir;
- Əks etdirməni şəkil səthində düşüncə ilə bölüşdürür;
- Perspektiv qanunun elementar/başlanğıc biliyini – ön və arxa görünüşdən istifadə etməklə aşkar edir;
- Fəzanın əks etdirilməsi üçün yarım tonlardan (ön görünüş – möhkəm, arxa görünüş solğun) istifadə edir;
- Simmetrik və asimmetrik əl işləri yaradır;
- Müxtəlif üsullarla (forma, ölçü, rəng ilə) əl işinin əsas hissəsini ayıra bilir;
- Müxtəlif bədii üsullarla əl işində verilmiş dinamikani və statikanı (fiqurların hərəkətini, küləyi) ötürə bilir;
- Fənnin ümumi proporsiyasını verə bilir.

F.p.V.4. Şagird fərdi və birgə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəssüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Fərdi, birgə əl işi təqdim edərkən düşünə – düşünə danışır, ideya barədə və istifadə olunmuş prinsiplər üzrə, elementlər barədə, istifadə olunmuş üsullar, materiallar, texnika və s. barədə rəvan danışır;
- Əl işinin məzmunu, janrı, sahəsi, nail olunmuş təəssüratlar, əhval-ruhiyyə (bu və ya digər xətt, rəng, forma və s. hansı əhval-ruhiyyəni yaradır) və incəsənət nümunəsinə münasibətdə öz mülahizəsini söyləyə bilir;
- Əl işi barədə söhbət zamanı müvafiq terminlərdən istifadə edir;

- Dinləyir, mülahizə, diskussiya zamanı başqalarının fikir söyləməyini gözləyir, suallar qoyur və cavab verir, özü məsləhət görür və ya məsləhət alır, konkret ifadələrdən istifadə edir.

Dərsin gedişi

Fəallıq I

Fəallığın məqsədi: Şagirdə müxtəlif növ şəkil sahə qabıq və ya bükülmüş vərəq təqdim edirik ki, müvafiq kompozisiya yaratsın.

Fəallığın nəticəsi: F.p.V.4. Şagird fərdi və birgə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəssüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Fərdi, birgə əl işi təqdim edərkən düşünə – düşünə danışır, ideya barədə və istifadə olunmuş prinsiplər üzrə, elementlər barədə, istifadə olunmuş üsullar, materiallar, texnika və s. barədə rəvan danışır;
- Əl işinin məzmunu, janrı, sahəsi, nail olunmuş təəssüratlar, əhval-ruhiyyə (bu və ya digər xətt, rəng, forma və s. hansı əhval-ruhiyyəni yaradır) və incəsənət nümunəsinə münasibətdə öz mülahizəsini söyləyə bilir;
- Əl işi barədə söhbət zamanı müvafiq terminlərdən istifadə edir;
- Dinləyir, mülahizə, diskussiya zamanı başqalarının fikir söyləməyini gözləyir, suallar qoyur və cavab verir, özü məsləhət görür və ya məsləhət alır, konkret ifadələrdən istifadə edir;
- Əl işini təqdim edərkən öz sinif yoldaşlarına tərəf çıxır və onları həvəsləndirir.

Vaxt: 10 dəq

İş forması: fərdi

Resurs: dərslik, vərəq, karandaşlar, boyalar, fırça, su qabı, əl dəsmalları

Fəallığın qısa təsviri

Şagirdlər dərslikdə təqdim olunmuş incəsənət əsərləri ilə, onların forması ilə tanış olurlar. Dörd-bucaq, eninə, uzununa və yumru formalı şəkil səthi kompozisiyanın xarakterini də şərtləndirir. Müəllim şagirdlərə danışır ki, rəssam düşüncəsinə müvafiq olaraq forma seçir və fiqurlar üzrə və ya obyektə bölüşdürür. Şagirdlər əl işlərini təsvir edirlər, fiqurların

miqdarına və onların pozalarına diqqət yetirirlər. Müəllim interaktiv suallarını verir, şagirdlər isə buna cavab verirlər.

İ.S.C. 1. Bu əl işinin dəyirmi forması vardır. Bu cür forma tondo adlandırılır.

2. Ən çox fiqur Leonardo da Vinçinin „Sonuncu şam yeməyi“ kompozisiyasında əks olunmuşdur ki, eninə şəkillik sahəsində ideal şəkildə əks etdirilmişdir.

3. İkinci əl işi yaşayış otağını təmsil edir. Doğrudur, personajlar ön planda əks etdirmişlər, lakin tamaşaçı otağın interyerini, detallarını çox yaxşı görür. Sanki elə tamaşaçının özü də həmin məkandır.

Fəallıq II

Fəallığın məqsədi: şagirdə verilmiş mövzu üzrə əl işi yaratmaq bacarığını fərqli formatda vərəqdən istifadə etməklə inkişaf etdirək.

Fəallığın nəticəsi: F.p.V.1 Şagird öz maraqlarına və təcrübəsinə əsaslanaraq, təsviri incəsənətin elementlərindən və prinsiplərindən məqsədyönlü şəkildə istifadə etməklə əl işi üzərində düşüncəsini, ideyasını, əhval – ruhiyyəsini (emosiyalarını) və təəssüratlarını əks etdirməyi bacarmalıdır.

İndikator

- Müxtəlif cür səpintilərlə və effektlərlə əhval ruhiyyəni əks etdirir;
- Müxtəlif növ və müxtəlif qalınlıqlı xətlərdən, konturlardan və ştrixlərdən istifadə edir;
- Təzadlı rənglərdən və rəngin qradasiyasından istifadə edir;
- Düşünülüşün daha yaxşı əks etdirilməsi üçün şəkil səthində vertikal və ya horizontal mövqe seçir;
- Əks etdirməni şəkil səthində düşüncə ilə bölüşdürür;
- Perspektiv qanunun elementar/başlanğıc biliyini – ön və arxa görünüşdən istifadə etməklə aşkar edir;
- Fəzanın əks etdirilməsi üçün yarım tonlardan (ön görünüş – möhkəm, arxa görünüş solğun) istifadə edir;
- Simmetrik və asimmetrik əl işləri yaradır;
- Müxtəlif üsullarla (forma, ölçü, rəng ilə) əl işinin əsas hissəsini ayıra bilir;
- Müxtəlif bədii üsullarla əl işində verilmiş dinamikanı və statikanı (fiqurların hərəkətini, küləyi) ötürə bilir;
- Fənnin ümumi proporsiyasını verə bilir.

İş forması: fərdi

Vaxt: 25 dəq

Resurslar: 2 vərəq, karandaşlar, boyalar, fırça, su qabı, əl dəsmalı.

Fəallığın qısa təsviri

Müəllim şagirdlərdən xahiş edir ki iki əl işini uzununa və eninə formatdan istifadə etməklə yerinə yetirsinlər. Vərəqin formasını düşünərək seçsinlər və düşüdüklərinə müvafiq olaraq ayırsınlar. Şagirdlər fərdi işləyirlər. İş başa çatdırıldıqdan sonra əl işinin təqdimatı üçün hazırlaşirlər.

Fəallıq III

Fəallığın məqsədi: şagirdə öz əl işinin təqdimatı, düşüncə üzrə və şəkil üçün ayrılmış sahə forması barədə danışmaq bacarığını inkişaf etdirək.

Fəallığın nəticəsi: F.p.V.4. Şagird fərdi və birgə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəssüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Fərdi, birgə əl işi təqdim edərkən düşüncə – düşüncə danışır, ideya barədə və istifadə olunmuş prinsiplər üzrə, elementlər barədə, istifadə olunmuş üsullar, materiallar, texnika və s. barədə rəvan danışır;
- Əl işinin məzmunu, janrı, sahəsi, nail olunmuş təəssüratlar, əhval-ruhiyyə (bu və ya digər xətt, rəng, forma və s. hansı əhval-ruhiyyəni yaradır) və incəsənət nümunəsinə münasibətdə öz mülahizəsini söyləyə bilir;
- Əl işi barədə söhbət zamanı müvafiq terminlərdən istifadə edir;
- Dinləyir, mülahizə, diskussiya zamanı başqalarının fikir söyləməyini gözləyir, suallar qoyur və cavab verir, özü məsləhət görür və ya məsləhət alır, konkret ifadələrdən istifadə edir;
- Əl işini təqdim edərkən öz sinif yoldaşlarına tərəf çıxır və onları həvəsləndirir.

Vaxt: 10 dəq

İş forması: fərdi

Resurslar: sinifdə yerinə yetirilmiş əl işi

Fəallığın qısa təsviri

Şagirdlər öz əl işlərini təqdim edirlər və təsdiq etməyə çalışırlar ki vərəqin bu və ya digər formasını

seçiblər. Sınıf yoldaşları və müəllim buna diqqət yetirirlər ki, şəkillik sahədən necə istifadə olunmuş/mənimsənilmişdir, kompozisiya formatda necə „öz yerini tutmuşdur“.

Qiymətləndirmə forması: cari

Meyarlar: kompozisiya anlayışı və kompozisiyanın müxtəlif növlərinin nəzəri biliyi və onların əl işlərində kritik istifadə etmə bacarığı.

4. Fəzada rənglər

Məqsəd: şagirdə rənglərin ağardılması vasitəsi ilə ön və arxa görünüş diferensiallarının və məkanın verilməsi bacarığını işləyib hazırlayaq.

Nəticə: F.p.V.1 Şagird öz maraqlarına və təcrübəsinə əsaslanaraq, təsviri incəsənətin elementlərindən və prinsiplərindən məqsədyönlü şəkildə istifadə etməklə əl işi üzərində düşüncəsini, ideyasını, əhval – ruhiyyəsini (emosiyalarını) və təəssüratlarını əks etdirməyi bacarmalıdır.

İndikator

- Müxtəlif cür səpintilərlə və effektlərlə əhval ruhiyyəni əks etdirir;
- Müxtəlif növ və müxtəlif qalınlıqlı xətlərdən, konturlardan və ştrixlərdən istifadə edir;
- Təzadlı rənglərdən və rəngin qradasiyasından istifadə edir;
- Düşünmüşün daha yaxşı əks etdirilməsi üçün şəkil səthində vertikal və ya horizontal mövqe seçir;
- Əks etdirməni şəkil səthində düşüncə ilə bölüşdürür;
- Perspektiv qanunun elementar/başlanğıc biliyini – ön və arxa görünüşdən istifadə etməklə aşkar edir;
- Fəzanın əks etdirilməsi üçün yarım tonlardan (ön görünüş – möhkəm, arxa görünüş solğun) istifadə edir;
- Simmetrik və asimmetrik əl işləri yaradır;
- Müxtəlif üsullarla (forma, ölçü, rəng ilə) əl işinin əsas hissəsini ayıra bilir;
- Müxtəlif bədii üsullarla əl işində verilmiş dinamikani və statikani (fiqurların hərəkətini, küləyi) ötürə bilir;
- Fənnin ümumi proporsiyasını verə bilir.

F.p.V.4. Şagird fərdi və birgə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəssüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə özünün, sınıf yoldaşlarının və yaxud tanınmış

sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Fərdi, birgə əl işi təqdim edərkən düşüncə – düşüncə danışır, ideya barədə və istifadə olunmuş prinsiplər üzrə, elementlər barədə, istifadə olunmuş üsullar, materiallar, texnika və s. barədə rəvan danışır;
- Əl işinin məzmunu, janrı, sahəsi, nail olunmuş təəssüratlar, əhval-ruhiyyə (bu və ya digər xətt, rəng, forma və s. hansı əhval-ruhiyyəni yaradır) və incəsənət nümunəsinə münasibətdə öz mülahizəsini söyləyə bilir;
- Əl işi barədə söhbət zamanı müvafiq terminlərdən istifadə edir;
- Dinləyir, mülahizə, diskussiya zamanı başqalarının fikir söyləməyini gözləyir, suallar qoyur və cavab verir, özü məsləhət görür və ya məsləhət alır, konkret ifadələrdən istifadə edir;
- Əl işini təqdim edərkən öz sınıf yoldaşlarına tərəf çıxır və onları həvəsləndirir.

Dərsin gedişi

Fəallıq I

Fəallığın nəticəsi F.p.V.4. Şagird fərdi və birgə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəssüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə özünün, sınıf yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Fərdi, birgə əl işi təqdim edərkən düşüncə – düşüncə danışır, ideya barədə və istifadə olunmuş prinsiplər üzrə, elementlər barədə, istifadə olunmuş üsullar, materiallar, texnika və s. barədə rəvan danışır;
- Əl işinin məzmunu, janrı, sahəsi, nail olunmuş təəssüratlar, əhval-ruhiyyə (bu və ya digər xətt, rəng, forma və s. hansı əhval-ruhiyyəni yaradır) və incəsənət nümunəsinə münasibətdə öz mülahizəsini söyləyə bilir;
- Əl işi barədə söhbət zamanı müvafiq terminlərdən istifadə edir;
- Dinləyir, mülahizə, diskussiya zamanı başqalarının fikir söyləməyini gözləyir, suallar qoyur və cavab verir, özü məsləhət görür və ya məsləhət alır, konkret ifadələrdən istifadə edir;

- Əl işini təqdim edərkən öz sinif yoldaşlarına tərəf çıxır və onları həvələndirir.

Vaxt: 10 dəq

İş forması: fərdi

Resurs: dərslik

Fəallığın qısa təsviri

Şagirdlər dərslikdə təqdim edilmiş dərsin mətni və vizual material ilə tanış olurlar, onun barəsində söhbət edirlər ki fəzada səthin verilməsi üçün rəssamlar rəngin ağardılması metodundan istifadə edirlər. Əl işlərini nəzərdən keçirirlər və bu barədə danışirlar ki, ön görünüşdə sərt formalı peyzaj necə əks oluna bilər, həmçinin nisbətən tünd, nisbi kəskinləşdirilmiş rənglərlə arxa görünüş necə yaradılır. Müəllim interaktiv suallar verir.

İ.S.C. 1. Uzaq mənzildə tamaşaçı ilə hər hansı bir obyekt arasında havanın böyük kütləsi vardır.

2. Hava kütləsi bir çox hallarda şəffaf deyildir və ona görə də arxa, uzaq görüntü nisbətən qaranlıq görünür.

3. Birinci əl işində ağaclar və torpaq birinci planda daha kəskin formada əks olunmuşdur.

4. Bu üsulla rəssamlar səthin, əl işində dərinlik təəssüratı yaradırlar.

Fəallıq II

Fəallığın nəticəsi: F.p.V.4. Şagird fərdi və birgə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəssüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Fərdi, birgə əl işi təqdim edərkən düşünə – düşünə danışır, ideya barədə və istifadə olunmuş prinsiplər üzrə, elementlər barədə, istifadə olunmuş üsullar, materiallar, texnika və s. barədə rəvan danışır;
- Əl işinin məzmunu, janrı, sahəsi, nail olunmuş təəssüratlar, əhval-ruhiyyə (bu və ya digər xətt, rəng, forma və s. hansı əhval-ruhiyyəni yaradır) və incəsənət nümunəsinə münasibətdə öz mülahizəsini söyləyə bilər;
- Əl işi barədə söhbət zamanı müvafiq terminlərdən istifadə edir;
- Dinləyir, mülahizə, diskussiya zamanı başqalarının fikir söyləməyini gözləyir, suallar qoyur

və cavab verir, özü məsləhət görür və ya məsləhət alır, konkret ifadələrdən istifadə edir;

- Əl işini təqdim edərkən öz sinif yoldaşlarına tərəf çıxır və onları həvələndirir.

İş forması: fərdi

Vaxt: 25 dəq

Resurs: vərəq, istənilən rəsm materialı, vərəq

Fəallığın qısa təsviri

Şagirdlər tapşırıqları yerinə yetirirlər, rənglərin qarışdırılması vasitəsi ilə çalışırlar ki, ön və arxa planı peyzajlarda verə bilsinlər, səthin verilməsi üsulundan istifadə edirlər, bütün üsullara əl atırlar. Ayrılmış vaxt bitdikdən sonra şagirdlər əl işlərinin təqdim edilməsinə hazırlaşirlar.

Fəallıq III

Fəallığın nəticəsi: F.p.V.4. Şagird fərdi və birgə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəssüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Fərdi, birgə əl işi təqdim edərkən düşünə – düşünə danışır, ideya barədə və istifadə olunmuş prinsiplər üzrə, elementlər barədə, istifadə olunmuş üsullar, materiallar, texnika və s. barədə rəvan danışır;
- Əl işinin məzmunu, janrı, sahəsi, nail olunmuş təəssüratlar, əhval-ruhiyyə (bu və ya digər xətt, rəng, forma və s. hansı əhval-ruhiyyəni yaradır) və incəsənət nümunəsinə münasibətdə öz mülahizəsini söyləyə bilər;
- Əl işi barədə söhbət zamanı müvafiq terminlərdən istifadə edir;
- Dinləyir, mülahizə, diskussiya zamanı başqalarının fikir söyləməyini gözləyir, suallar qoyur və cavab verir, özü məsləhət görür və ya məsləhət alır, konkret ifadələrdən istifadə edir;
- Əl işini təqdim edərkən öz sinif yoldaşlarına tərəf çıxır və onları həvələndirir.

Vaxt: 10 dəq

İş forması: fərdi

Resurs: sinifdə icra olunmuş əl işi

Fəallığın qısa təsviri

Şagirdlər sinif sərgisi təşkil edirlər, bir-birlərinin əl işlərini nəzərdən keçirirlər. Öz əl işlərinin təqdimatı

zamanı fəzanın verilməsi üsulları barədə söhbət edirlər; qeyd edirlər ki, hansının əl işi daha yaxşı alınmışdır.

Qiymətləndirmə forması: Cari

5. Dəniz və fəza

Məqsəd: şagirdə müxtəlif rəsm materialı və texnikasından istifadə etmə bacarığı, əl işində fəzanın verilməsi, onu əksətdirmə bacarığını işləyib hazırlayaq ki, o dənizi və müvafiq əhvalruhiyyənin ötürməkdə çətinlik çəkməsin; əl işində təqdimat bacarığını inkişaf etdirək.

Nəticə: **F.p.V.1 Şagird öz maraqlarına və təcrübəsinə əsaslanaraq, təsviri incəsənətin elementlərindən və prinsiplərindən məqsədyönlü şəkildə istifadə etməklə əl işi üzərində düşüncəsini, ideyasını, əhval – ruhiyyəsini (emosiyalarını) və təəssüratlarını əks etdirməyi bacarmalıdır.**

İndikator

- Müxtəlif cür səpintilərlə və effektlərlə əhval ruhiyyəni əks etdirir;
- Müxtəlif növ və müxtəlif qalınlıqlı xətlərdən, konturlardan və ştrixlərdən istifadə edir;
- Təzadlı rənglərdən və rəngin qradasiyasından istifadə edir;
- Düşünülüşün daha yaxşı əks etdirilməsi üçün şəkil səthində vertikal və ya horizontal mövqe seçir;
- Əks etdirməni şəkil səthində düşüncə ilə bölüşdürür;
- Perspektiv qanunun elementar/başlanğıc biliyini – ön və arxa görünüşdən istifadə etməklə aşkar edir;
- Fəzanın əks etdirilməsi üçün yarım tonlardan (ön görünüş – möhkəm, arxa görünüş solğun) istifadə edir;
- Simmetrik və asimmetrik əl işləri yaradır;
- Müxtəlif üsullarla (forma, ölçü, rəng ilə) əl işinin əsas hissəsini ayıra bilir;
- Müxtəlif bədii üsullarla əl işində verilmiş dinamikanı və statikanı (fiqurların hərəkətini, küleyi) ötürə bilir;
- Fənnin ümumi proporsiyasını verə bilir.

F.p.V.4. Şagird fərdi və birgə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəssüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış

sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Fərdi, birgə əl işi təqdim edərkən düşüncə – düşüncə danışır, ideya barədə və istifadə olunmuş prinsiplər üzrə, elementlər barədə, istifadə olunmuş üsullar, materiallar, texnika və s. barədə rəvan danışır;
- Əl işinin məzmunu, janrı, sahəsi, nail olunmuş təəssüratlar, əhval-ruhiyyə (bu və ya digər xətt, rəng, forma və s. hansı əhval-ruhiyyəni yaradır) və incəsənət nümunəsinə münasibətdə öz mülahizəsini söyləyə bilir;
- Əl işi barədə söhbət zamanı müvafiq terminlərdən istifadə edir;
- Dinləyir, mülahizə, diskussiya zamanı başqalarının fikir söyləməyini gözləyir, suallar qoyur və cavab verir, özü məsləhət görür və ya məsləhət alır, konkret ifadələrdən istifadə edir;
- Əl işini təqdim edərkən öz sinif yoldaşlarına tərəf çıxır və onları həvəsləndirir.

Dərsin gedişi

Fəallıq I

Fəallığın nəticəsi: **F.p.V.1 Şagird öz maraqlarına və təcrübəsinə əsaslanaraq, təsviri incəsənətin elementlərindən və prinsiplərindən məqsədyönlü şəkildə istifadə etməklə əl işi üzərində düşüncəsini, ideyasını, əhval – ruhiyyəsini (emosiyalarını) və təəssüratlarını əks etdirməyi bacarmalıdır.**

İndikator

- Müxtəlif cür səpintilərlə və effektlərlə əhval ruhiyyəni əks etdirir;
- Müxtəlif növ və müxtəlif qalınlıqlı xətlərdən, konturlardan və ştrixlərdən istifadə edir;
- Təzadlı rənglərdən və rəngin qradasiyasından istifadə edir;
- Düşünülüşün daha yaxşı əks etdirilməsi üçün şəkil səthində vertikal və ya horizontal mövqe seçir;
- Əks etdirməni şəkil səthində düşüncə ilə bölüşdürür;
- Perspektiv qanunun elementar/başlanğıc biliyini – ön və arxa görünüşdən istifadə etməklə aşkar edir;
- Fəzanın əks etdirilməsi üçün yarım tonlardan (ön görünüş – möhkəm, arxa görünüş solğun) istifadə edir;

- Simmetrik və asimmetrik əl işləri yaradır;
- Müxtəlif üsullarla (forma, ölçü, rəng ilə) əl işinin əsas hissəsini ayıra bilir;
- Müxtəlif bədii üsullarla əl işində verilmiş dinamikanı və statikanı (fiqurların hərəkətini, küləyi) ötürə bilir;
- Fənnin ümumi proporsiyasını verə bilir.

Vaxt: 10 dəq

İş forması: fərdi

Resurs: dərslik, vərəq, karandaş, pozan

Fəallığın qısa təsviri

Müəllim dərsə aşağıdakı söhbətlə başlayır: „dəniz sahilində olarkən yəqin ki düşünürdünüz, sizin gözləriniz önündə necə ucu-bucağı görünməyən fəza açılır“. Müəllim suallar qoyur: „necə fikirləşirsiniz, vərəqin səthində dəniz səthinin əks etdirilməsi necə mümkündür? Şagirdlərin cavabından sonra müəllim şagirdlərə horizont xəttini izah edir, hansıları ki onlar ötən ildə öyrənmişdilər.

Müəllim şagirdlərə tövsiyə edir ki, müstəqil əl işi yaradanadək, dəniz peyzajının eskizini yaratsınlar.

Müəllim şagirdlərə tövsiyə edir ki, ilk növbədə, vərəq üzərində karandaşla horizontun xəttini çəksinlər ki, ön və arxa planlar bir-birindən ayrılınsın.

Bundan sonra isə onlar başqa detallarda əlavə edə bilərlər: palmalar, qayıqlar, gəmilər, evlər, günəş və s. bu hazırlayıcı işdir, bir növ məşğələdir, harada ki, şagirdə müstəqil surətdə iş yerinə yetirənədək məkanın verilməsinin müəyyən təcrübəsi aşılanırsın.

Fəallıq II

Fəallığın məqsədi: şagirdə verilmiş mövzu üzrə əl işi yaratmaq bacarığını horizont xətti üzrə, ön və arxa planların əks etdirilməsi prinsiplərinin təqdimatı üzrə bacarıqlarını inkişaf etdirək.

Fəallığın nəticəsi: F.p.V.1 Şagird öz maraqlarına və təcrübəsinə əsaslanaraq, təsviri incəsənətin elementlərindən və prinsiplərindən məqsədyönlü şəkildə istifadə etməklə əl işi üzərində düşüncəsini, ideyasını, əhval – ruhiyyəsini (emosiyalarını) və təəssüratlarını əks etdirməyi bacarmalıdır.

İndikator

- Müxtəlif cür səpintilərlə və effektlərlə əhval ruhiyyəni əks etdirir;
- Müxtəlif növ və müxtəlif qalınlıqlı xətlərdən, konturlardan və ştrixlərdən istifadə edir;
- Təzadlı rənglərdən və rəngin qradasiyasından istifadə edir;

- Düşünülüşün daha yaxşı əks etdirilməsi üçün şəkil səthində vertikal və ya horizontal mövqe seçir;
- Əks etdirməni şəkil səthində düşüncə ilə bölüşdürür;
- Perspektiv qanunun elementar/başlanğıc biliyini – ön və arxa görünüşdən istifadə etməklə aşkar edir;
- Fəzanın əks etdirilməsi üçün yarım tonlardan (ön görünüş – möhkəm, arxa görünüş solğun) istifadə edir;
- Simmetrik və asimmetrik əl işləri yaradır;
- Müxtəlif üsullarla (forma, ölçü, rəng ilə) əl işinin əsas hissəsini ayıra bilir;
- Müxtəlif bədii üsullarla əl işində verilmiş dinamikanı və statikanı (fiqurların hərəkətini, küləyi) ötürə bilir;
- Fənnin ümumi proporsiyasını verə bilir.

Vaxt: 25 dəq

İş forması: fərdi

Resurs: vərəq, akvarel rəsm üçün xüsusi vərəqi və ya adi vərəqdən qalın vərəq, karandaşlar, flomasterlər, boyalar, fırça, süngər, su qabı, əl dəsmalı

Fəallığın qısa təsviri

Müəllim şagirdlərə dənizin peyzajının müstəqil nümunəsini akvarel boyaları ilə yaratmaq tapşırığını verir, arzu olunandır ki bu iş akvarelin xüsusi və ya daha qalın vərəqi üzərində icra olunsun. Şagirdlər düşünülənə müvafiq olaraq format seçməlidirlər (horizontal yoxsa vertikal).

Müəllim şagirdlərə iş başlanana qədər akvarelin yaş texnikasını ardıcılıqla izah edir, akvarel ilə işləmək mərhələləri barədə məlumat verir. İlk növbədə, şagirdlər müxtəlif detalları tünd rəngdə əks etdirməlidirlər: horizont xətti və ya sahil zolağı. Sonra vərəq süngərin vasitəsilə isladılmalıdır, azca quruduqdan sonra, müxtəlif rənglərin boyaları ilə işləməlidirlər; boyalar quruyan kimi, ön planda palmalar və eləcə də başqa təsvirlər qurumuş səthdə akvarel ilə çəkilməlidir. Mümkündür ki, akvarel ilə, rəngli karandaş və ya pastel ilə ön planın detalları işlənib hazırlansın.

Fəallıq III

Fəallığın məqsədi: şagirdə öz əl işinin təqdimatı, düşünülən və əhval ruhiyyənin təsviri, terminlərin düşünülüş şəkildə istifadə edilməsi bacarığı inkişaf etdirilməlidir.

Fəallığın nəticəsi: F.p.V.4. Şagird fərdi və birgə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların,

təssüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Fərdi, birgə əl işi təqdim edərkən düşünə – düşünə danışır, ideya barədə və istifadə olunmuş prinsiplər üzrə, elementlər barədə, istifadə olunmuş üsullar, materiallar, texnika və s. barədə rəvan danışır;
- Əl işinin məzmunu, janrı, sahəsi, nail olunmuş təssüratlar, əhval-ruhiyyə (bu və ya digər xətt, rəng, forma və s. hansı əhval-ruhiyyəni yaradır) və incəsənət nümunəsinə münasibətdə öz mülahizəsini söyləyə bilir;
- Əl işi barədə söhbət zamanı müvafiq terminlərdən istifadə edir;
- Dinləyir, mülahizə, diskussiya zamanı başqalarının fikir söyləməyini gözləyir, suallar qoyur və cavab verir, özü məsləhət görür və ya məsləhət alır, konkret ifadələrdən istifadə edir;
- Əl işini təqdim edərkən öz sinif yoldaşlarına tərəf çıxır və onları həvələndirir.

Vaxt: 10 dəq

İş forması: fərdi

Resurs: sinifdə icra olunmuş əl işi

Fəallığın qısa təsviri

Şagirdlər öz əl işlərini təqdim edirlər və bunu təsdiq etməyə çalışırlar ki, nəyə görə vərəqin bu və ya digər formasını seçdilər, düz vərəq üstündə hansı fəzanın verilməsi üçün istifadə etdilər. Texnikanın təsvir edici terminlərindən ağılla istifadə edirlər, danışa bilirlər, akvarel ilə iş zamanı bu və ya digər çətinliklə üzləşdikləri barədə söhbət açırlar.

Qiymətləndirmə forması: Cari

Meyarlar: müxtəlif rəsm materialı və akvarelin yaş texnika üsulundan istifadə etməklə əl işində məkanın təsviri və əhval ruhiyyənin verilməsi bacarığı, təqdimat bacarığı.

6. Şən adamcıqazlar

Dərsin məqsədi: şagirdlərdə insan fiqurlarının sxematik quruluşunu çəkmək bacarığını işləyib hazırlayaq və onun hərəkətdə əks etdirilməsi

bacarığını inkişaf etdirək, eləcə də, eksperiment yolu ilə müxtəlif material ilə fakturanın yaradılması, əməkdaşlıq və təqdimat bacarığını işləyib hazırlayaq.

Nəticə: F.p.V.1 Şagird öz maraqlarına və təcrübəsinə əsaslanaraq, təsviri incəsənətin elementlərindən və prinsiplərindən məqsədyönlü şəkildə istifadə etməklə əl işi üzərində düşüncəsini, ideyasını, əhval – ruhiyyəsini (emosiyalarını) və təssüratlarını əks etdirməyi bacarmalıdır.

İndikator

- Müxtəlif cür səpintilərlə və effektlərlə əhval ruhiyyəni əks etdirir;
- Müxtəlif növ və müxtəlif qalınlıqlı xətlərdən, konturlardan və ştrixlərdən istifadə edir;
- Təzadlı rənglərdən və rəngin qradasiyasından istifadə edir;
- Düşünülüşün daha yaxşı əks etdirilməsi üçün şəkil səthində vertikal və ya horizontal mövqe seçir;
- Əks etdirməni şəkil səthində düşüncə ilə bölüşdürür;
- Perspektiv qanunun elementar/başlanğıc biliyini – ön və arxa görünüşdən istifadə etməklə aşkar edir;
- Fəzanın əks etdirilməsi üçün yarım tonlardan (ön görünüş – möhkəm, arxa görünüş solğun) istifadə edir;
- Simmetrik və asimmetrik əl işləri yaradır;
- Müxtəlif üsullarla (forma, ölçü, rəng ilə) əl işinin əsas hissəsini ayıra bilir;
- Müxtəlif bədii üsullarla əl işində verilmiş dinamikanı və statikanı (fiqurların hərəkətini, küləyi) ötürə bilir;
- Fənnin ümumi proporsiyasını verə bilir.

F.p.V.2. Şagird müxtəlif materialı və texnikanı məqsədyönlü şəkildə seçməyi və tətbiq etməyi, öz düşüncə və ideyasını həyata keçirməyi bacarmalıdır.

İndikator

- Müxtəlif üsullardan istifadə edərsə, müxtəlif materiallarla eksperimentlər keçirir, texnikadan istifadə etməklə tapşırığın daha yaxşı yerinə yetirilməsi və fikrini əks etdirməsi üçün istifadə edə bilir;
- Müxtəlif janrlı əl işlərini (portret, natürmort, peyzaj, məişət janrı) yaradarkən rəngarəng materialı və texnikanı (ənənəvi, qeyri-ənənəvi)

məqsədyönlü şəkildə seçirsə və onların tətbiq yollarını genişləndirir;

- Ətraf mühitdə mövcud olan fərqli fakturanın imitasiyasını/illüziyasını yaradarkən rəngarəng texnikadan istifadə etmək yollarını inkişaf etdirir;

F.p.V.3. Şagird yaradıcılıq və təşkilati problemləri həll etmək üçün öz sinif yoldaşları ilə əməkdaşlıq (cüt şəklində, komandada) əsasında yerinə yetiriləsi işin planlaşdırılması və həyata keçirilməsini bacarmalıdır.

İndikator

- Birgə işləyərkən (tədbirlərin planlaşdırılması/həyata keçirilməsi, cütlükdə/qrup halında əl işi yaradılması üçün öz sinif yoldaşlarının fərqli mülahizələrini, ideyalarını qəbul edir, onlarla birlikdə ümumi qərarlar qəbul edir;
- Ümumi problemlərin həlli üçün başqaları ilə əməkdaşlıq edir;
- Müşahidə nəticələrini və öz təcrübəsini sinif yoldaşları ilə bölüşür;
- Başqaları ilə əməkdaşlıq etmək təşəbbüsündə bulunur, konkret vəzifənin yerinə yetirilməsində başqalarına kömək göstərir;
- Bütün növ fəallığın yerinə yetirilməsi zamanı vaxt limitinə əməl edir.

F.p.V.4. Şagird fərdi və birgə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəssüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Fərdi, birgə əl işi təqdim edərkən düşünə – düşünə danışır, ideya barədə və istifadə olunmuş prinsiplər üzrə, elementlər barədə, istifadə olunmuş üsullar, materiallar, texnika və s. barədə rəvan danışır;
- Əl işinin məzmunu, janrı, sahəsi, nail olunmuş təəssüratlar, əhval-ruhiyyə (bu və ya digər xətt, rəng, forma və s. hansı əhval-ruhiyyəni yaradır) və incəsənət nümunəsinə münasibətdə öz mülahizəsini söyləyə bilir;
- Əl işi barədə söhbət zamanı müvafiq terminlərdən istifadə edir;
- Dinləyir, mülahizə, diskussiya zamanı başqalarının fikir söyləməyini gözləyir, suallar qoyur və cavab verir, özü məsləhət görür və ya məsləhət alır, konkret ifadələrdən istifadə edir;

- Əl işini təqdim edərkən öz sinif yoldaşlarına tərəf çıxır və onları həvəsləndirir.

Dərsin gedişi

Fəallıq I

Fəallığın məqsədi: şagirdə fiqurların pozasına, hərəkətinə əsasən əl işinin xarakterizə olunması bacarığını işləyib hazırlayaq, əks etdirmə üzrə fəallıqlar keçirək.

Fəallığın nəticəsi: F.p.V.4. Şagird fərdi və birgə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəssüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Fərdi, birgə əl işi təqdim edərkən düşünə – düşünə danışır, ideya barədə və istifadə olunmuş prinsiplər üzrə, elementlər barədə, istifadə olunmuş üsullar, materiallar, texnika və s. barədə rəvan danışır;
- Əl işinin məzmunu, janrı, sahəsi, nail olunmuş təəssüratlar, əhval-ruhiyyə (bu və ya digər xətt, rəng, forma və s. hansı əhval-ruhiyyəni yaradır) və incəsənət nümunəsinə münasibətdə öz mülahizəsini söyləyə bilir;
- Əl işi barədə söhbət zamanı müvafiq terminlərdən istifadə edir;
- Dinləyir, mülahizə, diskussiya zamanı başqalarının fikir söyləməyini gözləyir, suallar qoyur və cavab verir, özü məsləhət görür və ya məsləhət alır, konkret ifadələrdən istifadə edir;
- Əl işini təqdim edərkən öz sinif yoldaşlarına tərəf çıxır və onları həvəsləndirir.

Vaxt: 10 dəq

İş forması: fərdi

Resurs: dərslik

Fəallığın qısa təsviri

Müəllim şagirdlərə müraciət edir və izah edir ki, onların artıq bir-biri ilə əl işlərinin söhbəti təcrübəsi vardır, birinci dərsi yadına salır, harada ki, cütlüklər bir-birilərinin əl işlərində kimin harada dincəldiyini və orada maraqlı nə gördüyünü öz cütlük yoldaşına izah etsin; o xahiş edir ki, dərsliyi açsınlar və burada təqdim olunmuş illüstrasiyalarla tanış olsunlar, harada ki, müəllif bir kişiciyin hadisəsini vermişdir. Şagirdlərin vəzifəsi müxtəlif fotoda əks olunmuş adamçıqazı

xarakterizə etməkdən ibarətdir. Bunun üçün, onlar interaktiv suallara cavab verməlidirlər.

İ.S.C. 1. Birinci şəkildə adamcığaz uzanmışdır, ikincidə – oturmuşdur və istirahət edir, üçüncüdə – sağ əli ilə nəyəsə söykənmişdir, başını həmin əşyaya söykəmişdir, sağ əli ilə qucaq açmışdır, ayaqları bir-birinin üstünə aşırılmışdır, dördüncüdə- ayaqları yana atılmışdır və əllərini yuxarı qaldırmışdır.

2. Şagirdlər mümkündür ki, hər bir pozaya başqa cür əhəmiyyət versinlər, lakin əsasən onlar təsvirləri bu cür xarakterizə edirlər: birinci şəkildə adamcığaz yatır (yaxud da uzanmışdır, söykənmişdir), ikinci şəkildə adamcığaz oturmuşdur və fikirləşir, üçüncüdə – ayaq üstə durmuşdur və fikirləşir, dördüncü şəkildə adamcığaz, hər necə olsa da, nə edəcəyini fikirləşmişdir və onun pozası bunu təsdiq edir.

3. Ehtimal olunduğuna görə, şagirdlər burada təqdim olunmuş adamcığaz təsvirlərinə əsasən bu barədə danışılar ki, o hər hansı bir problemdən çıxış yolunu necə fikirləşib tapdı.

Fəallıq II

Fəallığın məqsədi: şagirdlərə təsvirlə şəkil çəkməyin, əməkdaşlıqla işləmək bacarıqlarını aşılacaq. Danışılan hadisənin illüstrasiyalı verilməsi, müxtəlif fakturanın əks etdirilməsi bacarığını inkişaf etdirək.

Fəallığın nəticə: **F.p.V.1 Şagird öz maraqlarına və təcrübəsinə əsaslanaraq, təsviri incəsənətin elementlərindən və prinsiplərindən məqsədyönlü şəkildə istifadə etməklə əl işi üzərində düşüncəsini, ideyasını, əhval – ruhiyyəsini (emosiyalarını) və təəssüratlarını əks etdirməyi bacarmalıdır.**

İndikator

- Müxtəlif cür səpintilərlə və effektlərlə əhval ruhiyyəni əks etdirir;
- Müxtəlif növ və müxtəlif qalınlıqlı xətlərdən, konturlardan və ştrixlərdən istifadə edir;
- Təzadlı rənglərdən və rəngin qradasiyasından istifadə edir;
- Düşünülüşün daha yaxşı əks etdirilməsi üçün şəkil səthində vertikal və ya horizontal mövqe seçir;
- Əks etdirməni şəkil səthində düşüncə ilə bölüşdürür;
- Perspektiv qanunun elementar/başlanğıc biliyini – ön və arxa görünüşdən istifadə etməklə aşkar edir;
- Fəzanın əks etdirilməsi üçün yarım tonlardan (ön görünüş – möhkəm, arxa görünüş solğun) istifadə edir;

- Simmetrik və asimmetrik əl işləri yaradır;
- Müxtəlif üsullarla (forma, ölçü, rəng ilə) əl işinin əsas hissəsini ayıra bilir;
- Müxtəlif bədii üsullarla əl işində verilmiş dinamikani və statikanı (fiqurların hərəkətini, küleyi) ötürə bilir;
- Fənnin ümumi proporsiyasını verə bilir.

F.p.V.2. Şagird müxtəlif materialı və texnikanı məqsədyönlü şəkildə seçməyi və tətbiq etməyi, öz düşüncə və ideyasını həyata keçirməyi bacarmalıdır.

İndikator

- Fərqi üsullar tətbiq edir, müxtəlif material ilə eksperimentlər keçirir, texnikadan istifadə etməklə verilənləri daha yaxşı həyata keçirilməsi üçün can atır;
- Müxtəlif janrlı əl işlərini (portret, natürmort, peyzaj, məişət janrı) yaradarkən rəngarəng materialı və texnikanı (ənənəvi, qeyri-ənənəvi) məqsədyönlü şəkildə seçirsə və onların tətbiq yollarını genişləndirir;
- Rəngarəng materialdan və texnikadan istifadə etməklə dekorativ və tətbiqi incəsənət nümunələri yaradır;
- Ətraf mühitdə mövcud olan fərqli fakturanın imitasiyasını/illüziyasını yaradarkən rəngarəng texnikadan istifadə etmək yollarını inkişaf etdirir;

F.p.V.3. Şagird yaradıcılıq və təşkilati problemləri həll etmək üçün öz sinif yoldaşları ilə əməkdaşlıq (cüt şəklində, komandada) əsasında yerinə yetiriləsi işin planlaşdırılması və həyata keçirilməsini bacarmalıdır.

İndikator

- Birgə işləyərkən (tədbirlərin planlaşdırılması/ həyata keçirilməsi, cütlükdə/qrup halında əl işi yaradılması üçün öz sinif yoldaşlarının fərqli mülahizələrini, ideyalarını qəbul edir, onlarla birlikdə ümumi qərarlar qəbul edir;
- Ümumi problemlərin həlli üçün başqaları ilə əməkdaşlıq edir;
- Müşahidə nəticələrini və öz təcrübəsini sinif yoldaşları ilə bölüşür;
- Başqaları ilə əməkdaşlıq etmək təşəbbüsündə bulunur, konkret vəzifənin yerinə yetirilməsində başqalarına kömək göstərir;
- Bütün növ fəallığın yerinə yetirilməsi zamanı vaxt limitinə əməl edir.

İş forması: fərdi, qrup işi

Vaxt: 25 dəq

Resurs: dərslik, format, pastel, şam, plastilin, quaş və yaxud istənilən başqa resurs, çöp, karandaş, süngər, plastmas bir dəfəlik çəngəl.

Fəallığın qısa təsviri

Müəllim və şagirdlər sinifdə partaları növbə ilə yığışdırırlar, dairə halında düzülər, sonra müəllim şagirdlərdən xahiş edir ki, adamcıqza ad versinlər, onun barəsində hekayə uydursunlar və onların özləri tərəfindən düşünülmüş tarixi şəkilləşdirsinlər (kimdir, hara gedir, başına nə gəlmişdir və s.). Onlar ilk növbədə dama dəftər vərəqindən istifadə etməlidirlər. İri rəngli xətlə kvadrat çəkməlidirlər ki, hər səhifə 6 damalı olacaqdır. Müəllim onlara nəzarət edir və tapşırığın yerinə yetirilməsində onlara kömək edir. Bu səhifə onlara öz ideyalarının formalaşdırmaqda kömək edir. Bu səhifədə ola bilsin ki, nəinki tək cə eskizi, eləcə də son əl işini də özü yarada bilsin, lakin bu növ fəallıqda yaxşı olar ki, bu təcrübə işi daha qalın və böyük formatda yerinə yetirsin. İş dəftərində məşq etdikdən sonra, şagird dəftərdə verilmiş fiqurların nümunəsini böyük formatda iş zamanı istifadə edə bilər. Düşünülmüş hadisəyə müvafiq olaraq, şagird hücrələrin konkret miqdarının (əgər 4 hərəkət təsvir olunmalıdırsa, onda 4 hücrə, əgər 6 hərəkət olmalıdırsa – onda 6 və s.) çəkir. Şagird hər bir damanı müxtəlif material ilə örtə bilər, müxtəlif faktura yarada bilər (məs., bir damanı pastel ilə, ikinci damanı süngərdən istifadə etməklə, quaş boyası ilə örtə bilər, üçüncünü – diş fırçası ilə və s.). Fakturanı yaratdıqdan sonra şagird çəkir, uyğunlaşdırır, yapışdırır və öz adamcıqzının əhvalatını belə təsvir edir. İş başa çatdırıldıqdan sonra əl işini onun solunda olan dostuna ötürür. Bütün uşaqlar bir-birilərinin əl işlərinə bəzi detallar əlavə edirlər, məs., quş, hansısa heyvan, geyim detalları və s. Ümumi sinif hər bir şagirdin əl işini bu cür nəzərdən keçirir və axırda bu əl işi öz müəllifinə qaydır. Beləliklə, ümumi sinif „rəsmlərlə dialoqa“ qoşulmuş olur və kiçik adamcıqzların əhvalatları birləşdirilir.

Fəallıq III

Fəallığın məqsədi: şagirdə birgə əl işi təqdim etmək **bacarığını** inkişaf etdirək.

Fəallığın nəticəsi: **F.p.V.4. Şagird fərdi və birgə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəssüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanıl-**

mış biliyə söykənməklə özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Fərdi, birgə əl işi təqdim edərkən düşünə – düşünə danışır, ideya barədə və istifadə olunmuş prinsiplər üzrə, elementlər barədə, istifadə olunmuş üsullar, materiallar, texnika və s. barədə rəvan danışır;
- Əl işinin məzmunu, janrı, sahəsi, nail olunmuş təəssüratlar, əhval-ruhiyyə (bu və ya digər xətt, rəng, forma və s. hansı əhval-ruhiyyəni yaradır) və incəsənət nümunəsinə münasibətdə öz mülahizəsini söyləyə bilir;
- Əl işi barədə söhbət zamanı müvafiq terminlərdən istifadə edir;
- Dinləyir, mülahizə, diskussiya zamanı başqalarının fikir söyləməyini gözləyir, suallar qoyur və cavab verir, özü məsləhət görür və ya məsləhət alır, konkret ifadələrdən istifadə edir;
- Əl işini təqdim edərkən öz sinif yoldaşlarına tərəf çıxır və onları həvəsləndirir.

Vaxt: 10 dəq

İş forması: fərdi

Resurs: sinifdə icra olunmuş əl işi

Fəallığın qısa təsviri

Şagirdlər sinif önündə təqdim olunurlar və öz əl işləri barədə söhbət edirlər, onların kiçiciklərinin hadisələri necə idi və başqa şagirdlərlə əməkdaşlıq nəticəsində ona başqa nə əlavə olundu.

Qiymətləndirmə forması: cari

Meyarlar: İnsan fiqurunun sxematik qurulması, dinamika – hərəkətin verilməsi, müxtəlif fakturanın yaradılması bacarığı, komanda halında iş prinsipləri.

7. Pəncərələrdə işiq

Dərsin məqsədi: şagirdə müxtəlif material ilə eksperimentin keçirilməsi bacarığını aşılaraq, fantaziya oyadaq, applikasiya üsulundan istifadə etmə **bacarığı** inkişaf etdirək.

Fəallığın nəticəsi: **F.p.V.1 Şagird öz maraqlarına və təcrübəsinə əsaslanaraq, təsviri incəsənətin elementlərindən və prinsiplərindən məqsədyönlü şəkildə istifadə etməklə əl işi üzərində**

düşüncəsini, ideyasını, əhval – ruhiyyəsini (emosiyalarını) və təəssüratlarını əks etdirməyi bacarmalıdır.

İndikator

- Müxtəlif növ və müxtəlif qalınlıqlı xətlərdən, konturlardan və ştrixlərdən istifadə edir;
- Düşünülüşün daha yaxşı əks etdirilməsi üçün şəkil səthində vertikal və ya horizontal mövqe seçir;
- Fəzanın əks etdirilməsi üçün yarım tonlardan (ön görünüş – möhkəm, arxa görünüş solğun) istifadə edir;
- Simmetrik və asimmetrik əl işləri yaradır;
- Fənnin ümumi proporsiyasını verə bilir.

F.p.V.2. Şagird müxtəlif materialı və texnikanı məqsədyönlü şəkildə seçməyi və tətbiq etməyi, öz düşüncə və ideyasını həyata keçirməyi bacarmalıdır.

İndikator

- Müxtəlif üsullardan istifadə edərsə, müxtəlif materiallarla eksperimentlər keçirir, texnikadan istifadə etməklə tapşırığın daha yaxşı yerinə yetirilməsi və fikrini əks etdirməsi üçün istifadə edə bilir;
- Müxtəlif janrlı əl işlərini (portret, natürmort, peyzaj, məişət janrı) yaradarkən rəngarəng materialı və texnikanı (ənənəvi, qeyri-ənənəvi) məqsədyönlü şəkildə seçirsə və onların tətbiq yollarını genişləndirir;
- Rəngarəng materialdan və texnikadan istifadə etməklə dekorativ və tətbiqi incəsənət nümunələri yaradır;
- Ətraf mühitdə mövcud olan fərqli fakturanın imitasiyasını/illüziyasını yaradarkən rəngarəng texnikadan istifadə etmək yollarını inkişaf etdirir;

F.p.V.3. Şagird yaradıcılıq və təşkilati problemləri həll etmək üçün öz sinif yoldaşları ilə əməkdaşlıq (cüt şəklində, komandada) əsasında yerinə yetiriləsi işin planlaşdırılması və həyata keçirilməsini bacarmalıdır.

İndikator

- Birgə işləyərkən (tədbirlərin planlaşdırılması/ həyata keçirilməsi, cütlükdə/grup halında əl işi yaradılması üçün öz sinif yoldaşlarının fərqli mülahizələrini, ideyalarını qəbul edir, onlarla birlikdə ümumi qərarlar qəbul edir;
- Ümumi problemlərin həlli üçün başqaları ilə əməkdaşlıq edir;
- Müşahidə nəticələrini və öz təcrübəsini sinif yoldaşları ilə bölüşür;

- Başqaları ilə əməkdaşlıq etmək təşəbbüsündə bulunur, konkret vəzifənin yerinə yetirilməsində başqalarına kömək göstərir;
- Bütün növ fəallığın yerinə yetirilməsi zamanı vaxt limitinə əməl edir.

F.p.V.4. Şagird fərdi və birgə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəssüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Fərdi, birgə əl işi təqdim edərkən düşüncə – düşüncə danışır, ideya barədə və istifadə olunmuş prinsiplər üzrə, elementlər barədə, istifadə olunmuş üsullar, materiallar, texnika və s. barədə rəvan danışır;
- Əl işinin məzmunu, janrı, sahəsi, nail olunmuş təəssüratlar, əhval-ruhiyyə (bu və ya digər xətt, rəng, forma və s. hansı əhval-ruhiyyəni yaradır) və incəsənət nümunəsinə münasibətdə öz mülahizəsini söyləyə bilir;
- Əl işi barədə söhbət zamanı müvafiq terminlərdən istifadə edir;
- Dinləyir, mülahizə, diskussiya zamanı başqalarının fikir söyləməyini gözləyir, suallar qoyur və cavab verir, özü məsləhət görür və ya məsləhət alır, konkret ifadələrdən istifadə edir;
- Əl işini təqdim edərkən öz sinif yoldaşlarına tərəf çıxır və onları həvəsləndirir.

Dərsin gedişi

Fəallıq I

Fəallığın məqsədi: Applikasiya texnikasını şagirdin yadına salaq ki, bu texnikadan istifadə etməklə verilmiş mövzu üzrə əl işi yaratsın.

Fəallığın nəticəsi: F.p.V.1 Şagird öz maraqlarına və təcrübəsinə əsaslanaraq, təsviri incəsənətin elementlərindən və prinsiplərindən məqsədyönlü şəkildə istifadə etməklə əl işi üzərində düşüncəsini, ideyasını, əhval – ruhiyyəsini (emosiyalarını) və təəssüratlarını əks etdirməyi bacarmalıdır.

İndikator

- Müxtəlif növ və müxtəlif qalınlıqlı xətlərdən, konturlardan və ştrixlərdən istifadə edir;

- Düşünölmüşün daha yaxşı əks etdirilməsi üçün şəkil səthində vertikal və ya horizontal mövqe seçir;
- Fəzanın əks etdirilməsi üçün yarım tonlardan (ön görünüş – möhkəm, arxa görünüş solğun) istifadə edir;
- Simmetrik və asimmetrik əl işləri yaradır;
- Fənnin ümumi proporsiyasını verə bilir.

F.p.V.2. Şagird müxtəlif materialı və texnikanı məqsədyönlü şəkildə seçməyi və tətbiq etməyi, öz düşüncə və ideyasını həyata keçirməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Müxtəlif üsullardan istifadə edərsə, müxtəlif materiallarla eksperimentlər keçirir, texnikadan istifadə etməklə tapşırığın daha yaxşı yerinə yetirilməsi və fikrini əks etdirməsi üçün istifadə edə bilir;
- Müxtəlif janrlı əl işlərini (portret, natürmort, peyzaj, məişət janrı) yaradarkən rəngarəng materialı və texnikanı (ənənəvi, qeyri-ənənəvi) məqsədyönlü şəkildə seçirsə və onların tətbiq yollarını genişləndirir;
- Rəngarəng materialdan və texnikadan istifadə etməklə dekorativ və tətbiqi incəsənət nümunələri yaradır;
- Ətraf mühitdə mövcud olan fərqli fakturanın imitasiyasını/illüziyasını yaradarkən rəngarəng texnikadan istifadə etmək yollarını inkişaf etdirir;

F.p.V.3. Şagird yaradıcılıq və təşkilati problemləri həll etmək üçün öz sinif yoldaşları ilə əməkdaşlıq (cüt şəklində, komandada) əsasında yerinə yetiriləsi işin planlaşdırılması və həyata keçirilməsini bacarmalıdır.

İndikator

- Birgə işləyərkən (tədbirlərin planlaşdırılması/ həyata keçirilməsi, cütlükdə/grup halında əl işi yaradılması üçün öz sinif yoldaşlarının fərqli mülahizələrini, ideyalarını qəbul edir, onlarla birlikdə ümumi qərarlar qəbul edir;
- Ümumi problemlərin həlli üçün başqaları ilə əməkdaşlıq edir;
- Müşahidə nəticələrini və öz təcrübəsini sinif yoldaşları ilə bölüşür;
- Başqaları ilə əməkdaşlıq etmək təşəbbüsündə bulunur, konkret vəzifənin yerinə yetirilməsində başqalarına kömək göstərir;
- Bütün növ fəallığın yerinə yetirilməsi zamanı vaxt limitinə əməl edir.

Vaxt: 30 dəq

İş forması: fərdi, cütlüklərlə

Resurs: dərslik, format, rəngli kağızlar, karandaşlar və yaxud flomasterlər, yapışqan, qayçı.

Fəallığın qısa təsviri

Müəllim şagirdləri dərslərin mətni və illüstrasiyaları ilə tanış edir. Şagirdlər o texnika və material barədə söhbət edirlər, hansı ki, bu əl işinin yaradılması zamanı istifadə olunmuşdur. Müəllim onlara izah edir ki, müxtəlif materialın bir əl işində istifadə olunması, kəsilmiş formaların bir ümumi formatda yapışdırılması applikasiya adlanır. Müəllim detallarla seçir ki, bu və ya digər forma necə yaradılmışdır: ev, ağac, buludlar... o şagirdlərdən xahiş edir ki, cütlüklərlə işləməyə başlasınlar, çəkmək üçün materialları və süni resursları hazırlasınlar ki, dərslərin zamanı applikasiya texnikası ilə „Pəncərələrdə işıq“ mövzusunda əl işi yaratsınlar.

Şagirdlər cütlərə bölünür və funksiyaları öz aralarında bölüşürlər, format hazırlayırlar, rəngli kağızlarda ağaclar, evlər, konturlar çəkirlər, onları formatda verilmiş mövzuya əsasən onları ələ həmin texnikadan istifadə etməklə işıqlandırılmış pəncərədən düşən formada əks etdirirlər. Bu effektin verilməsi üçün onlar sarımtıl və ya narınc rəngli kağızın düzbucaqlı formasını kəsirlər və ya kontur ilə qeyd edilmiş pəncərələrin daxilində əl yerləşdirirlər ki, işıq effekti alınsın, hansı ki, pəncərədən görünür. Şagirdlər öz düşündüklərinə yaradıcılıqla yanaşa bilərlər, əl işinə detallar əlavə edə bilərlər, süni resurslardan və ya başqa vasitələrdən istifadə edə bilərlər. Cütlüklər birgə əl işi yaratmaqda bir-birilərinə kömək edirlər.

Fəallıq II

Fəallığın məqsədi: şagirdə birgə əl işi təqdim etmək bacarığını inkişaf etdirək.

Fəallığın nəticəsi: **F.p.V.4. Şagird fərdi və birgə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəssüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır.**

İndikator:

- Fərdi, birgə əl işi təqdim edərkən düşüncə – düşüncə danışıq, ideya barədə və istifadə olunmuş

prinsiplər üzrə, elementlər barədə, istifadə olunmuş üsullar, materiallar, texnika və s. barədə rəvan danışıq;

- Əl işinin məzmunu, janrı, sahəsi, nail olunmuş təəssüratlar, əhval-ruhiyyə (bu və ya digər xətt, rəng, forma və s. hansı əhval-ruhiyyəni yaradır) və incəsənət nümunəsinə münasibətdə öz mülahizəsini söyləyə bilir;
- Əl işi barədə söhbət zamanı müvafiq terminlərdən istifadə edir;
- Dinləyir, mülahizə, diskussiya zamanı başqalarının fikir söyləməyini gözləyir, suallar qoyur və cavab verir, özü məsləhət görür və ya məsləhət alır, konkret ifadələrdən istifadə edir;
- Əl işini təqdim edərkən öz sinif yoldaşlarına tərəf çıxır və onları həvəsləndirir.

İş forması: fərdi, cütlüklərlə

Vaxt: 15 dəq

Resurs: Sınıfdə yaradılmış əl işi

Fəallığın qısa təsviri

Şagirdlər birgə yaratdıqları əl işini təqdim edirlər, funksiyaların cütlüklərdə necə bölündüyünü bildirirlər, bu barədə danışırlar ki, əl işini hansı materialdan və texnikadan istifadə etməklə yaratmışlar, hansı ardıcılıqla işləyirdilər, nəticə ilə nə dərəcədə razılaşırlar;

Terminlər: Applikasiya – təsvirin alınması üsulu, nə zaman ki bir ümumi əsasda müxtəlif materialın və formanın elementləri ilə həll olunur.

Qiymətləndirmənin forması: cari

Meyarlar: Applikasiya üsulu ilə əl işinin yaradılması **bacarığı**, cütlüklərlə işləmək və birgə əl işi yaratmaq **bacarığı**.

8. Parisdə gürcü sənətçiləri

Dərsin məqsədi: şagirdə 20-ci əsrin əvvəlində Parisdə fəaliyyət göstərən gürcü rəssamları: rəngkar Lado Qudiaşvili və heykəltəraş Yakob Nikoladze barədə məlumatla tanış edək. şagirdə bədii əsərin təhlili **bacarığını** inkişaf etdirək, assosiasiyalı düşünmə bacarığını möhkəmləndirək.

Nəticə: **F.p.V.3. Şagird yaradıcılıq və təşkilati problemləri həll etmək üçün** öz sinif yoldaşları ilə **əməkdaşlıq (cüt şəklində, komandada) əsasında yerinə yetiriləsi işin planlaşdırılması və həyata keçirilməsini bacarmalıdır.**

İndikator

- Müşahidə nəticələrini və öz təcrübəsini sinif yoldaşları ilə bölüşür;

F.p.V.4. Şagird fərdi və birgə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəssüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır

İndikator:

- Əl işinin məzmunu, janrı, sahəsi, nail olunmuş təəssüratlar, əhval-ruhiyyə (bu və ya digər xətt, rəng, forma və s. hansı əhval-ruhiyyəni yaradır) və incəsənət nümunəsinə münasibətdə öz mülahizəsini söyləyə bilir;
- Əl işi barədə söhbət zamanı müvafiq terminlərdən istifadə edir;
- Dinləyir, başqalarına öz fikirlərini söyləməyə, mülahizələrini deməyə imkan verir müzakirə zamanı, diskussiya keçirərkən suallar verir və suallara cavab verir, məsləhət görür və özü məsləhətlər alır, konkret deyimlərdən istifadə edir;

F.p.V.6. Şagird gürcü incəsənəti və incəsənət xadimləri barədə mülahizə yürütməyi bacarmalıdır.

- Gürcü heykəltəraşlığı və memarlığının bir neçə nümunəsi üzrə danışıq bilir;
- Bir neçə tanınmış gürcü rəssamı və heykəltəraşının əl işlərini tanıya bilir və bunlar barədə öz nöqteyi-nəzərini söyləyə bilir.

Dərsin gedişi

Fəallıq I

Fəallığın məqsədi: şagirdləri 20-ci əsrin əvvəlində Parisdə fəaliyyət göstərən gürcü rəssamları barədə məlumat ilə tanış edək.

Vaxt: 10 dəq

İş forması: ümumi sinif

Resurs: dərslik

Fəallığın qısa təsviri

Dərsin əvvəlində müəllim şagirdlərə onun barəsində danışıq ki, XX əsrin əvvəlində Paris dünya mədəniyyət mərkəzi idi və burada dünyanın müxtəlif ölkələrindən gəlmiş gənc yaradıcılar toplaşmışdılar; onlar arasında gürcü rəssamları da var idilər – Lado Qudiaşvili, David Kakabadze, Elene Axvlediani, Şalva Kikodze, Ketevan Mağalaşvili və başqaları.

Sonra müəllim şagirdlərə onun barəsində söhbət açır ki, Lado Qudiaşvili Parisdə öz əl işləri ilə necə diqqəti cəlb etdi və o hansı nailiyyətə çata bildi.

Fəallıq II

Fəallığın məqsədi: Şagird konkret rəngkarlıq nümunəsini təhlil etməyi bacarmalıdır, onlar barəsində mülahizə yürütmək, interaktiv suallara cavab vermək bacarığına malik olmalıdır.

Fəallığın nəticəsi: F.p.V.3. Şagird yaradıcılıq və təşkilati problemləri həll etmək üçün öz sinif yoldaşları ilə əməkdaşlıq (cüt şəklində, komanda-da) əsasında yerinə yetiriləsi işin planlaşdırılması və həyata keçirilməsini bacarmalıdır

İndikator

- Müşahidə nəticələrini və öz təcrübəsini sinif yoldaşları ilə bölüşür;

F.p.V.4. Şagird fərdi və bircə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəssüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır İndikator

- Əl işinin məzmunu, janrı, sahəsi, nail olunmuş təəssüratlar, əhval-ruhiyyə (bu və ya digər xətt, rəng, forma və s. hansı əhval-ruhiyyəni yaradır) və incəsənət nümunəsinə münasibətdə öz mülahizəsini söyləyə bilər;
- Əl işi barədə söhbət zamanı müvafiq terminlərdən istifadə edir;
- Dinləyir, başqalarına öz fikirlərini söyləməyə, mülahizələrini deməyə imkan verir müzakirə zamanı, diskussiya keçirərkən suallar verir və suallara cavab verir, məsləhət görür və özü məsləhətlər alır, konkret deyimlərdən istifadə edir;

F.p.VI.6. Şagird gürcü incəsənəti və incəsənət xadimləri barədə mülahizə yürütməyi bacarmalıdır.

- Gürcü heykəltəraşlığı və memarlığının bir neçə nümunəsi üzrə danışa bilər;
- Bir neçə tanınmış gürcü rəssamı və heykəltəraşının əl işlərini tanıya bilər və bunlar barədə öz nöqteyi-nəzərini söyləyə bilər.

İş forması: fərdi

Vaxt: 15 dəq

Resurs: dərslük

Müəllim şagirdlərdən xahiş edir ki, dərslərin birinci səhifəsində təqdim olunmuş əl işlərinə diqqət yetirsinlər və interaktiv suallara cavab versinlər.

İ.S.C. 1. şagirdlər L.Qudiaşvilinin „Diri balıq“ və „Fayton ilə kef“ əsərlərini təsvir edirlər.

2. Təsvir zamanı personajların geyimlərinə, faytona diqqət yetirilir; bu detallar şagirdlərə şəkillərdə əks olunmuş səhnələrin interpretasiyalarında kömək göstərir. Ehtimal olunduğu kimi, şagirdlər şəkildə təsvir olunmuş səhnələrin XIX əsrin sonu və XX əsrin əvvəlinə mənsub olduğunu anlayırlar.

3. Bu cür geyimləri bu gün biz gürcü rəqs konsertlərində, yaxud da o dövrün mövzusu əsasında tamaşaya qoyulmuş səhnə əsərlərində görə bilərik. Müəllim şagirdlərə danışır ki, köhnə gürcü geyimləri, hansılar ki, Tiflis qaraçuxalılarının və kintolarına mənsub idi, hazırda muzeylərdə saxlanılır. Xüsusi nəşrlərdə (albomlarda) cəmiyyətin müxtəlif təbəqələrinin nümayəndələrinin geyimləri qeydə alınmışdır. Bu zəruridir, çünki kostyumlar bizim tariximizin ayrılmaz hissəsidir, beləliklə, qeydə alınmış tarixi kostyumlar teatr və kino rejissorlarına və rəssamlara tarixi janrda əsərlər yaradarkən əvəzolunmaz kömək göstərir.

Fəallıq III

Fəallığın məqsədi: şagirdi məşhur gürcü heykəltəraşı Yakob Nikoladze və onun tanınmış əsərləri ilə tanış edək.

İş forması: ümumi sinif

Vaxt: 5 dəq

Resurs: dərslük

Dərslərin bu hissəsində müəllim şagirdlərə Parisdə fəaliyyət göstərən daha bir nəfər gürcü yaradıcısı, heykəltəraş Yakob Nikoladze barəsində məlumat verir, bildirir ki oda XX əsrin əvvəlində Parisdə idi və məşhur fransız heykəltəraşı Rodenin emalatxanasında işləyirdi; müəllim eyni zamanda şagirdləri həmçinin Y. Nikoladzenin bioqrafiyası və onun yaratdığı əl işləri ilə tanış edir.

Fəallıq IV

Fəallığın məqsədi: şagird Yakob Nikoladzenin kitabda verilmiş əl işlərini təhlil etməyi, onlar barəsində mülahizə yürütməyi, interaktiv suallara cavab verməyi bacarmalıdır.

Fəallığın nəticəsi: F.p.V.3. Şagird yaradıcılıq və təşkilati problemləri həll etmək üçün öz sinif yoldaşları ilə əməkdaşlıq (cüt şəklində, komanda-da) əsasında yerinə yetiriləsi işin planlaşdırılması və həyata keçirilməsini bacarmalıdır.

İndikator

- Müşahidə nəticələrini və öz təcrübəsini sinif yoldaşları ilə bölüşür;

F.p.V.4. Şagird fərdi və bircə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəssüratların başqaları

ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır.

İndikator

- Əl işinin məzmunu, janrı, sahəsi, nail olunmuş təəssüratlar, əhval-ruhiyyə (bu və ya digər xətt, rəng, forma və s. hansı əhval-ruhiyyəni yaradır) və incəsənət nümunəsinə münasibətdə öz mülahizəsini söyləyə bilər;
- Əl işi barədə söhbət zamanı müvafiq terminlərdən istifadə edir;
- Dinləyir, başqalarına öz fikirlərini söyləməyə, mülahizələrini deməyə imkan verir müzakirə zamanı, diskussiya keçirərkən suallar verir və suallara cavab verir, məsləhət görür və özü məsləhətlər alır, konkret deyimlərdən istifadə edir;

F.p.V.6. Şagird gürcü incəsənəti və incəsənət xadimləri barədə mülahizə yürütməyi bacarmalıdır.

- Gürcü heykəltəraşlığı və memarlığının bir neçə nümunəsi üzrə danışa bilər;
- Bir neçə tanınmış gürcü rəssamı və heykəltəraşının əl işlərini tanıya bilər və bunlar barədə öz nöqteyi-nəzərini söyləyə bilər.

İş forması: fərdi

Vaxt: 15 dəq

Resurs: dərslik

Müəllim şagirdlərdən xahiş edir ki, dərsin ikinci səhifəsində təqdim olunmuş əl işlərinə diqqət yetirsinlər və interaktiv suallara cavab versinlər.

İ.S.C. 1 Şagirdlər Y.Nikoladzenin „Çaxruxadzenin portreti“ əsərini təsvir edirlər. Təsvir zamanı şairin simasının təsvirinə diqqət yetirilməlidir, onlar həmçinin bu sifətin yaratdığı təəssürat barədə fikirlərini bölüşməlidirlər.

2. Şagirdlər portret əsasında heykəltəraş tərəfindən yaradılmış şairin bədii simasını xarakterizə etməli, onda güclü, mütəfəkkir adamlara xas olan əlamətləri oxumalıdırlar.

3. Şagirdlər İlia Çavçavadzenin qəbrinin monumentini – „Gürcüstan yas içində“ni təsvir etməlidirlər. Diqqəti ona cəlb etmək lazımdır ki, qadın fiquru Gürcüstanın ümumiləşdirilmiş simasını təmsil edir və onun pozası, yasin ümumi vəziyyəti, kəder və bayrağı əks etdirir və monumentin məzmununa çox yaxşı uyğun gəlir.

4. İlya Çavçavadzenin ölümü barədə interaktiv sualı ola bilsin ki, şagirdlər bilməsinlər. Ancaq

müəllim onun ölüm tarixini şagirdlərə izah etməlidir; Dzidzamuri yolunda onun öldürülməsi barədə şagirdlərə söhbət açmalıdır.

Qiymətləndirmə forması: cari

Meyarlar: 1. Əl işinin təsviri- analizi **bacarığı**; 2. Mülahizə yürütmək və öz düşündüyünü arqumentləşdirmək **bacarığı**; 3. Başqasının düşündüyünü dinləmək və mübahisə **bacarığı**.

9. Payız peyzajı

Dərsin məqsədi: şagirdə yaddaş ilə çəkmək **bacarığını** işləyib hazırlayaq; müxtəlif cür səpgilərlə və effektlərlə fərqli faktura və əhval ruhiyyə, təəssürat, emosiya və ilin bu fəslə ilə xarakterik olan rəngarəngliyin verilməsi **bacarığını** inkişaf etdirək. Şagird öz əl işi barədə, onda istifadə etdiyi üsullar haqqında fikirlərini verməyi bacarmalıdır.

Fəallığın nəticə: **F.p.V.1 Şagird öz maraqlarına və təcrübəsinə əsaslanaraq, təsviri incəsənətin elementlərindən və prinsiplərindən məqsədyönlü şəkildə istifadə etməklə əl işi üzərində düşüncəsini, ideyasını, əhval – ruhiyyəsini (emosiyalarını) və təəssüratlarını əks etdirməyi bacarmalıdır.**

İndikator

- Müxtəlif cür səpintilərlə və effektlərlə əhval ruhiyyəni əks etdirir.

F.p.V.2. Şagird müxtəlif materialı və texnikanı məqsədyönlü şəkildə seçməyi və tətbiq etməyi, öz düşüncə və ideyasını həyata keçirməyi bacarmalıdır.

İndikator

- Müxtəlif üsullardan istifadə edir, müxtəlif materiallarla eksperimentlər keçirir, texnikadan istifadə etməklə tapşırığın daha yaxşı yerinə yetirilməsi və fikrini əks etdirməsi üçün istifadə edə bilər;
- Rəngarəng materialdan və texnikadan istifadə etməklə dekorativ və tətbiqi incəsənət nümunələri yaradır.
- F.p.V.3. Şagird yaradıcılıq və təşkilati problemləri həll etmək üçün öz sinif yoldaşları ilə əməkdaşlıq (cüt şəklində, komandada) əsasında yerinə yetiriləsi işin planlaşdırılması və həyata keçirilməsini bacarmalıdır.

İndikator

- Bütün növ fəallığın yerinə yetirilməsi zamanı vaxt limitinə əməl edir.

Fəallığın nəticəsi: F.p.V.4. Şagird fərdi və birgə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəssüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır.

İndikator

- Fərdi, birgə əl işinin təqdimatı zamanı öz düşüncələrini söyləyə bilirsə, ideya barəsində və istifadə olunmuş prinsiplər elementlər, üsullar, materiallar, texnikalar və s. barədə fikir yürüdə bilər;
- Əl işinin məzmunu, janrı, sahəsi, onda yaranmış təəssüratlar, əhval-ruhiyyə (bu və ya digər xətt, rəng, forma və s. hansı əhval ruhiyyəni yaradırsa) və incəsənət əsərlərinə öz münasibətini bildirməyi bacarır;
- Əl işi barədə söhbət zamanı müvafiq terminlərdən istifadə edir;
- Dinləyirsə, mülahizə, diskussiya zamanı başqalarının fikir söyləməyini gözləyir, suallar qoyur və cavab verirsə, özü məsləhət görür və ya məsləhət alırsa, konkret deyimlərdən istifadə edir;
- Əl işini təqdim edərkən öz sinif yoldaşlarına tərəf çıxır və onları həvəsləndirir.

Fəallığın nəticəsi I

Fəallığın məqsədi: fəallıq - müxtəlif cür formatların müxtəlif üsullarla alınması

Fəallığın nəticəsi: F.p.V.1 Şagird öz maraqlarına və təcrübəsinə əsaslanaraq, təsviri incəsənətin elementlərindən və prinsiplərindən məqsədyönlü şəkildə istifadə etməklə əl işi üzərində düşüncəsini, ideyasını, əhval – ruhiyyəsini (emosiyalarını) və təəssüratlarını əks etdirməyi bacarmalıdır.

İndikator

- Müxtəlif cür səpintilərlə və effektlərlə əhval ruhiyyəni əks etdirir.

F.p.V.2. Şagird müxtəlif materialı və texnikanı məqsədyönlü şəkildə seçməyi və tətbiq etməyi, öz düşüncə və ideyasını həyata keçirməyi bacarmalıdır.

İndikator

- Müxtəlif üsullardan istifadə edir, müxtəlif materiallarla eksperimentlər keçirir, texnikadan istifadə etməklə tapşırığın daha yaxşı yerinə

yetirilməsi və fikrini əks etdirməsi üçün istifadə edə bilər;

- Ətraf mühitdə mövcud olan fərqli fakturanın imitasiyasını/illüziyasını yaradarkən rəngarəng texnikadan istifadə etmək yollarını inkişaf etdirir;

Vaxt: 15 dəq

İş forması: ümumi sinif və fərdi

Resurs: dərslik, format, istənilən rəsm materialı

Fəallığın qısa təsviri

Müəllim yazı taxtasında „Payız“ sözünü yazır və şagirdlərdən xahiş edir ki cavab versinlər, bu sözü oxuyarkən onların gözü önünə nə gəlir. Müəllim payız sözünü xatırladıqdan sonra şagirdlərin yaddaşına gələn sözləri və hadisələri yazı taxtasında yazır. Mümkündür ki, bu təzadlı rənglərdə (hansı ki, həqiqətən payızı xarakterizə edir), təbiət hadisələri (yağış, yarpaq tökümü) və s. olsun.

Bundan sonra müəllim təzadlı rənglərə diqqət yetirir, hansılardan ki istifadə etməklə şagirdlər payız peyzajlarını yaratmalıdırlar, müxtəlif materialdan, səpmələrdən istifadə edirlər, fərqli faktura yaradırlar, əhval ruhiyyə verməyi bacarmalıdırlar.

Müəllim şagirdlərə təklif edir ki dərsliyi açsınlar, kitabda verilmiş əl işlərinə diqqət yetirsinlər. Müəllim şagirdlərə məsləhət görür ki peyzajın elə motivini seçsinlər və çəksinlər ki bunlarda ön və arxa plan təsvir edilmiş olsun. Eləcə də müəllim şagirdlərə müxtəlif üsullarla faktura yaratmağı tövsiyə edir, bunun üçün müəllim eyni cür məşğələ aparmağı təklif edir – diş fırçası ilə, böyük fırça ilə, süngərdən istifadə etməklə fərqli fakturaların yaradılmasında məşq etməyi məsləhət görür. Bu eskiz olacaqdır, hansının ki, yaradılması təcrübəsi şagirdlərdə artıq vardır. Bu eyni bir cür məşğələdir, hazırlıqdır ki sonra bu üsulların tətbiq edilməsi ilə şagirdlər özləri müstəqil surətdə əl işləri-payız peyzajı yaratsınlar.

Fəallıq II

Fəallığın məqsədi: şagird yaddaşdan istifadə etməklə payız peyzajını, ilin bu fəslə üçün xarakterik olan rəngarəngliyin verilməsini bacarmalıdır; eləcə də əl işində məkan effekti yaratsın və fakturanı yaratmaq üçün müxtəlif üsullardan istifadə etməlidir.

Fəallığın nəticəsi: F.p.V.1 Şagird öz maraqlarına və təcrübəsinə əsaslanaraq, təsviri incəsənətin elementlərindən və prinsiplərindən məqsədyönlü şəkildə istifadə etməklə əl işi üzərində düşüncəsini, ideyasını, əhval – ruhiyyəsini (emosiyalarını) və təəssüratlarını əks etdirməyi bacarmalıdır.

İndikator

- Müxtəlif cür səpintilərlə və effektlərlə əhval ruhiyyəni əks etdirir.

F.p.V.2. Şagird müxtəlif materialı və texnikanı məqsədyönlü şəkildə seçməyi və tətbiq etməyi, öz düşüncə və ideyasını həyata keçirməyi bacarmalıdır.

İndikator

- Müxtəlif üsullardan istifadə edir, müxtəlif materiallarla eksperimentlər keçirir, texnikadan istifadə etməklə tapşırığın daha yaxşı yerinə yetirilməsi və fikrini əks etdirməsi üçün istifadə edə bilir;
- Rəngarəng materialdan və texnikadan istifadə etməklə dekorativ və tətbiqi incəsənət nümunələri yaradır;

F.p.V.3. Şagird yaradıcılıq və təşkilati problemləri həll etmək üçün öz sinif yoldaşları ilə əməkdaşlıq (cüt şəklində, komandada) əsasında yerinə yetiriləsi işin planlaşdırılması və həyata keçirilməsini bacarmalıdır.

İndikator

- Bütün növ fəallığın yerinə yetirilməsi zamanı vaxt limitinə əməl edir.

İş forması: fərdi

Vaxt: 20 dəq

Resurs: iş dəftəri, format istənilən rəsm materialı

Fəallığın qısa təsviri

Şagirdlər müstəqil surətdə payız peyzajını yaradırlar, onların vəzifəsi peyzajda müxtəlif üsullarla məkan təəssüratı yaratmaqdır, müxtəlif fakturalardan istifadə etməkdir.

Fəallıq III - təqdimat

Fəallığın nəticəsi: F.p.V.4. Şagird fərdi və bircə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəssüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır.

İndikator

- Fərdi, bircə əl işinin təqdimatı zamanı öz düşüncələrini söyləyə bilirsə, ideya barəsində və istifadə olunmuş prinsiplər elementlər, üsullar, materiallar, texnikalar və s. barədə fikir yürüdə bilir;
- Əl işinin məzmunu, janrı, sahəsi, onda yaranmış təəssüratlar, əhval-ruhiyyə (bu və ya digər xətt,

rəng, forma və s. hansı əhval ruhiyyəni yaradırsa) və incəsənət əsərlərinə öz münasibətini bildirməyi bacarır;

- Əl işi barədə söhbət zamanı müvafiq terminlərdən istifadə edir;
- Dinləyirsə, mülahizə, diskussiya zamanı başqalarının fikir söyləməyini gözləyir, suallar qoyur və cavab verirsə, özü məsləhət görür və ya məsləhət alırsa, konkret deyimlərdən istifadə edir;
- Əl işini təqdim edərkən öz sinif yoldaşlarına tərəf çıxır və onları həvəsləndirir.

Vaxt: 10 dəq

İş forması: fərdi

İş başa çatdırıldıqdan sonra şagirdlər təqdimat edirlər, öz əl işləri barədə söhbət aparırlar, onlarda istifadə olunan üsullar barədə mülahizə yürüdürlər, özlərinin və dostlarının əl işlərini qiymətləndirməyə çalışırlar.

Qiymətləndirmə forması: cari

- Meyarlar:** 1. Yaddaşa şəkil çəkmək **bacarığı** (rəngləmək, hansını ki bu dövr xarakterizə edir);
2. Əl işində istifadə olunmuş müxtəlif üsullarla yaradılmış faktura;
 3. Məkanın verilməsi **bacarığı**;
 4. Əks etdirmələr və onların vasitəsi ilə verilmiş təəssüratlar, əhval-ruhiyyə;
 5. Təqdim etmə **bacarığı**.

10. Pişiyi hara qoyaq

Dərsin məqsədi: şagirdə təsvirin şəkil səthində düşünülmüş şəkildə yerləşdirilməsi **bacarığını**; eləcə də, müxtəlif üsullarla əl işində başlıcanın ayrılması **bacarığını**, əl işində kompozisiyalı qurulma **bacarığını** aşılamalıyıq.

Nəticə: F.p.V.1 Şagird öz maraqlarına və təcrübəsinə əsaslanaraq, təsviri incəsənətin elementlərindən və prinsiplərindən məqsədyönlü şəkildə istifadə etməklə əl işi üzərində düşüncəsini, ideyasını, əhval – ruhiyyəsini (emosiyalarını) və təəssüratlarını əks etdirməyi bacarmalıdır.

İndikator

- Düşünülüşün daha yaxşı əks etdirilməsi üçün şəkil səthində vertikal və ya horizontal mövqe seçir;
- Əks etdirməni şəkil səthində düşüncə ilə bölüşdürür;
- Müxtəlif üsullarla (forma, ölçü, rəng ilə) əl işinin əsas hissəsini ayıra bilir;

F.p.V.4. Şagird fərdi və birgə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəssüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır.

İndikator

- Fərdi, birgə əl işi təqdim edərkən düşünə – düşünə danışır, ideya barədə və istifadə olunmuş prinsiplər üzrə, elementlər barədə, istifadə olunmuş üsullar, materiallar, texnika və s. barədə rəvan danışır;
- Əl işinin məzmunu, janrı, sahəsi, nail olunmuş təəssüratlar, əhval-ruhiyyə (bu və ya digər xətt, rəng, forma və s. hansı əhval-ruhiyyəni yaradır) və incəsənət nümunəsinə münasibətdə öz mülahizəsini söyləyə bilər;
- Əl işi barədə söhbət zamanı müvafiq terminlərdən istifadə edir;
- Dinləyir, mülahizə, diskussiya zamanı başqalarının fikir söyləməyini gözləyir, suallar qoyur və cavab verir, özü məsləhət görür və ya məsləhət alır, konkret ifadələrdən istifadə edir;
- Əl işini təqdim edərkən öz sinif yoldaşlarına tərəf çıxır və onları həvəsləndirir.

Dərsin gedişi

Fəallıq I – giriş söhbəti, sual-cavab

Fəallığın məqsədi: şagirdlərdə sadə kompozisiya təsvir etmək və analiz yolu ilə müşahidə bacarığını işləyib hazırlayaq.

Vaxt: 10 dəq

İş forması: ümumi sinif, fərdi

Resurs: dərslik

Fəallığın qısa təsviri

Müəllim şagirdlərdən xahiş edir ki dərsləri açsınlar, burada əks olunan bir neçə kompozisiyaya diqqət yetirsinlər və interaktiv suallara cavab versinlər.

İ.S.C. 4. 4-cü suala cavab verərkən, şagirdlər mütləq öz mülahizələrini əsaslandırmağa çalışmalıdırlar ki, məhz nəyə görə bu və ya digər kompozisiyalı həll xoşlarına gəlir.

Fəallıq II - təcrübi iş

Fəallığın məqsədi: şagirdə eksperiment yolu ilə təsvirin şəkil səthində düşünülmüş şəkildə bölünməsi **bacarığını** aşılacaq; eləcə də müxtəlif üsullarla əl işində əsas başqasından ayırmaq, əl işinin kompozisiyalı qurulma bacarıqlarını işləyib hazırlayaq.

Nəticə: F.p.V.1 Şagird öz maraqlarına və təcrübəsinə əsaslanaraq, təsviri incəsənətin elementlərindən və prinsiplərindən məqsədyönlü şəkildə istifadə etməklə əl işi üzərində düşüncəsini, ideyasını, əhval – ruhiyyəsini (emosiyalarını) və təəssüratlarını əks etdirməyi bacarmalıdır.

İndikator

- Düşünülmüşün daha yaxşı əks etdirilməsi üçün şəkil səthində vertikal və ya horizontal mövqe seçir;
- Əks etdirməni şəkil səthində düşüncə ilə bölüşdürür;
- Müxtəlif üsullarla (forma, ölçü, rəng ilə) əl işinin əsas hissəsini ayıra bilər;

İş forması: fərdi

Vaxt: 25 dəq

Resurs: format, rəngli kağızlar, qayçı, yapışqan, istənilən rəsm materialı.

Fəallığın qısa təsviri

Müəllim şagirdlərə tapşırıq verir: onlar əvvəlcədən düşünülməlidirlər ki onların kompozisiyası hansı təsvirlərdən və fiqurlardan yaradılacaqdır. Rəngli vərəqlərdən bir, ən əsas təsviri kəssinlər, onun bir neçə müxtəlif ölçülü variantını yaratsınlar və formatda hərəkət etdirsinlər. Bu üsulla formatda təsvirin yerini tapsınlar. Sonra başqa təsvirləri istənilən üsulla (çəksinlər, bölüşdürsünlər) bölüşdürsünlər və bu yolla kompozisiya yaratsınlar.

Fəallıq III- təqdimat

Fəallığın nəticəsi: F.p.V.4. Şagird fərdi və birgə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəssüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır.

İndikator

- Fərdi, birgə əl işinin təqdimatı zamanı öz düşüncələrini söyləyə bilirsə, ideya barəsində və istifadə olunmuş prinsiplər elementlər, üsullar, materiallar, texnikalar və s. barədə fikir yürüdə bilər;
- Əl işinin məzmunu, janrı, sahəsi, onda yaranmış təəssüratlar, əhval-ruhiyyə (bu və ya digər xətt, rəng, forma və s. hansı əhval ruhiyyəni yaradırsa) və incəsənət əsərlərinə öz münasibətini bildirməyi bacarır;
- Əl işi barədə söhbət zamanı müvafiq terminlərdən istifadə edir;

- Dinləyirsə, mülahizə, diskussiya zamanı baş-qalarının fikir söyləməyini gözləyir, suallar qoyur və cavab verirsə, özü məsləhət görür və ya məsləhət alırsa, konkret deyimlərdən istifadə edir;
- Əl işini təqdim edərkən öz sinif yoldaşlarına tərəf çıxır və onları həvəsləndirir.

İş forması: fərdi

Vaxt: 10 dəq

Fəallığın qısa təsviri

Öz əl işlərinin təqdimatı zamanı şagirdlər formatda əsas təsviri necə tapdıqları, hansı üsulla kompozisiya yaratdıqları haqqında söhbət açırlar və kompozisiyanın qalan təsvirlərini necə yaratdıqları barədə fikirlərini bölüşürlər. Necə kompozisiya yaratmışlar (simmetrik, asimmetrik)

Qiymətləndirmə forması: cari

Meyarlar: 1. Təsvirin şəkil səthində düşüncə ilə bölünməsi **bacarığı**;

2. Şəkildə əsasın müxtəlif üsullarla ayrılması **bacarığı**;

3. Əl işinin kompozisiyalı qurulması bacarıq-qabiliyyətləri;

4. Təqdim etmə **bacarığı**. Terminlər: faktura

Qiymətləndirmə forması: cari

11. Zooparkın sakinləri

Dərsin məqsədi: şagirdlərdə təbiəti və ətraf mühiti müşahidə etmək **bacarığı** aşılayaq, süni və təbii materialdan istifadə etmək **bacarığını** möhkəmləndirək; təsvirin qurulması bacarığını inkişaf etdirək, yaddaş və ya / təsviri çəkmək **bacarığını**, müəllimlə birlikdə işləmək bacarığını möhkəmləndirək.

Nəticə: dərsin gedişi

Fəallıq I

Fəallığın məqsədi: giriş söhbəti və sual cavab

Vaxt: 10 dəq

İş forması: ümumi sinif

Resurs: dərslik, ekuskursiya zamanı çəkilmiş təsvirlər

Fəallığın qısa təsviri

Müəllim dərsin əvvəlində şagirdlərin görə bildikləri heyvanlar və quşlar haqda söhbət açır (məs., meşədə, kənddə, zooparkda). Mümkündür ki sinif bütövlükdə ekuskursiyada ola bilər və yaxud gələcəkdə bu cür yerlərə baş çəkmək üçün ekuskursiya planlaşdırın. Bu halda insanlarda gördüklərini əks etdirmək üçün müəyyən əşyalar

olmalıdır (dəftər, qeyd dəftərcəsi və karandaşlar ki o quşları və ya heyvanların eskizlərini çəksinlər, hansılar ki , onları maraqlandıracaq və xoşlarına gələcəkdir. Belə təsvirləri rəssamlar da tez-tez edirlər, lakin sonra emalatxanada onların köməyi ilə başa çatdırılmış əl işləri yaradırlar. Müəllim onun barəsində söhbət açır ki təsvir sürətlə başa çatdırılır və insana bunu etməyə imkan verir ki kağız üzərində bu və ya digər xarakterik detalları qeyd etsinlər, yadda qalası hərəkətləri, yaxud da hər hansı bir elementi qeyd etsinlər, hansılar ki sonralar iş zamanı onlara lazım olacaqdır.

Şagirdlər o yerləri yadlarına salırlar, harada ki, onlara maraqlı heyvanlar və quşlar rast gəlmişdir, onların əl işlərinin tamamlanıb-tamamlanmadığı barədə qeydlər edirlər.

Qeyd: Arzu ediləndir ki, müəllim dərsə başlayana qədər birgə ekuskursiya zamanı şagirdlərə təsvirlər etməyi həvalə etsin, sonra isə dərsdə onlardan istifadə etsinlər.

Şagirdlər müəllimin xahişi ilə dərslikdə verilmiş göstərişlərlə tanış olurlar və onların nəzərə alınması ilə yerinə yetirilmiş işi planlaşdırırlar.

Fəallıq II – praktiki iş

Fəallığın nəticəsi: şagirdə təbiətə və ətraf mühitə müşahidə **bacarığı** aşılayaq, süni və təbii materialdan istifadə etmə **bacarığı** işləyib hazırlayaq; öz tayı ilə birlikdə iş bacarığını möhkəmləndirək.

F.p.V.2. Şagird müxtəlif materialı və texnikanı məqsədyönlü şəkildə seçməyi və tətbiq etməyi, öz düşüncə və ideyasını həyata keçirməyi bacarmalıdır.

İndikator

- Müxtəlif üsullardan istifadə edir, müxtəlif materiallarla eksperimentlər keçirir, texnikadan istifadə etməklə tapşırığın daha yaxşı yerinə yetirilməsi və fikrini əks etdirməsi üçün istifadə edə bilir;
- Müxtəlif janrlı əl işlərini (portret, natürmort, peyzaj, məişət janrı) yaradarkən rəngarəng materialı və texnikanı (ənənəvi, qeyri-ənənəvi) məqsədyönlü şəkildə seçirsə və onların tətbiq yollarını genişləndirir;
- Ətraf mühitdə mövcud olan fərqli fakturanın imitasiyasını/illüziyasını yaradarkən rəngarəng texnikadan istifadə etmək yollarını inkişaf etdirir;
- Rəngarəng materialdan və texnikadan istifadə etməklə dekorativ və tətbiqi incəsənət nümunələri yaradır;

F.p.V.3. Şagird yaradıcılıq və təşkilati problemləri həll etmək üçün öz sinif yoldaşları ilə əməkdaşlıq (cüt şəklində, komandada) əsasında yerinə yetiriləsi işin planlaşdırılması və həyata keçirilməsini bacarmalıdır.

İndikator

- Birgə iş zamanı (tədbirin planlaşdırılması/həyata keçirilməsi, cütlükdə/qrupda əl işinin yaradılması öz sinif yoldaşları ilə fərqli düşüncələri, ideyaları bölüşür, onlarla birlikdə ümumi qərarlar qəbul edir;
- Ümumi problemin həlli məqsədi ilə başqaları ilə əməkdaşlıq edir;
- Müşahidələrin nəticələrini və öz təcrübəsini sinif yoldaşları ilə bölüşürsə;
- Başqaları ilə əməkdaşlıq təşəbbüsü göstərir, konkret vəzifənin həyata keçirilməsində başqalarına kömək edir;
- **Bütün tiplərdən olan fəallıqların yerinə yetirilməsi zamanı vaxt limitinə əməl edir.**

İş forması: cütlüklərlə

Vaxt: 25 dəq

Resurs: dərslik, kağız vərəqləri, karandaş, akvarel boyası və ya quaş, fırça, su qabı, böyük format, yapışqan, təbii və süni material.

Fəallığın qısa təsviri

Müəllim şagirdləri cütlüklərə bölür və tapşırıqlar verir. Hər bir şagird naturadan düzəldilmiş təsvir əsasında (yaxşı olar ki, təsvir naturadan edilsin, ancaq bunun üçün imkan yoxdursa, şagird fotodan və yaxud video materialdan da istifadə edə bilər) quş təsvirini yerinə yetirməlidir. Bundan sonra cütlüklər əl işlərini birləşdirməli və rəngli fonlarla və çərçivələrin vasitəsi ilə birgə dekorativ əl işinə çevirməlidirlər.

Fəallıq III - təqdimat

Fəallığın nəticəsi: F.p.V.4. Şagird fərdi və birgə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəssüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır.

İndikator

- Fərdi, birgə əl işinin təqdimatı zamanı öz düşüncələrini söyləyə bilirsə, ideya barəsində və istifadə olunmuş prinsiplər elementlər, üsullar, materiallar, texnikalar və s. barədə fikir yürüdə bilir;

- Əl işinin məzmunu, janrı, sahəsi, onda yaranmış təəssüratlar, əhval-ruhiyyə (bu və ya digər xətt, rəng, forma və s. hansı əhval ruhiyyəni yaradırsa) və incəsənət əsərlərinə öz münasibətini bildirməyi bacarır;
- Əl işi barədə söhbət zamanı müvafiq terminlərdən istifadə edir;
- Dinləyirsə, mülahizə, diskussiya zamanı başqalarının fikir söyləməyini gözləyir, suallar qoyur və cavab verirsə, özü məsləhət görür və ya məsləhət alırsa, konkret deyimlərdən istifadə edir;
- Əl işini təqdim edərkən öz sinif yoldaşlarına tərəf çıxır və onları həvəsləndirir.

İş forması: cütlüklərlə

Vaxt: 10 dəq

Fəallığın qısa təsviri

Şagirdlər Dekorativ əl işlərinin təqdimatı zamanı təsvir etdikləri quşlar haqda söhbət açırlar. Qeyd edirlər ki real quşu dəqiq əks etdirmişlər, yoxsa öz fantaziyalarının gücü ilə onun simasını yaratmışlar, hansı materialdan istifadə etmişlər və s.

Qeyd: Dərsin sonunda sinif dekorativ əl işlərinin sərgisini təşkil edir. Şagirdlərin istəklərinə əsasən, mümkündür ki sinifdə zooloji guşə yaradılsın, burada müəyyən vaxtlar ərzində hansılar ki yeni əl işləri ilə doldurulsun.

Qiymətləndirmə forması: cari

Meyarlar: 1. ətraf mühiti müşahidə etmək **bacarığı**; 2. Təsviri yaratmaq və yaxud yaddaşa çəkmək **bacarığı**; 3. Öz həmyaşıdı ilə işləmək **bacarıq**, əməkdaşlıq, 4. Təqdim etmə **bacarığı**.

12. Hamısı mənim vətənimdir

Dərsin məqsədi: şagirdi Gürcüstanın müxtəlif guşəsində mühafizə olunan müxtəlif dövrün abidələri, ilə sənətkarlıq nümunələri ilə tanış edək və onların təhlili **bacarığını** işləyib hazırlayaq; abidə barəsində məlumat axtarıb tapmaq **bacarığını** aşılayaq, eləcə də hər hansı bir tarixi faktın və ya əfsanənin/ deyimin ayrı-ayrı epizodlarını öz təsəvvürü ilə şəkilləndirmək **bacarığını** inkişaf etdirək.

Nəticə: F.p.V.2. Şagird müxtəlif materialı və texnikanı məqsədyönlü şəkildə seçməyi və tətbiq etməyi, öz düşüncə və ideyasını həyata keçirməyi bacarmalıdır.

İndikator

- Müxtəlif üsullardan istifadə edir, müxtəlif materiallarla eksperimentlər keçirir, texnikadan

istifadə etməklə tapşırığın daha yaxşı yerinə yetirilməsi və fikrini əks etdirməsi üçün istifadə edə bilir;

- Müxtəlif janrlı əl işlərini (portret, natürmort, peyzaj, məişət janrı) yaradarkən rəngarəng materialı və texnikanı (ənənəvi, qeyri-ənənəvi) məqsədyönlü şəkildə seçirsə və onların tətbiq yollarını genişləndirir;

F.p.V.4. Şagird fərdi və birgə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəssüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır.

İndikator

- Fərdi, birgə əl işinin təqdimatı zamanı öz düşüncələrini söyləyə bilirsə, ideya barəsində və istifadə olunmuş prinsiplər elementlər, üsullar, materiallar, texnikalar və s. barədə fikir yürüdə bilir;
- Əl işinin məzmunu, janrı, sahəsi, onda yaranmış təəssüratlar, əhval-ruhiyyə (bu və ya digər xətt, rəng, forma və s. hansı əhval ruhiyyəni yaradırsa) və incəsənət əsərlərinə öz münasibətini bildirməyi bacarır;
- Əl işi barədə söhbət zamanı müvafiq terminlərdən istifadə edir;
- Dinləyirsə, mülahizə, diskussiya zamanı başqalarının fikir söyləməyini gözləyir, suallar qoyur və cavab verirsə, özü məsləhət görür və ya məsləhət alırsa, konkret deyimlərdən istifadə edir;
- Əl işini təqdim edərkən öz sinif yoldaşlarına tərəf çıxır və onları həvəsləndirir.

F.p.V.6. Şagird gürcü incəsənəti və incəsənət xadimləri barədə mülahizə yürütməyi bacarmalıdır.

- Gürcü heykəltəraşlığı və memarlığının bir neçə nümunəsi üzrə danışa bilir;
- Maddi mədəniyyət abidələri barədə, hansıları ki görüb, onlar barədə mülahizə yürüdü və öz münasibətini bildirir;
- Bir neçə tanınmış gürcü rəssamı və heykəltəraşının əl işlərini tanıya bilir və bunlar barədə öz nöqteyi-nəzərini söyləyə bilir.

Dərsin gedişi

Fəallıq I

Fəallığın məqsədi: şagirdi Gürcüstanın müxtəlif guşələrində mühafizə olunan müxtəlif dövrlərin abidələri, incəsənət nümunələri ilə (u halda

Kaxetinin) tanış edək və onlarda analiz etmək **bacarığını** işləyib hazırlayaq.

Fəallığın nəticəsi: F.p.V.6. Şagird gürcü incəsənəti və incəsənət xadimləri barədə mülahizə yürütməyi bacarmalıdır.

- Gürcü heykəltəraşlığı və memarlığının bir neçə nümunəsi üzrə danışa bilir;
- Maddi mədəniyyət abidələri barədə, hansıları ki görüb, onlar barədə mülahizə yürüdü və öz münasibətini bildirir;
- Bir neçə tanınmış gürcü rəssamı və heykəltəraşının əl işlərini tanıya bilir və bunlar barədə öz nöqteyi-nəzərini söyləyə bilir.

Vaxt: 10 dəq

İş forması: fərdi

Resurs: dərslik

Fəallığın qısa təsviri

Dərsin əvvəlində müəllim şagirdləri dərsliyin bir prinsipi ilə tanış edir ki, onlar cari ildə Gürcüstanın müxtəlif guşələrinin və onların görməli yerlərinin tanınması ilə bütün il boyu məşğul olacaqlar. Bugünkü dərsin mövzusu isə Kaxetidir. Şagirdlər Kaxetinin yerləşməsini, onun təbiətini yada salırlar. Bundan sonra müəllim interaktiv suallar qoyur.

İ.S.C. 2. 1. Şagirdlər Kaxetinin hər hansı bir abidəsi(Alaverdi), Qrem və s.) , yaxud üzüm yığıcı, tənək, sucuq və s. yada sala bilirlər.

2. Əvvəlki il keçilmiş materialdan onlar Elene Axvlediani tərəfindən yaradılmış Kaxeti peyzajlarını yada salmalıdırlar.

3. Şagirdlər mümkündür ki Kaxetinin tarixindən müxtəlif şəxsiyyətləri və o cümlədən – çar İraklini də yada salsınlar.

Bundan sonra müəllim şagirdlərdən xahiş edir ki dərslikdə verilmiş Telavidə Merab Berdzenişvili tərəfindən yaradılmış II İrakli heykəlinin o cəhətini təsvir etsinlər və onu təsvir etsinlər və onun barəsində mülahizə yürütsünlər. İnteraktiv suallara cavab versinlər.

İ.S.C. 5. II İraklinin heykəli məxsusi olaraq tikilmiş yumru formalı postament üzərində durur. Çar at belində mətanətlə durur, sağa yuxarı qaldırılmış əlində qılınc tutur. Lakin bu döyüş üçün nəzərdə tutulan qılınc deyildir. İrakli qılıncı iti ucundan tutur, onun ucu isə yuxarı istiqamətlənmişdir, elə bir vəziyyətdə ki, uzaqdan o xaç siluetini yaradır. Beləliklə qaldırılmış qılınc döyüş üçün deyil, əksinə razılıq, sülh simvoludur. At hərəkətdədir, sanki kişneyir, bir ayağı qalxmışdır, boynu isə çox bükülmüşdür.

6. Burada şagirdlər II İraklini bir şəxsiyyət kimi xarakterizə etməli və heykəldə əks olunan çar simasını müqayisə etməlidirlər.

Fəallıq II

Fəallığın nəticəsi: şagirdi Gürcüstanın müxtəlif guşələrində mühafizə olunan müxtəlif dövrün abidələri, incəsənət nümunələri (bu halda Kaxetinin) ilə tanış edək və onların təhlili **bacarığını** inkişaf etdirək; Müqəddəs Ninonun Bodbe monastırında göstərdiyi fəaliyyətlə tanış edək.

Fəallığın nəticəsi: F.p.V.6. Şagird gürcü incəsənəti və incəsənət xadimləri barədə mülahizə yürütməyi bacarmalıdır.

- Gürcü heykəltəraşlığı və memarlığının bir neçə nümunəsi üzrə danışa bilər;
- Madi mədəniyyət abidələri barədə, hansıları ki görüb, onlar barədə mülahizə yürüdür və öz münasibətini bildirir;
- Bir neçə tanınmış gürcü rəssamı və heykəltəraşının əl işlərini tanıya bilər və bunlar barədə öz nöqteyi-nəzərini söyləyə bilər.

İş forması: ümumi sinif

Vaxt: 5 dəq

Resurs: dərslik

Fəallığın qısa təsviri

Müəllim şagirdlərə Kaxetinin ən əhəmiyyətli monastırlarından biri olan Bodbe barədə, hansının ki yaradılması Müq. Ninonun adı ilə əlaqədardır, barədə danışır, şagirdlərə Bodbenin yaxınlığında Müq. Nino tərəfindən bulaq peyda olması barədə məlumat verir və onlara Müq. Ninonun həyatından bir hissəni oxuyur.

M.Ə.M. Müqəddəs Ninonun həyatından parça (tapşırıq üçün)

„və eləcə dağ ilə Kaxetiyyə doğru gəlsin. Və desin: „gələcəkdə burada ulduz görə bilək, və Kaxetin Bodebe qəsəbəsində məskunlaşaq“...

...və Borçusa onun altına gedək: bulağın başında gecə keçirək, və Allaha ibadət edək, və Müqəddəs Ninonu onun bulağı başında göz yaşları ilə yada salaq və böyük həqiqətlər və möcüzələr baş versin“.

Fəallıq III - təcrübi iş

Fəallığın nəticəsi: şagirdə hər hansı bir tarixi faktın və yaxud əfsanənin/söylənilənin ayrı-ayrı epizodunun öz təsəvvürü ilə şəkilləşdirilməsi **bacarığını** aşılacaq.

Nəticə: F.p.V.2. Şagird müxtəlif materialı və texnikanı məqsədyönlü şəkildə seçməyi və tətbiq

etməyi, öz düşüncə və ideyasını həyata keçirməyi bacarmalıdır.

İndikator

- Müxtəlif üsullardan istifadə edir, müxtəlif materiallarla eksperimentlər keçirir, texnikadan istifadə etməklə tapşırığın daha yaxşı yerinə yetirilməsi və fikrini əks etdirməsi üçün istifadə edə bilər;
- Müxtəlif janrlı əl işlərini (portret, natürmort, peyzaj, məişət janrı) yaradarkən rəngarəng materialı və texnikanı (ənənəvi, qeyri-ənənəvi) məqsədyönlü şəkildə seçirsə və onların tətbiq yollarını genişləndirir;

İş forması: fərdi

Vaxt: resurs

Resurs: istənilən rəsm materialı, format

Fəallığın qısa təsviri

Müəllim şagirdlərə tapşırıq verir ki, Müq. Ninonun həyatından bulağın peyda olması epizodunu şəkilləşdirsinlər.

Qeyd: müəllim şagirdlərə məsləhət görməlidir ki onlar buna xüsusi diqqət yetirsinlər ki bu fakt hansı epoxada baş verirdi. Bu mühitin və ya personajların simalarının, geyimlərinin yaradılması zamanı bunları nəzərə alsınlar.

Fəallıq IV – təqdimat

Fəallığın nəticəsi: F.p.V.4. Şagird fərdi və birgə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəssüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır.

İndikator

- Fərdi, birgə əl işi təqdim edərkən düşünə – düşünə danışır, ideya barədə və istifadə olunmuş prinsiplər üzrə, elementlər barədə, istifadə olunmuş üsullar, materiallar, texnika və s. barədə rəvan danışır;
- Əl işinin məzmunu, janrı, sahəsi, nail olunmuş təəssüratlar, əhval-ruhiyyə (bu və ya digər xətt, rəng, forma və s. hansı əhval-ruhiyyəni yaradır) və incəsənət nümunəsinə münasibətdə öz mülahizəsini söyləyə bilər;
- Əl işi barədə söhbət zamanı müvafiq terminlərdən istifadə edir;
- Dinləyir, mülahizə, diskussiya zamanı başqalarının fikir söyləməyini gözləyir, suallar qoyur

və cavab verir, özü məsləhət görür və ya məsləhət alır, konkret ifadələrdən istifadə edir;

- Əl işini təqdim edərkən öz sinif yoldaşlarına tərəf çıxır və onları həvəsləndirir.

İş forması: fərdi

Vaxt: 10 dəq

Fəallığın qısa təsviri

Öz əl işinin təqdimatı zamanı şagirdlər bu barədə söhbət edirlər ki necə, hansı üsullarla bulağın möcüzəli şəkildə qaynayıb üzə çıxma epizodunu Müqəddəs Ninonun həyatından necə əxs etmişlər. Onlar bu ideyanın həyata keçməsinə necə nail ola bilməmişlər.

Qiymətləndirmə forması: cari

Meyarlar: Gürcüstanın müxtəlif guşələrində mühafizə olunan abidələrin və incəsənət nümunələrinin biliyi; incəsənət əsərlərinin təhlili **bacarığını**; hansısa tarixi faktın və ya əfsanənin/söylənilənlərin ayrı-ayrı epizodlarının öz təsviri ilə şəkilləndirmək **bacarığı**. Təqdimat **bacarığı**.

13. Səth və faktura

Dərsin məqsədi: şagirdə kağız üzərində müxtəlif fakturanın alınması və əl işində istifadə olunmuş bacarıqların möhkəmləndirilməsinə nail olmaq ki o müxtəlif cür effektlərlə və səpmələrlə əhval ruhiyyənin verilməsini bacarsın.

Nəticə: **F.p.V.2. Şagird müxtəlif materialı və texnikanı məqsədyönlü şəkildə seçməyi və tətbiq etməyi**, öz düşüncə və ideyasını həyata keçirməyi bacarmalıdır.

İndikator

- Müxtəlif üsullardan istifadə edir, müxtəlif materiallarla eksperimentlər keçirir, texnikadan istifadə etməklə tapşırığın daha yaxşı yerinə yetirilməsi və fikrini əks etdirməsi üçün istifadə edə bilir;
- Müxtəlif janrlı əl işlərini (portret, natürmort, peyzaj, məişət janrı) yaradarkən rəngarəng materialı və texnikanı (ənənəvi, qeyri-ənənəvi) məqsədyönlü şəkildə seçirsə və onların tətbiq yollarını genişləndirir;

Fəallığın nəticəsi: **F.p.V.4. Şagird fərdi və birgə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəssüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq**

terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır.

İndikator

- Fərdi, birgə əl işi təqdim edərkən düşünə – düşünə danışır, ideya barədə və istifadə olunmuş prinsiplər üzrə, elementlər barədə, istifadə olunmuş üsullar, materiallar, texnika və s. barədə rəvan danışır;
- Əl işinin məzmunu, janrı, sahəsi, nail olunmuş təəssüratlar, əhval-ruhiyyə (bu və ya digər xətt, rəng, forma və s. hansı əhval-ruhiyyəni yaradır) və incəsənət nümunəsinə münasibətdə öz mülahizəsini söyləyə bilir;
- Əl işi barədə söhbət zamanı müvafiq terminlərdən istifadə edir;
- Dinləyir, mülahizə, diskussiya zamanı başqalarının fikir söyləməyini gözləyir, suallar qoyur və cavab verir, özü məsləhət görür və ya məsləhət alır, konkret ifadələrdən istifadə edir;
- Əl işini təqdim edərkən öz sinif yoldaşlarına tərəf çıxır və onları həvəsləndirir.

Dərsin gedişatı

Fəallıq I

Fəallığın məqsədi: Müxtəlif rəsm materialı ilə müxtəlif cür fakturaya malik səthin dərk edilməsi və təsviri

Fəallığın nəticəsi:

Vaxt: 10 dəq

İşin forması: ümumi sinif, fərdi

Resurs: dərslik

Fəallığın qısa təsviri

Dərsin əvvəlində müəllim şagirdlərdən xahiş edir ki dərsliyi açsınlar və burada təqdim edilmiş 3 peyzaja diqqət yetirsinlər, bunlardan birincisi qara karandaşla yerinə yetirilmişdir, ikincisi – pastel ilə, üçüncüsü isə- bitki yağı boyası ilə. Müəllim elə buradaca şagirdləri bitki yağı boyası barədə məlumat ilə tanış edir: bu boya harada və nə zaman meydana gəlmişdir və onu ilk dəfə kim tətbiq etmişdir. Bundan sonra müəllim şagirdlərdən xahiş edir ki interaktiv suallara cavab versinlər.

İ.S.C. 1. Əl işlərinin xarakterizə olunmasına qədər mütləq qeyd olunmalıdır ki hər üç şəkildə eyni motiv əks olunmuşdur.

Birinci rəsmdə dağları ağ rənglə boyanmış kağız yaradır, ikinci rəsmdə pastel ilə yaradılmış dağlar birinci ilə müqayisədə daha massivli görünür, üçüncüdə isə onlar ağır və relyeflidir.

2. Məlumdur ki, müxtəlif materiallarla yerinə yetirilmiş bir və eynigörüntü müxtəlif təəssüratlar yaradır.

Bundan sonra müəllim sinifdə söylənmiş fikirləri yekunlaşdırır və interaktiv növbəti suallarını verir.

İ.S.C. 2. Materialdan başqa bu fərqli təəssüratı bu materiallarla yaradılmış fərqli xassələrə malik səthdə yaradır. Müəllim hər bir şəklin səthinin xassələrini xarakterizə edir. Birinci şəkildə səth aydın və sadədir, ikincidə – xovlu və yüngül, üçüncüdə isə – bərk və relyeflidir. Bundan sonra o yeni anlayış daxil edir-faktura və deyir: „səthin xüsusiyyətlərinin, onun işlənməsinin xarakterini faktura adlandırırlar“ və bu halda hər üç şəkildə, bir və eyni motiv halında müxtəlif material ilə tamamilə bir-birindən fərqlənən faktura alınır, buna müvafiq olaraq təəssüratlar da müxtəlif olur.

Fəallıq II - təcrübi iş, fəallıq

Fəallığın məqsədi: müxtəlif üsullarla müxtəlif növ fakturanın alınması

Fəallığın nəticəsi: F.p.V.2. Şagird müxtəlif materialı və texnikanı məqsədyönlü şəkildə seçməyi və tətbiq etməyi, öz düşüncə və ideyasını həyata keçirməyi bacarmalıdır.

İndikator

- Müxtəlif üsullardan istifadə edir, müxtəlif materiallarla eksperimentlər keçirir, texnikadan istifadə etməklə tapşırığın daha yaxşı yerinə yetirilməsi və fikrini əks etdirməsi üçün istifadə edə bilir;
- Müxtəlif janrlı əl işlərini (portret, natürmort, peyzaj, məişət janrı) yaradarkən rəngarəng materialı və texnikanı (ənənəvi, qeyri-ənənəvi) məqsədyönlü şəkildə seçirsə və onların tətbiq yollarını genişləndirir;

İş forması: fərdi

Vaxt: 10 dəq

Resurs: Dərslik, format, akvarel boyları, karandaş, fırça, su qabı, süngər, yuyucu toz, əl dəsmalı

Fəallığın qısa təsviri

Müəllim şagirdlərə təklif edir ki onlar özləri də cəhd göstərsinlər və bir əl işini bir material ilə – akvarel boyası ilə – müxtəlif fakturada yaratsınlar.

Müəllim şagirdlərdən xahiş edir ki dərsləyi açsınlar və işin mərhələləri və üsulları ilə tanış olsunlar. Müəllim şagirdlərə məsləhət görür ki onlara müxtəlif fakturaları yaratmaq üçün, fırçadan başqa, süngərdən və yuyucu tozdan istifadə etmək lazım gələcəkdir, bunlar necə ki kitabda göstərilmişdir. Müəllim şagirdlərdən xahiş edir ki iş dəftərini açsınlar

və orada qrafik şəkildə verilmiş peyzajda müxtəlif cür fakturaların yaradılmasını sınaqdan keçirsinlər.

Fəallıq III – təcrübi iş, müxtəlif fakturadan istifadə etməklə istənilən mövzuda əl işi yaratmaq.

Fəallığın məqsədi: şagirdə əl işlərində düşünülmüş fikirlərin uyğun fakturasını seçmək və məlumat surətdə həyata keçirmək **bacarığını** aşılacaq.

Fəallığın nəticəsi: F.p.V.2. Şagird müxtəlif materialı və texnikanı məqsədyönlü şəkildə seçməyi və tətbiq etməyi, öz düşüncə və ideyasını həyata keçirməyi bacarmalıdır.

İndikator

- Müxtəlif üsullardan istifadə edir, müxtəlif materiallarla eksperimentlər keçirir, texnikadan istifadə etməklə tapşırığın daha yaxşı yerinə yetirilməsi və fikrini əks etdirməsi üçün istifadə edə bilir;
- Müxtəlif janrlı əl işlərini (portret, natürmort, peyzaj, məişət janrı) yaradarkən rəngarəng materialı və texnikanı (ənənəvi, qeyri-ənənəvi) məqsədyönlü şəkildə seçirsə və onların tətbiq yollarını genişləndirir;

İş forması: fərdi

Vaxt: 10 dəq

Resurs: Dərslik, format, akvarel boyları, karandaş, fırça, su qabı, süngər, yuyucu toz, əl dəsmalı

Fəallığın qısa təsviri

Bu məşğələnin başa çatdırılmasından sonra müəllim şagirdlərə tapşırıq verir: istənilən mövzuda əl işi yaratsınlar, hansında ki şagirdlər müxtəlif faktura yaratmaq üsullarını tətbiq edəcəklər. Müəllim onlara məsləhət görür ki ilk növbədə motivi karandaşla çəksinlər sonra isə boya ilə işləsinlər.

Fəallıq IV – təqdimat

Fəallığın nəticəsi F.p.V.4. Şagird fərdi və birgə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəssüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Fərdi, birgə əl işi təqdim edərkən düşünə – düşünə danışır, ideya barədə və istifadə olunmuş

prinsiplər üzrə, elementlər barədə, istifadə olunmuş üsullar, materiallar, texnika və s. barədə rəvan danışır;

- Əl işinin məzmunu, janrı, sahəsi, nail olunmuş təəssüratlar, əhval-ruhiyyə (bu və ya digər xətt, rəng, forma və s. hansı əhval-ruhiyyəni yaradır) və incəsənət nümunəsinə münasibətdə öz mülahizəsini söyləyə bilir;
- Əl işi barədə söhbət zamanı müvafiq terminlərdən istifadə edir;
- Dinləyir, mülahizə, diskussiya zamanı başqalarının fikir söyləməyini gözləyir, suallar qoyur və cavab verir, özü məsləhət görür və ya məsləhət alır, konkret ifadələrdən istifadə edir;
- Əl işini təqdim edərkən öz sinif yoldaşlarına tərəf çıxır və onları həvəsləndirir.

İş forması: fərdi

Vaxt: 10 dəq

Fəallığın qısa təsviri

Öz əl işinin təqdimatı zamanı şagirdlər bu barədə söhbət edirlər ki mövzu üzrə yaradılmış əl işi üzrə müxtəlif fakturalar yaratmaq üçün hansı üsuldan materialdan istifadə etdilər və necə nəticəyə nail oldular.

Qiymətləndirmə forması: cari

Terminlər: faktura

Qiymətləndirmə forması: cari

Meyarlar: şagirdə kağız üzərində müxtəlif fakturaların alınması və əl işində istifadə olunma bacarığını möhkəmləndirərək; müxtəlif cür effektlər və səpgilərlə əhval ruhiyyənin verilməsinə nail olsun; təqdimat **bacarığı**.

14. Əl işinin təyinatı

Dərsin məqsədi: şagirdə analitik düşüncə **bacarığını**, incəsənət nümunələrinin təyinatı barədə mülahizə yürütmək bacarığını aşılayaq; dekorativ təyinatlı əşyanın yaradılmasının təcrübi bacarığını möhkəmləndirərək.

Nəticə: **F.p.V.2. Şagird müxtəlif materialı və texnikanı məqsədyönlü şəkildə seçməyi və tətbiq etməyi**, öz düşüncə və ideyasını həyata keçirməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Müxtəlif üsullardan istifadə edir, müxtəlif materiallarla eksperimentlər keçirir, texnikadan istifadə etməklə tapşırığın daha yaxşı yerinə

yetirilməsi və fikrini əks etdirməsi üçün istifadə edə bilir;

- Müxtəlif janrlı əl işlərini (portret, natürmort, peyzaj, məişət janrı) yaradarkən rəngarəng materialı və texnikanı (ənənəvi, qeyri-ənənəvi) məqsədyönlü şəkildə seçirsə və onların tətbiq yollarını genişləndirir;

F.p.V.4. Şagird fərdi və birgə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəssüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Fərdi, birgə əl işi təqdim edərkən düşünə – düşünə danışır, ideya barədə və istifadə olunmuş prinsiplər üzrə, elementlər barədə, istifadə olunmuş üsullar, materiallar, texnika və s. barədə rəvan danışır;
- Əl işinin məzmunu, janrı, sahəsi, nail olunmuş təəssüratlar, əhval-ruhiyyə (bu və ya digər xətt, rəng, forma və s. hansı əhval-ruhiyyəni yaradır) və incəsənət nümunəsinə münasibətdə öz mülahizəsini söyləyə bilir;
- Əl işi barədə söhbət zamanı müvafiq terminlərdən istifadə edir;
- Dinləyir, mülahizə, diskussiya zamanı başqalarının fikir söyləməyini gözləyir, suallar qoyur və cavab verir, özü məsləhət görür və ya məsləhət alır, konkret ifadələrdən istifadə edir;
- Əl işini təqdim edərkən öz sinif yoldaşlarına tərəf çıxır və onları həvəsləndirir.

F.p.V.5. Şagird təsviri və tətbiqi incəsənətin müxtəlif sahələrinin nümunələrini tarixi, dini, mədəni və sosial kontekst ilə əlaqələndirməyi bacarmalıdır.

- Müxtəlif mədəniyyətin incəsənətinin məşhur nümunələrini əsas xarakterik xüsusiyyətlərinə əsasən (memarlıq abidələri, detallar, ornamentlər və s.) tanıya bilir;
- İncəsənətin müxtəlif sahələrinin (təsviri, dekorativ) ayrı-ayrı nümunələrinin təyinatı (tətbiqi, dini, estetik, məlumat) barədə mülahizə yürüdə bilir;
- Bunun barəsində fikir söyləyə bilir ki tətbiqi incəsənətin bu və ya digər nümunəsi hansı sosial təbəqə üçün nəzərdə tutulmuşdur;

Dərsin gedişi

Fəallıq I – incəsənət nümunəsinin təyinatı barədə giriş söhbəti

Fəallığın məqsədi: şagirdə müxtəlif epoxanın və dövrün incəsənətinin bu və ya digər nümunəsinin təyinatı barədə məlumat verək, bu nümunələrin təyinatı barədə onda mülahizə yürütmək **bacarığı** aşılacaq.

F.p.V.5. Şagird təsviri və tətbiqi incəsənətin müxtəlif sahələrinin nümunələrini tarixi, dini, mədəni və sosial kontekst ilə əlaqələndirməyi bacarmalıdır.

- Müxtəlif mədəniyyətin incəsənətinin məşhur nümunələrini əsas xarakterik xüsusiyyətlərinə əsasən (memarlıq abidələri, detallar, ornamentlər və s.) tanıya bilir;
- İncəsənətin müxtəlif sahələrinin (təsviri, dekorativ) ayrı-ayrı nümunələrinin təyinatı (tətbiqi, dini, estetik, məlumat) barədə mülahizə yürüdə bilir;
- Bunun barəsində fikir söyləyə bilir ki tətbiqi incəsənətin bu və ya digər nümunəsi hansı sosial təbəqə üçün nəzərdə tutulmuşdur;

Vaxt: 10 dəq

İş forması: ümumi sinif, fərdi

Resurs: Dərslik

Fəallığın qısa təsviri

Dərs başlayan kimi müəllim sinifə əvvəlcədən hazırlanmış reproduksiyaları göstərir. Burada incəsənətin müxtəlif sahəsinin əsərləri çap edilmişdir. O şagirdlərdən xahiş edir ki reproduksiyalara diqqət yetirsinlər və növbə ilə onların hansı sahəyə aid olduğunu bildirsinlər, təqdim edilmiş əsərlərin hansı materialdan yaradıldığını göstərsinlər, rənglərini və formalarını təsvir etsinlər, ehtimal yürütsünlər ki onların hansı təyinatı vardır. Şagirdlər incəsənətin sahələrini tanıyırlar, istifadə olunmuş rəngləri və formaları təsvir edirlər. Bu və ya digər əşyanın təyinatının müəyyənləşdirilməsi zamanı, mümkündür ki onların düşündükləri bir-birinə uyğun gəlməsin. Müasir tətbiqi incəsənətin nümunələri nisbətən asan tanınır və ehtimal olunduğuna görə şagirdlər bu tapşırığı

asan yerinə yetirməyə nail olurlar. Müəllim sual verir: „necə fikirləşirsiniz, incəsənətin bu və ya digər nümunəsinin təyinatını tanımaq həmişə asandırmı? Dərslikdə təqdim olunmuş fotolara diqqət yetirin, bilmirsiniz ki, hansı ölkənin incəsənətini xatırladır bunlar və çalışın ki, tanıyasız, bunların

hansı təyinatı ola bilər“. Şagirdlərin Misir incəsənəti barədə, fiqurların siması, saç düzümü və geyimi barədə müəyyən bilikləri vardır, mümkündür ki, tanışınlar bu heykəllər Misir mədəniyyətinə mənsubdur. Onların bu əşyaların təyinatı barədə düşüncələri müxtəlif cür ola bilər. Dərs başlayan kimi müəllim şagirdlərə əvvəlcədən hazırlanmış reproduksiyaları göstərir. Bunlarda incəsənətin müxtəlif sahələrinin əsərləri həkk olunmuşdur. O şagirdlərdən xahiş edir ki reproduksiyalara diqqət yetirsinlər və növbə ilə incəsənətin hansı sahəsinə aid olduğunu bildirsinlər, təqdim olunmuş əsərlərin hansı materialdan yaradıldığını müəyyənləşdirsinlər, rəngləri və formaları təsvir etsinlər, onların hansı təyinatı daşdığı barədə öz ehtimallarını bildirsinlər. Şagirdlər incəsənətin sahələrini tanıyırlar, istifadə olunmuş rəngləri və formaları təsvir edirlər. Bu və ya digər əşyanın təyinatının müəyyənləşdirilməsi zamanı, mümkündür ki, onların düşüncələri bir-birinə uyğun gəlməsin. Müasir tətbiqi incəsənət nümunələri nisbətən daha asan tanınandır və çox güman ki, şagirdlər bu tapşırığı çox asan yerinə yetirilməsinə nail ola bilirlər. Müəllim şagirdlərə sual verir: necə fikirləşirsiniz, incəsənətin bu və ya digər nümunəsinin təyinatını tanımaq həmişəmi asandırmı? Dərslikdə təqdim olunmuş fotolara diqqət yetirin, bilmirsiniz ki bunlar hansı ölkənin incəsənətini xatırladır və tanımağa çalışın ki onların hansı təyinatı ola bilər“.

Şagirdlərin Misir incəsənəti barədə, fiqurların siması, saç düzümü və geyimi barədə müəyyən bilikləri vardır, mümkündür ki, tanışınlar bu heykəllər Misir mədəniyyətinə mənsubdur. Onların bu əşyaların təyinatı barədə düşüncələri müxtəlif cür ola bilər. Dərs başlayan kimi müəllim şagirdlərə əvvəlcədən hazırlanmış reproduksiyaları göstərir. Bunlarda incəsənətin müxtəlif sahələrinin əsərləri həkk olunmuşdur, şagirdlərdən xahiş edir ki reproduksiyalara diqqət yetirsinlər və növbə ilə incəsənətin hansı sahəsinə aid olduğunu bildirsinlər, təqdim olunmuş əsərlərin hansı materialdan yaradıldığını müəyyənləşdirsinlər, rəngləri və formaları təsvir etsinlər, onların hansı təyinatı daşdığı barədə öz ehtimallarını bildirsinlər. Şagirdlər incəsənətin sahələrini tanıyırlar, istifadə olunmuş rəngləri və formaları təsvir edirlər. Bu və ya digər əşyanın təyinatının müəyyənləşdirilməsi zamanı, mümkündür ki, onların düşüncələri bir-birinə uyğun gəlməsin.

M.Ə.M. birinci şəkildə Misir məlhəmi üçün nəzərdə tutulmuş qaşıqlar təqdim edilmişdir. Üzən qızların fiqurları qaşığın sapını təmsil edir, qaşığın özünün başında isə baş örtüyü vardır, hansının ki, ənənəvi olaraq quş və ya heyvan forması vardır. Bu cür baş örtüyü yalnız dekorativ funksiya yerinə yetirmirdi, o qiymətli məlhəmi buxarlanmadan, qurumaqdan da mühafizə edirdi.

İkinci şəkildə xırda-xırda əşyaların saxlanması sahə verilmişdir, üçüncüdə isə, n.d. uşəbtlər – fiqurlar verilmişdir, hansıların ki kult təyinatı vardır. Onlar ölən qulluqçularının kiçik fiqurlarını təmsil edirlər, hansılar ki ölənle birlikdə qəbrə qoyurdular ki o dünyada da onlara xidmət etsinlər.

Fəallıq II – təcrübə işi

Fəallığın məqsədi: Şagirdə dekorativ təyinatlı əşyanı yaratmağın təcrübə bacarığını aşılacaq.

Fəallığın nəticəsi: F.p.V.2. Şagird müxtəlif materialı və texnikanı məqsədyönlü şəkildə seçməyi və tətbiq etməyi, öz düşüncə və ideyasını həyata keçirməyi bacarmalıdır.

İndikator

- Müxtəlif üsullardan istifadə edir, müxtəlif materiallarla eksperimentlər keçirir, texnikadan istifadə etməklə tapşırığın daha yaxşı yerinə yetirilməsi və fikrini əks etdirməsi üçün istifadə edə bilir;
- Müxtəlif janrlı əl işlərini (portret, natürmort, peyzaj, məişət janrı) yaradarkən rəngarəng materialı və texnikanı (ənənəvi, qeyri-ənənəvi) məqsədyönlü şəkildə seçirsə və onların tətbiq yollarını genişləndirir;

İş forması: fərdi

Vaxt: 25 dəq

Resurs: birdəfəlik boşqablar, quş boyası, fırça, su qabı, əl dəsmalı, ip(sap), yapışqanlı lent.

Fəallığın qısa təsviri

Sonrakı Fəallıq təcrübə işin sinifdə yerinə yetirilməsi məqsədini daşıyır. İlk növbədə şagirdlər dərslərdə verilmiş dekorativ cəhətdən formalaşdırılmış boşqablarla diqqətlə tanış olurlar, hansılar ki interyerin yaradılması üçün lazım gələ bilər. Müəllim onlara izah edir ki istənilən əşya təyinatına görə necə dəyişdirilə bilər və incəsənət nümunəsinə çevrilə bilər.

Hər bir şagird iş başlanana qədər o motivi və yaxud motivləri seçir, hansılar ilə ki, boşqabları tərtib

edəcəklər. Bu yarpaqlar, güllər, şarlar, oyuncaqlar, şən ottisklər, yazılar və bir çox başqaları ola bilər.

Fəallıq III – təqdimat

Fəallığın nəticəsi F.p.V.4. Şagird fərdi və birgə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəssüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Fərdi, birgə əl işi təqdim edərkən düşünə – düşünə danışır, ideya barədə və istifadə olunmuş prinsiplər üzrə, elementlər barədə, istifadə olunmuş üsullar, materiallar, texnika və s. barədə rəvan danışır;
- Əl işinin məzmunu, janrı, sahəsi, nail olunmuş təəssüratlar, əhval-ruhiyyə (bu və ya digər xətt, rəng, forma və s. hansı əhval-ruhiyyəni yaradır) və incəsənət nümunəsinə münasibətdə öz mülahizəsini söyləyə bilir;
- Əl işi barədə söhbət zamanı müvafiq terminlərdən istifadə edir;
- Dinləyir, mülahizə, diskussiya zamanı başqalarının fikir söyləməyini gözləyir, suallar qoyur və cavab verir, özü məsləhət görür və ya məsləhət alır, konkret ifadələrdən istifadə edir;
- Əl işini təqdim edərkən öz sinif yoldaşlarına tərəf çıxır və onları həvəsləndirir.

İş forması: fərdi

Vaxt: 10 dəq

Şagirdlər öz əl işlərini təqdim edirlər və öz düşüncələrinin həyata keçirilməsi yolları barədə söhbət edirlər.

Qiymətləndirmə forması: cari

Meyarlar: 1. İncəsənət əsərlərinə müşahidə və mülahizə **bacarığı**; 2. Dekorativ əşyanın yaradılmasının təcrübə bacarıqları onların təyinatının nəzərə alınması ilə; 3. Süni resursdan yaradıcılıqla istifadə etmə; 4. Təqdimat **bacarığı**.

15. Məşəni uşaqlarına saxla

Dərsin məqsədi: şagirdə vətəndaşlıq məsuliyyəti hissələrini ekoloji mövzularla mülahizə etmək və bu problemin öz əl işlərində əks etdirilməsi **bacarığını**, artıq öyrənilmiş prinsiplərin və elementlərin istifadə

olunması ilə eləcə də kompüter rəsm çəkmə programında işləmək bacarığını aşılamaq lazımdır.

Nəticə: F.p.V.1 Şagird öz maraqlarına və təcrübəsinə əsaslanaraq, təsviri incəsənətin elementlərindən və prinsiplərindən məqsədyönlü şəkildə istifadə etməklə əl işi üzərində düşüncəsini, ideyasını, əhval – ruhiyyəsini (emosiyalarını) və təəssüratlarını əks etdirməyi bacarmalıdır.

İndikator

- Müxtəlif cür səpintilərlə və effektlərlə əhval ruhiyyəni əks etdirir;
- Müxtəlif növ və müxtəlif qalınlıqlı xətlərdən, konturlardan və ştrixlərdən istifadə edir;
- Təzadlı rənglərdən və rəngin qradasiyasından istifadə edir;
- Düşünülüşün daha yaxşı əks etdirilməsi üçün şəkil səthində vertikal və ya horizontal mövqe seçir;
- Əks etdirməni şəkil səthində düşüncə ilə bölüşdürür;
- Perspektiv qanunun elementar/başlanğıc biliyini – ön və arxa görünüşdən istifadə etməklə aşkar edir;
- Fəzanın əks etdirilməsi üçün yarım tonlardan (ön görünüş – möhkəm, arxa görünüş solğun) istifadə edir;
- Simmetrik və asimmetrik əl işləri yaradır;
- Müxtəlif üsullarla (forma, ölçü, rəng ilə) əl işinin əsas hissəsini ayıra bilir;
- Müxtəlif bədii üsullarla əl işində verilmiş dinamikanı və statikanı (fiqurların hərəkətini, küləyi) ötürə bilir;

F.p.V.2. Şagird müxtəlif materialı və texnikanı məqsədyönlü şəkildə seçməyi və tətbiq etməyi, öz düşüncə və ideyasını həyata keçirməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Müxtəlif üsullardan istifadə edir, müxtəlif materiallarla eksperimentlər keçirir, texnikadan istifadə etməklə tapşırıqın daha yaxşı yerinə yetirilməsi və fikrini əks etdirməsi üçün istifadə edə bilir;
- Müxtəlif janrlı əl işlərini (portret, natürmort, peyzaj, məişət janrı) yaradarkən rəngarəng materialı və texnikanı (ənənəvi, qeyri-ənənəvi) məqsədyönlü şəkildə seçirsə və onların tətbiq yollarını genişləndirir;

Fəallığın nəticəsi: F.p.V.4. Şagird fərdi və birgə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəssüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Fərdi, birgə əl işinin təqdimatı zamanı öz düşüncələrini söyləyə bilirsə, ideya barəsində və istifadə olunmuş prinsiplər elementlər, üsullar, materiallar, texnikalar və s. barədə fikir yürüdə bilir;
- Əl işinin məzmunu, janrı, sahəsi, onda yaranmış təəssüratlar, əhval-ruhiyyə (bu və ya digər xətt, rəng, forma və s. hansı əhval ruhiyyəni yaradırsa) və incəsənət əsərlərinə öz münasibətini bildirməyi bacarır;
- Əl işi barədə söhbət zamanı müvafiq terminlərdən istifadə edir;
- Dinləyirsə, mülahizə, diskussiya zamanı başqalarının fikir söyləməyini gözləyir, suallar qoyur və cavab verirsə, özü məsləhət görür və ya məsləhət alırsa, konkret deyimlərdən istifadə edir;
- Əl işini təqdim edərkən öz sinif yoldaşlarına tərəf çıxır və onları həvələndirir.

Qiymətləndirmə: 1. Ekoloji mövzular üzrə mülahizə yürütmək **bacarığı**; 2. Ekoloji problemtikanın öz əl işində təsviri **bacarığı**, artıq öyrənilmiş prinsiplərin və elementlərin istifadə olunması ilə; 3. Kompüter şəkil çəkmə programında işləmək bacarıq qabiliyyətləri; 4. Təqdimat **bacarığı**.

16. Qədim dünyanın heykəlləri

Dərsin məqsədi: şagirdə qədim dünyanın müxtəlif mədəniyyəti və ya sivilizasiyasının heykəltəraşlığı ilə tanış edək; bu sahənin spesifikasiyası və xarakterik nümunələrini və əlamətlərini göstərək və nümunə üzərində mülahizə aparmaq bacarığı aşılaraq, onların təhlili məlumatın toplanılması bacarıqlarını möhkəmləndirək.

Nəticə: f.p.V.5. Şagirdlər təsviri və tətbiqi incəsənətin müxtəlif sahələrinin nümunələrini tarixi, dini, mədəni və sosial kontekst ilə əlaqələndirməyi bacarmalıdır.

- Müxtəlif mədəniyyətin incəsənətinin məşhur nümunələrini əsas xarakterik xüsusiyyətlərinə

əsasən (memarlıq abidələri, detallar, ornamentlər və s.) tanıya bilir;

- İncəsənətin müxtəlif sahələrinin (təsviri, dekorativ) ayrı-ayrı nümunələrinin təyinatı (tətbiqi, dini, estetik, məlumat) barədə mülahizə yürüdə bilir;

Qiymətləndirmə:

1. Qədim dünyanın heykəllərinin nümunələrini tanımaq;
2. Heykəllərin xüsusiyyətini bilmək;
3. Qədim sivilizasiyaların nümunələrinin fərqlərini görmək, mülahizə;
4. Məlumat toplamaq **bacarığı**;
5. Təqdimat bacarıqları;

Qeyd: dərslərin sonunda müəllim şagirdlərə ev tapşırığı verir- internet vasitəsi ilə qədim dünyanın heykəltəraşlığı barədə məlumat toplasınlar və gələn dərslərdə sinfə təqdim etsinlər.

17. Gülüş hədiyyə kimi

Dərsin məqsədi: şagirdə kompüterin köməyi ilə müxtəlif emosiyaların təsviri rəsmini yaratmaq bacarığını aşılaraq, mimika üzrə müşahidə **bacarığını** möhkəmləndirərək.

F.p.V.2. Şagird müxtəlif materialı və texnikanı məqsədyönlü şəkildə seçməyi və tətbiq etməyi, öz düşüncə və ideyasını həyata keçirməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Müxtəlif janrlı əl işlərini (portret, natürmort, peyzaj, məişət janrı) yaradarkən rəngarəng materialı və texnikanı (ənənəvi, qeyri-ənənəvi) məqsədyönlü şəkildə seçirsə və onların tətbiq yollarını genişləndirir;

Fəallığın nəticəsi: F.p.V.4. Şagird fərdi və birgə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəssüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Fərdi, birgə əl işinin təqdimatı zamanı öz düşüncələrini söyləyə bilirsə, ideya barəsində və istifadə olunmuş prinsiplər elementlər, üsullar, materiallar, texnikalar və s. barədə fikir yürüdə bilir;
- Əl işinin məzmunu, janrı, sahəsi, onda yaranmış təəssüratlar, əhval-ruhiyyə (bu və ya digər xətt, rəng, forma və s. hansı əhval ruhiyyəni yaradırsa)

və incəsənət əsərlərinə öz münasibətini bildirməyi bacarır;

- Əl işi barədə söhbət zamanı müvafiq terminlərdən istifadə edir;
- Dinləyirsə, mülahizə, diskussiya zamanı başqalarının fikir söyləməyini gözləyir, suallar qoyur və cavab verirsə, özü məsləhət görür və ya məsləhət alırsa, konkret deyimlərdən istifadə edir;
- Əl işini təqdim edərkən öz sinif yoldaşlarına tərəf çıxır və onları həvələndirir.

Qiymətləndirmə: 1. Mimikaya müşahidə etmək **bacarığı**; 2. Mimikanı əks etdirmək üçün sxematik rəsmin yaradılması **bacarığı**; 3. Kompüter vasitəsi ilə müxtəlif emosiyaları əks etdirən rəsmlərin yaradılmasının təcrübi bacarıqları; 4. Təqdimat bacarıqları.

18. Silindir ilə ottisk

Məqsəd: şagirdə qeyri-ənənəvi üsullarla rəngli ottisklərin alınması bacarığını inkişaf etdirərək. Dekorativ əl işi yaratmaq **bacarığını** möhkəmləndirərək.

Nəticə: F.p.V.2. Şagird müxtəlif materialı və texnikanı məqsədyönlü şəkildə seçməyi və tətbiq etməyi, öz düşüncə və ideyasını həyata keçirməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Müxtəlif üsullardan istifadə edir, müxtəlif materiallarla eksperimentlər keçirir, texnikadan istifadə etməklə tapşırığın daha yaxşı yerinə yetirilməsi və fikrini əks etdirməsi üçün istifadə edə bilir;
- Rəngarəng materialdan və texnikadan istifadə etməklə dekorativ və tətbiqi incəsənət nümunələri yaradır;

F.p.V.4. Şagird fərdi və birgə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəssüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Fərdi, birgə əl işinin təqdimatı zamanı öz düşüncələrini söyləyə bilirsə, ideya barəsində və istifadə olunmuş prinsiplər elementlər, üsullar, materiallar, texnikalar və s. barədə fikir yürüdə bilir;
- Əl işinin məzmunu, janrı, sahəsi, onda yaranmış təəssüratlar, əhval-ruhiyyə (bu və ya digər xətt,

rəng, forma və s. hansı əhval ruhiyyəni yaradırsa) və incəsənət əsərlərinə öz münasibətini bildirməyi bacarır;

- Əl işi barədə söhbət zamanı müvafiq terminlərdən istifadə edir;
- Dinləyirsə, mülahizə, diskussiya zamanı başqalarının fikir söyləməyini gözləyir, suallar qoyur və cavab verirsə, özü məsləhət görür və ya məsləhət alırsa, konkret deyimlərdən istifadə edir;
- Əl işini təqdim edərkən öz sinif yoldaşlarına tərəf çıxır və onları həvəsləndirir.

Qiymətləndirmə: 1. Süni material vasitəsi ilə rəngli ottiskin alınması bacarıq-**bacarığı**; 2. Dekorativ nümunə yaratmaq bacarıq-**bacarığı**; 3. Təqdimat qabiliyyətləri.

19. Yağışlı hava

Dərsin məqsədi: şagirdə applikasiya üsulu ilə müxtəlif əhval ruhiyyəyə malik əl işlərinin yaradılması bacarıqlarını inkişaf etdirək, süni resurslardan yaradıcılıqla istifadə etmək **bacarığını** möhkəmləndirək.

Nəticə: F.p.V.1 Şagird öz maraqlarına və təcrübəsinə əsaslanaraq, təsviri incəsənətin elementlərindən və prinsiplərindən məqsədyönlü şəkildə istifadə etməklə əl işi üzərində düşüncəsini, ideyasını, əhval – ruhiyyəsini (emosiyalarını) və təəssüratlarını əks etdirməyi bacarmalıdır.

İndikator

- Müxtəlif cür səpintilərlə və effektlərlə əhval ruhiyyəni əks etdirir;
- Düşünülüşün daha yaxşı əks etdirilməsi üçün şəkil səthində vertikal və ya horizontal mövqe seçir;
- Əks etdirməni şəkil səthində düşüncə ilə bölüşdürür;

F.p.V.2. Şagird müxtəlif materialı və texnikanı məqsədyönlü şəkildə seçməyi və tətbiq etməyi, öz düşüncə və ideyasını həyata keçirməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Müxtəlif üsullardan istifadə edir, müxtəlif materiallarla eksperimentlər keçirir, texnikadan istifadə etməklə tapşırıqın daha yaxşı yerinə yetirilməsi və fikrini əks etdirməsi üçün istifadə edə bilir;
- Rəngarəng materialdan və texnikadan istifadə etməklə dekorativ və tətbiqi incəsənət nümunələri yaradır;

F.p.V.4. Şagird fərdi və birgə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəssüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Fərdi, birgə əl işi təqdim edərkən düşüncə – düşüncə danışır, ideya barədə və istifadə olunmuş prinsiplər üzrə, elementlər barədə, istifadə olunmuş üsullar, materiallar, texnika və s. barədə rəvan danışır;
- Əl işinin məzmunu, janrı, sahəsi, nail olunmuş təəssüratlar, əhval-ruhiyyə (bu və ya digər xətt, rəng, forma və s. hansı əhval-ruhiyyəni yaradır) və incəsənət nümunəsinə münasibətdə öz mülahizəsini söyləyə bilir;
- Əl işi barədə söhbət zamanı müvafiq terminlərdən istifadə edir;
- Dinləyir, mülahizə, diskussiya zamanı başqalarının fikir söyləməyini gözləyir, suallar qoyur və cavab verir, özü məsləhət görür və ya məsləhət alır, konkret ifadələrdən istifadə edir;
- Əl işini təqdim edərkən öz sinif yoldaşlarına tərəf çıxır və onları həvəsləndirir.

Qiymətləndirmə:

1. Applikasiya üsuluna yiyələnmək;
2. Süni resurslara yaradıcılıqla yanaşma;
3. Düşünülüşün həyata keçirilməsinin təcrübə bacarığı;
4. Təqdimat bacarıqları

20. Dördayaqlı dost

Dərsin məqsədi: şagirdə akvarel boyağı ilə arzu edilən mövzuda əl işi yaratmaq **bacarığını** işləyib hazırlayaq, ətraf mühitə, naturaya müşahidə **bacarığını** möhkəmləndirək.

Nəticə: F.p.V.1 Şagird öz maraqlarına və təcrübəsinə əsaslanaraq, təsviri incəsənətin elementlərindən və prinsiplərindən məqsədyönlü şəkildə istifadə etməklə əl işi üzərində düşüncəsini, ideyasını, əhval – ruhiyyəsini (emosiyalarını) və təəssüratlarını əks etdirməyi bacarmalıdır.

İndikator

- Müxtəlif cür səpintilərlə və effektlərlə əhval ruhiyyəni əks etdirir;

- Müxtəlif növ və müxtəlif qalınlıqlı xətlərdən, konturlardan və ştrixlərdən istifadə edir;
- Düşünülüşün daha yaxşı əks etdirilməsi üçün şəkil səthində vertikal və ya horizontal mövqe seçir;
- Əks etdirməni şəkil səthində düşüncə ilə bölüşdürür;
- Müxtəlif üsullarla (forma, ölçü, rəng ilə) əl işinin əsas hissəsini ayıra bilir;

F.p.V.2. Şagird müxtəlif materialı və texnikanı məqsədyönlü şəkildə seçməyi və tətbiq etməyi, öz düşüncə və ideyasını həyata keçirməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Müxtəlif üsullardan istifadə edir, müxtəlif materiallarla eksperimentlər keçirir, texnikadan istifadə etməklə tapşırığın daha yaxşı yerinə yetirilməsi və fikrini əks etdirməsi üçün istifadə edə bilir;
- Müxtəlif janrlı əl işlərini (portret, natürmort, peyzaj, məişət janrı) yaradarkən rəngarəng materialı və texnikanı (ənənəvi, qeyri-ənənəvi) məqsədyönlü şəkildə seçirsə və onların tətbiq yollarını genişləndirir;

F.p.V.4. Şagird fərdi və birgə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəssüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Fərdi, birgə əl işinin təqdimatı zamanı öz düşüncələrini söyləyə bilirsə, ideya barəsində və istifadə olunmuş prinsiplər elementlər, üsullar, materiallar, texnikalar və s. barədə fikir yürüdə bilir;
- Əl işinin məzmunu, janrı, sahəsi, onda yaranmış təəssüratlar, əhval-ruhiyyə (bu və ya digər xətt, rəng, forma və s. hansı əhval-ruhiyyəni yaradırsa) və incəsənət əsərlərinə öz münasibətini bildirməyi bacarır;
- Əl işi barədə söhbət zamanı müvafiq terminlərdən istifadə edir;
- Dinləyirsə, mülahizə, diskussiya zamanı başqalarının fikir söyləməyini gözləyir, suallar qoyur və cavab verirsə, özü məsləhət görür və ya məsləhət alırsa, konkret deyimlərdən istifadə edir;
- Əl işini təqdim edərkən öz sinif yoldaşlarına tərəf çıxır və onları həvəsləndirir.

Qiymətləndirmə: 1. Ətraf mühitə, naturaya müşahidə bacarığı; 2. Yaddaş ilə və yaxud təsvir ilə çəkmək bacarığı; 3. Akvarel boyası ilə işləmək bacarığı; 4. Təqdimat bacarıqları.

21. Hamısı mənim vətənimdir

Dərsin məqsədi: şagirdi Gürcüstanın müxtəlif guşəsində mühafizə olunan müxtəlif dövrün abidələri ilə sənətkarlıq nümunələri ilə tanış edək və onların təhlili bacarığını işləyib hazırlayaq; abidə barəsində məlumat axtarıb tapmaq bacarığını aşılayaq, eləcə də hər hansı bir tarixi faktın və ya əfsanənin/ deyimnin ayrı-ayrı epizodlarını öz təsəvvürü ilə şəkilləndirmək bacarığını inkişaf etdirək.

Nəticə: F.p.V.2. Şagird müxtəlif materialı və texnikanı məqsədyönlü şəkildə seçməyi və tətbiq etməyi, öz düşüncə və ideyasını həyata keçirməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Müxtəlif üsullardan istifadə edir, müxtəlif materiallarla eksperimentlər keçirir, texnikadan istifadə etməklə tapşırığın daha yaxşı yerinə yetirilməsi və fikrini əks etdirməsi üçün istifadə edə bilir;
- Müxtəlif janrlı əl işlərini (portret, natürmort, peyzaj, məişət janrı) yaradarkən rəngarəng materialı və texnikanı (ənənəvi, qeyri-ənənəvi) məqsədyönlü şəkildə seçirsə və onların tətbiq yollarını genişləndirir;

F.p.V.4. Şagird fərdi və birgə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəssüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Fərdi, birgə əl işi təqdim edərkən düşüncə – düşüncə danışır, ideya barədə və istifadə olunmuş prinsiplər üzrə, elementlər barədə, istifadə olunmuş üsullar, materiallar, texnika və s. barədə rəvan danışır;
- Əl işinin məzmunu, janrı, sahəsi, nail olunmuş təəssüratlar, əhval-ruhiyyə (bu və ya digər xətt, rəng, forma və s. hansı əhval-ruhiyyəni yaradır) və incəsənət nümunəsinə münasibətdə öz mülahizəsini söyləyə bilir;
- Əl işi barədə söhbət zamanı müvafiq terminlərdən istifadə edir;

- Dinləyir, mülahizə, diskussiya zamanı başqalarının fikir söyləməyini gözləyir, suallar qoyur və cavab verir, özü məsləhət görür və ya məsləhət alır, konkret ifadələrdən istifadə edir;
- Əl işini təqdim edərkən öz sinif yoldaşlarına tərəf çıxır və onları həvələndirir.

F.p.V.6. Şagird gürcü incəsənəti və incəsənət xadimləri barədə mülahizə yürütməyi bacarmalıdır.

- Gürcü heykəltəraşlığı və memarlığının bir neçə nümunəsi üzrə danışa bilir;
- Maddi mədəniyyət abidələri barədə, hansıları ki görüb, onlar barədə mülahizə yürüdür və öz münasibətini bildirir;

Qiymətləndirmə: 1. Gürcüstanın müxtəlif guşəsində mühafizə olunan abidələrin və incəsənət nümunələrinin biliyi; 2. İncəsənət əsərlərinin təhlili **bacarığı**; 3. Hər hansı bir tarixi faktın əfsanə/söylənilin ayrı-ayrılıqda epizodları; öz epizodlarının təsviri ilə şəkilləndirmək **bacarığı**; 4. Təqdimat bacarıqları.

İ.S.C. 1. Şagirdlər Qremini, İğaltonu, Qurcaaninin Kveladzmindanı, Kveteranı və s. sadalaya bilərlər.

İ.S.C. 2. Şuamta məbədinə yuxarıya baş alıb gedən, uzadılmış proporsiyalar, olduqca hündür kümbəzin boğazı xarakterikdir. Onun yeganə bəzəyi fasadlarda qırmızı kərpiclə döşənmiş haşiyələnən böyük xaçlardır. Kərpiclə tikilən bu məbədin başqa bəzəyi (ornamenti) yoxdur və o öz sadəliyi ilə xoş təəssürat yaradır.

İ.S.C. 3. 12 Assuriyalı keşiş: Şio Mğvimeli, David Qareci, Abibos Neqreseli, Yase, Dzilkneli, Anton Martğopeli, İone Zedazneli, İsidore Samtavneli, Mikael Ulumboeli, Zenon İğaltoeli, İosif Alaverdili, Tadeos Stepan Dzmindeli, Biros Breteli.

M.Ə.M. Tarixi mənbələrdən bilirik ki, VI əsrdə Suriyadan Gürcüstana kilsə xadimləri qrupu gəlmişdir ki onları da assuriyalı keşişlər adı ilə tanıyırdıq. Onların məqsədi xristian dinini qorumaq-möhkəmləndirmək idi. Onların hər birinin adı ilə böyük tarixi əhəmiyyətli mədəniyyət ocaqları əlaqədardır.

22. Qırmızı papaqlı göbələklər

Dərsin məqsədi: şagirdə müxtəlif növ süni resursların köməyi ilə dekorativ üç ölçülü əl işlərinin yaradılması **bacarığını** aşılacaq. İşin ardıcılıqla planlaşdırılması və başqaları ilə əməkdaşlıq bacarığını möhkəmləndirək.

Nəticə: **F.p.V.2. Şagird müxtəlif materialı və texnikanı məqsədyönlü şəkildə seçməyi və tətbiq**

etməyi, öz düşüncə və ideyasını həyata keçirməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Müxtəlif üsullardan istifadə edir, müxtəlif materiallarla eksperimentlər keçirir, texnikadan istifadə etməklə tapşırığın daha yaxşı yerinə yetirilməsi və fikrini əks etdirməsi üçün istifadə edə bilir;
- Müxtəlif janrlı əl işlərini (portret, natürmort, peyzaj, məişət janrı) yaradarkən rəngarəng materialı və texnikanı (ənənəvi, qeyri-ənənəvi) məqsədyönlü şəkildə seçirsə və onların tətbiq yollarını genişləndirir;

F.p.V.3. Şagird yaradıcılıq və təşkilati problemləri həll etmək üçün öz sinif yoldaşları ilə əməkdaşlıq (cüt şəklində, komandada) əsasında yerinə yetiriləsi işin planlaşdırılması və həyata keçirilməsini bacarmalıdır.

İndikator:

- Birgə iş zamanı (tədbirin planlaşdırılması/həyata keçirilməsi, cütlükdə/qrupda əl işinin yaradılması) öz sinif yoldaşları ilə fərqli düşüncələri, ideyaları bölüşür, onlarla birlikdə ümumi qərarlar qəbul edir;
- Ümumi problemin həlli məqsədi ilə başqaları ilə əməkdaşlıq edir;
- Müşahidələrin nəticələrini və öz təcrübəsini sinif yoldaşları ilə bölüşürsə;
- Başqaları ilə əməkdaşlıq təşəbbüsü göstərir, konkret vəzifənin həyata keçirilməsində başqalarına kömək edir;
- Bütün tiplərdən olan fəallıqların yerinə yetirilməsi zamanı vaxt limitinə əməl edir.

təəssüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Fərdi, birgə əl işinin təqdimatı zamanı öz düşüncələrini söyləyə bilirsə, ideya barəsində və istifadə olunmuş prinsiplər elementlər, üsullar, materiallar, texnikalar və s. barədə fikir yürüdə bilir;
- Əl işinin məzmunu, janrı, sahəsi, onda yaranmış təəssüratlar, əhval-ruhiyyə (bu və ya digər xətt, rəng, forma və s. hansı əhval ruhiyyəni yaradırsa) və incəsənət əsərlərinə öz münasibətini bildirməyi bacarır;
- Əl işi barədə söhbət zamanı müvafiq terminlərdən istifadə edir;
- Dinləyirsə, mülahizə, diskussiya zamanı başqalarının fikir söyləməyini gözləyir, suallar qoyur

və cavab verirsə, özü məsləhət görür və ya məsləhət alırsa, konkret deyimlərdən istifadə edir;

- Əl işini təqdim edərkən öz sinif yoldaşlarına tərəf çıxır və onları həvəsləndirir.

Qiymətləndirmə: 1. Üç ölçülü dekorativ əl işinin yaradılması; 2. Süni resursa qarşı yaradıcı yanaşma; 3. Əməkdaşlıq.

23. Fiqurlar və ətraf mühit

Dərsin məqsədi: şagirdi rəngarəng kompozisiya anlayışı ilə, onun yaradılmasının müxtəlif prinsipləri ilə tanış edək, eləcə də, yaxın və uzaq baxış nöqtələrini dərk etmə və təhlil etmə bacarığını aşılaraq, çox fiqurlu kompozisiya yaratmaq bacarığını möhkəmləndirək.

Nəticə: f.p.V.1. Şagird öz maraqları və təcrübələrinə əsaslanaraq, təsviri incəsənətin elementlərindən və prinsiplərindən məqsəd yönü şəkildə istifadə etmək bacarığını nümayiş etdirməyi bacarmalı, ideyanın, əhval ruhiyyə – əhvalın (emosiyaların) və təsüratların verilməsinə hazır olmalıdır.

İndikator

- Düşünülüşün daha yaxşı əks etdirilməsi üçün şəkil səthində vertikal və ya horizontal mövqə seçir;
- Əks etdirməni şəkil səthində düşüncə ilə bölüşdürür;
- Perspektiv qanunun elementar/başlanğıc biliyini – ön və arxa görünüşdən istifadə etməklə aşkar edir;
- Fəzanın əks etdirilməsi üçün yarım tonlardan (ön görünüş – möhkəm, arxa görünüş solğun) istifadə edir;
- Simmetrik və asimmetrik əl işləri yaradır;
- Müxtəlif üsullarla (forma, ölçü, rəng ilə) əl işinin əsas hissəsini ayıra bilir;

f.p.V.4. şagird fərdi və birgə əl işi təqdim etməyi bacarmalıdır; düşüncənin, ideyaların, təsüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Fərdi, birgə əl işinin təqdimatı zamanı öz düşüncələrini söyləyə bilirsə, ideya barəsində və istifadə olunmuş prinsiplər elementlər, üsullar, materiallar, texnikalar və s. barədə fikir yürüdə bilir;

- Əl işinin məzmunu, janrı, sahəsi, onda yaranmış təsüratlar, əhval-ruhiyyə (bu və ya digər xətt, rəng, forma və s. hansı əhval ruhiyyəni yaradırsa) və incəsənət əsərlərinə öz münasibətini bildirməyi bacarır;

- Əl işi barədə söhbət zamanı müvafiq terminlərdən istifadə edir;

- Dinləyirsə, mülahizə, diskussiya zamanı başqalarının fikir söyləməyini gözləyir, suallar qoyur və cavab verirsə, özü məsləhət görür və ya məsləhət alırsa, konkret deyimlərdən istifadə edir;

- Əl işini təqdim edərkən öz sinif yoldaşlarına tərəf çıxır və onları həvəsləndirir.

Qiymətləndirmə: 1. Çoxfiqurlu kompozisiyanın təsvir-analiz bacarığı; 2. Çoxfiqurlu kompozisiyanı yaratmaq bacarığı; 3. Təqdimat bacarığı.

İ.S.C. 1. Kompozisiyanı təsvir edərkən şagirdlər diqqəti ona yönəltməlidirlər ki, doldurulmuş şəkil səthi kitabda verilmiş birinci və ikinci əl işlərində necə əks olunmuşdur.

2. Birinci halda bu səth tamamilə fiqurlarla doldurulmuşdur, ikinci şəkildə isə daha çox boş qalmış sahə qalmışdır və elə həmin kompozisiya formatın aşağı sağ küncündə yerləşdirilmişdir. Məhz buna görə də ikinci şəkildə daha çox xəlvətlik təsüratı qalır.

İ.S.C. 2. 1. Bu şəkildə otaq əks etdirilmişdir, buraya çoxlu adam sıığıdır. Onların hər biri öz işləri ilə məşğuldurlar. Şagirdlər otağı, yəni o mühiti, harada ki insanlar dayanmışlar dəqiqliklə təsvir etməlidirlər.

2. Şagirdlər fiqurların hərəkətini, geyimini, hərəkətlərini və işlərini xarakterizə etməlidirlər.

3. Bu şəkildə işgüzar atmosfer hökm sürür.

İ.S.C. 3. 1. Breygelin şəkildə meydan təqdim edilmişdir, burada çoxlu insan əks etdirilmişdir. Fiqurlar qarışıqlar kimi bir-birlərinə qarışıqlar, işgüzarlıqlar. Burada böyük, geniş görüntü verilmişdir. Kirxnerin şəkildə isə cəmi 4 nəfər kişi əks olunmuşdur və onlar şəkillik sahəsini tamamilə doldururlar və buna müvafiq olaraq, fəza da məhduddur.

2. Breygelin şəkildə ətraf mühitə uzaq görüntü nöqtəsindən baxılır, Kirxnerin şəkildə isə – əksinə – yaxından görmək nöqtəsindən istifadə olunmuşdur.

3. Məlumdur ki Breygelin şəkili daha diqqətlə nəzərdən keçirmək tələb edir, çünki uzaqdan baxılmış kiçik ölçülü səs-küylü fiqurlar baxıcının marağına səbəb olur, Kirxnerin şəkildə isə ön plana çəkilmiş fiqurlar və ətraf mühitin minimal detalları baxıcıların diqqətini o andaca fiqurlara yönəldir.

24. İllüstrasiyalı „Odyssey“

Dərsin məqsədi: şagirdə təsviri incəsənət nümunələrində ədəbi və yaxud mifik personajların tanınması **bacarığını** inkişaf etdirək; bədii əsərlərin konkret epizodunun müxtəlif üsullar və vasitələrlə şəkilləndirmək **bacarığını** möhkəmlədek.

F.p.V.5. Şagird təsviri və tətbiqi incəsənətin müxtəlif sahələrinin nümunələrini tarixi, dini, mədəni və sosial kontekst ilə əlaqələndirməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Müxtəlif mədəniyyətin incəsənətinin məşhur nümunələrini əsas xarakterik xüsusiyyətlərinə əsasən (memarlıq abidələri, detallar, ornamentlər və s.) tanıya bilir;
- İncəsənətin müxtəlif sahələrinin (təsviri, dekorativ) ayrı-ayrı nümunələrinin təyinatı (tətbiqi, dini, estetik, məlumat) barədə mülahizə yürüdə bilir;

F.p.V.6. Şagird gürcü incəsənəti və incəsənət xadimləri barədə mülahizə yürütməyi bacarmalıdır.

- Bir neçə tanınmış gürcü rəssamı və heykəltəraşının əl işlərini tanıya bilir və bunlar barədə öz nöqteyi-nəzərini söyləyə bilir.

Qiymətləndirmə: 1. Təsviri incəsənət nümunəsində ədəbi və ya mifik personajın tanınması; 2. Müxtəlif üsul və vasitələrlə ədəbi əsərlərin və yaxud da mifik epizodların şəkilləndirmək; 3. Təqdimat **bacarığı**.

25. Yelpik

Dərsin məqsədi: şagirdə dekorativ – tətbiqi əşyanın asan yolla yaradılması **bacarığını** aşılacaq; tətbiqi incəsənət nümunəsinin bu və ya digər sosial təbəqələr üçün mənsub olduğu **bacarığını** möhkəmlədek, dekorativ – tətbiqi əşyanın bu və ya digər həmin mədəniyyətə mənsubiyyəti, analiz və arqumentləşdirilmiş mülahizə **bacarığını** inkişaf etdirək.

F.p.V.2. Şagird müxtəlif materialı və texnikanı məqsədyönlü şəkildə seçməyi və tətbiq etməyi, öz düşüncə və ideyasını həyata keçirməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Müxtəlif üsullardan istifadə edir, müxtəlif materiallarla eksperimentlər keçirir, texnikadan istifadə etməklə tapşırığın daha yaxşı yerinə yetirilməsi və fikrini əks etdirməsi üçün istifadə edə bilir;
- Müxtəlif janrlı əl işlərini (portret, natürmort, peyzaj, məişət janrı) yaradarkən rəngarəng ma-

terialı və texnikanı (ənənəvi, qeyri-ənənəvi) məqsədyönlü şəkildə seçirsə və onların tətbiq yollarını genişləndirir;

- Rəngarəng materialdan və texnikadan istifadə etməklə dekorativ və tətbiqi incəsənət nümunələri yaradır;

Fəallığın nəticəsi: F.p.V.4. Şagird fərdi və birgə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəssüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Fərdi, birgə əl işinin təqdimatı zamanı öz düşüncələrini söyləyə bilirsə, ideya barəsində və istifadə olunmuş prinsiplər elementlər, üsullar, materiallar, texnikalar və s. barədə fikir yürüdə bilir;
- Əl işinin məzmunu, janrı, sahəsi, onda yaranmış təəssüratlar, əhval-ruhiyyə (bu və ya digər xətt, rəng, forma və s. hansı əhval ruhiyyəni yaradırsa) və incəsənət əsərlərinə öz münasibətini bildirməyi bacarır;
- Əl işi barədə söhbət zamanı müvafiq terminlərdən istifadə edir;
- Dinləyirsə, mülahizə, diskussiya zamanı başqalarının fikir söyləməyini gözləyir, suallar qoyur və cavab verirsə, özü məsləhət görür və ya məsləhət alırsa, konkret deyimlərdən istifadə edir;
- Əl işini təqdim edərkən öz sinif yoldaşlarına tərəf çıxır və onları həvəsləndirir.

F.p.V.5. Şagird təsviri və tətbiqi incəsənətin müxtəlif sahələrinin nümunələrini tarixi, dini, mədəni və sosial kontekst ilə əlaqələndirməyi bacarmalıdır.

- Müxtəlif mədəniyyətin incəsənətinin məşhur nümunələrini əsas xarakterik xüsusiyyətlərinə əsasən (memarlıq abidələri, detallar, ornamentlər və s.) tanıya bilir;
- İncəsənətin müxtəlif sahələrinin (təsviri, dekorativ) ayrı-ayrı nümunələrinin təyinatı (tətbiqi, dini, estetik, məlumat) barədə mülahizə yürüdə bilir;
- Bunun barəsində fikir söyləyə bilir ki tətbiqi incəsənətin bu və ya digər nümunəsi hansı sosial təbəqə üçün nəzərdə tutulmuşdur;

Qiymətləndirmə: 1. Dekorativ – tətbiqi əşyaların yaradılması; 2. Tətbiqi incəsənət nümunəsinin təsviri-analizi; 3. Dekorativ – tətbiqi əşyanın sosial təbəqə və konkret mədəniyyət üçün mənsubiyyəti; təqdimat **bacarığı**.

26. Portret

Dərsin məqsədi: şagirdə incəsənət əsərlərindən (portret) məlumat əldə etmək **bacarığı** (epoxa, ölkə, sosial mənsubiyyət) məlumat toplamağı asanlaşdırmaq; eləcə də portret yaratmaq və onda detalların əks olunması **bacarığını** möhkəmləndirək.

Nəticə: F.p.V.1 Şagird öz maraqlarına və təcrübəsinə əsaslanaraq, təsviri incəsənətin elementlərindən və prinsiplərindən məqsədyönlü şəkildə istifadə etməklə əl işi üzərində düşüncəsini, ideyasını, əhval – ruhiyyəsini (emosiyalarını) və təəssüratlarını əks etdirməyi bacarmalıdır.

İndikator

- Müxtəlif cür səpintilərlə və effektlərlə əhval ruhiyyəni əks etdirir;
- Müxtəlif növ və müxtəlif qalınlıqlı xətlərdən, konturlardan və ştrixlərdən istifadə edir;
- Təzadlı rənglərdən və rəngin qradasiyasından istifadə edir;
- Düşünülüşün daha yaxşı əks etdirilməsi üçün şəkil səthində vertikal və ya horizontal mövqe seçir;
- Əks etdirməni şəkil səthində düşüncə ilə bölüşdürür;
- Perspektiv qanunun elementar/başlanğıc biliyini – ön və arxa görünüşdən istifadə etməklə aşkar edir;
- Fəzanın əks etdirilməsi üçün yarım tonlardan (ön görünüş – möhkəm, arxa görünüş solğun) istifadə edir;
- Simmetrik və asimmetrik əl işləri yaradır;
- Müxtəlif üsullarla (forma, ölçü, rəng ilə) əl işinin əsas hissəsini ayıra bilir;
- Müxtəlif bədii üsullarla əl işində verilmiş dinamikani və statikanı (fiqurların hərəkətini, küleyi) ötürə bilir;
- Cismin ümumi proporsiyasını verə bilir.

F.p.V.4. Şagird fərdi və birgə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəssüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Fərdi, birgə əl işi təqdim edərkən düşüncə – düşüncə danışır, ideya barədə və istifadə olunmuş prinsiplər üzrə, elementlər barədə, istifadə

olunmuş üsullar, materiallar, texnika və s. barədə rəvan danışır;

- Əl işinin məzmunu, janrı, sahəsi, nail olunmuş təəssüratlar, əhval-ruhiyyə (bu və ya digər xətt, rəng, forma və s. hansı əhval-ruhiyyəni yaradır) və incəsənət nümunəsinə münasibətdə öz mülahizəsini söyləyə bilir;
- Əl işi barədə söhbət zamanı müvafiq terminlərdən istifadə edir;
- Dinləyir, mülahizə, diskussiya zamanı başqalarının fikir söyləməyini gözləyir, suallar qoyur və cavab verir, özü məsləhət görür və ya məsləhət alır, konkret ifadələrdən istifadə edir;
- Əl işini təqdim edərkən öz sinif yoldaşlarına tərəf çıxır və onları həvəsləndirir.

F.p.V.5. Şagird təsviri və tətbiqi incəsənətin müxtəlif sahələrinin nümunələrini tarixi, dini, mədəni və sosial kontekst ilə əlaqələndirməyi bacarmalıdır.

- Müxtəlif mədəniyyətin incəsənətinin məşhur nümunələrini əsas xarakterik xüsusiyyətlərinə əsasən (memarlıq abidələri, detallar, ornamentlər və s.) tanıya bilir;
 - İncəsənətin müxtəlif sahələrinin (təsviri, dekorativ) ayrı-ayrı nümunələrinin təyinatı (tətbiqi, dini, estetik, məlumat) barədə mülahizə yürüdə bilir;
- İş forması:** fərdi

Resurs: dərslik, format, istənilən rəsm materialı

İ.S.C. 1. 1. Əl işini çəkərkən şagirdlər buna diqqət yetirməlidirlər ki, Rafaelin portretində qiymətli geyimdə bəzənmiş zəngin əks etdirilmişdir, hansı ki tamamilə sadə fonda təqdim olunmuşdur. Van Qoqun portretində isə adi insan təqdim edilmişdir, hansına ki fonu zolaqlı, yapon rəsmləri ilə bəzənmiş divar yaradır.

2. Baltazar Kastilione yüksək zümrənin nümayəndəsidir, onun siması rahatlıq və ləyaqəti əks etdirir. Mamilo Tanqi sadə insandır, uzadılmış saqqalı ilə, həyəcanlı, sanki narahat sifətlə, o gərgin oturmuşdur.

İ.S.C. 2. Bronzino tərəfindən yaradılmış Eleonora Toledoelin portretində bizim diqqətimizi qadının zəngin, iri ornamentlə yaradılmış parçadan tikilmiş donu və bəzək əşyaları cəlb edir.

İ.S.C. 3. 1. Van Qoq tərəfindən yaradılmış portretdə fon zolaqlı və yastıdır, faktiki olaraq Yapon rəsmləri ilə bütünlüklə örtülmüş divarı təmsil edir. Deqanın portretində kişinin arxasında masa durur, onun üzərində isə kitablar və rəsmlər intizamsız

səpələnmişdir; arxa divarda rəsmın altında aşağı kənarı görünür, şəkilin sol kənarında isə hücrə görürük, hansında ki şüşənin arxasında kiçik ölçülü ağ at heykəli oxunur.

2. Hər iki halda fon bu adamlar barədə müəyyən məlumat verir.

Edqar Deqanın portretində təqdim edilmiş insan intellektidir, o çox güman ki rəssamdır, çünki mizin üzərində və divarda da şəkillər qoyulmuş və asılmışdı; onun önündə, ayaqları yanında böyük kağız qovluğu və burada yerləşdirilmiş şəkillər bu fikri daha da möhkəmləndirir.

Mamilo Tanqı isə yəqin ki Yapon incəsənətinin həvəskarıdır, çünki öz evinin divarlarını tamamilə Yapon rəssamlığının nümunələri ilə ala bəzək etmişdir.

Terminlər: interyer – tikilinin memarlıqla və bədii cəhətdən tərtib olunmuş daxili hissəsi.

Detal – bütövün hissəsi.

Qiymətləndirmə forması: cari

Meyarlar: incəsənət əsərlərindən məlumatın oxunması, portret yaradılmasının, onda xarakterik olan detalların əks olunması **bacarığı**.

27. Əyləncəli şpilkalar

Dərsin məqsədi: şagirdə müxtəlif materiallarla eksperimentin keçirilməsi bacarığını aşılacaq, fantaziyasını oyadaq, süni və təbii materialdan istifadə etmək bacarığını möhkəmlədək.

Nəticə: **F.p.V.2. Şagird müxtəlif materialı və texnikanı məqsədyönlü şəkildə seçməyi və tətbiq etməyi, öz düşüncə və ideyasını həyata keçirməyi bacarmalıdır.**

İndikator:

- Müxtəlif üsullardan istifadə edir, müxtəlif materiallarla eksperimentlər keçirir, texnikadan istifadə etməklə tapşırığın daha yaxşı yerinə yetirilməsi və fikrini əks etdirməsi üçün istifadə edə bilər;
- Müxtəlif janrlı əl işlərini (portret, natürmort, peyzaj, məişət janrı) yaradarkən rəngarəng materialı və texnikanı (ənənəvi, qeyri-ənənəvi) məqsədyönlü şəkildə seçirsə və onların tətbiq yollarını genişləndirir;
- Rəngarəng materialdan və texnikadan istifadə etməklə dekorativ və tətbiqi incəsənət nümunələri yaradır;
- Ətraf mühitdə mövcud olan fərqli fakturanın imitasiyasını/illüziyasını yaradarkən rəngarəng

texnikadan istifadə etmək yollarını inkişaf etdirir;

F.p.V.4. Şagird fərqi və birgə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəssüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Fərqi, birgə əl işi təqdim edərkən düşünə – düşünə danışır, ideya barədə və istifadə olunmuş prinsiplər üzrə, elementlər barədə, istifadə olunmuş üsullar, materiallar, texnika və s. barədə rəvan danışır;
- Əl işinin məzmunu, janrı, sahəsi, nail olunmuş təəssüratlar, əhval-ruhiyyə (bu və ya digər xətt, rəng, forma və s. hansı əhval-ruhiyyəni yaradır) və incəsənət nümunəsinə münasibətdə öz mülahizəsini söyləyə bilər;
- Əl işi barədə söhbət zamanı müvafiq terminlərdən istifadə edir;
- Dinləyir, mülahizə, diskussiya zamanı başqalarının fikir söyləməyini gözləyir, suallar qoyur və cavab verir, özü məsləhət görür və ya məsləhət alır, konkret ifadələrdən istifadə edir;
- Əl işini təqdim edərkən öz sinif yoldaşlarına tərəf çıxır və onları həvələndirir.

İş forması: fərqi

Resurs: Dərslik, paltar şpilkası, rəngli kağızlar, saplar, düymələr və s. flomasterlər, boyalar, yapışqan, qayçı.

Şagirdlər paltar şpilkasından istənilən heyvanların, quşların, istər lap fantastik vücutları yarada bilərlər. Eləcə də, müəllim şagirdlərə məsləhət görə bilər ki onlar öz arzuları ilə hansısa ədəbi personajı və yaxud cizgi filmi qəhrəmanını yaratsınlar. Təqdimata „tanıma“ oyun forması vermək olar.

Qiymətləndirmə forması: cari

Meyarlar: dekorativ əşyaların yaradılması məqsədi ilə süni və təbii materialdan yaradıcılıqla istifadə etmə **bacarığı**.

28. İnteryerin eskizi

Dərsin məqsədi: şagird interyerin eskizini yaratsın, təsviri incəsənətin prinsiplərindən və elementlərindən istifadə etməklə təqdim olunmuş mövzu üzrə iş və təsvirlərin kompozisiyalı bölünməsi **bacarığını** inkişaf etdirək. Fantaziyanı və qarşıya

qoyulmuş məqsədə yaradıcılıqla yanaşmaq **bacarığını** inkişaf etdirək.

Nəticə: F.p.V.1 Şagird öz maraqlarına və təcrübəsinə əsaslanaraq, təsviri incəsənətin elementlərindən və prinsiplərindən məqsədyönlü şəkildə istifadə etməklə əl işi üzərində düşüncəsini, ideyasını, əhval – ruhiyyəsini (emosiyalarını) və təəssüratlarını əks etdirməyi bacarmalıdır.

İndikator

- Müxtəlif cür səpintilərlə və effektlərlə əhval ruhiyyəni əks etdirir;
- Müxtəlif növ və müxtəlif qalınlıqlı xətlərdən, konturlardan və ştrixlərdən istifadə edir;
- Təzadlı rənglərdən və rəngin qradasiyasından istifadə edir;
- Düşünülüşün daha yaxşı əks etdirilməsi üçün şəkil səthində vertikal və ya horizontal mövqe seçir;
- Əks etdirməni şəkil səthində düşüncə ilə bölüşdürür;
- Perspektiv qanunun elementar/başlanğıc biliyini – ön və arxa görünüşdən istifadə etməklə aşkar edir;

Fəallığın nəticəsi: F.p.V.4. Şagird fərdi və birgə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəssüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Fərdi, birgə əl işi təqdim edərkən düşünə – düşünə danışır, ideya barədə və istifadə olunmuş prinsiplər üzrə, elementlər barədə, istifadə olunmuş üsullar, materiallar, texnika və s. barədə rəvan danışır;
- Əl işi barədə söhbət zamanı müvafiq terminlərdən istifadə edir;
- Dinləyir, mülahizə, diskussiya zamanı başqalarının fikir söyləməyini gözləyir, suallar qoyur və cavab verir, özü məsləhət görür və ya məsləhət alır, konkret ifadələrdən istifadə edir;
- Əl işini təqdim edərkən öz sinif yoldaşlarına tərəf çıxır və onları həvəsləndirir.

İş forması: fərdi

Resurs: dərslik, kağız, rəngli karandaşlar və yaxud flomasterlər.

Terminlər: eskiz – rəsm əsərlərinin və yaxud layihənin əvvəlcədən cızılmış forması, əksi.

Qiymətləndirmə forması: cari

Meyarlar: şagird tərəfindən interyerin eskizində istifadə olunmuş təsviri incəsənət elementləri və prinsipləri; yaradıcılıq və fantaziya **bacarığı**.

29. Şəkil, epoxa, ölkə

Dərsin məqsədi: şagirdə incəsənət əsərlərinin köməyi ilə epoxa və ölkə üçün xarakterik olan əlamətlərin tanınması bacarıqlarını aşılacaq. Bədii əsərin təhlili **bacarığını** inkişaf etdirək. Təcrübi əl işində epoxanın, ölkənin xarakterik nişanələrini əks etdirmək bacarıqlarını inkişaf etdirək.

Nəticə: F.p.V.1 Şagird öz maraqlarına və təcrübəsinə əsaslanaraq, təsviri incəsənətin elementlərindən və prinsiplərindən məqsədyönlü şəkildə istifadə etməklə əl işi üzərində düşüncəsini, ideyasını, əhval – ruhiyyəsini (emosiyalarını) və təəssüratlarını əks etdirməyi bacarmalıdır.

İndikator

F.p.V.4. Şagird fərdi və birgə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəssüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Fərdi, birgə əl işi təqdim edərkən düşünə – düşünə danışır, ideya barədə və istifadə olunmuş prinsiplər üzrə, elementlər barədə, istifadə olunmuş üsullar, materiallar, texnika və s. barədə rəvan danışır;
- Əl işinin məzmunu, janrı, sahəsi, nail olunmuş təəssüratlar, əhval-ruhiyyə (bu və ya digər xətt, rəng, forma və s. hansı əhval-ruhiyyəni yaradır) və incəsənət nümunəsinə münasibətdə öz mülahizəsini söyləyə bilər;
- Əl işi barədə söhbət zamanı müvafiq terminlərdən istifadə edir;
- Dinləyir, mülahizə, diskussiya zamanı başqalarının fikir söyləməyini gözləyir, suallar qoyur və cavab verir, özü məsləhət görür və ya məsləhət alır, konkret ifadələrdən istifadə edir;
- Əl işini təqdim edərkən öz sinif yoldaşlarına tərəf çıxır və onları həvəsləndirir.

F.p.V.5. Şagird təsviri və tətbiqi incəsənətin müxtəlif sahələrinin nümunələrini tarixi, dini, mədəni və sosial kontekst ilə əlaqələndirməyi bacarmalıdır.

- Müxtəlif mədəniyyətin incəsənətinin məşhur nümunələrini əsas xarakterik xüsusiyyətlərinə əsasən (memarlıq abidələri, detallar, ornamentlər və s.) tanıya bilir;
- İncəsənətin müxtəlif sahələrinin (təsviri, dekorativ) ayrı-ayrı nümunələrini təyinatı (tətbiqi, dini, estetik, məlumat) barədə mülahizə yürüdə bilir;
- Bunun barəsində fikir söyləyə bilir ki tətbiqi incəsənətin bu və ya digər nümunəsi hansı sosial təbəqə üçün nəzərdə tutulmuşdur;
- Bir və eyni hadisəni müxtəlif ölkələrin incəsənət nümunələrində necə əks olunduğu barədə danışa bilir (məs., bayram, tarixi fakt və s.).

Dərsin gedişi Fəallıq

Fəallıq I

Fəallığın məqsədi şagirdlərdə incəsənət əsərlərindən alınmış məlumatı təhlil etmək bacarığını inkişaf etdirməkdir

F.p.V.4. Şagird fərdi və birgə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəssüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Fərdi, birgə əl işi təqdim edərkən düşünə – düşünə danışır, ideya barədə və istifadə olunmuş prinsiplər üzrə, elementlər barədə, istifadə olunmuş üsullar, materiallar, texnika və s. barədə rəvan danışır;
- Dinləyir, mülahizə, diskussiya zamanı başqalarının fikir söyləməyini gözləyir, suallar qoyur və cavab verir, özü məsləhət görür və ya məsləhət alır, konkret ifadələrdən istifadə edir;

F.p.V.5. Şagird təsviri və tətbiqi incəsənətin müxtəlif sahələrinin nümunələrini tarixi, dini, mədəni və sosial kontekst ilə əlaqələndirməyi bacarmalıdır.

- Müxtəlif mədəniyyətin incəsənətinin məşhur nümunələrini əsas xarakterik xüsusiyyətlərinə əsasən (memarlıq abidələri, detallar, ornamentlər və s.) tanıya bilir;
- İncəsənətin müxtəlif sahələrinin (təsviri, dekorativ) ayrı-ayrı nümunələrini təyinatı (tətbiqi, dini,

- estetik, məlumat) barədə mülahizə yürüdə bilir;
- Bunun barəsində fikir söyləyə bilir ki tətbiqi incəsənətin bu və ya digər nümunəsi hansı sosial təbəqə üçün nəzərdə tutulmuşdur;
- Bir və eyni hadisəni müxtəlif ölkələrin incəsənət nümunələrində necə əks olunduğu barədə danışa bilir (məs., bayram, tarixi fakt və s.).

İş forması: fərdi

Vaxt: 10 dəq

Resurs: dərslik

Fəallığın qısa təsviri

Dərsin əvvəlində müəllim belə bir sualla sinifə müraciət edir: „sizin fikrinizcə, ötən əsrlərdə sivilizasiyalar, ölkələr barəsində məlumatı haradan alırıq?“ Ehtimala görə, şagirdlərin əksər hissəsinin fikrincə, bu cür məlumat tarixi salnamələrdə qorunub saxlanmışdır.

Mümkündür ki, bəzilərinin fikrincə, məlumatı incəsənət əsərlərindən də almaq olar. Müəllim onun barəsində söhbət aparır ki, tarixi sənədlər yalnız bu və ya digər hadisəni təsvir edirlər, lakin incəsənət abidələri vizual (gözlə görünən) məlumat verir ki, bu da ölçüyə gəlməz qiymətə malik xidmət göstərmək deməkdir, onlardan kənar, yalnız təsvirə əsasən, bu və ya digər ölkənin mədəniyyətini ümumilikdə təqdim etmək çətin olardı.

Müəllim şagirdləri dərsin birinci hissəsinin mətni ilə tanış edir və onlardan xahiş edir ki renessans epoxasının Niderland rəssamı Yan van Eykin „Kansler Rollenin Madonnası“ rəsmi ilə diqqətlə tanış olsunlar. İnteraktiv suallara cavab vermək üçün, şagirdlər şəkilin fraqmentini əzmkarlıqla nəzərdən keçirməlidirlər, şəkil isə elə oradaca təqdim olunur.

İ.S.C. 1. Renessans epoxasının rəssamı Yan van Eykin rəsm əsərində kresloda oturmuş Madonna nökeri və onun qarşısında dizə çökmüş kişi təqdim edilmişdir. Madonnanın kürəyinin arxasında mələk fiquru əks edilmişdir, əlində qiymətli çələng tutmuşdur və sanki onu Madonnanın başına qoyur. Bu hərəkət interyerdə baş verir, salonun döşəməsi lövhələrlə döşənmişdir, şəkilin dərinliyində isə açıq tağlar və peyzajın fraqmentləri görünür.

2. Pəklin arxa planında, tağlardan bir qədər kənarında çayın və onun sahilində salınmış şəhərin görüntüsü nəzərə çarpır. Şəkilin fraqmentində yaxşıca görünür ki dondurucu divarın yaxınlığında tamaşaçıya arxa çevirmiş, iki nəfər kişi fiquru təqdim edilmişdir. Onlar nəyisə çox maraqla nəzərdən keçirirlər ki bu da divardan kənarında baş verir.

3. İlk baxışda ön və arxa planda verilmiş səhnələr arasında heç bir əlaqənin olmadığı nəzərə çarpar. Şəkilin ön planında əks olunmuş fiqurlar dini məzmunla malik süjetdən ibarətdir ki, burada Məryəm Ananın arxasında durmuş mələk, çələng, eləcə də ibadət jesti əllərini uzatmaq, dizə çökmüş kişi fiqurundan məlum olur. Lakin, bu dini mövzusunun baxmayaraq şəkilin arxa planında əks olunmuş insanlar və peyzaj sanki öz həyatı ilə yaşayırlar, onların ümumi heç nələri yoxdur. Hətta ən çoxu, yuxarıda qeyd edilənlər olmasa belə detallar, şəkilin arxa planı tamaşaçılara orta əsr şəhərinin dinc, gündəlik həyatını əks etdirən şəkil təəsüratı bağışlayır.

Fəallıq II

Fəallığın məqsədi: şagirdlərdə cütlüklərlə işləmək **bacarığını** inkişaf etdirərək, bədii əsərin təhlili bacarığını aşılacaq.

Fəallığın nəticəsi: F.p.V.4. Şagird fərdi və birgə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəssüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Fərdi, birgə əl işi təqdim edərkən düşüncə – düşüncə danışır, ideya barədə və istifadə olunmuş prinsiplər üzrə, elementlər barədə, istifadə olunmuş üsullar, materiallar, texnika və s. barədə rəvan danışır;
- Dinləyir, mülahizə, diskussiya zamanı başqalarının fikir söyləməyini gözləyir, suallar qoyur və cavab verir, özü məsləhət görür və ya məsləhət alır, konkret ifadələrdən istifadə edir; verir, məsləhət görür və özü məsləhətlər alır, konkret deyimlərdən istifadə edir;

F.p.V.5. Şagird təsviri və tətbiqi incəsənətin müxtəlif sahələrinin nümunələrini tarixi, dini, mədəni və sosial kontekst ilə əlaqələndirməyi bacarmalıdır.

- Müxtəlif mədəniyyətin incəsənətinin məşhur nümunələrini əsas xarakterik xüsusiyyətlərinə əsasən (memarlıq abidələri, detallar, ornamentlər və s.) tanıya bilir;
- İncəsənətin müxtəlif sahələrinin (təsviri, dekorativ) ayrı-ayrı nümunələrinin təyinatı (tətbiqi, dini,

estetik, məlumat) barədə mülahizə yürüdə bilir;

- Bunun barəsində fikir söyləyə bilir ki tətbiqi incəsənətin bu və ya digər nümunəsi hansı sosial təbəqə üçün nəzərdə tutulmuşdur;
- Bir və eyni hadisəni müxtəlif ölkələrin incəsənət nümunələrində necə əks olunduğu barədə danışa bilir (məs., bayram, tarixi fakt və s.).

İş forması: fərdi

Vaxt: 10 dəq

Resurs: dərslik

Fəallığın qısa təsviri

Dərsin növbəti hissəsi onun barəsində müzakirəyə həsr olunur, hansı ki, insanın geyiminin, saç düzümünün hər hansı bir detalına diqqəti cəlb edir, onun yaranmasına baxışa həsr olunur. Şagirdlər qeyd edirlər ki, onların baxdıqları portretlərdə geyimə və bəzəyə əsasən bu və ya digər ölkəni, epoxanı tanımaq mümkün deyildir, təqdim olunmuş insanın cəmiyyətin hansı təbəqəsinə mənsub olduqları barədə ehtimal yürütmək çətindir. Müəllimin xahişi ilə şagirdlər dərsin mətninin sonrakı hissəsi və Girlandaionun „xanımın portreti“ ilə tanış olurlar. Növbəti interaktiv suallara cavab vermək üçün müəllim sinfi cütlüklərə bölür. Hər cütlük 2-3 dəqiqədən sonra qısa şəkildə təsdiq etməlidir ki hansı detal diqqəti daha çox cəlb edir və bu portretdə hansı detal diqqəti daha çox cəlb edir və onlarda ölkələr və epoxa barədə hansı hissləri oyadır.

İ.S.C. 1. Portretdə gənc qadın təqdim olunmuşdur, peyzajın fonunda azca çevrilmiş belə qədər əks olunmuşdur, sinəsi açıq don geymişdir. Yarıya bölünmüş saçının bir hissəsi gicgahına bərkidilmişdir və ağ ləçək ilə örtülmüşdür, ikinci hissəsi isə sifəti boyunca burma şəkilində buraxılmışdır. Sadə ürək şəkilli boyun bağı sinəsini bəzəyir.

2. Xanımın qırmızı donu, buruq-buruq saç, peyzajın detalları diqqəti cəlb edir.

3. Dona və saç düzümünə əsasən belə bir qərara gəlmək olar ki bu qadın orta əsr Avropa dövlətinin sakinidir. Peyzajın detalları da buna işarə edir.

Sonrakı fəallıq Domeniko Girlandaionun daha bir əsərinə – „Məryəm və Yelizavetin görüşü“nə – tanışlığına həsr olunmuşdur. Şəkilin dini məzmunu vardır. Məryəm Ana və İoane Natli Çemelenin anası Yelizaveta bir-birilərinə özlərinin övladlarının anadan olana qədər gördüklərini danışirlar, lakin tamaşaçı yalnız onların tac qoyması (başı ətrafında əks olunan işıq) ilə başa düşür ki, bu qadınlar adi insanlar deyillər. Şəkilin dərinliyində fəza iki

hissəyə bölünmüşdür. Sağ tərəfdə hasarın divarında tamaşaçıya arxası çevrilmiş halda çəkilmiş insanlar nəzərə çarpır ki bu insanlar harayasa çox diqqətlə, sürətli baxışlarla baxırlar, aşağıda baş verənləri izləyirlər. Solda, dərinlikdən gələn küçədə təsadüfə ötüb keçənlər və başlarına ləngərlər qoyulmuş satıcı qadın görünür. He çnə buna işarə etmir ki bizim gözlərimiz önündə adi məişət səhnəsi deyil, mistik əhəmiyyətə malik görüş əks olunmuşdur. Girlandaios tərəfindən təqdim olunmuş personajlar və mühit onlar ətrafında orta əsr İtaliya şəhərinin məişətini əks etdirir.

Fəallıq III

Fəallığın nəticəsi: F.p.V.1 Şagird öz maraqlarına və təcrübəsinə əsaslanaraq, təsviri incəsənətin elementlərindən və prinsiplərindən məqsədyönlü şəkildə istifadə etməklə əl işi üzərində düşüncəsini, ideyasını, əhval – ruhiyyəsini (emosiyalarını) və təəssüratlarını əks etdirməyi bacarmalıdır.

İndikator

- Müxtəlif cür səpintilərlə və effektlərlə əhval ruhiyyəni əks etdirir;
- Müxtəlif növ və müxtəlif qalınlıqlı xətlərdən, konturlardan və ştrixlərdən istifadə edir;
- Təzadlı rənglərdən və rəngin qradasiyasından istifadə edir;
- Düşünmüşün daha yaxşı əks etdirilməsi üçün şəkil səthində vertikal və ya horizontal mövqe seçir;
- Əks etdirməni şəkil səthində düşüncə ilə bölüşdürür;
- Perspektiv qanunun elementar/başlanğıc biliyini – ön və arxa görünüşdən istifadə etməklə aşkar edir;
- Fəzanın əks etdirilməsi üçün yarım tonlardan (ön görünüş – möhkəm, arxa görünüş solğun) istifadə edir;
- Simmetrik və asimmetrik əl işləri yaradır;
- Müxtəlif üsullarla (forma, ölçü, rəng ilə) əl işinin əsas hissəsini ayıra bilir;
- Müxtəlif bədii üsullarla əl işində verilmiş dinamikanı və statikanı (fiqurların hərəkətini, küleyi) ötürə bilir;
- Cimin ümumi proporsiyasını verə bilir.

İş forması: fərdi

Vaxt: 25 dəq

Resurs: vərəq, istənilən rəsm materialı

Fəallığın qısa təsviri

Dərsin son hissəsi təcrübi işə ayrılır, bu zaman şagirdlər öz ölkələrinin və epoxalarının barəsində gələcək insanlar üçün təsəvvür yaratmalıdırlar. Əhəmiyyətli cəhət burasıdır, şagirdlər aydın başa düşünlər ki, şəkilin istənilən detallı məlumat vermək əhəmiyyətlidir və buna görə də o bizim dövrümüzdə dəqiq uyğun gəlməlidir. Şəkilin süjetini şagirdlər özləri seçirlər. Əl işində bizim epoxanın xarakterik əlamətləri özünü büruzə verməlidir-məs., çox mərtəbəli binalar, müasir maşınlar, təyyarələr və s.

Miqyaslı əl işləri yaradarkən şagird əl işini evdə tamamlaya bilər. Bu halda sonrakı dərsdə əl işinin müzakirəsi təşkil olunmalıdır. Müəlliflər qısaca təsdiq edirlər ki, bu və ya digər elementi nəyə görə əks etdirmişlər, onu nəyə görə epoxanın xarakterik əlaməti hesab etmişlər. Mülahizə və mübahisə arqumentlərdən istifadə etməklə davam edir. Şagirdlər öz düşüncələrinin və nail olduqları nəticələr barədə mülahizələr yürüdürlər.

Qiymətləndirmənin forması: cari

Meyarlar: bədii əsərləri müşahidə analitik düşüncə **bacarığı**, epoxanın xarakterik əlamətlərinin təcrübi təsviri bacarıqları.

30. Dünyanın məşhur qüllələri

Dərsin məqsədi: şagirdə dünya əhəmiyyətli memarlıq abidələrinə, maraq oyadaq, onların cəmiyyət təyinatı və funksiyasını tanımaq **bacarığını** inkişaf etdirək. Müstəqil və tənqidi düşüncə bacarıqlarını möhkəmləndirək.

Nəticə: F.p.V.5. Şagird təsviri və tətbiqi incəsənətin müxtəlif sahələrinin nümunələrini tarixi, dini, mədəni və sosial kontekst ilə əlaqələndirməyi bacarmalıdır.

- Müxtəlif mədəniyyətin incəsənətinin məşhur nümunələrini əsas xarakterik xüsusiyyətlərinə əsasən (memarlıq abidələri, detallar, ornamentlər və s.) tanıya bilir;
- Bir və eyni hadisəni müxtəlif ölkələrin incəsənət nümunələrində necə əks olunduğu barədə danışa bilir (məs., bayram, tarixi fakt və s.).

Dərsin gedişi

Fəallıq I

Fəallığın məqsədi: şagirdə memarlıq tikililərini təsvir etmək və analiz **bacarığını** inkişaf etdirək.

Fəallığın nəticəsi: F.p.V.5. Şagird təsviri və tətbiqi incəsənətin müxtəlif sahələrinin nümunələrini tarixi, dini, mədəni və sosial kontekst ilə əlaqələndirməyi bacarmalıdır.

- Müxtəlif mədəniyyətin incəsənətinin məşhur nümunələrini əsas xarakterik xüsusiyyətlərinə əsasən (memarlıq abidələri, detallar, ornamentlər və s.) tanıya bilir;
- Bir və eyni hadisəni müxtəlif ölkələrin incəsənət nümunələrində necə əks olunduğu barədə danışa bilir (məs., bayram, tarixi fakt və s.).

İş forması: fərdi

Vaxt: 10 dəq

Resurs: dərslik

Fəallığın qısa təsviri

Müəllim dərsə dünyaca məşhur olan memarlıq abidələri barədə söhbətlə başlayır, şagirdlərdən xahiş edir ki dünyanın ən tanınmış tikililərini sadalasinlar. Şagirdlərin cavabları rəngarəngdir, lakin ehtimal olunduğuna görə, sadalanmış tikililər arasında məsələn piramidalar mütləq olacaqdır. Müəllim söhbəti davam etdirir və şagirdlərə izah edir ki, dərsin mövzusu təkəcə sadə məşhur tikililər deyil, əksinə, ən tanınmış qüllələrdir. Əgər şagirdlər tərəfindən sadalanmış tikililər arasında Eyfel qülləsi də varsa, müəllim diqqəti ona yetirir ki, o bugünkü dərsin əsas obyektidir, şagirdlərə söyləyir ki, həmin qüllənin tikilməsi tarixi, hansı ki, sonralar dünyaca məşhur olan ad qazanmışdır, olduqca dramatik idi. Müəllimin xahişi ilə şagirdlər dərslikdə verilmiş fotolara diqqət yetirirlər. Müəllim yeni terminin – Kampanilenin – əhəmiyyətini izah edir və şagirdlərdən soruşur ki, Pizanın məşhur Kampanile qülləsi barədə də bir şey bilmirlər ki.

İ.S.C. 1. Piza qülləsi və yaxud Piza Kampanilesi dünyanın ən məşhur tikilisidir.

2. Şagirdlərin bir qismi belə bir ehtimal yürüdü ki, qülləni məhz bu cür layihələşdirmişlər, ikincilər isə belə hesab edirlər ki qüllə sonra əyilmişdir.

Müəllim Piza qülləsi haqqında söhbəti davam etdirir və şagirdləri dərslikdə verilmiş məlumat ilə tanış edir. Sonra o sual ilə şagirdlərə müraciət edir: „Sizin fikrinizcə, Piza qülləsinin düzəldilməsi nəyə görə planlaşdırılırmı?“ Ehtimala görə, şagirdlər belə cavab verirlər ki bu halda qüllə özünün əsas xüsusiyyətini itirəcəkdir ki bu da şəhərə böyük ziyan vura bilər.

Fəallıq II

Fəallığın məqsədi: şagirdə müxtəlif epoxanın və mədəniyyətin xarakterik nümunələrinin tanınması

bacarığını inkişaf etdirək, məşhur memarlıq abidələrində ən yaxşı cəhətləri görmək **bacarığını** aşılacaq. Onlarda fantaziyanı və yaradıcılıq layihəsinin təşəbbüskarlığı olmaq **bacarığını** oyadaq.

Fəallığın nəticəsi: F.p.V.5. Şagird təsviri və tətbiqi incəsənətin müxtəlif sahələrinin nümunələrini tarixi, dini, mədəni və sosial kontekst ilə əlaqələndirməyi bacarmalıdır.

- Müxtəlif mədəniyyətin incəsənətinin məşhur nümunələrini əsas xarakterik xüsusiyyətlərinə əsasən (memarlıq abidələri, detallar, ornamentlər və s.) tanıya bilir;
- Bir və eyni hadisəni müxtəlif ölkələrin incəsənət nümunələrində necə əks olunduğu barədə danışa bilir (məs., bayram, tarixi fakt və s.).

İş forması: fərdi

Vaxt: 10 dəq

Resurs: dərslik

Fəallığın qısa təsviri

Dərsin növbəti bölümü yaradıcılıq layihəsinə ayrılır, hansının ki, məqsədi müvafiq interaktivdə formalaşmışdır. Şagirdlər Piza qülləsinin möhkəmləndirilməsi mexanizmini elə düşünməlidirlər ki onu düzəltməsinlər. Təbiidir ki təkliflər müxtəlif cür ola bilər, həm də ən inamlı və tamamilə fantastik. Fəallıqların əsası məhz budur ki, şagirdlərdə görə bilsin, nə qədər maraqlı problemlər vardır. Bu dünyada, hansılar ki bu və ya digər epoxanın incəsənət əsərləri ilə əlaqədardır və onlarda həmin abidələrə münasibətdə maraqlı oyadırlar.

Müəllim hekayəsini davam etdirir və şagirdlərə daha bir məşhur qüllə və ya heç də onlardan az tanınmayan saat – Londonun Big Ben saatının qurulması tarixindən söhbət açır. Şagirdlər məlumat və vizual material ilə tanış olurlar. Məlumat onun barəsində belə bir məlumatla başa çatdırılır ki, Big Benin məşhurlaşmasını təsdiq edən onun kiçik ölçülü oxşarlarının London küçə kəsişmələrində çoxlu miqdarda yerləşdirilməsidir. İnteraktiv sual şagirdlərə təklif edir ki, İngilislər özləri bu barədə nə dedikləri haqqında nəticə çıxarsınlar.

Fəallıq III

Fəallığın məqsədi: şagirdə memarlıq tikililərinin tənqidi analizi **bacarığını** inkişaf etdirək.

Fəallığın nəticəsi: F.p.V.5. Şagird təsviri və tətbiqi incəsənətin müxtəlif sahələrinin nümunələrini tarixi, dini, mədəni və sosial kontekst ilə əlaqələndirməyi bacarmalıdır.

- Müxtəlif mədəniyyətin incəsənətinin məşhur nümunələrini əsas xarakterik xüsusiyyətlərinə əsasən (memarlıq abidələri, detallar, ornamentlər və s.) tanıya bilir;
- Bir və eyni hadisəni müxtəlif ölkələrin incəsənət nümunələrində necə əks olunduğu barədə danışa bilir (məs., bayram, tarixi fakt və s.).

İş forması: fərdi

Vaxt: 10 dəq

Resurs: dərslik

Fəallığın qısa təsviri

Dərsin sonrakı bölümü Parisin rəmzinə – məşhur Eyfel qülləsinə həsr olunur. Ehtimal olunduğu kimi, şagirdlər məlumat ilə tanış olanadək onun foto şəkilli tanış olurlar, müəllim onlardan soruşur ki onlar bu tikilini haradan tanıyırlar. Cavablar müxtəlif olur: bəzisi qülləni televizorda görmüşdü, bəzisi reklam bukletlərində və yaxud da onu kitablardan tanıyırlar. Eyfel qülləsinin tarixi bir daha təsdiq edir ki, hər bir yeni, fərdi ideyanın, bir qayda olaraq tərəfdarları da vardır və əleyhdarları da. Halbuki köhnə Parislilərin həyəcanlanma obyektini bu gün şəhərin rəmzinə çevrilmişdir.

Müəllim şagirdlərdən xahiş edir ki, elektron və çap resurslarında təqdim olunmuş müasir qüllələr ilə tanış olsunlar və həmin qüllələr barədə öz mülahizələrini söyləsinlər. Onların diqqəti müasir qüllələrin yüksəkliyinə, qəribə formalarına və inşaat materiallarına (dəmir konstruksiyalar, şüşə) yönələcəkdir ki, bununla da onlar əvvəlki epoxaların memarlığından fərqlənirlər. Dərs onun barəsində mülahizə ilə başa çatır ki, indiki yeni, orijinal tikililərin inşası qədim, tarixi şəhərdə nə dərəcədə məqsədə uyğundur. Şagirdlər öz mülahizələrini bildirirlər, onlar üçün tanış olan misallar gətirirlər və onları xarakterizə edirlər.

Terminlər: Kampanile – Söhbət orta əsrlərin və dirçəliş dövrünün İtaliya memarlığında kilsədən aralıda tikilmiş zəng qülləsi, köşkü barədə gedir.

Panorama – açılmış, geniş və əhatəli sahənin görünüşü, adi, yuxarıdan görünüşü.

Qiymətləndirmə forması: cari

Meyarlar: dünyanın məşhur memarlıq abidələri barədə bilik, onların təyinatını müəyyənləşdirmək qədim və müasir memarlıq nümunələri barədə mülahizə yürütmək **bacarığı** müstəqil və tənqidi düşüncə bacarığı.

31. Gələcəyin qülləsi

Dərsin məqsədi: şagirdə süni materialdan istifadə etməklə məkanda konstruksiyanın yaradılması bacarığını inkişaf etdirərək, materiala qarşı yaradıcı yanaşma bacarığını aşılaraq, təcrübə işin yerinə yetirilməsi zamanı orijinal qərarlar qəbul etmək bacarığını inkişaf etdirərək.

Nəticə: F.p.V.2. Şagird müxtəlif materialı və texnikanı məqsədyönlü şəkildə seçməyi və tətbiq etməyi, öz düşüncə və ideyasını həyata keçirməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Müxtəlif üsullardan istifadə edir, müxtəlif materiallarla eksperimentlər keçirir, texnikadan istifadə etməklə tapşırığın daha yaxşı yerinə yetirilməsi və fikrini əks etdirməsi üçün istifadə edə bilir;
- Müxtəlif janrlı əl işlərini (portret, natürmort, peyzaj, məişət janrı) yaradarkən rəngarəng materialı və texnikanı (ənənəvi, qeyri-ənənəvi) məqsədyönlü şəkildə seçirsə və onların tətbiq yollarını genişləndirir;
- Rəngarəng materialdan və texnikadan istifadə etməklə dekorativ və tətbiqi incəsənət nümunələri yaradır;
- Ətraf mühitdə mövcud olan fərqli fakturanın imitasiyasını/illüziyasını yaradarkən rəngarəng texnikadan istifadə etmək yollarını inkişaf etdirir;

F.p.V.3. Şagird yaradıcılıq və təşkilati problemləri həll etmək üçün öz sinif yoldaşları ilə əməkdaşlıq (cüt şəklində, komandada) əsasında yerinə yetiriləsi işin planlaşdırılması və həyata keçirilməsini bacarmalıdır.

İndikator:

- Birgə iş zamanı (tədbirin planlaşdırılması/həyata keçirilməsi, cütlükdə/grupda əl işinin yaradılması) öz sinif yoldaşları ilə fərqli düşüncələri, ideyaları bölüşür, onlarla birlikdə ümumi qərarlar qəbul edir;
- Ümumi problemin həlli məqsədi ilə başqaları ilə əməkdaşlıq edir;
- Müşahidələrin nəticələrini və öz təcrübəsini sinif yoldaşları ilə bölüşürsə;
- Başqaları ilə əməkdaşlıq təşəbbüsü göstərir, konkret vəzifənin həyata keçirilməsində başqalarına kömək edir;
- **Bütün tiplərdən olan fəallıqların yerinə yetirilməsi zamanı vaxt limitinə əməl edir.**

F.p.V.4. Şagird fərdi və birgə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəssüratların başqaları

ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Fərdi, birgə əl işi təqdim edərkən düşünə – düşünə danışır, ideya barədə və istifadə olunmuş prinsiplər üzrə, elementlər barədə, istifadə olunmuş üsullar, materiallar, texnika və s. barədə rəvan danışır;
- Əl işinin məzmunu, janrı, sahəsi, nail olunmuş təəssüratlar, əhval-ruhiyyə (bu və ya digər xətt, rəng, forma və s. hansı əhval-ruhiyyəni yaradır) və incəsənət nümunəsinə münasibətdə öz mülahizəsini söyləyə bilir;
- Əl işi barədə söhbət zamanı müvafiq terminlərdən istifadə edir;
- Dinləyir, mülahizə, diskussiya zamanı başqalarının fikir söyləməyini gözləyir, suallar qoyur və cavab verir, özü məsləhət görür və ya məsləhət alır, konkret ifadələrdən istifadə edir;
- Əl işini təqdim edərkən öz sinif yoldaşlarına tərəf çıxır və onları həvəsləndirir.

f.p.V.5. Şagird təsviri və tətbiqi incəsənətin müxtəlif sahələrinin nümunələrini tarixi, dini, mədəni və sosial kontekst ilə əlaqələndirməyi bacarmalıdır.

- Bir və eyni hadisəni müxtəlif ölkələrin incəsənət nümunələrində necə əks olunduğu barədə danışa bilir (məs., bayram, tarixi fakt və s.).

İş forması: Fərdi və ya cütlüklərlə (müəllimin fikirinə əsasən)

Resurs: Dərslik, rəngli kağız, birdəfəlik stəkanlar, flomasterlər, karton qutular, yapışqan, qayçı, yapışqanlı lent.

Terminlər: **Maket** – hər hansı bir obyektin kiçildilmiş ölçülü modeli

Qiymətləndirmə forması: cari

Meyarlar: Süni materialdan istifadə etməklə fəza konstruksiyasını yaratmağa yaradıcılıqla yanaşmaq **bacarığı**, ideya, düşünülənin həyata keçirilməsi bacarıq-**bacarığı**.

32. Yeni il

Dərsin məqsədi: şagirdə təbii və süni material ilə əl işi yaratmaq bacarığını aşılayaq, fantaziyasını asanlaşdıraq, eləcə də, konkret vəzifənin həllinin

yerinə yetirilməsi işinin ardıcılıqla planlaşdırılması **bacarığını** işləyib hazırlayaq.

Nəticə: F.p.V.2. Şagird müxtəlif materialı və texnikanı məqsədyönlü şəkildə seçməyi və tətbiq etməyi, öz düşüncə və ideyasını həyata keçirməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Müxtəlif üsullardan istifadə edir, müxtəlif materiallarla eksperimentlər keçirir, texnikadan istifadə etməklə tapşırığın daha yaxşı yerinə yetirilməsi və fikrini əks etdirməsi üçün istifadə edə bilir;
- Müxtəlif janrlı əl işlərini (portret, natürmort, peyzaj, məişət janrı) yaradarkən rəngarəng materialı və texnikanı (ənənəvi, qeyri-ənənəvi) məqsədyönlü şəkildə seçirsə və onların tətbiq yollarını genişləndirir;
- Rəngarəng materialdan və texnikadan istifadə etməklə dekorativ və tətbiqi incəsənət nümunələri yaradır;
- Ətraf mühitdə mövcud olan fərqli fakturanın imitasiyasını/illüziyasını yaradarkən rəngarəng texnikadan istifadə etmək yollarını inkişaf etdirir;

F.p.V.3. Şagird yaradıcılıq və təşkilati problemləri həll etmək üçün öz sinif yoldaşları ilə əməkdaşlıq (cüt şəklində, komandada) əsasında yerinə yetiriləsi işin planlaşdırılması və həyata keçirilməsini bacarmalıdır.

İndikator:

- Birgə iş zamanı (tədbirin planlaşdırılması/həyata keçirilməsi, cütlükdə/qrupda əl işinin yaradılması) öz sinif yoldaşları ilə fərqli düşüncələri, ideyaları bölüşür, onlarla birlikdə ümumi qərarlar qəbul edir;
- Ümumi problemin həlli məqsədi ilə başqaları ilə əməkdaşlıq edir;
- Müşahidələrin nəticələrini və öz təcrübəsini sinif yoldaşları ilə bölüşürsə;
- Başqaları ilə əməkdaşlıq təşəbbüsü göstərir, konkret vəzifənin həyata keçirilməsində başqalarına kömək edir;
- **Bütün tiplərdən olan fəallıqların yerinə yetirilməsi zamanı vaxt limitinə əməl edir.**

F.p.V.4. Şagird fərdi və birgə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəssüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş

Üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Fərdi, birgə əl işi təqdim edərkən düşünə – düşünə danışır, ideya barədə və istifadə olunmuş prinsiplər üzrə, elementlər barədə, istifadə olunmuş üsullar, materiallar, texnika və s. barədə rəvan danışır;
- Əl işinin məzmunu, janrı, sahəsi, nail olunmuş təəssüratlar, əhval-ruhiyyə (bu və ya digər xətt, rəng, forma və s. hansı əhval-ruhiyyəni yaradır) və incəsənət nümunəsinə münasibətdə öz mülahizəsini söyləyə bilər;
- Əl işi barədə söhbət zamanı müvafiq terminlərdən istifadə edir;
- Dinləyir, mülahizə, diskussiya zamanı başqalarının fikir söyləməyini gözləyir, suallar qoyur və cavab verir, özü məsləhət görür və ya məsləhət alır, konkret ifadələrdən istifadə edir;
- Əl işini təqdim edərkən öz sinif yoldaşlarına tərəf çıxır və onları həvəsləndirir.

İş forması: fərdi və ya cütliklərlə

Resurs: dərslik, təbii və süni material: bostan məhsulları – qırmızı bolqar bibəri, kələm yarpaqları, yer kökü, düymələr, lentlər, pambıq, rəngli kağızlar, yapışqan, qayçı.

Şagirdlər kitabda verilmiş gəlincikləri yalnız nümunə kimi istifadə edə bilərlər və öz fantaziyaları ilə şaxta baba və qar qızı müxtəlif təbii və ya süni materiallarla yarada bilərlər.

Qiymətləndirmə forması: cari

Meyarlar: dekorativ – tətbiqi nümunələr yaratmaq, fantaziya, işin düzgün, ardıcılıqla planlaşdırılması.

33. Yeni il karnavalı

Dərsin məqsədi: şagirdə müxtəlif materialdan və texnikadan müstəqil seçmə bacarığı, müxtəlif material və faktorla əl işinin əhval-ruhiyyəsinin verilməsi bacarığını işləyib hazırlayaq; eləcə də, teatr kostyumunun ayrı-ayrı detallarının hazırlanması bacarığını möhkəmləndirək.

Nəticə: F.p.V.2. Şagird müxtəlif materialı və texnikanı məqsədyönlü şəkildə seçməyi və tətbiq etməyi, öz düşüncə və ideyasını həyata keçirməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Müxtəlif üsullardan istifadə edir, müxtəlif materiallarla eksperimentlər keçirir, texnikadan istifadə

etməklə tapşırığın daha yaxşı yerinə yetirilməsi və fikrini əks etdirməsi üçün istifadə edə bilər;

- Müxtəlif janrlı əl işlərini (portret, natürmort, peyzaj, məişət janrı) yaradarkən rəngarəng materialı və texnikanı (ənənəvi, qeyri-ənənəvi) məqsədyönlü şəkildə seçirsə və onların tətbiq yollarını genişləndirir;
 - Rəngarəng materialdan və texnikadan istifadə etməklə dekorativ və tətbiqi incəsənət nümunələri yaradır;
 - Ətraf mühitdə mövcud olan fərqli fakturanın imitasiyasını/illüziyasını yaradarkən rəngarəng texnikadan istifadə etmək yollarını inkişaf etdirir;
- F.p.V.3. Şagird yaradıcılıq və təşkilati problemləri həll etmək üçün öz sinif yoldaşları ilə əməkdaşlıq (cüt şəklində, komandada) əsasında yerinə yetiriləsi işin planlaşdırılması və həyata keçirilməsini bacarmalıdır.**

İndikator:

- Birgə iş zamanı (tədbirin planlaşdırılması/həyata keçirilməsi, cütlikdə/grupda əl işinin yaradılması) öz sinif yoldaşları ilə fərqli düşüncələri, ideyaları bölüşür, onlarla birlikdə ümumi qərarlar qəbul edir;
- Ümumi problemin həlli məqsədi ilə başqaları ilə əməkdaşlıq edir;
- Müşahidələrin nəticələrini və öz təcrübəsini sinif yoldaşları ilə bölüşürsə;
- Başqaları ilə əməkdaşlıq təşəbbüsü göstərir, konkret vəzifənin həyata keçirilməsində başqalarına kömək edir;
- Bütün tiplərdən olan aktivliklərin yerinə yetirilməsi zamanı vaxt limitinə əməl edir

F.p.V.4. Şagird fərdi və birgə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəssüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Fərdi, birgə əl işi təqdim edərkən düşünə – düşünə danışır, ideya barədə və istifadə olunmuş prinsiplər üzrə, elementlər barədə, istifadə olunmuş üsullar, materiallar, texnika və s. barədə rəvan danışır;
- Əl işinin məzmunu, janrı, sahəsi, nail olunmuş təəssüratlar, əhval-ruhiyyə (bu və ya digər xətt, rəng, forma və s. hansı əhval-ruhiyyəni yaradır)

və incəsənət nümunəsinə münasibətdə öz mülahizəsini söyləyə bilər;

- Əl işi barədə söhbət zamanı müvafiq terminlərdən istifadə edir;
- Dinləyir, mülahizə, diskussiya zamanı başqalarının fikir söyləməyini gözləyir, suallar qoyur və cavab verir, özü məsləhət görür və ya məsləhət alır, konkret ifadələrdən istifadə edir;
- Əl işini təqdim edərkən öz sinif yoldaşlarına tərəf çıxır və onları həvəsləndirir.

İş forması: fərdi və ya **cütlüklərlə**

Resurs: dərslik, müxtəlif növ təbii və süni resurs, yapışqan, qayçı.

Şagirdlər nəyinki tək-cə kitabda verilmiş karnaval kostyumlarının detallarını (maska, papaq, həmçinin başqa elementləri də hazırlaya bilərlər. Məs., kəmə, ayaqqabı, şərf, boyun şərfi ətir və s.

Qiymətləndirmə forması: cari

Meyarlar: materialın və texnikanın müstəqil seçilməsi, müxtəlif materialın uyğunlaşdırılması **bacarığı**, əl işində əhval ruhiyyənin yaradılması, teatr kostyumlarının detallarının hazırlanması **bacarığı**.

34. Qrafika

Dərsin məqsədi: şagirdin yadına təsviri incəsənətin sahələrindən birini – qrafikanı salaq və onun bədii imkanlarının geniş diapazonunu göstərək; bu sahənin təsviri imkanlarının təcrübi əl işində istifadə olunma **bacarığını** möhkəmləndirək. Sərbəst mövzunun yaradıcılıqla interpretasiyası **bacarığını** inkişaf etdirək.

F.p.V.1 Şagird öz maraqlarına və təcrübəsinə əsaslanaraq, təsviri incəsənətin elementlərindən və prinsiplərindən məqsədyönlü şəkildə istifadə etməklə əl işi üzərində düşüncəsini, ideyasını, əhval – ruhiyyəsini (emosiyalarını) və təəssüratlarını əks etdirməyi bacarmalıdır.

İndikator

- Müxtəlif cür səpintilərlə və effektlərlə əhval ruhiyyəni əks etdirir;
- Müxtəlif növ və müxtəlif qalınlıqlı xətlərdən, konturlardan və ştrixlərdən istifadə edir;
- Təzadlı rənglərdən və rəngin qradasiyasından istifadə edir;
- Düşünmüşün daha yaxşı əks etdirilməsi üçün şəkil səthində vertikal və ya horizontal mövqe seçir;
- Əks etdirməni şəkil səthində düşüncə ilə bölüşdürür;

• Perspektiv qanunun elementar/başlanğıc biliyini – ön və arxa görünüşdən istifadə etməklə aşkar edir;

• Fəzanın əks etdirilməsi üçün yarım tonlardan (ön görünüş – möhkəm, arxa görünüş solğun) istifadə edir;

• Simmetrik və asimmetrik əl işləri yaradır;

• Müxtəlif üsullarla (forma, ölçü, rəng ilə) əl işinin əsas hissəsini ayıra bilir;

• Müxtəlif bədii üsullarla əl işində verilmiş dinamikanı və statikanı (fiqurların hərəkətini, küleyi) ötürə bilir;

• Cimin ümumi proporsiyasını verə bilir.

F.p.V.4. Şagird fərdi və birgə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəssüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır.

İndikator:

• Fərdi, birgə əl işi təqdim edərkən düşüncə – düşüncə danışır, ideya barədə və istifadə olunmuş prinsiplər üzrə, elementlər barədə, istifadə olunmuş üsullar, materiallar, texnika və s. barədə rəvan danışır;

• Əl işinin məzmunu, janrı, sahəsi, nail olunmuş təəssüratlar, əhval-ruhiyyə (bu və ya digər xətt, rəng, forma və s. hansı əhval-ruhiyyəni yaradır) və incəsənət nümunəsinə münasibətdə öz mülahizəsini söyləyə bilər;

• Əl işi barədə söhbət zamanı müvafiq terminlərdən istifadə edir;

• Dinləyir, mülahizə, diskussiya zamanı başqalarının fikir söyləməyini gözləyir, suallar qoyur və cavab verir, özü məsləhət görür və ya məsləhət alır, konkret ifadələrdən istifadə edir;

• Əl işini təqdim edərkən öz sinif yoldaşlarına tərəf çıxır və onları həvəsləndirir.

İş forması: fərdi

Resurs: dərslik, format, istənilən qrafik (arzu olunandır ki, ağ-qara olsun, lakin rəngli də ola bilər) material.

Terminlər: emble, əşya və ya onun əksi, hansı ki, hər hansı bir ideyanın rəmzi kimi istifadə olunur.

Diqqət: sinifdə və ya evdə yaradılmış emblemin müsabiqəsi növbəti dərsdə keçirilə bilər. Şagirdlər kiçik təqdimat hazırlasınlar, orada nəyin emblemini və nəyə görə seçdiklərini bu və ya digər formada,

hansı üsullarla və bədii elementlərlə onu yaratmaq üsullarını təsvir edirlər.

Meyarlar: qrafikin bədii imkanlarının nəzəri biliyi və onların **təcrübədə** tətbiqi. Müstəqil mövzunun yaradıcılıqla interpretasiyası.

35. Dinamika

Dərsin məqsədi: şagirdə təbiət hadisələrinə müşahidə nəticəsində alınmış təəssüratların və dinamikanın verilməsi **bacarıqlarını**, sadə bədii üsullarla təcrübə şəkildə istifadə etmə **bacarığını** gücləndirək. Öz əl işlərində istifadə etdiyi üsullar barədə mülahizə yürütmək **bacarığını**, əl işinin tənqidi qiymətləndirilməsi bacarığını möhkəmləndirək.

Nəticə: F.p.V.1 Şagird öz maraqlarına və təcrübəsinə əsaslanaraq, təsviri incəsənətin elementlərindən və prinsiplərindən məqsədyönlü şəkildə istifadə etməklə əl işi üzərində düşüncəsini, ideyasını, əhval – ruhiyyəsini (emosiyalarını) və təəssüratlarını əks etdirməyi bacarmalıdır.

İndikator

- Müxtəlif cür səpintilərlə və effektlərlə əhval ruhiyyəni əks etdirir;
- Müxtəlif növ və müxtəlif qalınlıqlı xətlərdən, konturlardan və ştrixlərdən istifadə edir;
- Təzadlı rənglərdən və rəngin qradasiyasından istifadə edir;
- Düşünülüşün daha yaxşı əks etdirilməsi üçün şəkil səthində vertikal və ya horizontal mövqe seçir;
- Əks etdirməni şəkil səthində düşüncə ilə bölüşdürür;
- Perspektiv qanunun elementar/başlanğıc biliyini – ön və arxa görünüşdən istifadə etməklə aşkar edir;
- Fəzanın əks etdirilməsi üçün yarım tonlardan (ön görünüş – möhkəm, arxa görünüş solğun) istifadə edir;
- Simmetrik və asimmetrik əl işləri yaradır;
- Müxtəlif üsullarla (forma, ölçü, rəng ilə) əl işinin əsas hissəsini ayıra bilir;
- Müxtəlif bədii üsullarla əl işində verilmiş dinamikani və statikanı (fiqurların hərəkətini, küləyi) ötürə bilir;
- Cismin ümumi proporsiyasını verə bilir.

F.p.V.4. Şagird fərdi və birgə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəssüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə

özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Fərdi, birgə əl işi təqdim edərkən düşüncə – düşüncə danışır, ideya barədə və istifadə olunmuş prinsiplər üzrə, elementlər barədə, istifadə olunmuş üsullar, materiallar, texnika və s. barədə rəvan danışır;
- Əl işinin məzmunu, janrı, sahəsi, nail olunmuş təəssüratlar, əhval-ruhiyyə (bu və ya digər xətt, rəng, forma və s. hansı əhval-ruhiyyəni yaradır) və incəsənət nümunəsinə münasibətdə öz mülahizəsini söyləyə bilir;
- Əl işi barədə söhbət zamanı müvafiq terminlərdən istifadə edir;
- Dinləyir, mülahizə, diskussiya zamanı başqalarının fikir söyləməyini gözləyir, suallar qoyur və cavab verir, özü məsləhət görür və ya məsləhət alır, konkret ifadələrdən istifadə edir;
- Əl işini təqdim edərkən öz sinif yoldaşlarına tərəf çıxır və onları həvəsləndirir.

İş forması: fərdi

Resurs: dərslik, vərəqlər, yumşaq karandaş və ya pastel.

İ.S.C. 1.2.3. Şagirdlər peyzaj çəkirlər, qeyd edirlər ki, bitkilər bir istiqamətə əyilmişdir, bu da tamaşaçıda küləyin istiqamətini parlaq əks etdirir. Yapon qadınlarının fiqurları da beldən əyilmişdir, onların geyiminin ətəyi parıldayır, lakin papaqlarını əlləri ilə tuturlar ki külək onları da aparmasın. Onların pozaları, hərəkətləri, parlayan geyimləri tamaşaçıda güclü külək təəssüratı yaradır. Rəssamlar əsasən uydurma, əyilmiş xətlər vasitəsi ilə küləyin tüğyan etməsini təsvir edirlər.

4. Fiqurlar Halikarnas mavzoleyinin frizində fəal hərəkət edirlər.

5. Tesalonike məbədinin mozaikası statikdir.

Qiymətləndirmə forması: cari

Meyarlar: ətraf mühitin və təbiət hadisələrinə müşahidə ilə alınmış təəssüratların əks etdirilməsi, əl işində verilmiş dinamika, təqdimat **bacarıqları**.

Tövsiyələr: Müəllim dərs başlayan kimi şagirdlərdən xahiş edir ki küləkli hava təsəvvür etsinlər və bir neçə söz ilə bu zaman ətraf mühitin, təbiətin necə göründüyünü təsvir etsinlər. Şagirdlər növbə ilə təsvir edirlər, ağaclar necə xışıldayırlar, budaqlar necə əyilir, sınımış budaqlar torpağa

necə tökülür. Təqdimat zamanı çox mümkündür ki şagirdlər cismin plastikasından da istifadə etsinlər (məs., əllər vasitəsi ilə havada hərəkət edən ağac budaqlarını əks etdirlərsinlər, cuşa gəlmiş dalğanı və s. nəzərə çarpdırsınlar). Onların təsvir etmə zamanı öz təəsüratlarını da əks etdirmələri yaxşı olardı, məs., külək saçığı dağıdır, paltarları yuxarı qaldırır, əşyaları insanın əlindən „qoparır“. Beləliklə, bir neçə dəqiqə bu şəklin təsvirinə ayrılır, hansı ki küləkli hava üçün tipikdir. Bu zaman şagirdlərə əks etdirmə fəallığı azalır, onların yadına xarakterik detallar düşür və s. söhbət zamanı müəllim müxtəlif müqayisələrdən istifadə edir ki, mümkün qədər tez-tez təqdim etsin ki külək zamanı ətrafda hər şey necə hərəkət edir.

36. Rəssamlıqda ritm

Dərsin məqsədi: şagirdə rəssamlıqda ritm anlayışı ilə tanış edək. Konkret əl işinin analizinin, onda mülahizə **bacarığını** işləyib hazırlayaq; öz əl işində ritmik kompozisiyanı yaratmaq **bacarığını** aşılacaq.

Nəticə: F.p.V.1 Şagird öz maraqlarına və təcrübəsinə əsaslanaraq, təsviri incəsənətin elementlərindən və prinsiplərindən məqsədyönlü şəkildə istifadə etməklə əl işi üzərində düşüncəsini, ideyasını, əhval – ruhiyyəsini (emosiyalarını) və təəsüratlarını əks etdirməyi bacarmalıdır.

İndikator

- Müxtəlif cür səpintilərlə və effektlərlə əhval ruhiyyəni əks etdirir;
- Müxtəlif növ və müxtəlif qalınlıqlı xətlərdən, konturlardan və ştrixlərdən istifadə edir;
- Təzadlı rənglərdən və rəngin qradasiyasından istifadə edir;
- Düşünmüşün daha yaxşı əks etdirilməsi üçün şəkil səthində vertikal və ya horizontal mövqe seçir;
- Əks etdirməni şəkil səthində düşüncə ilə bölüşdürür;
- Perspektiv qanunun elementar/başlanğıc biliyini – ön və arxa görünüşdən istifadə etməklə aşkar edir;
- Fəzanın əks etdirilməsi üçün yarım tonlardan (ön görünüş – möhkəm, arxa görünüş solğun) istifadə edir;
- Simmetrik və asimmetrik əl işləri yaradır;
- Müxtəlif üsullarla (forma, ölçü, rəng ilə) əl işinin əsas hissəsini ayıra bilir;

- Müxtəlif bədii üsullarla əl işində verilmiş dinamikani və statikanı (fiqurların hərəkətini, küləyi) ötürə bilir;
- Cimin ümumi proporsiyasını verə bilir.

F.p.V.2. Şagird müxtəlif materialı və texnikanı məqsədyönlü şəkildə seçməyi və tətbiq etməyi, öz düşüncə və ideyasını həyata keçirməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Müxtəlif üsullardan istifadə edir, müxtəlif materiallarla eksperimentlər keçirir, texnikadan istifadə etməklə tapşırığın daha yaxşı yerinə yetirilməsi və fikrini əks etdirməsi üçün istifadə edə bilir;
- Müxtəlif janrlı əl işlərini (portret, natürmort, peyzaj, məişət janrı) yaradarkən rəngarəng materialı və texnikanı (ənənəvi, qeyri-ənənəvi) məqsədyönlü şəkildə seçirsə və onların tətbiq yollarını genişləndirir;
- Rəngarəng materialdan və texnikadan istifadə etməklə dekorativ və tətbiqi incəsənət nümunələri yaradır;

Fəallığın nəticəsi: F.p.V.4. Şagird fərdi və birgə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəsüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Fərdi, birgə əl işi təqdim edərkən düşüncə – düşüncə danışır, ideya barədə və istifadə olunmuş prinsiplər üzrə, elementlər barədə, istifadə olunmuş üsullar, materiallar, texnika və s. barədə rəvan danışır;
- Əl işinin məzmunu, janrı, sahəsi, nail olunmuş təəsüratlar, əhval-ruhiyyə (bu və ya digər xətt, rəng, forma və s. hansı əhval-ruhiyyəni yaradır) və incəsənət nümunəsinə münasibətdə öz mülahizəsini söyləyə bilir;
- Əl işi barədə söhbət zamanı müvafiq terminlərdən istifadə edir;
- Dinləyir, mülahizə, diskussiya zamanı başqalarının fikir söyləməyini gözləyir, suallar qoyur və cavab verir, özü məsləhət görür və ya məsləhət alır, konkret ifadələrdən istifadə edir;
- Əl işini təqdim edərkən öz sinif yoldaşlarına tərəf çıxır və onları həvəsləndirir.

İş forması: fərdi

Resurs: dərslik, format, boyalar, fırça, su qabı, əl dəsmalı.

Başqa strategiyalar halında (bax. Aşağıdakı tövsiyə), kompüter rəsm proqramı.

Qiyətləndirmə forması: cari

Meyarlar: kompozisiyada ritmikliyin görünməsi və təhlil olunması **bacarığı**, ritmik kompozisiyanın qurulması **bacarığı**.

Tövsiyələr: arzu olunandır ki təcrübi iş kompüter vasitəsi ilə yerinə yetirilsin. Şagird rəsm proqramının vasitəsi ilə ritmik, simmetrik və ya asimmetrik nümunələr yaratmalıdır. Mümkündür ki atıq öyrəndiyi prinsiplərdən, məsələn təzadlı rənglərdən istifadə etsin; şəkildə fəzanın vertikal və ya horizontal mövqeyini seçsin, təsviri şəkil səthində düşüncə ilə bölüşdürsün.

37. Kiçik daşlar üzərində şəkil

Dərsin məqsədi: şagirdə dekorativ əl işini yaratmaq **bacarığını** aşılacaq, fantaziyasını oyadaq. Onun yaddaş portretini çəkmək və portretdə mimikanı təsvir etmək **bacarığını** aşılacaq.

Nəticə: f.p.V.1. Şagird öz maraqları və təcrübələrinə əsaslanaraq, təsviri incəsənətin elementlərindən və prinsiplərindən məqsəd yönü şəkildə istifadə etmək bacarığını nümayiş etdirməyi bacarmalı, ideyanın, əhval ruhiyyə – əhvalın (emosiyaların) və təsüatların verilməsinə hazır olmalıdır.

İndikator

- Müxtəlif növ və müxtəlif qalınlıqlı xətlərdən, konturlardan və ştrixlərdən istifadə edir;
- Təzadlı rənglərdən və rəngin qradasiyasından istifadə edir;
- Əks etdirməni şəkil səthində düşüncə ilə bölüşdürür;
- Simmetrik və asimmetrik əl işləri yaradır;
- Müxtəlif üsullarla (forma, ölçü, rəng ilə) əl işinin əsas hissəsini ayıra bilir;
- Müxtəlif bedii üsullarla əl işində verilmiş dinamikanı və statikanı (fiqurların hərəkətini, küləyi) ötürə bilir;
- Cismin ümumi proporsiyasını verə bilir.

F.p.V.2. Şagird müxtəlif materialı və texnikanı məqsədyönlü şəkildə seçməyi və tətbiq etməyi, öz düşüncə və ideyasını həyata keçirməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Müxtəlif üsullardan istifadə edir, müxtəlif materiallarla eksperimentlər keçirir, texnikadan istifadə etməklə tapşırığın daha yaxşı yerinə yetirilməsi və fikrini əks etdirməsi üçün istifadə edə bilir;
- Müxtəlif janrlı əl işlərini (portret, natürmort, peyzaj, məişət janrı) yaradarkən rəngarəng materialı və texnikanı (ənənəvi, qeyri-ənənəvi) məqsədyönlü şəkildə seçirsə və onların tətbiq yollarını genişləndirir;
- Rəngarəng materialdan və texnikadan istifadə etməklə dekorativ və tətbiqi incəsənət nümunələri yaradır;

F.p.V.4. Şagird fərdi və birgə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təsüatların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Fərdi, birgə əl işi təqdim edərkən düşünə – düşünə danışır, ideya barədə və istifadə olunmuş prinsiplər üzrə, elementlər barədə, istifadə olunmuş üsullar, materiallar, texnika və s. barədə rəvan danışır;
- Əl işinin məzmunu, janrı, sahəsi, nail olunmuş təsüatlar, əhval-ruhiyyə (bu və ya digər xətt, rəng, forma və s. hansı əhval-ruhiyyəni yaradır) və incəsənət nümunəsinə münasibətdə öz mülahizəsini söyləyə bilir;
- Əl işi barədə söhbət zamanı müvafiq terminlərdən istifadə edir;
- Dinləyir, mülahizə, diskussiya zamanı başqalarının fikir söyləməyini gözləyir, suallar qoyur və cavab verir, özü məsləhət görür və ya məsləhət alır, konkret ifadələrdən istifadə edir;
- Əl işini təqdim edərkən öz sinif yoldaşlarına tərəf çıxır və onları həvəsləndirir.

İş forması: fərdi

Resurs: dərslik, ləpik daşlar, quaş boyaları, daş, su qabı, əl dəsmalı.

Qeyd: hər bir şagird mümkündür ki bir neçə əl işi düzəltsin və sonra sinifdə onun sərgisini təşkil etsin.

Qiyətləndirmə forması: cari

Meyarlar: təbii və süni resursdan istifadə etməklə portret yaratmaq **bacarığı**, portretdə mimikanın təsviri, dekorativ əl işi yaratmaq **bacarığı**.

38. Hamısı mənim vətənimdir

Dərsin məqsədi: şagirdi Gürcüstanın müxtəlif guşəsində mühafizə olunan müxtəlif dövrün abidələri ilə sənətkarlıq nümunələri ilə tanış edək və onların təhlili **bacarığını** işləyib hazırlayaq; abidə barəsində məlumat axtarıb tapmaq bacarığını aşılayaq, eləcə də hər hansı bir tarixi faktın və ya əfsanənin/ deyimini ayrı-ayrı epizodlarını öz təsəvvürü ilə şəkilləndirmək **bacarığını** inkişaf etdirək.

Nəticə: F.p.V.3. Şagird yaradıcılıq və təşkilati problemləri həll etmək üçün öz sinif yoldaşları ilə əməkdaşlıq (cüt şəklində, komandada) əsasında yerinə yetiriləsi işin planlaşdırılması və həyata keçirilməsini bacarmalıdır.

İndikaror:

- Birgə iş zamanı (tədbirin planlaşdırılması/həyata keçirilməsi, cütlükdə/qrupda əl işinin yaradılması öz sinif yoldaşları ilə fərqli düşüncələri, ideyaları bölüşür, onlarla birlikdə ümumi qərarlar qəbul edir;
- Ümumi problemin həlli məqsədi ilə başqaları ilə əməkdaşlıq edir;
- Müşahidələrin nəticələrini və öz təcrübəsini sinif yoldaşları ilə bölüşürsə;
- Başqaları ilə əməkdaşlıq təşəbbüsü göstərir, konkret vəzifənin həyata keçirilməsində başqalarına kömək edir;
- **Bütün tiplərdən olan fəallıqların yerinə yetirilməsi zamanı vaxt limitinə əməl edir.**

F.p.V.5. Şagird təsviri və tətbiqi incəsənətin müxtəlif sahələrinin nümunələrini tarixi, dini, mədəni və sosial kontekst ilə əlaqələndirməyi bacarmalıdır.

- Müxtəlif mədəniyyətin incəsənətinin məşhur nümunələrini əsas xarakterik xüsusiyyətlərinə əsasən (memarlıq abidələri, detallar, ornamentlər və s.) tanıya bilir;
- İncəsənətin müxtəlif sahələrinin (təsviri, dekorativ) ayrı-ayrı nümunələrinin təyinatı (tətbiqi, dini, estetik, məlumat) barədə mülahizə yürüdə bilir;
- Bunun barəsində fikir söyləyə bilir ki tətbiqi incəsənətin bu və ya digər nümunəsi hansı sosial təbəqə üçün nəzərdə tutulmuşdur;
- Bir və eyni hadisəni müxtəlif ölkələrin incəsənət nümunələrində necə əks olunduğu barədə danışa bilir (məs., bayram, tarixi fakt və s.).

F.p.V.6. Şagird gürcü incəsənəti və incəsənət xadimləri barədə mülahizə yürütməyi bacarmalıdır.

- Gürcü heykəltəraşlığı və memarlığının bir neçə nümunəsi üzrə danışa bilir;
- Maddi mədəniyyət abidələri barədə, hansıları ki görüb, onlar barədə mülahizə yürüdə və öz münasibətini bildirir;
- Bir və eyni cür hadisə müxtəlif ölkələrin incəsənət nümunələrində (məs., bayram, tarixi fakt və s.) necə əks olunduğu haqqında söhbət apara bilir.

İ.S.C.

1. Çxondidi xristianlığa qədər, bütperəstlərin sitayiş etdikləri ocaq idi. Rəvayətə görə bu ocağa yerli əhali uşaqları qurban gətirirdi. Qədim gürcü rəvayətinə görə qurbanlıq Martvili adlandırılırdı, məhz burada qurbanlıq deyilmiş və yaxud martvillərin adına birinci kilsə tikildi və kəndin və eləcə də məbədin adı da bu rəvayətlə əlaqədardır.

2. Çxondideli (yəni Çxondidinin yepiskopu) Qurucu Davidin mənəvi ardıcıl və onun ən yaxın həm fikiri idi. Ölkənin quruculuğu ilə əlaqədar bütün tədbirlər Çxondidelinin adı ilə əlaqədardır. Çar onun xidmətini kitab əhllilərinin ağsaqqalı xidməti ilə eyniləşdirdi və özünün vəzirini təyin etdi. Çxondidi yepiskopu Qərbi Gürcüstanda ən nüfuzlu keşiş başçısı idi.

İ.S.C. Sameqrelonun knyazları – Dadianilər fransız zənginləri Miuratlar ilə qohum idilər. Məhz bu əlaqə nəticəsində Dadianilərin sarayına Avropanın müxtəlif ölkələrinin qiymətli relikviyaları düşmüşdür, onlar bu nadir əşyaları hədiyyə kimi qəbul edirdilər.

İş forması: fərdi. Tapşırığın yerinə yetirilməsi, müəllimin qərarı ilə, mümkündür ki bu iş cəm şəklində və ya qrup halında yerinə yetirilsin.

Resurs: dərslik, kilsə təqvimini, müqəddəs keşişlərin öyrənilməsi, Zuqdidə Dövlət Tarix-Memarlıq Muzeyinin materialları (müqəddəslər barədə məlumat toplamaq üçün).

Qeyd: arzu olunandır ki, dərs keçildikdən sonra şagirdlər Dadianilərin sarayına qonaq getsinlər və Martvili monastırını gəzib dolaşsınlar.

Qiymətləndirmə forması: cari

Meyarlar: gürcü mədəniyyət abidələri barədə məlumat axtarıb tapmaq və işləmək, analitik düşüncə **bacarığı**, başqa fənlərdə keçilmiş materiallara inteqrasiya.

Tövsiyələr: mümkündür ki müəllim dərsin keçirilməsinin başqa strategiyasını seçsin və şagirdlərin özlərinə. Sameqrelonun tarixi abidələrinin, xristian müqəddəs yerlərinin, Dadianilərin sarayı barədə məlumat toplamaq həvalə olunsun, hansı ki sonra dərsdə hamının gözü qarşısında sinfə

təqdim oluna bilər. Məlumat toplamaq məqsədi ilə onlar internetdən istifadə edə bilərlər. Tapşırığın yerinə yetirilməsi üçün müəllim uşaqlara müvafiq ədəbiyyat sadalayır. Müqəddəslər barədə məlumat kilsə təqvimlərində, müqəddəs keşişlər hədislərində və tədrislərində tapıla bilər. Məhz bu məqsədlə muzey materialından (kataloqlardan, bukletlərdən) istifadə etmək olar.

39. Proporsiya

Dərsin məqsədi: şagirdə əşyalara proporsiya üzrə müşahidə etmək və onu təcrübi olaraq təsvir etmək **bacarığı** yaradaq.

Nəticə: F.p.V.1 Şagird öz maraqlarına və təcrübəsinə əsaslanaraq, təsviri incəsənətin elementlərindən və prinsiplərindən məqsədyönlü şəkildə istifadə etməklə əl işi üzərində düşüncəsini, ideyasını, əhval – ruhiyyəsini (emosiyalarını) və təəssüratlarını əks etdirməyi bacarmalıdır.

İndikator

- Müxtəlif növ və müxtəlif qalınlıqlı xətlərdən, konturlardan və ştrixlərdən istifadə edir;
- Təzadlı rənglərdən və rəngin qradasiyasından istifadə edir;
- Düşünülüşün daha yaxşı əks etdirilməsi üçün şəkil səthində vertikal və ya horizontal mövqe seçir;
- Əks etdirməni şəkil səthində düşüncə ilə bölüşdürür;
- Perspektiv qanunun elementar/başlanğıc biliyini – ön və arxa görünüşdən istifadə etməklə aşkar edir;
- Fəzanın əks etdirilməsi üçün yarım tonlardan (ön görünüş – möhkəm, arxa görünüş solğun) istifadə edir;
- Simmetrik və asimmetrik əl işləri yaradır;
- Müxtəlif üsullarla (forma, ölçü, rəng ilə) əl işinin əsas hissəsini ayıra bilir;
- Müxtəlif bədii üsullarla əl işində verilmiş dinamikanı və statikanı (fiqurların hərəkətini, küləyi) ötürə bilir;
- Cimin ümumi proporsiyasını verə bilir.

F.p.V.4. Şagird fərdi və birgə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəssüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş

üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Fərdi, birgə əl işi təqdim edərkən düşünə – düşünə danışır, ideya barədə və istifadə olunmuş prinsiplər üzrə, elementlər barədə, istifadə olunmuş üsullar, materiallar, texnika və s. barədə rəvan danışır;
- Əl işi barədə söhbət zamanı müvafiq terminlərdən istifadə edir;

İş forması: fərdi

Resurs: dərslik, vərəq, qara və ya rəngli karandaşlar, pozan

Terminlər: proporsiya əşyanın hissələrinin ölçülərinin bərabərliyi ilə yaradılır.

Qeyd: Əhəmiyyətlidir ki şagird mümkün qədər şəkili çəkilişi obyektin real proporsiyasına əməl etsin. İş prosesində müəllim işin gedişinə göz qulaq olur və onlara göstərişlər verir.

Qiymətləndirmə forması: cari

Meyarlar: Əşyaları, ətraf mühiti müşahidə etmək **bacarığı**. Əşyaların proporsiyasının məlumat təsvir olunma **bacarığı**.

40. Müxtəlif ölçülü əşyalar

Dərsin məqsədi: şagirdə əşyaları müşahidə etmək, onların ölçülərinin bir-birinə uyğun gəlməsi **bacarığını** inkişaf etdirək.

Nəticə: F.p.V.1 Şagird öz maraqlarına və təcrübəsinə əsaslanaraq, təsviri incəsənətin elementlərindən və prinsiplərindən məqsədyönlü şəkildə istifadə etməklə əl işi üzərində düşüncəsini, ideyasını, əhval – ruhiyyəsini (emosiyalarını) və təəssüratlarını əks etdirməyi bacarmalıdır.

İndikator

- Müxtəlif növ və müxtəlif qalınlıqlı xətlərdən, konturlardan və ştrixlərdən istifadə edir;
- Təzadlı rənglərdən və rəngin qradasiyasından istifadə edir;
- Düşünülüşün daha yaxşı əks etdirilməsi üçün şəkil səthində vertikal və ya horizontal mövqe seçir;
- Əks etdirməni şəkil səthində düşüncə ilə bölüşdürür;
- Perspektiv qanunun elementar/başlanğıc biliyini – ön və arxa görünüşdən istifadə etməklə aşkar edir;
- Fəzanın əks etdirilməsi üçün yarım tonlardan (ön görünüş – möhkəm, arxa görünüş solğun) istifadə edir;

- Simmetrik və asimmetrik əl işləri yaradır;
- Müxtəlif üsullarla (forma, ölçü, rəng ilə) əl işinin əsas hissəsini ayıra bilir;
- Müxtəlif bədii üsullarla əl işində verilmiş dinamikanı və statikanı (fiqurların hərəkətini, küleyi) ötürə bilir;
- Cimin ümumi proporsiyasını verə bilir.

Fəallığın nəticəsi: f.p.V.4. Şagird fərdi və birgə əl işi təqdim etməyi bacarmalıdır; düşüncənin, F.p.V.4. Şagird fərdi və birgə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəssüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Fərdi, birgə əl işi təqdim edərkən düşünə – düşünə danışır, ideya barədə və istifadə olunmuş prinsiplər üzrə, elementlər barədə, istifadə olunmuş üsullar, materiallar, texnika və s. barədə rəvan danışır;
- Əl işi barədə söhbət zamanı müvafiq terminlərdən istifadə edir;

İş forması: fərdi.

Resurs: dərslik, vərəq, qara və rəngli karandaşlar, pozan.

Qeyd: müəllimin ölçü ilə fərqli olan əşyaları natürmorta qoyulmaq üçün hazır olmalıdır. Sinif tapşırığının yerinə yetirilməsi zamanı müəllim şagirdlərə konkret göstərişlər verir ki, natürmortun əşyalarının ölçülərini bir-birinə uyğunlaşdırsınlar.

Qiymətləndirmə forması: cari

Meyarlar: verilmiş əşyalara (natürmort üzrə) müşahidə **bacarığı**, müşahidə nəticələrinin məlumat surətdə əks olunması **bacarığı**. Təqdim etmə **bacarığı**.

41. Yenə də böyüyəcəklər

Dərsin məqsədi: şagirdə incəsənət əsərlərini dərk etmə **bacarığı** yaradaq, analizin və onun əsas qayəsinin oxunması **bacarığını** gücləndirək, ilk mənbə ilə (ədəbi mətnlə) onun münasibətinin təhlili **bacarıq** – **bacarığını** möhkəmləndirək.

F.p.V.4. Şagird fərdi və birgə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəssüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Əl işinin məzmunu, janrı, sahəsi, nail olunmuş təəssüratlar, əhval-ruhiyyə (bu və ya digər xətt, rəng, forma və s. hansı əhval-ruhiyyəni yaradır) və incəsənət nümunəsinə münasibətdə öz mülahizəsini söyləyə bilir;

F.p.V.5. Şagird təsviri və tətbiqi incəsənətin müxtəlif sahələrinin nümunələrini tarixi, dini, mədəni və sosial kontekst ilə əlaqələndirməyi bacarmalıdır.

- Müxtəlif mədəniyyətin incəsənətinin məşhur nümunələrini əsas xarakterik xüsusiyyətlərinə əsasən (memarlıq abidələri, detallar, ornamentlər və s.) tanıya bilir;
- İncəsənətin müxtəlif sahələrinin (təsviri, dekorativ) ayrı-ayrı nümunələrinin təyinatı (tətbiqi, dini, estetik, məlumat) barədə mülahizə yürüdə bilir;

F.p.V.6. Şagird gürcü incəsənəti və incəsənət xadimləri barədə mülahizə yürütməyi bacarmalıdır.

- Gürcü heykəltəraşlığı və memarlığının bir neçə nümunəsi üzrə danışa bilir;
- Maddi mədəniyyət abidələri barədə, hansıları ki görüb, onlar barədə mülahizə yürüdü və öz münasibətini bildirir;
- Bir neçə tanınmış gürcü rəssamı və heykəltəraşının əl işlərini tanıya bilir və bunlar barədə öz nöqteyi-nəzərini söyləyə bilir.

İş forması: fərdi

Resurs: dərslik, gürcü heykəltəraşlarının əl işlərindən ibarət fotoların yerləşdirildiyi albomlar.

İ.S.C.

1. Şagirdlər öz sözləri ilə bu sətrin məzmununu söyləməlidirlər. Paralel olaraq müəllim onlara bunun barəsində məlumat verməlidirlər ki Algeti nədir və harada yerləşir, „qurd küçükləri“ sözləri ilə müəllif nə demək istəyir.

2. Şagirdlər bu sətrin məzmunu barədə mülahizə yürütməlidirlər. Müəllim onların mülahizəsini o cür istiqamətləndirməlidir ki, vətəni müdafiə üçün ədalətli mübarizə aparmaq sahəsinə xüsusi diqqət yetirilsin. Elə buradaca mümkündür ki o, şagirdlərə daha bir sətri xatırlatsın: „heç kəsin vətəni əlindən almarıq, biz də öz vətənimizi özgəsinə vermərik, yoxsa onları elə günə salarıq ki, düşmənin özü də gülmsəyer“.

1. Arzu ediləndir ki, Merab Berdzenişvilinin başqa əsərlərinin fotoları müəllim tərəfindən hazırlanmış olsun və o həmin şəkilləri şagirdlərə təqdim etsin, onlardan həmin şəkilləri xarakterizə etməyi xahiş etsin.

2. Dərsin axırını bölmü isə Elquca Amaşukelinin „pələng və döyüşçü“ heykəlinə həsr olunsun. Müəllim şagirdlərə danışmalıdır ki bu heykəl Mxeta tərəfdən Tbilisinin girişində qoyulmuşdur, sonra şagirdlərdən xahiş edir ki onu təsvir etsinlər. (diqqət dinamikaya yönəldilməlidir). Axırda isə o mütləq şagirdlərə deməlidir ki bu abidə pələng ilə döyüşçünün gürcü balladasının motivləri əsasında yaradılmışdır. Müəllim şagirdlərə hökmən danışmalıdır ki bu əsər balladanın məzmunundan götürülmüşdür, mümkündür ki bəzi yerləri köçürülmüş də olsun və onu şeir formasında oxusun. Dərsin sonunda isə şagirdlərə tapşırıq versin, hansı ki əlahiddə çərçivəyə yerləşdirilmişdir.

Qiymətləndirmə forması: cari

Meyarlar: incəsənət nümunələrini təhlil etmək **bacarığı**, ədəbi ilk mənbədən onun istiqamətinin dərk edilməsi bacarığı.

Təvsiyələr: dərsin keçirilməsinin başqa strategiyası mümkündür ki şagirdlər üçün bu iki gürcü heykəltəraşının əl işlərinin nümunələrinin axtarılmasına və onlar barədə kiçik esse hazırlanmasına kömək ola bilər.

42. Şəkil və təəssürat

Dərsin məqsədi: şagirdə arzusu etdiyi mövzuda əl işlərinin yaradılmasının təcrübi bacarıqlarını inkişaf etdirək, mövzunun müvafiq təsviri elementlərinin seçilməsi və ondan istifadə olunması **bacarığını** möhkəmləndirək, əsərin təqdimatı və onun barəsində mülahizə yürütmək **bacarığını** inkişaf etdirək.

Nəticə: F.p.V.1 Şagird öz maraqlarına və təcrübəsinə əsaslanaraq, təsviri incəsənətin elementlərindən və prinsiplərindən məqsədyönlü şəkildə istifadə etməklə əl işi üzərində düşüncəsini, ideyasını, əhval – ruhiyyəsini (emosiyalarını) və təəssüratlarını əks etdirməyi bacarmalıdır.

İndikator

- Müxtəlif cür səpintilərlə və effektlərlə əhval ruhiyyəni əks etdirir;
- Müxtəlif növ və müxtəlif qalınlıqlı xətlərdən, konturlardan və ştrixlərdən istifadə edir;
- Təzadlı rənglərdən və rəngin qradasiyasından istifadə edir;
- Düşünülüşün daha yaxşı əks etdirilməsi üçün şəkil səthində vertikal və ya horizontal mövqe seçir;

- Əks etdirməni şəkil səthində düşüncə ilə bölüşdürür;
- Perspektiv qanunun elementar/başlanğıc biliyini – ön və arxa görünüşdən istifadə etməklə aşkar edir;
- Fəzanın əks etdirilməsi üçün yarım tonlardan (ön görünüş – möhkəm, arxa görünüş solğun) istifadə edir;
- Simmetrik və asimmetrik əl işləri yaradır;
- Müxtəlif üsullarla (forma, ölçü, rəng ilə) əl işinin əsas hissəsini ayıra bilir;
- Müxtəlif bədii üsullarla əl işində verilmiş dinamikəni və statikanı (fiqurların hərəkətini, küleyi) ötürə bilir;
- Cimin ümumi proporsiyasını verə bilir.

F.p.V.4. Şagird fərdi və birgə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəssüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Fərdi, birgə əl işi təqdim edərkən düşünə – düşünə danışır, ideya barədə və istifadə olunmuş prinsiplər üzrə, elementlər barədə, istifadə olunmuş üsullar, materiallar, texnika və s. barədə rəvan danışır;
- Əl işinin məzmunu, janrı, sahəsi, nail olunmuş təəssüratlar, əhval-ruhiyyə (bu və ya digər xətt, rəng, forma və s. hansı əhval-ruhiyyəni yaradır) və incəsənət nümunəsinə münasibətdə öz mülahizəsini söyləyə bilir;
- Əl işi barədə söhbət zamanı müvafiq terminlərdən istifadə edir;
- Dinləyir, mülahizə, diskussiya zamanı başqalarının fikir söyləməyini gözləyir, suallar qoyur və cavab verir, özü məsləhət görür və ya məsləhət alır, konkret ifadələrdən istifadə edir;
- Əl işini təqdim edərkən öz sinif yoldaşlarına tərəf çıxır və onları həvəsləndirir.

İ.S.C. 1. Dərslikdə təqdim olunmuş bütün ümumi ana-bala mövzusunda yaradılmış nümunələr. Oqyust Renuarın rəsmi gənc, gülümsəyən qadının və onun dizləri üstündə oturmuş uşağın interyerində təqdim olunmuşdur. Onların geyimi, interyerin detalları, gündəlik həyatdan alınmışa bənzəyir.

Pikassonun rəsmində də ana-bala təqdim olunmuşdur, lakin burada rəssamlıq dili daha şərtidir,

formalar – asanlaşdırılmışdır, sanki hadisə adi mühitdə deyil, başqa mistik fəzada baş verir.

Paul Kleyenin əsərləri xeyli müddətə baxılmalı və yalnız bundan sonra kəşf olunmalıdır ki burada da ana ilə balanın az qala parçalanmış, kiçik hissələrə bölünmüş fraqmentləri əks olunmuşdur. Bu təsvirlər bu mövzuda yaradılmış başqa əsərlər ilə müqayisədə daha çox şərtidir.

İş forması: fərdi

Resurs: dərslik, vərəq, istənilən rəsm materialı.

Qiymətləndirmə forması: cari

Meyarlar: düşünülmüşün həyata keçirilməsinin təcrübə bacarığı, düşünülmüşə müvafiq təsvir üsullarının, prinsiplərinin və elementlərinin seçilməsi **bacarığı**, təqdim etmə **bacarığı**.

43. Əyri güzgü

Dərsin məqsədi: şagirdə insanın əsas proporsiyalarına müşahidə etmək və ondan məlumat istifadə etmək, bacarığı fiqurun çəkilməsi zamanı əks etdirmək **bacarığını** möhkəmləndirək.

Nəticə: F.p.V.1 Şagird öz maraqlarına və təcrübəsinə əsaslanaraq, təsviri incəsənətin elementlərindən və prinsiplərindən məqsədyönlü şəkildə istifadə etməklə əl işi üzərində düşüncəsini, ideyasını, əhval – ruhiyyəsini (emosiyalarını) və təəssüratlarını əks etdirməyi bacarmalıdır.

İndikator

- Müxtəlif cür səpintilərlə və effektlərlə əhval ruhiyyəni əks etdirir;
- Müxtəlif növ və müxtəlif qalınlıqlı xətlərdən, konturlardan və ştrixlərdən istifadə edir;
- Təzadlı rənglərdən və rəngin qradasiyasından istifadə edir;
- Düünlümlüşün daha yaxşı əks etdirilməsi üçün şəkil səthində vertikal və ya horizontal mövqe seçir;
- Əks etdirməni şəkil səthində düşüncə ilə bölüşdürür;
- Perspektiv qanunun elementar/başlanğıc biliyini – ön və arxa görünüşdən istifadə etməklə aşkar edir;
- Fəzanın əks etdirilməsi üçün yarım tonlardan (ön görünüş – möhkəm, arxa görünüş solğun) istifadə edir;
- Simmetrik və asimmetrik əl işləri yaradır;
- Müxtəlif üsullarla (forma, ölçü, rəng ilə) əl işinin əsas hissəsini ayıra bilir;

- Müxtəlif bədii üsullarla əl işində verilmiş dinamikani və statikanı (fiqurların hərəkətini, küleyi) ötürə bilir;
- Cimin ümumi proporsiyasını verə bilir.

F.p.V.3. Şagird yaradıcılıq və təşkilati problemləri həll etmək üçün öz sinif yoldaşları ilə əməkdaşlıq (cüt şəklində, komandada) əsasında yerinə yetiriləsi işin planlaşdırılması və həyata keçirilməsini bacarmalıdır.

İndikator:

- Birgə iş zamanı (tədbirin planlaşdırılması/həyata keçirilməsi, cütlükdə/qrupda əl işinin yaradılması) öz sinif yoldaşları ilə fərqli düşüncələri, ideyaları bölüşür, onlarla birlikdə ümumi qərarlar qəbul edir;
- Ümumi problemin həlli məqsədi ilə başqaları ilə əməkdaşlıq edir;
- Müşahidələrin nəticələrini və öz təcrübəsini sinif yoldaşları ilə bölüşürsə;

F.p.V.4. Şagird fərdi və birgə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəssüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Fərdi, birgə əl işi təqdim edərkən düşüncə – düşüncə danışır, ideya barədə və istifadə olunmuş prinsiplər üzrə, elementlər barədə, istifadə olunmuş üsullar, materiallar, texnika və s. barədə rəvan danışır;
- Əl işi barədə söhbət zamanı müvafiq terminlərdən istifadə edir;

Dərsin gedişi

Fəallıq I

Fəallığın məqsədi: şagirdlərdə insanların proporsiyalarını müşahidə etmək, onu dərinləşdirməklə əldə olunan nəticələrin dərk olunması **bacarığını** inkişaf etdirək.

Fəallığın məqsədi: F.p.V.4. Şagird fərdi və birgə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəssüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Fərdi, birgə əl işi təqdim edərkən düşünə – düşünə danışır, ideya barədə və istifadə olunmuş prinsiplər üzrə, elementlər barədə, istifadə olunmuş üsullar, materiallar, texnika və s. barədə rəvan danışır;

Əl işi barədə söhbət zamanı müvafiq terminlərdən istifadə edir;

İş forması: fərdi

Vaxt: 10 dəq

Resurs: dərslik

Fəallığın qısa təsviri

Dərsin əvvəlində müəllim belə bir sual qoyur: „güzgünün təyinatı nədən ibarətdir? Şagirdlər, aydın şəkildə vasitəsi ilə insanlar öz surətlərini görürlər. Müəllim növbəti sualını verir: „əgər güzgü real təsviri görmək üçün zəruridirsə, necə fikirləşirsiniz, əyri güzgü nəyə lazımdır?“ şagirdlər belə bir ehtimal yürüdürlər ki əyri güzgüdə əks olunan təsvir gülməlidir. Müəllim şagirdlərdən xahiş edir ki dərslikdə təqdim olunmuş əyri güzgülərə diqqət yetirsinlər və müəyyənləşdirsinlər, burada təsvir olunan fiqurlar nəyə görə gülməlidir. Bunun üçün şagirdlər hər iki fikiri yazırlar.

İ.S.C. Birinci təsvir eninə dartılmışdı və onun başı çox balacadır. İkincisinin uzadılmış və kiçildilmiş ayaqları vardır, onun başı isə deformasiyaya uğramışdır.

Əyri güzgüdə əksini tapmış təsvirləri göstərdikdən sonra müəllim şagirdlərdən soruşur, bu təsvirlər hansı təəssüratı yaradır. Şagirdlər cavab verirlər ki, bu cür təsvirlər gülməlidir. Müəllim şagirdlərdən xahiş edir ki konkretləşdirsinlər, bu təəssüratı nə yaradır. Şagirdlərin cavablarından görünür ki, təsvir gülüşə səbəb olur, o zaman nə zaman ki onların hissələri bir-birinə uyğun gəlmir, eybəcərləşir. Müəllim şagirdlərə biraz bundan əvvəl öyrədilmiş anlayışı-proporsiyayı (hissələrin bir-biri ilə uyğun gəlməsini) yada salır və sinif birlikdə belə bir nəticə çıxarır ki proporsiyanın həddindən artıq pozulması fiquru eybəcərləşdirir, gülməli edir.

Bundan sonra müəllim dərsin birinci bölümünü tanış edir və şagirdlər əyri güzgülərin otağı barədə söhbət edirlər. Mümkündür ki, onlardan bəzisi orada olmuşdur. 2-3 dəqiqə bilavasitə təəssüratların bölüşməsinə ayrılır.

Fəallıq II

Fəallığın məqsədi: şagirdlərdə incəsənət əsərlərində insan fiqurunun proporsiyalarının qeydə alınmasının təcrübi inkişaf etdirək.

Fəallığın nəticəsi: F.p.V.3. Şagird yaradıcılıq və təşkilati problemləri həll etmək üçün öz sinif yoldaşları ilə əməkdaşlıq (cüt şəklində, komanda-da) əsasında yerinə yetiriləsi işin planlaşdırılması və həyata keçirilməsini bacarmalıdır.

İndikator:

- Birgə iş zamanı (tədbirin planlaşdırılması/həyata keçirilməsi, cütlükdə/grupda əl işinin yaradılması öz sinif yoldaşları ilə fərqli düşüncələri, ideyaları bölüşür, onlarla birlikdə ümumi qərarlar qəbul edir;
- Ümumi problemin həlli məqsədi ilə başqaları ilə əməkdaşlıq edir;
- Müşahidələrin nəticələrini və öz təcrübəsini sinif yoldaşları ilə bölüşür;

Fəallığın məqsədi: F.p.V.4. Şagird fərdi və birgə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəssüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Fərdi, birgə əl işi təqdim edərkən düşünə – düşünə danışır, ideya barədə və istifadə olunmuş prinsiplər üzrə, elementlər barədə, istifadə olunmuş üsullar, materiallar, texnika və s. barədə rəvan danışır;
- Əl işi barədə söhbət zamanı müvafiq terminlərdən istifadə edir;

İş forması: fərdi

Vaxt: 10 dəq

Resurs: dərslik, vərəq, xətkəş, karton, karandaş.

Fəallığın qısa təsviri

Növbəti fəallıq incəsənət tarixində insan fiqurunun proporsiyasının öyrənilməsinə və əhəmiyyətinə ayrılır. Müəllim xahiş edir ki, dərslikdə verilmiş qədim yunan heykəlləri və onların proporsiyalarının təsviri ilə, eləcə də Renessans dövrünün məşhur rəssamı Leonardo da Vinçinin və Albrext Dürerin rəsmlərinə diqqət yetirsinlər, hansılar da ki məhz insanın bədəninin müxtəlif hissələrinin qarşılıqlı uyğunlaşması əks olunmuşdur. Fəallığın məği bundadır ki şagird aydın surətdə görsün ki böyük incəsənətdə bədən proporsiyasına necə böyük əhəmiyyət verirlər və onları öz əsərlərində necə tətbiq edirdilər.

Müəllim şagirdlərə təklif edir ki onlar özləri eksperiment keçirsinlər. Əllərində mövcud olan vizual materialdan cütlərə ayrılmış şagirdlər insanın onlar üçün arzu edilən (onların fikrincə, gözəl, yaraşığı) təsvirləri seçirlər. Xətkeşin və ya karton parçası vasitəsi ilə onlar əvvəlcə özlərinin uzunluğunu, ölçməlidirlər sonra isə aydınlaşdırmalıdırlar ki həmin ölçü bütün fiqurun uzununa və eninə neçə dəfə yerləşir. Göstəriciləri müəllim vərəq üzərində qeyd etməlidir. Eksperiment zamanı alınmış göstəricilər şagirdlərə insan fiqurunun əksi zamanı kömək edə bilər, əgər onlar bu cür proporsiyaya əməl edərlərsə. Arzu ediləndir ki şagirdlərə müəllim bu cür ev tapşırığı təklif etsin.

Fəallıq III

Fəallığın məqsədi:

Nəticə: F.p.V.1 Şagird öz maraqlarına və təcrübəsinə əsaslanaraq, təsviri incəsənətin elementlərindən və prinsiplərindən məqsədyönlü şəkildə istifadə etməklə əl işi üzərində düşüncəsini, ideyasını, əhval – ruhiyyəsini (emosiyalarını) və təəssüratlarını əks etdirməyi bacarmalıdır.

İndikator

- Müxtəlif növ və müxtəlif qalınlıqlı xətlərdən, konturlardan və ştrixlərdən istifadə edir;
- Təzadlı rənglərdən və rəngin qradasiyasından istifadə edir;
- Düşünülüşün daha yaxşı əks etdirilməsi üçün şəkil səthində vertikal və ya horizontal mövqe seçir;
- Əks etdirməni şəkil səthində düşüncə ilə bölüşdürür;
- Perspektiv qanunun elementar/başlanğıc biliyini – ön və arxa görünüşdən istifadə etməklə aşkar edir;
- Fəzanın əks etdirilməsi üçün yarım tonlardan (ön görünüş – möhkəm, arxa görünüş solğun) istifadə edir;
- Simmetrik və asimmetrik əl işləri yaradır;
- Müxtəlif üsullarla (forma, ölçü, rəng ilə) əl işinin əsas hissəsini ayıra bilir;
- Müxtəlif bədii üsullarla əl işində verilmiş dinamikanı və statikanı (fiqurların hərəkətini, küleyi) ötürə bilir;
- Cimin ümumi proporsiyasını verə bilir.

F.p.V.4. Şagird fərdi və birgə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəssüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə

özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Fərdi, birgə əl işi təqdim edərkən düşünə – düşünə danışır, ideya barədə və istifadə olunmuş prinsiplər üzrə, elementlər barədə, istifadə olunmuş üsullar, materiallar, texnika və s. barədə rəvan danışır;
- Əl işinin məzmunu, janrı, sahəsi, nail olunmuş təəssüratlar, əhval-ruhiyyə (bu və ya digər xətt, rəng, forma və s. hansı əhval-ruhiyyəni yaradır) və incəsənət nümunəsinə münasibətdə öz mülahizəsini söyləyə bilir;
- Əl işi barədə söhbət zamanı müvafiq terminlərdən istifadə edir;
- Dinləyir, mülahizə, diskussiya zamanı başqalarının fikir söyləməyini gözləyir, suallar qoyur və cavab verir, özü məsləhət görür və ya məsləhət alır, konkret ifadələrdən istifadə edir;
- Əl işini təqdim edərkən öz sinif yoldaşlarına tərəf çıxır və onları həvəsləndirir.

İş forması: fərdi

Zaman: 25 dəq

Resurs: dərslik, vərəq, istənilən rəsm materialı.

Fəallığın qısa təsviri

Müəllim şagirdlərdən xahiş edir ki iki personaja diqqət yetirsinlər- onların həm yaşadı olan qızın və oğlanın portretlərinə, hansılar ki dərslikdə təqdim olunmuşlar. „bu təsvirlər arasında hansı fərqlər vardır?“ – müəllim belə bir sual verir. Şagirdlər cavab verirlər ki bir halda proporsiyaya əməl olunmuşdur ikinci halda isə o pozulmuşdur.

Sınıf tapşırığı, hansının ki yerinə yetirilməsini müəllim şagirdlərə məsləhət görür, məhz dostun iki portretini əks etdirməyi nəzərdə tutur – düzgün və pozulmuş proporsiyalarla. Şagirdlər tapşırığı yerinə yetirirlər və sonra sinifdə tez tələsik yaradılmış zarafatçı portretlərin təqdimatı təşkil olunur. Müəllim təqdimatın gedişinə göz-qulaq olur. Şagirdlər öz əl işlərini təqdim edirlər və dərhal məlumat verirlər ki əl işində hansı proporsiyayı dəyişdilər. Arzu ediləndir ki, müəllim uşaqları izah etsin ki bu cür üsuldən tez-tez rəssamlar istifadə edirlər, nə zaman ki gülməli portretlər yaradırlar – karikaturalar. Dərs şən notda başa çatır, şagirdlər ev tapşırıqları alırlar bu tapşırıqlarda insan fiqurunun əsas proporsiyalarına əməl etməklə əksinə çalışmaq tövsiyə olunur.

Qiymətləndirmə forması: cari

Meyarlar: müşahidə bacarığı; nəzəri biliyin təcürbədə tətbiq olunması bacarığı.

44. Döyüş səhnələri

Dərsin məqsədi: şagirdə müxtəlif mədəniyyətdə eyni cür mövzu üzrə yaradılmış əl işlərinin müqayisə olunması bacarığını inkişaf etdirək, əsərlərin vasitəsi ilə məlumat bacarığını möhkəmləndirək. Nəzəri biliyin təcürbi əl işlərində sadə üsulla istifadə olunması (Gürcüstan tarixindən alınmış hər hansı bir epizod barədə batalik səhnə) bacarığını inkişaf etdirək.

Nəticə: F.p.V.1 Şagird öz maraqlarına və təcürbəsinə əsaslanaraq, təsviri incəsənətin elementlərindən və prinsiplərindən məqsədyönlü şəkildə istifadə etməklə əl işi üzərində düşüncəsini, ideyasını, əhval – ruhiyyəsini (emosiyalarını) və təəssüratlarını əks etdirməyi bacarmalıdır.

İndikator

- Müxtəlif cür səpintilərlə və effektlərlə əhval ruhiyyəni əks etdirir;
- Müxtəlif növ və müxtəlif qalınlıqlı xətlərdən, konturlardan və ştrixlərdən istifadə edir;
- Təzadlı rənglərdən və rəngin qradasiyasından istifadə edir;
- Düşünmüşün daha yaxşı əks etdirilməsi üçün şəkil səthində vertikal və ya horizontal mövqe seçir;
- Əks etdirməni şəkil səthində düşüncə ilə bölüşdürür;
- Perspektiv qanunun elementar/başlanğıc biliyini – ön və arxa görünüşdən istifadə etməklə aşkar edir;
- Fəzanın əks etdirilməsi üçün yarım tonlardan (ön görünüş – möhkəm, arxa görünüş solğun) istifadə edir;
- Simmetrik və asimmetrik əl işləri yaradır;
- Müxtəlif üsullarla (forma, ölçü, rəng ilə) əl işinin əsas hissəsini ayıra bilir;
- Müxtəlif bədii üsullarla əl işində verilmiş dinamikanı və statikanı (fiqurların hərəkətini, küləyi) ötürə bilir;
- Cimin ümumi proporsiyasını verə bilir.

F.p.V.4. Şagird fərdi və birgə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəssüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə

özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Fərdi, birgə əl işi təqdim edərkən düşünə – düşünə danışır, ideya barədə və istifadə olunmuş prinsiplər üzrə, elementlər barədə, istifadə olunmuş üsullar, materiallar, texnika və s. barədə rəvan danışır;
- Əl işinin məzmunu, janrı, sahəsi, nail olunmuş təəssüratlar, əhval-ruhiyyə (bu və ya digər xətt, rəng, forma və s. hansı əhval-ruhiyyəni yaradır) və incəsənət nümunəsinə münasibətdə öz mülahizəsini söyləyə bilir;
- Əl işi barədə söhbət zamanı müvafiq terminlərdən istifadə edir;
- Dinləyir, mülahizə, diskussiya zamanı başqalarının fikir söyləməyini gözləyir, suallar qoyur və cavab verir, özü məsləhət görür və ya məsləhət alır, konkret ifadələrdən istifadə edir;
- Əl işini təqdim edərkən öz sinif yoldaşlarına tərəf çıxır və onları həvələndirir.

F.p.V.5. Şagird təsviri və tətbiqi incəsənətin müxtəlif sahələrinin nümunələrini tarixi, dini, mədəni və sosial kontekst ilə əlaqələndirməyi bacarmalıdır.

- Müxtəlif mədəniyyətin incəsənətinin məşhur nümunələrini əsas xarakterik xüsusiyyətlərinə əsasən (memarlıq abidələri, detallar, ornamentlər və s.) tanıya bilir;
- İncəsənətin müxtəlif sahələrinin (təsviri, dekorativ) ayrı-ayrı nümunələrinin təyinatı (tətbiqi, dini, estetik, məlumat) barədə mülahizə yürüdə bilir;
- Bir və eyni hadisəni müxtəlif ölkələrin incəsənət nümunələrində necə əks olunduğu barədə danışa bilir (məs., bayram, tarixi fakt və s.).

İş forması: fərdi

Resurs: dərslik, vərəq, istənilən rəsm materialı
İ.S.C. Halikarnasın mavzoleyinin relyefində güc vasitəsi ilə döyüş əks olunmuşdur. Onların pozaları tündür, paltarları parlaqdır, onlardan biri əlində qalxan tutmuşdur, fiqurların pozaları, dinamika döyüşün kəskin olacağına işarə edir.

İ.S.C. Makedoniyalı İsgəndərin dəmirdən yaraq-yasaq geyinmişdir; III Dara dəbilqə vari baş örtüyü örtmüşdür. Onun döyüşçülərinin əlində uzun nizələr görünür.

İ.S.C. Verşagin şəklinə dağlar arasında uzanıb gedən sahədə döyüş hərəkətləri əks olunmuşdur.

Əsgərlərdən bir qrupu qarşı tərəfə yönəlmişdir və atır. Düzənlik yaralananlarla və öldürülənlərlə doludur.

Əsgərlərin geyimi və silahına əsasən bu şəkil XIX əsrə aiddir.

Qiymətləndirmə forması: cari

Meyarlar: bədii əsərləri müşahidə etmək bacarığı, müxtəlif mədəniyyətdə bir və eyni cür mövzuda yaradılmış rəsm nümunələrini müqayisə etmək bacarığı. Vizual məlumatın axtarılıb tapılması bacarığı. Qazanılmış biliyin **təcrübədə** tətbiq olunması bacarığı.

45. Anaya hədiyyə

Dərsin məqsədi: şagirdə dekorativ əl işinin yaradılması bacarığını işləyib hazırlayaq; fantaziyasını oyadaq; eləcə də işin ardıcılıqla planlaşdırılması bacarığını aşılacaq.

Nəticə: F.p.V.2. Şagird müxtəlif materialı və texnikanı məqsədyönlü şəkildə seçməyi və tətbiq etməyi, öz düşüncə və ideyasını həyata keçirməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Müxtəlif üsullardan istifadə edir, müxtəlif materiallarla eksperimentlər keçirir, texnikadan istifadə etməklə tapşırığın daha yaxşı yerinə yetirilməsi və fikrini əks etdirməsi üçün istifadə edə bilir;
- Müxtəlif janrlı əl işlərini (portret, natürmort, peyzaj, məişət janrı) yaradarkən rəngarəng materialı və texnikanı (ənənəvi, qeyri-ənənəvi) məqsədyönlü şəkildə seçirsə və onların tətbiq yollarını genişləndirir;
- Rəngarəng materialdan və texnikadan istifadə etməklə dekorativ və tətbiqi incəsənət nümunələri yaradır;
- Ətraf mühitdə mövcud olan fərqli fakturanın imitasiyasını/illüziyasını yaradarkən rəngarəng texnikadan istifadə etmək yollarını inkişaf etdirir;

F.p.V.4. Şagird fərdi və birgə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəssüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Fərdi, birgə əl işi təqdim edərkən düşünə – düşünə danışır, ideya barədə və istifadə olunmuş

prinsiplər üzrə, elementlər barədə, istifadə olunmuş üsullar, materiallar, texnika və s. barədə rəvan danışır;

- Əl işinin məzmunu, janrı, sahəsi, nail olunmuş təəssüratlar, əhval-ruhiyyə (bu və ya digər xətt, rəng, forma və s. hansı əhval-ruhiyyəni yaradır) və incəsənət nümunəsinə münasibətdə öz mülahizəsini söyləyə bilər;
- Əl işi barədə söhbət zamanı müvafiq terminlərdən istifadə edir;
- Dinləyir, mülahizə, diskussiya zamanı başqalarının fikir söyləməyini gözləyir, suallar qoyur və cavab verir, özü məsləhət görür və ya məsləhət alır, konkret ifadələrdən istifadə edir;
- Əl işini təqdim edərkən öz sinif yoldaşlarına tərəf çıxır və onları həvələndirir.

İş forması: fərdi

Resurs: dərslik, formatlar, boyalar, fırça, süngər, qayçı, yapışqan, rəngli kağızlar.

Qiymətləndirmə forması: cari

Meyarlar: dekorativ əl işinin yaradılması, fantaziya, işin ardıcılıqla planlaşdırılması.

46. Sinif stendi

Dərsin məqsədi: şagirdə öz yaradıcılığını göstərmək bacarığını aşılacaq, maddi mədəniyyət abidələri barədə məlumat axtarır tapmaq və təqdim etmək bacarığını aşılacaq.

Nəticə: F.p.V.3. Şagird yaradıcılıq və təşkilati problemləri həll etmək üçün öz sinif yoldaşları ilə əməkdaşlıq (cüt şəkildə, komandada) əsasında yerinə yetiriləsi işin planlaşdırılması və həyata keçirilməsini bacarmalıdır.

İndikator:

- Birgə iş zamanı (tədbirin planlaşdırılması/həyata keçirilməsi, cütlükdə/qrupda əl işinin yaradılması) öz sinif yoldaşları ilə fərqli düşüncələri, ideyaları bölüşür, onlarla birlikdə ümumi qərarlar qəbul edir;
- Ümumi problemin həlli məqsədi ilə başqaları ilə əməkdaşlıq edir;
- Müşahidələrin nəticələrini və öz təcrübəsini sinif yoldaşları ilə bölüşür;
- Başqaları ilə əməkdaşlıq təşəbbüsü göstərir, konkret vəzifənin həyata keçirilməsində başqalarına kömək edir;
- **Bütün tiplərdən olan fəallıqların yerinə yetirilməsi zamanı vaxt limitinə əməl edir.**

F.p.V.4. Şagird fərdi və birgə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəssüratların başqaları

ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Fərdi, birgə əl işi təqdim edərkən düşünə – düşünə danışır, ideya barədə və istifadə olunmuş prinsiplər üzrə, elementlər barədə, istifadə olunmuş üsullar, materiallar, texnika və s. barədə rəvan danışır;
- Əl işinin məzmunu, janrı, sahəsi, nail olunmuş təəssüratlar, əhval-ruhiyyə (bu və ya digər xətt, rəng, forma və s. hansı əhval-ruhiyyəni yaradır) və incəsənət nümunəsinə münasibətdə öz mülahizəsini söyləyə bilər;
- Əl işi barədə söhbət zamanı müvafiq terminlərdən istifadə edir;
- Dinləyir, mülahizə, diskussiya zamanı başqalarının fikir söyləməyini gözləyir, suallar qoyur və cavab verir, özü məsləhət görür və ya məsləhət alır, konkret ifadələrdən istifadə edir;
- Əl işini təqdim edərkən öz sinif yoldaşlarına tərəf çıxır və onları həvəsləndirir.

İş forması: cütliklərlə və qrup işi

Resurs: dərslik, ağac və ya plastik kütlədən stend, foto material təsvirlər və rəsmlər, sxemlər, məlumat mətni, flomasterlər, formatlar, yapışqanlı lent, marker.

Qeyd: hazır materialın mövcudluğu halında dərsə 45 dəqiqə vaxt ayrılır. Başqa halda dərs ərzində sinif stendinin tərtib edilməsi üçün zəruri olan tədbirlər planlaşdırılır. Şagirdlər özləri cüt və ya qruplar halında bölünürlər. İş iki və ya daha çox dərs saatlarına bölünür.

Qiymətləndirmə forması: cari

Meyarlar: tarixi abidələrin və incəsənət barədə məlumatın axtarılıb tapılması və təqdim edilməsi **bacarığı**, ekspozisiyanı təqdim etmək mədəniyyəti.

47. Pasxa

Dərsin məqsədi: şagirdə gürcü dini və mədəni ənənələri biliyini möhkəmləndirərək, bədii əsərlərə müşahidə **bacarığını** inkişaf etdirərək, əl işlərin ənənəvi elementlərinin anlaşılıq şəkildə istifadə olunması bacarıqlarını inkişaf etdirərək.

Nəticə: F.p.V.1 Şagird öz maraqlarına və təcrübəsinə əsaslanaraq, təsviri incəsənətin

elementlərindən və prinsiplərindən məqsədyönlü şəkildə istifadə etməklə əl işi üzərində düşüncəsini, ideyasını, əhval – ruhiyyəsini (emosiyalarını) və təəssüratlarını əks etdirməyi bacarmalıdır.

İndikator

- Müxtəlif cür səpintilərlə və effektlərlə əhval ruhiyyəni əks etdirir;
- Müxtəlif növ və müxtəlif qalınlıqlı xətlərdən, konturlardan və ştrixlərdən istifadə edir;
- Təzadlı rənglərdən və rəngin qradasiyasından istifadə edir;
- Düşünülüşün daha yaxşı əks etdirilməsi üçün şəkil səthində vertikal və ya horizontal mövqe seçir;
- Əks etdirməni şəkil səthində düşüncə ilə bölüşdürür;
- Perspektiv qanunun elementar/başlanğıc biliyini – ön və arxa görünüşdən istifadə etməklə aşkar edir;
- Fəzanın əks etdirilməsi üçün yarım tonlardan (ön görünüş – möhkəm, arxa görünüş solğun) istifadə edir;
- Simmetrik və asimmetrik əl işləri yaradır;
- Müxtəlif üsullarla (forma, ölçü, rəng ilə) əl işinin əsas hissəsini ayıra bilər;
- Müxtəlif bədii üsullarla əl işində verilmiş dinamikanı və statikanı (fiqurların hərəkətini, küleyi) ötürə bilər;
- Cimin ümumi proporsiyasını verə bilər.

F.p.V.4. Şagird fərdi və birgə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəssüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Fərdi, birgə əl işi təqdim edərkən düşünə – düşünə danışır, ideya barədə və istifadə olunmuş prinsiplər üzrə, elementlər barədə, istifadə olunmuş üsullar, materiallar, texnika və s. barədə rəvan danışır;
- Əl işinin məzmunu, janrı, sahəsi, nail olunmuş təəssüratlar, əhval-ruhiyyə (bu və ya digər xətt, rəng, forma və s. hansı əhval-ruhiyyəni yaradır) və incəsənət nümunəsinə münasibətdə öz mülahizəsini söyləyə bilər;
- Əl işi barədə söhbət zamanı müvafiq terminlərdən istifadə edir;

- Dinləyir, mülahizə, diskussiya zamanı başqalarının fikir söyləməyini gözləyir, suallar qoyur və cavab verir, özü məsləhət görür və ya məsləhət alır, konkret ifadələrdən istifadə edir;
- Əl işini təqdim edərkən öz sinif yoldaşlarına tərəf çıxır və onları həvəsləndirir.

F.p.V.5. Şagird təsviri və tətbiqi incəsənətin müxtəlif sahələrinin nümunələrini tarixi, dini, mədəni və sosial kontekst ilə əlaqələndirməyi bacarmalıdır.

- İncəsənətin müxtəlif sahələrinin (təsviri, dekorativ) ayrı-ayrı nümunələrinin təyinatı (tətbiqi, dini, estetik, məlumat) barədə mülahizə yürüdə bilir;
- Bunun barəsində fikir söyləyə bilir ki tətbiqi incəsənətin bu və ya digər nümunəsi hansı sosial təbəqə üçün nəzərdə tutulmuşdur;
- Bir və eyni hadisəni müxtəlif ölkələrin incəsənət nümunələrində necə əks olunduğu barədə danışa bilir (məs., bayram, tarixi fakt və s.).

F.p.V.6. Şagird gürcü incəsənəti və incəsənət xadimləri barədə mülahizə yürütməyi bacarmalıdır.

- Bir neçə tanınmış gürcü rəssamı və heykəltəraşının əl işlərini tanıya bilir və bunlar barədə öz nöqteyi-nəzərini söyləyə bilir.

Dərsin gedişi

Fəallıq I

Fəallığın məqsədi: şagirdə tarixi və mədəni ənənənin dərk edilməsi, qeydə alınması **bacarığını** aşılacaq, bədii əsərin tarixi və mədəni məzmununda dərk edilməsi **bacarığını** möhkəmləmək.

Fəallığın nəticəsi: **F.p.V.4. Şagird fərdi və birgə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəssüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır.**

İndikator:

- Fərdi, birgə əl işi təqdim edərkən düşünə – düşünə danışır, ideya barədə və istifadə olunmuş prinsiplər üzrə, elementlər barədə, istifadə olunmuş üsullar, materiallar, texnika və s. barədə rəvan danışır;
- Əl işinin məzmunu, janrı, sahəsi, nail olunmuş təəssüratlar, əhval-ruhiyyə (bu və ya digər xətt, rəng, forma və s. hansı əhval-ruhiyyəni yaradır) və incəsənət nümunəsinə münasibətdə öz mülahizəsini söyləyə bilir;

F.p.V.5. Şagird təsviri və tətbiqi incəsənətin müxtəlif sahələrinin nümunələrini tarixi, dini, mədəni və sosial kontekst ilə əlaqələndirməyi bacarmalıdır.

- Müxtəlif mədəniyyətin incəsənətinin məşhur nümunələrini əsas xarakterik xüsusiyyətlərinə əsasən (memarlıq abidələri, detallar, ornamentlər və s.) tanıya bilir;
- İncəsənətin müxtəlif sahələrinin (təsviri, dekorativ) ayrı-ayrı nümunələrinin təyinatı (tətbiqi, dini, estetik, məlumat) barədə mülahizə yürüdə bilir;
- Bunun barəsində fikir söyləyə bilir ki tətbiqi incəsənətin bu və ya digər nümunəsi hansı sosial təbəqə üçün nəzərdə tutulmuşdur;
- Bir və eyni hadisəni müxtəlif ölkələrin incəsənət nümunələrində necə əks olunduğu barədə danışa bilir (məs., bayram, tarixi fakt və s.).

F.p.V.6. Şagird gürcü incəsənəti və incəsənət xadimləri barədə mülahizə yürütməyi bacarmalıdır.

- Bir neçə tanınmış gürcü rəssamı və heykəltəraşının əl işlərini tanıya bilir və bunlar barədə öz nöqteyi-nəzərini söyləyə bilir.

İş forması: fərdi

Vaxt: 15 dəq

Resurs: dərslik

Fəallığın qısa təsviri

Dərs başlayan kimi müəllim şagirdlərə bir əhəmiyyətli xristian bayramı – pasxa barədə söhbət açır. O şagirdlərə bu bayramın məzmunu barədə, o haqda, ölmüş çarmıxa çəkilmiş İsa Məsihin necə zühur etməsindən söhbət açır. Bu parlaq bayramın qeyd olunması üçün xristianlar əlahiddə şəkildə hazırlaşır; hər bir ailədə ənənə mövcuddur, bu da Qızıl Yumurta bayramının necə qarşılınması ilə əlaqədar olur. Müəllim sual ilə şagirdlərə müraciət edir: „necə dərk edə bilərik ki, pasxa bayramı ilə əlaqədar olan ənənələr eləcə də uzun illər bundan əvvəldə bu cür olmuşdur və yaxud indi dəyişmişdir?“ Şagirdlərin bir hissəsi ehtimal edir ki bunlar barədə böyüklərdən, baba və nənələrdən sorğu sual aparmaqla bunu öyrənmək olar, o birilər bədii əsərlərdə təsvir olunan ənənələri yada salırlar. Məlumat almaq mənbəyi kimi təsviri incəsənətin nümunələrindən istifadə etmək olar. Müəllim təklif edir ki, Niko Pirosmaninin iki pasxa rəsm əsərinə diqqət yetirsinlər və interaktiv suallara cavab verməyə hazırlaşsınlar.

İ.S.C. 1. Pirosmaninin hər iki rəsm əsərində ağ əmlik quzu, pasxa, qırmızı yumurtalar əks

olunmuşdur; bundan başqa, pasxa natürmortunda müxtəlif növ şəkil təqdim olunmuşdur.

2. Pasxa bayramına həmçinin ənənəvi pasxa, qırmızı yumurtalar da dəlalət edir.

3. Bugünkü pasxa süfrəsində yenə də mütləq o rəmzi əhəmiyyətə malik qidalar düzülür, lakin çox mümkündür ki, sifəti dəyişmiş şəkildə. Məsələn, bir çox ailələrdə pasxa bayramınadək 2-3 həftə əvvəl məxsusi olaraq az miqdarda buğda toxumu səpirlər və yenicə cücərmiş göy taxıl cücərtilərində qırmızı yumurtalar düzülür.

Sonra müəllim öz söhbətini məhz bu elementlər barədə davam etdirir, hansılar ki pasxa bayramının vacib atributları kimi tanınır. Şagirdlərə söhbət açır ki əmlik xilaskar tərəfindən bəşəriyyəti günahlardan təmizləmək üçün axıdılmış qanın rəmzidir ki onu ənənəvi olaraq pasxa günü kilsəyə qurban verirlər; ona görə də Niko Pirosmenin şəkildə ağ əmlik parlaq bayramın bir başa əks olunmasıdır. Müəllimin sualına: „ənənəvi yumurtaları pasxa süfrəsi üçün necə hazırlayırsınız? Sualına- şagirdlər ehtimala görə şagirdlər özləri cavab verirlər ki pasxanın əvvəlki cümə günü yumurtalar qaynadılır və qırmızı boyanır. Bəzi ailələrdə bu ənənə o bitkinin vasitəsi ilə baş verir, hansı ki, Endro adlanır. Bəzisi isə başqa süni boyadan istifadə edir. Bəzən yumurtalar rəngli boyalardan istifadə etməklə əl ilə bəzədilir. Müxtəlif ornamentlərin çəkilməsi, xaç və yazıların yumurtanın qabığına incə və əzmkarlıqla yerinə yetirilmiş işdən ibarət olur. İnteraktiv suallar da arzu ediləndir ki şagirdlər özləri bu prosesdə iştirak edəydilər və böyüklərə kömək göstərəydilər, Pasxa ənənələrinə aid olur. Şagirdlərə imkan verilir ki, dostlarına öz ailələrində mövcud olan ənənələr barədə söhbət açsınlar və yaxud hər hansı bir pasxa ənənəsinin detallarını onlarla bölüşsünlər, hansıları ki böyüklərin söylədiklərindən eşitmişlər.

Dərsin gedişi

Fəallıq II

Fəallığın məqsədi: şagirdə təsviri elementlərin, üsulların və prinsiplərin seçilməsi və onlardan istifadə olunması **bacarığını**, düşünülənin yaradıcılıqla verilməsi bacarığını möhkəmləndirək.

Nəticə: Nəticə: **F.p.V.1 Şagird öz maraqlarına və təcrübəsinə əsaslanaraq, təsviri incəsənətin elementlərindən və prinsiplərindən məqsədyönlü şəkildə istifadə etməklə əl işi üzərində düşüncəsini, ideyasını, əhval – ruhiyyəsini (em-**

osiyyalarını) və təəssüratlarını əks etdirməyi bacarmalıdır.

İndikator

- Müxtəlif cür səpintilərlə və effektlərlə əhval ruhiyyəni əks etdirir;
- Müxtəlif növ və müxtəlif qalınlıqlı xətlərdən, konturlardan və ştrixlərdən istifadə edir;
- Təzadlı rənglərdən və rəngin qradasiyasından istifadə edir;
- Düşünülüşün daha yaxşı əks etdirilməsi üçün şəkil səthində vertikal və ya horizontal mövqe seçir;
- Əks etdirməni şəkil səthində düşüncə ilə bölüşdürür;
- Perspektiv qanunun elementar/başlanğıc biliyini – ön və arxa görünüşdən istifadə etməklə aşkar edir;
- Fəzanın əks etdirilməsi üçün yarım tonlardan (ön görünüş – möhkəm, arxa görünüş solğun) istifadə edir;
- Simmetrik və asimmetrik əl işləri yaradır;
- Müxtəlif üsullarla (forma, ölçü, rəng ilə) əl işinin əsas hissəsini ayıra bilir;
- Müxtəlif bədii üsullarla əl işində verilmiş dinamikanı və statikanı (fiqurların hərəkətini, küləyi) ötürə bilir;
- Cimin ümumi proporsiyasını verə bilir.

İş forması: fərdi

Vaxt: 25 dəq

Resurs: vərəq, istənilən rəsm materialı

Fəallığın qısa təsviri

Növbəti aktivliyin məqsədi pasxa natürmortunu yaratmağa yönəlmişdir. Rəsm materialının seçimi şagirdin arzusundan asılıdır. Dərslikdə təqdim olunmuş nümunələr onların həmyaşıdlarının çəkdikləri rəsmlərdən ibarətdir. İş dəftərində isə o nümunələr təqdim olunmuşdur, hansıları ki, kəsmək olar və sonra onların vasitəsi ilə pasxa natürmortu mövzusunda kollaj yaratmaq mümkündür. Şagirdlər mütləq o elementləri çəkə bilməlidirlər, hansılar ki, pasxa süfrəsi üçün atribut ola bilərlər, lakin yumurtalar hansı rəngdə boyamaq şagirdin fantaziyasından da asılı ola bilər, yaxud da pasxa pasxasının hansı formada olacağı da bu fantaziyaadan asılı olacaqdır. İstəyə uyğun olaraq natürmortu yazı da yazmaq olar.

Praktiki iş başa çatdırıldıqdan sonra şagirdlər əl işlərinin təqdimatına hazırlaşirlar.

Dərsin gedişi

Fəallıq III

Fəallığın məqsədi: şagirdə əl işini təqdim etmə bacarığını möhkəmləndirək.

Fəallığın nəticəsi: F.p.V.4. Şagird fərdi və birgə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəssüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Fərdi, birgə əl işi təqdim edərkən düşünə – düşünə danışır, ideya barədə və istifadə olunmuş prinsiplər üzrə, elementlər barədə, istifadə olunmuş üsullar, materiallar, texnika və s. barədə rəvan danışır;
- Əl işinin məzmunu, janrı, sahəsi, nail olunmuş təəssüratlar, əhval-ruhiyyə (bu və ya digər xətt, rəng, forma və s. hansı əhval-ruhiyyəni yaradır) və incəsənət nümunəsinə münasibətdə öz mülahizəsini söyləyə bilər;
- Əl işi barədə söhbət zamanı müvafiq terminlərdən istifadə edir;
- Dinləyir, mülahizə, diskussiya zamanı başqalarının fikir söyləməyini gözləyir, suallar qoyur və cavab verir, özü məsləhət görür və ya məsləhət alır, konkret ifadələrdən istifadə edir;
- Əl işini təqdim edərkən öz sinif yoldaşlarına tərəf çıxır və onları həvəsləndirir.

İş forması: fərdi

Vaxt: 10 dəq

Resurs: sinifdə yaradılmış əl işi

Fəallığın qısa təsviri

Şagirdlər öz əl işlərini təqdim edirlər, bir-birlərinin əl işlərini nəzərdən keçirirlər, suallar verirlər, öz fikirlərini bildirirlər.

Qiymətləndirmə forması: cari

Meyarlar: bədii əsərlərin təhlil edilməsi bacarığı, mədəni və dini ənənələri bilmək, bədii əsəri yaratmaq bacarığı.

48. Hamısı mənim vətənimdir

Dərsin məqsədi: şagirdi Gürcüstanın müxtəlif guşələrini və orada mühafizə olunan gürcü mədəni abidələri ilə tanış edək; materialın toplanması, təhlil

edilməsi və öz əl işinin geniş auditoriya qarşısında təqdim olunması bacarığını inkişaf etdirək.

Nəticə: F.p.V.3. Şagird yaradıcılıq və təşkilati problemləri həll etmək üçün öz sinif yoldaşları ilə əməkdaşlıq (cüt şəklində, komandada) əsasında yerinə yetiriləsi işin planlaşdırılması və həyata keçirilməsini bacarmalıdır.

İndikator:

- Birgə iş zamanı (tədbirin planlaşdırılması/həyata keçirilməsi, cütlükdə/qrupda əl işinin yaradılması) öz sinif yoldaşları ilə fərqli düşüncələri, ideyaları bölüşür, onlarla birlikdə ümumi qərarlar qəbul edir;
- Ümumi problemin həlli məqsədi ilə başqaları ilə əməkdaşlıq edir;
- Müşahidələrin nəticələrini və öz təcrübəsini sinif yoldaşları ilə bölüşür;
- Başqaları ilə əməkdaşlıq təşəbbüsü göstərir, konkret vəzifənin həyata keçirilməsində başqalarına kömək edir;
- **Bütün tiplərdən olan fəallıqların yerinə yetirilməsi zamanı vaxt limitinə əməl edir.**

F.p.V.4. Şagird fərdi və birgə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəssüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Fərdi, birgə əl işi təqdim edərkən düşünə – düşünə danışır, ideya barədə və istifadə olunmuş prinsiplər üzrə, elementlər barədə, istifadə olunmuş üsullar, materiallar, texnika və s. barədə rəvan danışır;
- Əl işinin məzmunu, janrı, sahəsi, nail olunmuş təəssüratlar, əhval-ruhiyyə (bu və ya digər xətt, rəng, forma və s. hansı əhval-ruhiyyəni yaradır) və incəsənət nümunəsinə münasibətdə öz mülahizəsini söyləyə bilər;
- Əl işi barədə söhbət zamanı müvafiq terminlərdən istifadə edir;
- Dinləyir, mülahizə, diskussiya zamanı başqalarının fikir söyləməyini gözləyir, suallar qoyur və cavab verir, özü məsləhət görür və ya məsləhət alır, konkret ifadələrdən istifadə edir;
- Əl işini təqdim edərkən öz sinif yoldaşlarına tərəf çıxır və onları həvəsləndirir.

F.p.V.5. Şagird təsviri və tətbiqi incəsənətin müxtəlif sahələrinin nümunələrini tarixi, dini, mədəni və sosial kontekst ilə əlaqələndirməyi bacarmalıdır.

- İncəsənətin müxtəlif sahələrinin (təsviri, dekorativ) ayrı-ayrı nümunələrinin təyinatı (tətbiqi, dini, estetik, məlumat) barədə mülahizə yürüdə bilir;
- Bunun barəsində fikir söyləyə bilir ki tətbiqi incəsənətin bu və ya digər nümunəsi hansı sosial təbəqə üçün nəzərdə tutulmuşdur;
- Bir və eyni hadisəni müxtəlif ölkələrin incəsənət nümunələrində necə əks olunduğu barədə danışa bilir (məs., bayram, tarixi fakt və s.).
- dini, mədəni və sosial kontekst ilə əlaqələndirməyi bacarmalıdır.

F.p.V.6. Şagird gürcü incəsənəti və incəsənət xadimləri barədə mülahizə yürütməyi bacarmalıdır.

- Gürcü heykəltəraşlığı və memarlığının bir neçə nümunəsi üzrə danışa bilir;
- Maddi mədəniyyət abidələri barədə, hansıları ki görüb, onlar barədə mülahizə yürüdü və öz münasibətini bildirir;
- Bir neçə tanınmış gürcü rəssamı və heykəltəraşının əl işlərini tanıya bilir və bunlar barədə öz nöqteyi-nəzərini söyləyə bilir.

İş forması: fərdi, cütlüklərlə

Resurs: dərslik, gürcü mədəniyyəti və incəsənət nümunələri barədə albomlar.

İ.S.C. 1. Dolmen böyük ölçülü daşlarla tikilmiş binadır. Elə bir təəssürat yaranır ki, sanki daşlar bir-birinin yanında sıx qoyulmuşdur. Necə ki qalmış fraqmentlərdən görünür, elə bu cür nəhəng daşlarla örtülü imiş. Girişin vertikal daşında edilmiş çoxsaylı dəşiklər təsvir edirdi.

2. Qədim dövrlərdə vəfat edən qəbrinə onun bəzək əşyalarını, silahlarını, məişət əşyalarını özü ilə bərabər basdırırdılar.

Qiymətləndirmə forması: cari

Meyarlar: incəsənətin müxtəlif sahəsinin nümunələrinin təhlili, materialın axtarılması, təhlil olunması, təqdim edilməsi.

49. Köhnə və təzə şəhər

Dərsin məqsədi: şagirdə memarlıq tikililərinə müşahidə etmək, onları xarakterizə etmək **bacarığını** inkişaf etdirərək, qədim və müasir memarlıq tikililərinin özünə məxsusluqları nöqteyi-nəzərindən, memarlıq

eskizlərini, əksətdirmənin yaradılması **bacarığını** möhkəmləndirərək.

Nəticə: F.p.V.1 Şagird öz maraqlarına və təcrübəsinə əsaslanaraq, təsviri incəsənətin elementlərindən və prinsiplərindən məqsədyönlü şəkildə istifadə etməklə əl işi üzərində düşüncəsini, ideyasını, əhval – ruhiyyəsini (emosiyalarını) və təəssüratlarını əks etdirməyi bacarmalıdır.

İndikator

- Müxtəlif növ və müxtəlif qalınlıqlı xətlərdən, konturlardan və ştrixlərdən istifadə edir;
- Düşünmüşün daha yaxşı əks etdirilməsi üçün şəkil səthində vertikal və ya horizontal mövqe seçir;
- Əks etdirməni şəkil səthində düşüncə ilə bölüşdürür;
- Perspektiv qanunun elementar/başlanğıc biliyini – ön və arxa görünüşdən istifadə etməklə aşkar edir;
- Fəzanın əks etdirilməsi üçün yarım tonlardan (ön görünüş – möhkəm, arxa görünüş solğun) istifadə edir;
- Simmetrik və asimmetrik əl işləri yaradır;
- Müxtəlif üsullarla (forma, ölçü, rəng ilə) əl işinin əsas hissəsini ayıra bilir;
- Cismin ümumi proporsiyasını verə bilir.

F.p.V.4. Şagird fərdi və birgə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəssüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Fərdi, birgə əl işi təqdim edərkən düşünə – düşünə danışır, ideya barədə və istifadə olunmuş prinsiplər üzrə, elementlər barədə, istifadə olunmuş üsullar, materiallar, texnika və s. barədə rəvan danışır;
- Əl işinin məzmunu, janrı, sahəsi, nail olunmuş təəssüratlar, əhval-ruhiyyə (bu və ya digər xətt, rəng, forma və s. hansı əhval-ruhiyyəni yaradır) və incəsənət nümunəsinə münasibətdə öz mülahizəsini söyləyə bilir;
- Əl işi barədə söhbət zamanı müvafiq terminlərdən istifadə edir;
- Dinləyir, mülahizə, diskussiya zamanı başqalarının fikir söyləməyini gözləyir, suallar qoyur

və cavab verir, özü məsləhət görür və ya məsləhət alır, konkret ifadələrdən istifadə edir;

- Əl işini təqdim edərkən öz sinif yoldaşlarına tərəf çıxır və onları həvəsləndirir.

f.p.V.5. Şagird təsviri və tətbiqi incəsənətin müxtəlif sahələrinin nümunələrini tarixi, dini, mədəni və sosial kontekst ilə əlaqələndirməyi bacarmalıdır.

- Müxtəlif mədəniyyətin incəsənətinin məşhur nümunələrini əsas xarakterik xüsusiyyətlərinə əsasən (memarlıq abidələri, detallar, ornamentlər və s.) tanıya bilir;
- İncəsənətin müxtəlif sahələrinin (təsviri, dekorativ) ayrı-ayrı nümunələrinin təyinatı (tətbiqi, dini, estetik, məlumat) barədə mülahizə yürüdə bilir;
- Bunun barəsində fikir söyləyə bilir ki tətbiqi incəsənətin bu və ya digər nümunəsi hansı sosial təbəqə üçün nəzərdə tutulmuşdur;
- Bir və eyni hadisəni müxtəlif ölkələrin incəsənət nümunələrində necə əks olunduğu barədə danışa bilir (məs., bayram, tarixi fakt və s.).

F.p.V.6. Şagird gürcü incəsənəti və incəsənət xadimləri barədə mülahizə yürütməyi bacarmalıdır.

- Gürcü heykəltəraşlığı və memarlığının bir neçə nümunəsi üzrə danışa bilir;
- Maddi mədəniyyət abidələri barədə, hansıları ki görüb, onlar barədə mülahizə yürüdə və öz münasibətini bildirir;
- Bir neçə tanınmış gürcü rəssamı və heykəltəraşının əl işlərini tanıya bilir və bunlar barədə öz nöqteyi-nəzərini söyləyə bilir.

İş forması: fərdi

Resurs: dərslik

Qeyd: Ola bilsin ki, təcrübi iş bir dərs ərzində başa çatdırılmasın. Müəllim öz istəyi ilə qərara alır ki şagirdlərin əl işlərinin sinif sərgisini nə zaman keçirəcəkdir.

Qiymətləndirmə forması: cari

Meyarlar: memarlıq tikililərinin özünəməxsusluqlarının dərk olunması və xarakterizə edilməsi bacarıqları, memarlıq tikililərinin eskizlərinin əks **bacarığı**.

50. Çəkilmə və rəng qradasiyası

Dərsin məqsədi: şagirdi rəngin qradasiyası anlayışı ilə tanış edək və ondan **təcrübədə** istifadə etmək **bacarığını** inkişaf etdirək; bədii əsərlərə

müşahidə və onun analitik dərk edilməsi **bacarığını** möhkəmləndirək, əl işi ilə oyanmış təəssüratların formalaşdırılması və əsərlərlə onun əlaqələndirilməsi **bacarığını** dərinləşdirək.

Nəticə: F.p.V.1 Şagird öz maraqlarına və təcrübəsinə əsaslanaraq, təsviri incəsənətin elementlərindən və prinsiplərindən məqsədyönlü şəkildə istifadə etməklə əl işi üzərində düşüncəsini, ideyasını, əhval – ruhiyyəsini (emosiyalarını) və təəssüratlarını əks etdirməyi bacarmalıdır.

İndikator

- Müxtəlif cür səpintilərlə və effektlərlə əhval ruhiyyəni əks etdirir;
- Müxtəlif növ və müxtəlif qalınlıqlı xətlərdən, konturlardan və ştrixlərdən istifadə edir;
- Təzadlı rənglərdən və rəngin qradasiyasından istifadə edir;
- Düşünülüşün daha yaxşı əks etdirilməsi üçün şəkil səthində vertikal və ya horizontal mövqe seçir;
- Əks etdirməni şəkil səthində düşüncə ilə bölüşdürür;
- Perspektiv qanunun elementar/başlanğıc biliyini – ön və arxa görünüşdən istifadə etməklə aşkar edir;
- Fəzanın əks etdirilməsi üçün yarım tonlardan (ön görünüş – möhkəm, arxa görünüş solğun) istifadə edir;
- Simmetrik və asimmetrik əl işləri yaradır;
- Müxtəlif üsullarla (forma, ölçü, rəng ilə) əl işinin əsas hissəsini ayıra bilir;
- Müxtəlif bədii üsullarla əl işində verilmiş dinamikanı və statikanı (fiqurların hərəkətini, küleyi) ötürə bilir;

F.p.V.4. Şagird fərdi və birgə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəssüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Fərdi, birgə əl işi təqdim edərkən düşünə – düşünə danışır, ideya barədə və istifadə olunmuş prinsiplər üzrə, elementlər barədə, istifadə olunmuş üsullar, materiallar, texnika və s. barədə rəvan danışır;
- Əl işinin məzmunu, janrı, sahəsi, nail olunmuş təəssüratlar, əhval-ruhiyyə (bu və ya digər xətt,

rəng, forma və s. hansı əhval-ruhiyyəni yaradır) və incəsənət nümunəsinə münasibətdə öz mülahizəsini söyləyə bilər;

- Əl işi barədə söhbət zamanı müvafiq terminlərdən istifadə edir;
- Dinləyir, mülahizə, diskussiya zamanı başqalarının fikir söyləməyini gözləyir, suallar qoyur və cavab verir, özü məsləhət görür və ya məsləhət alır, konkret ifadələrdən istifadə edir;
- Əl işini təqdim edərkən öz sinif yoldaşlarına tərəf çıxır və onları həvəsləndirir.

İş forması: fərdi

Resurs: dərslik, karandaş, xətkəş, akvarel boyaqları, fırça, su qabı, əl dəsmalları.

İ.S.C. 1. „Arlekini qızıl gül rəngli qradasiyası vasitəsilə yerinə yetirilmişdir.

2. Pikassonun yaradıcılığının bu dövrü „Qızıl gül dövrü“ adlandırılır.

Qeyd: 1. Müəllim, tələbatdan irəli gələrək, çox mümkündür ki fəallıqları iki dərəcə bəlsün.

2. Fəallıqların məğzi bundan ibarətdir ki şagirdlər incəsənət əsərlərində istifadə olunmuş rənglərə müşahidə nəticəsində öz təəssüratlarının, əhval ruhiyyələrinin verilməsinə nail olsunlar və onları təsdiq edə bilsinlər, sonra isə qradasiya təcrübə olaraq konkret əhval ruhiyyənin verilməsi üçün öz əsərində istifadə olunsun.

Qiymətləndirmə forması: cari

Meyarlar: rənglər və bədii əsərlərə müşahidə bacarığı, analitik mülahizə, nəzəri biliyin təcrübədə tətbiqi bacarığı.

Təvsiyələr: Qradasiya anlayışının düzgün izah edilməsi üçün müəllim, çox mümkündür ki, ilk növbədə elə strategiya seçsin ki: müəllim şagirdlərə dərsin məqsədini tanış etsin və şagirdləri 4-5 adamlıq qruplara bəlsün. Qrup üzvləri xahiş edirlər ki, parta üzərinə bir rəngdən ibarət əşyalar (məs., qırmızı panel, fərqli qırmızı rəngli karandaş, saç tutan və qırmızı rəngli başqa əşyalar düzsünlər. Çox mümkündür ki bəzi şagirdlər bu və ya digər rəngli qrupa düşsünlər, əgər onun müvafiq rəngli geyimi varsa.

Müəllim şagirdlərdən xahiş edir ki, bir qrupa daxil olan əşyaların rəngarəngliyini bir-biri ilə müqayisə etsinlər və onları ağırtmaq prinsipi ilə, yəni ən tündən tədricən açığa doğru düzsünlər. Şagirdlər bu tapşırığı yerinə yetirirlər və bir neçə dəqiqə ərzində sinifdə konkret rənglərin – məs., qırmızının, yaşılın, mavinin, sarımtılın və başqa rənglərin cərgəsidir,

harada ki, rəng tündən açığa doğru sıralanmışdır.

Arzu ediləndir ki, rənglərin xarakterizə olunması zamanı müqayisələr tətbiq edilsin. Məs.: açıq sarı və tünd sarı, açıq yaşıl- tünd yaşıl və s. bundan sonra müəllim şagirdlərdən xahiş edir ki, dərslikdə verilmiş illüstrasiyanı sarı rəngin qradasiyası ilə xarakterizə etsinlər. Şagirdlərdən ibarət qruplar müqayisə edilmiş fikri təqdim edirlər.

51. „Köhnə“ və „təzə“ rəngkarlıq

Dərsin məqsədi: şagirdlərdə incəsənət əsərlərini müşahidə etmək, nisbi təhlil bacarığını aşılayaq; fərqli bədii üsullarla mülahizə yürütmək bacarığını möhkəmləndirək. Rəngarəng bədii üsullarla rəsm əsəri yaratmaq bacarığını inkişaf etdirək.

Nəticə: F.p.V.1 Şagird öz maraqlarına və təcrübəsinə əsaslanaraq, təsviri incəsənətin elementlərindən və prinsiplərindən məqsədyönlü şəkildə istifadə etməklə əl işi üzərində düşüncəsini, ideyasını, əhval – ruhiyyəsinə (emosiyalarını) və təəssüratlarını əks etdirməyi bacarmalıdır.

İndikator

- Müxtəlif cür səpintilərlə və effektlərlə əhval ruhiyyəni əks etdirir;
- Müxtəlif növ və müxtəlif qalınlıqlı xətlərdən, konturlardan və ştrixlərdən istifadə edir;
- Təzadlı rənglərdən və rəngin qradasiyasından istifadə edir;
- Düşünmüşün daha yaxşı əks etdirilməsi üçün şəkil səthində vertikal və ya horizontal mövqe seçir;
- Əks etdirməni şəkil səthində düşüncə ilə bölüşdürür;
- Perspektiv qanunun elementar/başlanğıc biliyini – ön və arxa görünüşdən istifadə etməklə aşkar edir;
- Fəzanın əks etdirilməsi üçün yarım tonlardan (ön görünüş – möhkəm, arxa görünüş solğun) istifadə edir;
- Simmetrik və asimmetrik əl işləri yaradır;
- Müxtəlif üsullarla (forma, ölçü, rəng ilə) əl işinin əsas hissəsini ayıra bilir;
- Müxtəlif bədii üsullarla əl işində verilmiş dinamikanı və statikanı (fiqurların hərəkətini, küləyi) ötürə bilir;

F.p.V.4. Şagird fərdi və birgə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəssüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə

özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə **söhbət etməyi bacarmalıdır.**

İndikator:

- Fərdi, birgə əl işi təqdim edərkən düşünə – düşünə danışır, ideya barədə və istifadə olunmuş prinsiplər üzrə, elementlər barədə, istifadə olunmuş üsullar, materiallar, texnika və s. barədə rəvan danışır;
- Əl işinin məzmunu, janrı, sahəsi, nail olunmuş təəssüratlar, əhval-ruhiyyə (bu və ya digər xətt, rəng, forma və s. hansı əhval-ruhiyyəni yaradır) və incəsənət nümunəsinə münasibətdə öz mülahizəsini söyləyə bilər;
- Əl işi barədə söhbət zamanı müvafiq terminlərdən istifadə edir;
- Dinləyir, mülahizə, diskussiya zamanı başqalarının fikir söyləməyini gözləyir, suallar qoyur və cavab verir, özü məsləhət görür və ya məsləhət alır, konkret ifadələrdən istifadə edir;
- Əl işini təqdim edərkən öz sinif yoldaşlarına tərəf çıxır və onları həvəsləndirir.

f.p.V.5. Şagird təsviri və tətbiqi incəsənətin müxtəlif sahələrinin nümunələrini tarixi, dini, mədəni və sosial kontekst ilə əlaqələndirməyi bacarmalıdır.

- Müxtəlif mədəniyyətin incəsənətinin məşhur nümunələrini əsas xarakterik xüsusiyyətlərinə əsasən (memarlıq abidələri, detallar, ornamentlər və s.) tanıya bilər;
- İncəsənətin müxtəlif sahələrinin (təsviri, dekorativ) ayrı-ayrı nümunələrinin təyinatı (tətbiqi, dini, estetik, məlumat) barədə mülahizə yürüdə bilər;
- Bunun barəsində fikir söyləyə bilər ki tətbiqi incəsənətin bu və ya digər nümunəsi hansı sosial təbəqə üçün nəzərdə tutulmuşdur;
- Bir və eyni hadisəni müxtəlif ölkələrin incəsənət nümunələrində necə əks olunduğu barədə danışa bilər (məs., bayram, tarixi fakt və s.).

İş forması: fərdi

Resurs: dərslik, vərəq, istənilən boya, fırça, su qabı, əl dəsmalları.

Qiymətləndirmə forması: cari

Meyarlar: incəsənət əsərlərinə diqqət yetirmək müqayisəli analiz **bacarığı**, bədii əsərin yaradılmasının müxtəlif bədii üsulunun istifadə olunması **bacarığı**.

52. Almanı necə çəkək

Dərsin məqsədi: şagirdi işıq – kölgə, blik (işıq ləkəsi, çılçıraq) və düşmüş kölgə anlayışları ilə tanış edək. şagirdə səth üzərində yumru əşyanın əks olunması bacarığını işıq – kölgə, blik (ışıq ləkəsi) və düşmüş kölgənin vasitəsi ilə alınması **bacarığını** işləyib hazırlayaq.

Nəticə: F.p.V.1 Şagird öz maraqlarına və təcrübəsinə əsaslanaraq, təsviri incəsənətin elementlərindən və prinsiplərindən məqsədyönlü şəkildə istifadə etməklə əl işi üzərində düşüncəsini, ideyasını, əhval – ruhiyyəsini (emosiyalarını) və təəssüratlarını əks etdirməyi bacarmalıdır.

İndikator

- Müxtəlif cür səpintilərlə və effektlərlə əhval ruhiyyəni əks etdirir;
- Müxtəlif növ və müxtəlif qalınlıqlı xətlərdən, konturlardan və ştrixlərdən istifadə edir;
- Təzadlı rənglərdən və rəngin qradasiyasından istifadə edir;
- Düşünülüşün daha yaxşı əks etdirilməsi üçün şəkil səthində vertikal və ya horizontal mövqe seçir;
- Əks etdirməni şəkil səthində düşüncə ilə bölüşdürür;
- Perspektiv qanunun elementar/başlanğıc biliyini – ön və arxa görünüşdən istifadə etməklə aşkar edir;
- Fəzanın əks etdirilməsi üçün yarım tonlardan (ön görünüş – möhkəm, arxa görünüş solğun) istifadə edir;
- Simmetrik və asimmetrik əl işləri yaradır;
- Müxtəlif üsullarla (forma, ölçü, rəng ilə) əl işinin əsas hissəsini ayıra bilər;
- Müxtəlif bədii üsullarla əl işində verilmiş dinamikanı və statikanı (fiqurların hərəkətini, küleyi) ötürə bilər;
- Cismin ümumi proporsiyasını verə bilər.

F.p.V.4. Şagird fərdi və birgə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəssüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Fərdi, birgə əl işi təqdim edərkən düşünə – düşünə danışır, ideya barədə və istifadə olunmuş

prinsiplər üzrə, elementlər barədə, istifadə olunmuş üsullar, materiallar, texnika və s. barədə rəvan danışır;

- Əl işinin məzmunu, janrı, sahəsi, nail olunmuş təəssüratlar, əhval-ruhiyyə (bu və ya digər xətt, rəng, forma və s. hansı əhval-ruhiyyəni yaradır) və incəsənət nümunəsinə münasibətdə öz mülahizəsini söyləyə bilər;
- Əl işi barədə söhbət zamanı müvafiq terminlərdən istifadə edir;
- Dinləyir, mülahizə, diskussiya zamanı başqalarının fikir söyləməyini gözləyir, suallar qoyur və cavab verir, özü məsləhət görür və ya məsləhət alır, konkret ifadələrdən istifadə edir;
- Əl işini təqdim edərkən öz sinif yoldaşlarına tərəf çıxır və onları həvəsləndirir.

Dərsin gedişi

Fəallıq I

Fəallığın məqsədi: şagirdə çəkilişi formaya (bu halda alma barədə) müşahidə bacarığını inkişaf etdirərək onun forması və həcmnin təsvirintəcrübi bacarığını inkişaf etdirərək.

Fəallığın nəticəsi: F.p.V.1 Şagird öz maraqlarına və təcrübəsinə əsaslanaraq, təsviri incəsənətin elementlərindən və prinsiplərindən məqsədyönlü şəkildə istifadə etməklə əl işi üzərində düşüncəsini, ideyasını, əhval – ruhiyyəsini (emosiyalarını) və təəssüratlarını əks etdirməyi bacarmalıdır.

İndikator

- Müxtəlif cür səpintilərlə və effektlərlə əhval ruhiyyəni əks etdirir;
- Müxtəlif növ və müxtəlif qalınlıqlı xətlərdən, konturlardan və ştrixlərdən istifadə edir;
- Təzadlı rənglərdən və rəngin qradasiyasından istifadə edir;
- Düşünülüşün daha yaxşı əks etdirilməsi üçün şəkil səthində vertikal və ya horizontal mövqe seçir;
- Əks etdirməni şəkil səthində düşüncə ilə bölüşdürür;
- Perspektiv qanunun elementar/başlanğıc biliyini – ön və arxa görünüşdən istifadə etməklə aşkar edir;
- Fəzanın əks etdirilməsi üçün yarım tonlardan (ön görünüş – möhkəm, arxa görünüş solğun) istifadə edir;
- Simmetrik və asimmetrik əl işləri yaradır;

- Müxtəlif üsullarla (forma, ölçü, rəng ilə) əl işinin əsas hissəsini ayıra bilər;
- Müxtəlif bədii üsullarla əl işində verilmiş dinamikanı və statikanı (fiqurların hərəkətini, küleyi) ötürə bilər;
- Fənnin ümumi proporsiyasını verə bilər.

İş forması: fərdi

Vaxt: 30 dəq

Resurs: dərslik, bir neçə alma(ya da başqa meyvə), format, karandaş, pozan, pastel.

Fəallığın qısa təsviri

Dərs başlayan kimi müəllim şagirdlərə dərsin mövzusunun tanış edir, bildirir ki, onlar bu gün almanın şəklini çəkəcəklər. (arzu olunandır ki, alma bir rəngdə olsun.) Şəkil çəkməyə başlamazdan qabaq çox vacibdir ki, şagirdlər ona diqqət yetirsinlər. Müəllim şagirdlərə söhbət açır ki, rəssamlar işə başlamazdan əvvəl əşyanı uzun müddət müşahidə etmə prosesində almanın formasına, həcminə, fakturasına, rənginə diqqət yetirirlər... şagirdlərə izah edir ki , şəkil çəkmək mexaniki iş deyil və bu düşüncə prosesidir.

Bundan sonra müəllim şagirdlərdən xahiş edir ki , almanın formasını, rəngini, fakturasını sözlərlə təsvir etsinlər. Şagirdlərin cavablarını mümkündür ki müəllim dəqiqləşdirsin və daha da konkretləşdirsin.

Şagirdlər şəklini çəkməli olduqları meyvənin (aydındır ki, şəkili çəkilməsi olan meyvə alma, armud, şaftalı və s. ola bilər) konkret təsvirini yaratmalıdırlar və sonra pasteldən istifadə etməklə təsvirə həcm versinlər.

Şagirdlər karandaşla almanın konturlarını cızmağa başlayırlar. Müəllim onlara məsləhət verir ki, ilk növbədə cızmanı solğun etsinlər, çünki əgər elə ilk sınaqda forma dəqiq alınmasa, onlar həmin cızları ya tamamilə, ya da qismən poza bilərlər və formanı bu cür dəqiqləşdirə bilərlər.

Müəllim belə bir sual verir: „Necə fikirləşirsiniz, indi biz nə etməliyik?“ Ehtimal olduğu kimi, şagirdlər cavab verirlər ki indi rənglə, pastel boyağı ilə işləməyə başlamalıyıq. Bu zaman müəllim daha belə bir misal verir – „Necə?“ və elə özü cavab verir, gəlin əvvəlcə ona diqqət yetirək ki alma nə rəngdədir? qırmızı? Lakin, almaya baxarkən, məgər o qırmızı hər yerdə eyni cürdürmü?“ Harada, hansı yerdə daha açıq qırmızı rəngdir, harada ən çox tünd qırmızıdır?“ Ehtimal olduğu kimi, şagirdlər ən açıq və ən tünd yerləri göstərirlər. Bundan sonra müəllim daha belə bir sual verir: „Bu tünd və ya açıq rəng

effektini nə yaradır?" Şagirdlər cavab verməlidirlər ki bu effekti işıqlanma vasitəsi ilə yaradırlar. Ən açıq o yerdir, haraya ki daha çox işıq düşür, ən tünd isə o yerdir, haraya ki az işıq düşür. Bundan sonra müəllim şagirdlərə yeni anlayışı- işıq – kölgə ilə tanış edir və bildirir ki məhz işıq – kölgənin səthdə təsviri ilə almanın formasını səthdə yumrulamaq mümkündür. „İndi vacibdir ki bu işıq – kölgəni bərabər bölüşdürək“ – deyər müəllim bildirir. Elə buradaca o şagirdlərə rəngin qradasiyası prinsipini izah edir və məsləhət görür ki şəkili çəkərkən bundan istifadə etsinlər.

Müəllim həmçinin şagirdlərə məsləhət görür ki öz arzularına müvafiq olaraq, onlar şəkil çəkən zaman ştrixlərdən də istifadə edə bilərlər, ancaq ştrixləri almanın formasına müvafiq olan istiqamətə yönəltməlidirlər. Şagirdlər bu informasiyanı başa düşürlər və pastel ilə işləməyə başlayırlar.

Şagirdlər bu işi başa çatdıran zaman, müəllim onların diqqətini buna cəlb edir ki almanın bir, nisbətən kiçik hissəsi ən açıq rəngdədir və hətta parıldayır. Bu yerə daha çox açıq rəng verilməlidir – işıq ləkəsi qismində. Şagirdlər bu tapşırığı da yerinə yetirirlər, bundan sonra müəllim onlara tövsiyə edir ki, tünd və açıq yerlər arasında kəskin sərhəd olmasın və almanın forması da yaxşı yumrulansın, şagirdlər rəsm əsərinə yuxarıdan barmaq toxundura bilərlər ki bu da rənglər arasında kəskin sərhədləri pozur və rənglər bir-birinə yumşaqca keçir.

Bundan sonra müəllim şagirdlərin diqqətini masanın üzərinə qoyulmuş almaya yönəldir. Onun qarşısındakı tərəfə kölgə salır, haradan ki işıq düşür. Bu cür kölgə düşmüş kölgə adlanır. İndi, nə zaman ki şagirdlər artıq düşən kölgənin nə demək olduğunu bilirlər, Onlar məlumat surətdə onu çəkməyə bilərlər. Müəllim onlara məsləhət görür ki əvvəlcə kölgə formasına diqqət yetirsinlər, sonra isə karandaşla ehtiyatla onu kağızda cızsınlar, sonra başa düşsünlər ki, hansı rəng daha uyğun ola bilər- çəkilməyə və yalnız bundan sonra rənglə kölgənin işlənməsinə başlasınlar.

Fəallıq II

Fəallığın məqsədi: şagirdə rəsm əsərinin təqdim olunması **bacarığını**, onda istifadə olunmuş bədii üsulların, terminlərin düşüncə ilə istifadə edilməsi **bacarığını** inkişaf etdirək.

F.p.V.4. Şagird fərdi və birgə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəssüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar

barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə **söhbət etməyi bacarmalıdır.**

İndikator:

- Fərdi, birgə əl işi təqdim edərkən düşüncə – düşüncə danışır, ideya barədə və istifadə olunmuş prinsiplər üzrə, elementlər barədə, istifadə olunmuş üsullar, materiallar, texnika və s. barədə rəvan danışır;
- Əl işinin məzmunu, janrı, sahəsi, nail olunmuş təəssüratlar, əhval-ruhiyyə (bu və ya digər xətt, rəng, forma və s. hansı əhval-ruhiyyəni yaradır) və incəsənət nümunəsinə münasibətdə öz mülahizəsini söyləyə bilər;
- Əl işi barədə söhbət zamanı müvafiq terminlərdən istifadə edir;
- Dinləyir, mülahizə, diskussiya zamanı başqalarının fikrini söyləməyini gözləyir, suallar qoyur və cavab verir, özü məsləhət görür və ya məsləhət alır, konkret ifadələrdən istifadə edir;
- Əl işini təqdim edərkən öz sinif yoldaşlarına tərəf çıxır və onları həvələndirir.

İş forması: fərdi

Vaxt: 15 dəq

Resurs: sinifdə yerinə yetirilmiş əl işi

Fəallığın qısa təsviri

Şagirdlər sinif qarşısında öz əl işlərini təqdim edirlər; onun barəsində söhbət aparırlar ki, nə asan idi, hansı çətinliklə üzləşdilər, qarşıya qoyulmuş məqsədə necə çatdılar. Onlar bir-birilərinə suallarda verirlər və dostlarının əl işləri barədə öz mülahizələrini də dostları ilə bölüşürlər. Müəllim diqqətini buna yönəltməlidir ki, onların bu barədə söylədikləri tənqidi və işgüzar olsun.

Terminlər: işıq kölgəsi – hər hansı bir format üzrə işıqlandırılmış və kölgələndirilmiş yerlərin bir-biri ilə dəyişməsi, düşmüş kölgə- kölgə, hansı ki səthə hər hansı bir əşyadan işıqlanmanın qarşı tərəfindən düşür.

Qeyd: alınmış biliyin və təcrübənin möhkəmləndirilməsi üçün müəllim şagirdlərə hansısa başqa meyvənin evdə çəkilməsini həvalə edə bilər.

Qiymətləndirmə forması: cari

Meyarlar: səthdə yumru əşyanın işıq – kölgə, çılgıraq, salınmış kölgədən istifadə etmək ilə əks olunması **bacarığı**.

Tövsiyələr: Təcrübə işə başlamazdan əvvəl müəllim şagirdlərə izah edir ki, səthdə həcm verilmiş üsulları necə olur, bu üsullar artıq şagirdlərə öyrədilmişdir, yeni bədii elementlərin – işıq – kölgə və salınmış kölgənin əhəmiyyəti barədə söhbət açır.

53. Nəhəng heykəllər

Dərsin məqsədi: şagirdi dünyanın məşhur nəhəng heykəllərinin yaradılması tarixi ilə tanış edək, onların xarakterizə edilməsi bacarığını işləyib hazırlayaq. Məlumatın müstəqil şəkildə axtarılıb tapılması, sistemləşdirilməsi **bacarığını** inkişaf etdirək.

Nəticə: F.p.V.4. Şagird fərdi və birgə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəssüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır.

İndikator

- Əl işinin məzmunu, janrı, sahəsi, nail olunmuş təəssüratlar, əhval-ruhiyyə (bu və ya digər xətt, rəng, forma və s. hansı əhval-ruhiyyəni yaradır) və incəsənət nümunəsinə münasibətdə öz mülahizəsini söyləyə bilər;
- Əl işi barədə söhbət zamanı müvafiq terminlərdən istifadə edir;
- Əl işini təqdim edərkən öz sinif yoldaşlarına tərəf çıxır və onları həvəsləndirir.

F.p.V.5. Şagird təsviri və tətbiqi incəsənətin müxtəlif sahələrinin nümunələrini tarixi, dini, mədəni və sosial kontekst ilə əlaqələndirməyi bacarmalıdır.

- Müxtəlif mədəniyyətin incəsənətinin məşhur nümunələrini əsas xarakterik xüsusiyyətlərinə əsasən (memarlıq abidələri, detallar, ornamentlər və s.) tanıya bilər;
- İncəsənətin müxtəlif sahələrinin (təsviri, dekorativ) ayrı-ayrı nümunələrinin təyinatı (tətbiqi, dini, estetik, məlumat) barədə mülahizə yürüdə bilər;
- Bunun barəsində fikir söyləyə bilər ki tətbiqi incəsənətin bu və ya digər nümunəsi hansı sosial təbəqə üçün nəzərdə tutulmuşdur;
- Bir və eyni hadisəni müxtəlif ölkələrin incəsənət nümunələrində necə əks olunduğu barədə danışa bilər (məs., bayram, tarixi fakt və s.).

İş forması: fərdi

Resurs: dərslik

Terminlər: monolit – bütöv daşın kiçik parçası, bütöv daşdan yonulmuş əşya. Memorial – kiminsə xatirəsinə həsr olunmuş abidə.

Qeyd:

Qiyətləndirmə forması: cari

Meyarlar: incəsənət əsərlərinin xarakterizə edilməsi, analitik düşüncə, məlumat toplanması və sistemləşdirmə **bacarığı**.

54. Parça ilə applikasiya

Dərsin məqsədi: şagirdə müxtəlif süni resurslardan və ənənəvi rəsm çəkmə materialı ilə sintez vasitəsi ilə applikasiya yaratmaq **bacarığını** inkişaf etdirək.

Nəticə: F.p.V.1 Şagird öz maraqlarına və təcrübəsinə əsaslanaraq, təsviri incəsənətin elementlərindən və prinsiplərindən məqsədyönlü şəkildə istifadə etməklə əl işi üzərində düşüncəsini, ideyasını, əhval – ruhiyyəsini (emosiyalarını) və təəssüratlarını əks etdirməyi bacarmalıdır.

İndikator

- Müxtəlif cür səpintilərlə və effektlərlə əhval ruhiyyəni əks etdirir;
- Müxtəlif növ və müxtəlif qalınlıqlı xətlərdən, konturlardan və ştrixlərdən istifadə edir;
- Təzadlı rənglərdən və rəngin qradasiyasından istifadə edir;
- Düşünülüşün daha yaxşı əks etdirilməsi üçün şəkil səthində vertikal və ya horizontal mövqe seçir;
- Əks etdirməni şəkil səthində düşüncə ilə bölüşdürür;
- Simmetrik və asimmetrik əl işləri yaradır;
- Müxtəlif üsullarla (forma, ölçü, rəng ilə) əl işinin əsas hissəsini ayıra bilər;
- Fənnin ümumi proporsiyasını verə bilər.

F.p.V.2. Şagird müxtəlif materialı və texnikanı məqsədyönlü şəkildə seçməyi və tətbiq etməyi, öz düşüncə və ideyasını həyata keçirməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Müxtəlif üsullardan istifadə edir, müxtəlif materiallarla eksperimentlər keçirir, texnikadan istifadə etməklə tapşırıqın daha yaxşı yerinə yetirilməsi və fikrini əks etdirməsi üçün istifadə edə bilər;
- Müxtəlif janrlı əl işlərini (portret, natürmort, peyzaj, məişət janrı) yaradarkən rəngarəng materialı və texnikanı (ənənəvi, qeyri-ənənəvi) məqsədyönlü şəkildə seçirsə və onların tətbiq yollarını genişləndirir;
- Rəngarəng materialdan və texnikadan istifadə etməklə dekorativ və tətbiqi incəsənət nümunələri yaradır;
- Ətraf mühitdə mövcud olan fərqli fakturanın imitasiyasını/illüziyasını yaradarkən rəngarəng texnikadan istifadə etmək yollarını inkişaf etdirir;

F.p.V.4. Şagird fərdi və birgə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəssüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır.

İndikator

- Əl işinin məzmunu, janrı, sahəsi, nail olunmuş təəssüratlar, əhval-ruhiyyə (bu və ya digər xətt, rəng, forma və s. hansı əhval-ruhiyyəni yaradır) və incəsənət nümunəsinə münasibətdə öz mülahizəsini söyləyə bilər;
- Əl işi barədə söhbət zamanı müvafiq terminlərdən istifadə edir;
- Əl işini təqdim edərkən öz sinif yoldaşlarına tərəf çıxır və onları həvələndirir.

F.p.V.5. Şagird təsviri və tətbiqi incəsənətin müxtəlif sahələrinin nümunələrini tarixi, dini, mədəni və sosial kontekst ilə əlaqələndirməyi bacarmalıdır.

- Müxtəlif mədəniyyətin incəsənətinin məşhur nümunələrini əsas xarakterik xüsusiyyətlərinə əsasən (memarlıq abidələri, detallar, ornamentlər və s.) tanıya bilər;
- İncəsənətin müxtəlif sahələrinin (təsviri, dekorativ) ayrı-ayrı nümunələrinin təyinatı (tətbiqi, dini, estetik, məlumat) barədə mülahizə yürüdə bilər;
- Bunun barəsində fikir söyləyə bilər ki tətbiqi incəsənətin bu və ya digər nümunəsi hansı sosial təbəqə üçün nəzərdə tutulmuşdur;
- Bir və eyni hadisəni müxtəlif ölkələrin incəsənət nümunələrində necə əks olunduğu barədə danışa bilər (məs., bayram, tarixi fakt və s.).

İş forması: fərdi

Resurs: dərslik, istənilən növ təbii və süni resurs, yapışqan, qayçı, quş bayağı, fırça, su qabı, əl dəsmalı.

Qiymətləndirmə forması: cari

Meyarlar: süni material və rəsm materialını sintez etmək bacarığı, applikasiya üsulundan istifadə etmək bacarığı, dekorativ əl işini yaratmağa qarşı yaradıcılıqla yanaşma.

55. Gürcüstanın çarları

Dərsin məqsədi: şagirdə incəsənət əsərlərində gürcü tarixi şəxslərinin tanınması bacarığını işləyib hazırlayaq, incəsənət əsərlərini qeydə almaq- təhlil

etmək bacarığını inkişaf etdirək.

Nəticə: F.p.V.4. Şagird fərdi və birgə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəssüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır.

İndikator

- Əl işinin məzmunu, janrı, sahəsi, nail olunmuş təəssüratlar, əhval-ruhiyyə (bu və ya digər xətt, rəng, forma və s. hansı əhval-ruhiyyəni yaradır) və incəsənət nümunəsinə münasibətdə öz mülahizəsini söyləyə bilər;

F.p.V.5. Şagird təsviri və tətbiqi incəsənətin müxtəlif sahələrinin nümunələrini tarixi, dini, mədəni və sosial kontekst ilə əlaqələndirməyi bacarmalıdır.

- Müxtəlif mədəniyyətin incəsənətinin məşhur nümunələrini əsas xarakterik xüsusiyyətlərinə əsasən (memarlıq abidələri, detallar, ornamentlər və s.) tanıya bilər;
- İncəsənətin müxtəlif sahələrinin (təsviri, dekorativ) ayrı-ayrı nümunələrinin təyinatı (tətbiqi, dini, estetik, məlumat) barədə mülahizə yürüdə bilər;
- Bunun barəsində fikir söyləyə bilər ki tətbiqi incəsənətin bu və ya digər nümunəsi hansı sosial təbəqə üçün nəzərdə tutulmuşdur;
- Bir və eyni hadisəni müxtəlif ölkələrin incəsənət nümunələrində necə əks olunduğu barədə danışa bilər (məs., bayram, tarixi fakt və s.).

F.p.V.6. Şagird gürcü incəsənəti və incəsənət xadimləri barədə mülahizə yürütməyi bacarmalıdır.

- Gürcü heykəltəraşlığı və memarlığının bir neçə nümunəsi üzrə danışa bilər;
- Maddi mədəniyyət abidələri barədə, hansıları ki görüb, onlar barədə mülahizə yürüdü və öz münasibətini bildirir;
- Bir neçə tanınmış gürcü rəssamı və heykəltəraşının əl işlərini tanıya bilər və bunlar barədə öz nöqtəy-nəzərini söyləyə bilər.

İş forması: fərdi

Resurs: dərslik

İ.S.C. 1. Qurucu David bu adla onun tərəfindən ölkənin quruculuğuna daxil etdiyi xidmətlərinə görə tanınır.

Giorgi Brdzginvali və Demetre Tavdadebuli millətin yaddaşında özlərinin qəhrəmanlıq işləri ilə qalmışlar.

İ.S.C. 2.1. Çar Tamaranın heykəli möhtəşəm, müdrik və güclü çarıca simasını əks etdirir. Tamara çarlıq tacı və qiyafəsi ilə təqdim olunur. O çarlıq taxtında oturmuşdur və əlində çarlıq atributlarını tutmuşdur.

2. Heykəltəraş bu heykəlin yaradılması zamanı orta əsrlərin tarixindən, freskalarından məlum olan elementlərdən istifadə etmişdir. Dərsin sonunda şagirdlər çar Parnavazın heykəli ilə tanış olurlar. Müəllim onlara bunun barəsində söhbət açır ki Parnavaz gürcü əlifbasının yaradıcısı hesab olunur. Ona görə də heykəltəraş Parnavazı əlində yuvarlaq bir şey tutmuş halda təsvir etmişdir ki, bu da onun xidmətinə dəlalət edir.

Qiymətləndirmə forması: cari

Meyarlar: incəsənət əsərlərində məşhur tarixi şəxsiyyətlərin tanınması **bacarığı** təsviri incəsənətin təsviri-analizi **bacarığı**.

56. Akvarel – pak və yüngül boya

Dərsin məqsədi: şagirdə ətraf mühiti müşahidə etmək və müşahidənin nəticələrini təcrübi əl işində istifadə olunmuş bacarıqlarını inkişaf etdirək; akvarel boyası ilə şəhərin və yaxud kəndin peyzajının yaradılması **bacarığı**ni, müxtəlif effektlərin və fakturanın yaradılması bacarığını işləyib hazırlayaq.

Nəticə: F.p.V.1 Şagird öz maraqlarına və təcrübəsinə əsaslanaraq, təsviri incəsənətin elementlərindən və prinsiplərindən məqsədyönlü şəkildə istifadə etməklə əl işi üzərində düşüncəsini, ideyasını, əhval – ruhiyyəsini (emosiyalarını) və təəssüratlarını əks etdirməyi bacarmalıdır.

İndikator

- Müxtəlif cür səpintilərlə və effektlərlə əhval ruhiyyəni əks etdirir;
- Müxtəlif növ və müxtəlif qalınlıqlı xətlərdən, konturlardan və ştrixlərdən istifadə edir;
- Təzadlı rənglərdən və rəngin qradasiyasından istifadə edir;
- Düşünülüşün daha yaxşı əks etdirilməsi üçün şəkil səthində vertikal və ya horizontal mövqe seçir;
- Əks etdirməni şəkil səthində düşüncə ilə bölüşdürür;
- Perspektiv qanunun elementar/başlanğıc biliyini – ön və arxa görünüşdən istifadə etməklə aşkar edir;

- Fəzanın əks etdirilməsi üçün yarım tonlardan (ön görünüş – möhkəm, arxa görünüş solğun) istifadə edir;
- Simmetrik və asimmetrik əl işləri yaradır;
- Müxtəlif üsullarla (forma, ölçü, rəng ilə) əl işinin əsas hissəsini ayıra bilir;
- Müxtəlif bədii üsullarla əl işində verilmiş dinamikanı və statikanı (fiqurların hərəkətini, küləyi) ötürə bilir;
- Fənin ümumi proporsiyasını verə bilir.

F.p.V.4. Şagird fərdi və birgə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəssüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Fərdi, birgə əl işi təqdim edərkən düşünə – düşünə danışır, ideya barədə və istifadə olunmuş prinsiplər üzrə, elementlər barədə, istifadə olunmuş üsullar, materiallar, texnika və s. barədə rəvan danışır;
- Əl işinin məzmunu, janrı, sahəsi, nail olunmuş təəssüratlar, əhval-ruhiyyə (bu və ya digər xətt, rəng, forma və s. hansı əhval-ruhiyyəni yaradır) və incəsənət nümunəsinə münasibətdə öz mülahizəsini söyləyə bilir;
- Əl işi barədə söhbət zamanı müvafiq terminlərdən istifadə edir;
- Dinləyir, mülahizə, diskussiya zamanı başqalarının fikir söyləməyini gözləyir, suallar qoyur və cavab verir, özü məsləhət görür və ya məsləhət alır, konkret ifadələrdən istifadə edir;
- Əl işini təqdim edərkən öz sinif yoldaşlarına tərəf çıxır və onları həvəsləndirir.

İş forması: fərdi

Resurs: dərslik, akvarel formatı və ya adi vərəq, akvarel boyaları, fırça, su qabı, əl dəsmalları.

Qiymətləndirmə forması: cari

Meyarlar: ətraf mühiti müşahidə **bacarığı**, akvarel boyası ilə işləmək **bacarığı**, şəhərin və ya kəndin peyzajının yaradılması **bacarığı**.

57. Hamısı mənim vətənimdir

Dərsin məqsədi: şagirdi Gürcüstanın müxtəlif guşələrini və orada mühafizə olunan gürcü mədəni abidələri ilə tanış edək; materialın toplanması, təhlil

edilməsi və öz əl işinin geniş auditoriya qarşısında təqdim olunması bacarığını inkişaf etdirək.

Nəticə: F.p.V.5. Şagird təsviri və tətbiqi incəsənətin müxtəlif sahələrinin nümunələrini tarixi, dini, mədəni və sosial kontekst ilə əlaqələndirməyi bacarmalıdır.

- Müxtəlif mədəniyyətin incəsənətinin məşhur nümunələrini əsas xarakterik xüsusiyyətlərinə əsasən (memarlıq abidələri, detallar, ornamentlər və s.) tanıya bilir;
- İncəsənətin müxtəlif sahələrinin (təsviri, dekorativ) ayrı-ayrı nümunələrinin təyinatı (tətbiqi, dini, estetik, məlumat) barədə mülahizə yürüdə bilir;
- Bunun barəsində fikir söyləyə bilir ki tətbiqi incəsənətin bu və ya digər nümunəsi hansı sosial təbəqə üçün nəzərdə tutulmuşdur;
- Bir və eyni hadisəni müxtəlif ölkələrin incəsənət nümunələrində necə əks olunduğu barədə danışa bilir (məs., bayram, tarixi fakt və s.).

F.p.V.6. Şagird gürcü incəsənəti və incəsənət xadimləri barədə mülahizə yürütməyi bacarmalıdır.

- Gürcü heykəltəraşlığı və memarlığının bir neçə nümunəsi üzrə danışa bilir;
- Maddi mədəniyyət abidələri barədə, hansıları ki görüb, onlar barədə mülahizə yürüdə və öz münasibətini bildirir;
- Bir neçə tanınmış gürcü rəssamı və heykəltəraşının əl işlərini tanıya bilir və bunlar barədə öz nöqteyi-nəzərini söyləyə bilir.

İş forması: fərdi

Resurs: dərslik

İ.S.C. 1. Zahid keşişlər kənd/şəhərdən kənar yaşayış məntəqələrinə sürgün edilmişlər və öz həyatlarını Allaha ibadətdə və dua etməkdə keçirirdilər. Zahid keşişlər, ehtimala görə, pilləkəndən və yaxud kəndirdən istifadə etməklə bu cür sütunlara dırmaşırdılar.

Terminlər: mağara – təbii mağara. Dulusçuluq – gildən hazırlanan qablar ustası, ondan müxtəlif qablar hazırlayan sənətkar.

Qiymətləndirmə forması: cari

Meyarlar: nəzəri və vizual materialın müqayisə etmək bacarığı, arzu olunan mövzu üzrə məlumat əldə etmək bacarığı, təqdimat **bacarığı**.

58. Sərgi salonu

Dərsin məqsədi: şagirdə incəsənət əsərlərini dərk etmə, təhlil etmə **bacarığını** inkişaf etdirək, təsviri incəsənətin əsas elementlərinin – kompozisiyanın,

rəngin, xəttin və s. təhlili və təəssüratların əlaqələndirilməsi bacarıqlarını inkişaf etdirək.

Fəallığın nəticəsi: F.p.V.4. Şagird fərdi və birgə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəssüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır.

İndikator

- Əl işinin məzmunu, janrı, sahəsi, nail olunmuş təəssüratlar, əhval-ruhiyyə (bu və ya digər xətt, rəng, forma və s. hansı əhval-ruhiyyəni yaradır) və incəsənət nümunəsinə münasibətdə öz mülahizəsini söyləyə bilir;

f.p.V.5. Şagird təsviri və tətbiqi incəsənətin müxtəlif sahələrinin nümunələrini tarixi, dini, mədəni və sosial kontekst ilə əlaqələndirməyi bacarmalıdır.

- İncəsənətin müxtəlif sahələrinin (təsviri, dekorativ) ayrı-ayrı nümunələrinin təyinatı (tətbiqi, dini, estetik, məlumat) barədə mülahizə yürüdə bilir;
- Bunun barəsində fikir söyləyə bilir ki tətbiqi incəsənətin bu və ya digər nümunəsi hansı sosial təbəqə üçün nəzərdə tutulmuşdur;
- Bir və eyni hadisəni müxtəlif ölkələrin incəsənət nümunələrində necə əks olunduğu barədə danışa bilir (məs., bayram, tarixi fakt və s.).

İş forması: fərdi

Resurs: dərslik

İ.S.C. Sərgi salonlarında çəkilmiş foto şəkillərdə bədii əsərlərlə şagirdlərin həmyaşıdlarının „qarşılıqlı münasibətlərini“ əks etdirən anlar təsvir olunmuşdur.

İ.S.C. Şagirdlər ən güclü təsir bağışlayan əsərləri sadalayırlar və bu təəssüratların müəyyənləşdirici təsviri elementlərini təsvir edirlər.

İ.S.C. Mark Şaqalın şəkilində sirk arenasını təqdim olunmuşdur. Şəkildə qırmızı, yaşıl, mavi rənglərdən istifadə olunmuşdur. Onun yaratdığı təəssürat sirk bayramı atmosferinə uyğun gəlir.

Bencamin Kelin şəkilində yağışlı havada çətir altında gizlənmiş kişi təqdim olunmuşdur. Çətir onu yarı örtür və tamaşaçının ona yazdığı gəlir və onun aparıcılıq, yalnız qalmış insan təəssüratı bürüyür.

Qiymətləndirmə forması: cari

Meyarlar: Analitik düşüncə **bacarığı**, təsviri incəsənətin əsas elementlərinin təhlili və onların təəssüratları ilə əlaqədar bacarıqlar.

59. İnsan, məşğuliyyət, ətraf mühit

Dərsin məqsədi: şagirdə incəsənət nümunələrinə müşahidə etmək vasitəsi ilə müxtəlif sosial təbəqə nümayəndələrini tanımaq **bacarığını** inkişaf etdirək şəkildə əks oluna ətraf mühitin və onun detallarının personajlarla əlaqələndirilməsi **bacarığını** aşılacaq.

Nəticə: F.p.V.4. Şagird fərdi və bircə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəssüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə **söhbət etməyi bacarmalıdır.**

İndikator

- Əl işinin məzmunu, janrı, sahəsi, nail olunmuş təəssüratlar, əhval-ruhiyyə (bu və ya digər xətt, rəng, forma və s. hansı əhval-ruhiyyəni yaradır) və incəsənət nümunəsinə münasibətdə öz mülahizəsini söyləyə bilər;

f.p.V.5. Şagird təsviri və tətbiqi incəsənətin müxtəlif sahələrinin nümunələrini tarixi, dini, mədəni və sosial kontekst ilə əlaqələndirməyi bacarmalıdır.

- İncəsənətin müxtəlif sahələrinin (təsviri, dekorativ) ayrı-ayrı nümunələrinin təyinatı (tətbiqi, dini, estetik, məlumat) barədə mülahizə yürüdə bilər;
- Bunun barəsində fikir söyləyə bilər ki tətbiqi incəsənətin bu və ya digər nümunəsi hansı sosial təbəqə üçün nəzərdə tutulmuşdur;
- Bir və eyni hadisəni müxtəlif ölkələrin incəsənət nümunələrində necə əks olunduğu barədə danışa bilər (məs., bayram, tarixi fakt və s.).

F.p.V.6. Şagird gürcü incəsənəti və incəsənət xadimləri barədə mülahizə yürütməyi bacarmalıdır.

- Bir neçə tanınmış gürcü rəssamı və heykəltəraşının əl işlərini tanıya bilər və bunlar barədə öz nöqteyi-nəzərini söyləyə bilər.

İş forması: fərdi

Resurs: dərslik, Pirosmanın əl işlərinin reproduksiyaları(bax. aşağıda)

İ.S.C. Fransua Buşenin şəklinde qiymətli donda bəzənmiş gənc qadın, Markiza de Pompadur əks olunmuşdur, sarayın parkında, cazibəli heykəlin yanında durmuşdur. Qamətli qadının zadəganlar zümresinə mənsub olduğu görünür. Jan Fransua Milenin bir şəklinde adi geyimdə olan, önlüklü qadın – kəndlinin arvadı, uzun saplı süpürgə ilə

otağı süpürür. Onun qiyafəsi, geyimi və məşğuliyyəti aydın surətdə göstərir ki bu qadın aşağı sosial təbəqənin nümayəndəsidir. Milenin ikinci şəklinde tarlada sadə geyimdə olan qadın və kişi bir-biri ilə görüşür. Şəkil belə adlanır-tarlada görüş“. Onların geyimi, iş alətləri, səbət və s. buna dəlalət edir ki şəkildə kəndlilər təmsil olunmuşlar.

Van Deykin şəklinde yüksək zümrədən olan insanlara məxsus geyimdə olan Uiliam Orlean və Mariya Stüart təqdim olunmuşlar. Onların geyimi parlaq atlasdan və haşiyələnmiş parçadan hazırlanmışdır. Geyim, ayaqqabı, interyerin detalları (məs., sütun) onların yüksək zümrədən olmalarına dəlalət edir.

Qeyd: arzu olunandır ki, əgər müəllim tərəfindən Pirosmanın üç şəklinin reproduksiyası – həyət qulluqçusu, odun satıcısı və kəndli qadın, hansı ki inəyi sağır, əvvəlcədən hazırlanmış olsun. Şagirdlər şəkillərlə tanış olurlar, onları təsvir edirlər, o rəsm əsərlərinin onlara hansı məlumatı verdiyini əsaslandırırırlar.

Qiymətləndirmə forması: cari

Meyarlar: İncəsənət əsərlərini müşahidə və onu təhlil etmək **bacarığı**, ətraf mühitin və utilitar təyinatlı detallar müşahidə etmək vasitəsi ilə müxtəlif sosial təbəqənin nümayəndələrinin tanınması **bacarığı**.

60. Gil ilə işləyərk

Dərsin məqsədi: şagirdə gil ilə plastik formaların yaradılması bacarığını inkişaf etdirək; dekorativ və tətbiqi əşyaların yaradılması **bacarığını** dərinləşdirək, müxtəlif materiallarla dekorativ əl işlərinin yaradılması bacarıqlarını inkişaf etdirək.

Nəticə: F.p.V.2. Şagird müxtəlif materialı və texnikanı məqsədyönlü şəkildə seçməyi və tətbiq etməyi, öz düşüncə və ideyasını həyata keçirməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Müxtəlif üsullardan istifadə edir, müxtəlif materiallarla eksperimentlər keçirir, texnikadan istifadə etməklə tapşırıqın daha yaxşı yerinə yetirilməsi və fikrini əks etdirməsi üçün istifadə edə bilər;
- Müxtəlif janrlı əl işlərini (portret, natürmort, peyzaj, məişət janrı) yaradarkən rəngarəng materialı və texnikanı (ənənəvi, qeyri-ənənəvi) məqsədyönlü şəkildə seçirsə və onların tətbiq yollarını genişləndirir;

- Rəngarəng materialdan və texnikadan istifadə etməklə dekorativ və tətbiqi incəsənət nümunələri yaradır;
- Ətraf mühitdə mövcud olan fərqli fakturanın imitasiyasını/illüziyasını yaradarkən rəngarəng texnikadan istifadə etmək yollarını inkişaf etdirir;

F.p.V.4. Şagird fərdi və birgə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəssüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Fərdi, birgə əl işi təqdim edərkən düşünə – düşünə danışır, ideya barədə və istifadə olunmuş prinsiplər üzrə, elementlər barədə, istifadə olunmuş üsullar, materiallar, texnika və s. barədə rəvan danışır;
- Əl işinin məzmunu, janrı, sahəsi, nail olunmuş təəssüratlar, əhval-ruhiyyə (bu və ya digər xətt, rəng, forma və s. hansı əhval-ruhiyyəni yaradır) və incəsənət nümunəsinə münasibətdə öz mülahizəsini söyləyə bilir;
- Əl işi barədə söhbət zamanı müvafiq terminlərdən istifadə edir;
- Dinləyir, mülahizə, diskussiya zamanı başqalarının fikir söyləməyini gözləyir, suallar qoyur və cavab verir, özü məsləhət görür və ya məsləhət alır, konkret ifadələrdən istifadə edir;
- Əl işini təqdim edərkən öz sinif yoldaşlarına tərəf çıxır və onları həvələndirir.

İş forması: fəri

Resurs: dərslik, gil, quaş boyaları, fırça, su qabı, əl dəsmalları.

Qiymətləndirmə forması: cari

Meyarlar: Gil ilə işləmək bacarığı, tanış material ilə eksperimentlər, yaradıcı yanaşma.

61. Akvarium

Dərsin məqsədi: şagirdə kağız plastiki və applikasiya üsulu ilə dekorativ nümunələrin yaradılması **bacarığını** inkişaf etdirək, fakturanın müxtəlif üsulla alınması bacarıqlarını möhkəmləndirək.

Nəticə: F.p.V.2. Şagird müxtəlif materialı və texnikanı məqsədyönlü şəkildə seçməyi və tətbiq etməyi, öz düşüncə və ideyasını həyata keçirməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Müxtəlif üsullardan istifadə edir, müxtəlif materiallarla eksperimentlər keçirir, texnikadan istifadə etməklə tapşırığın daha yaxşı yerinə yetirilməsi və fikrini əks etdirməsi üçün istifadə edə bilir;
- Müxtəlif janrlı əl işlərini (portret, natürmort, peyzaj, məişət janrı) yaradarkən rəngarəng materialı və texnikanı (ənənəvi, qeyri-ənənəvi) məqsədyönlü şəkildə seçirsə və onların tətbiq yollarını genişləndirir;
- Rəngarəng materialdan və texnikadan istifadə etməklə dekorativ və tətbiqi incəsənət nümunələri yaradır;
- Ətraf mühitdə mövcud olan fərqli fakturanın imitasiyasını/illüziyasını yaradarkən rəngarəng texnikadan istifadə etmək yollarını inkişaf etdirir;

F.p.V.3. Şagird yaradıcılıq və təşkilati problemləri həll etmək üçün öz sinif yoldaşları ilə əməkdaşlıq (cüt şəklində, komandada) əsasında yerinə yetiriləsi işin planlaşdırılması və həyata keçirilməsini bacarmalıdır.

İndikator:

- Birgə iş zamanı (tədbirin planlaşdırılması/həyata keçirilməsi, cütlükdə/grupda əl işinin yaradılması) öz sinif yoldaşları ilə fərqli düşüncələri, ideyaları bölüşür, onlarla birlikdə ümumi qərarlar qəbul edir;
- Ümumi problemin həlli məqsədi ilə başqaları ilə əməkdaşlıq edir;
- Müşahidələrin nəticələrini və öz təcrübəsini sinif yoldaşları ilə bölüşür;
- Başqaları ilə əməkdaşlıq təşəbbüsü göstərir, konkret vəzifənin həyata keçirilməsində başqalarına kömək edir;
- **Bütün tiplərdən olan fəallıqların yerinə yetirilməsi zamanı vaxt limitinə əməl edir.**

Fəallığın nəticəsi: F.p.V.4. Şagird fərdi və birgə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəssüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Fərdi, birgə əl işi təqdim edərkən düşünə – düşünə danışır, ideya barədə və istifadə olunmuş prinsiplər üzrə, elementlər barədə, istifadə

olunmuş üsullar, materiallar, texnika və s. barədə rəvan danışır;

- Əl işinin məzmunu, janrı, sahəsi, nail olunmuş təəssüratlar, əhval-ruhiyyə (bu və ya digər xətt, rəng, forma və s. hansı əhval-ruhiyyəni yaradır) və incəsənət nümunəsinə münasibətdə öz mülahizəsini söyləyə bilər;
- Əl işi barədə söhbət zamanı müvafiq terminlərdən istifadə edir;
- Dinləyir, mülahizə, diskussiya zamanı başqalarının fikir söyləməyini gözləyir, suallar qoyur və cavab verir, özü məsləhət görür və ya məsləhət alır, konkret ifadələrdən istifadə edir;
- Əl işini təqdim edərkən öz sinif yoldaşlarına tərəf çıxır və onları həvəsləndirir.

İş forması: fərdi, **cütlüklərlə**

Resurs: dərslik, format, rəngli kağızlar, qayçı, akvarel və ya quaş boyası, fırça, su qabı, yapışqan.

Qiymətləndirmə forması: cari

Meyarlar: kağız plastikasından istifadə etmək **bacarığı**, düşünülmüşün müvafiq rənglərinin seçilməsi **bacarığı**, dekorativ əl işlərini yaratmaq **bacarığı**.

62. Gürcüstanın mənzərələri

Dərsin məqsədi: şagirdə incəsənət nümunələrinə müşahidə etmək **bacarığını** möhkəmləndirərək, onun xarakteristikası və analizi **bacarığını** artıraraq, peyzaj çəkməyin təcrübi bacarığını inkişaf etdirərək.

Nəticə: F.p.V.1 **Şagird öz maraqlarına və təcrübəsinə əsaslanaraq, təsviri incəsənətin elementlərindən və prinsiplərindən məqsədyönlü şəkildə istifadə etməklə əl işi üzərində düşüncəsini, ideyasını, əhval – ruhiyyəsini (emosiyalarını) və təəssüratlarını əks etdirməyi bacarmalıdır.**

İndikator

- Müxtəlif cür səpintilərlə və effektlərlə əhval ruhiyyəni əks etdirir;
- Müxtəlif növ və müxtəlif qalınlıqlı xətlərdən, konturlardan və ştrixlərdən istifadə edir;
- Təzadlı rənglərdən və rəngin qradasiyasından istifadə edir;
- Düşünülmüşün daha yaxşı əks etdirilməsi üçün şəkil səthində vertikal və ya horizontal mövqe seçir;
- Əks etdirməni şəkil səthində düşüncə ilə bölüşdürür;

- Perspektiv qanunun elementar/başlanğıc biliyini – ön və arxa görünüşdən istifadə etməklə aşkar edir;

- Fəzanın əks etdirilməsi üçün yarım tonlardan (ön görünüş – möhkəm, arxa görünüş solğun) istifadə edir;

- Simmetrik və asimmetrik əl işləri yaradır;

- Müxtəlif üsullarla (forma, ölçü, rəng ilə) əl işinin əsas hissəsini ayıra bilir;

- Müxtəlif bədii üsullarla əl işində verilmiş dinamikanı və statikanı (fiqurların hərəkətini, küleyi) ötürə bilir;

- Cismin ümumi proporsiyasını verə bilir.

F.p.V.4. Şagird fərdi və birgə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəssüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Fərdi, birgə əl işi təqdim edərkən düşünə – düşünə danışır, ideya barədə və istifadə olunmuş prinsiplər üzrə, elementlər barədə, istifadə olunmuş üsullar, materiallar, texnika və s. barədə rəvan danışır;

- Əl işinin məzmunu, janrı, sahəsi, nail olunmuş təəssüratlar, əhval-ruhiyyə (bu və ya digər xətt, rəng, forma və s. hansı əhval-ruhiyyəni yaradır) və incəsənət nümunəsinə münasibətdə öz mülahizəsini söyləyə bilər;

- Əl işi barədə söhbət zamanı müvafiq terminlərdən istifadə edir;

- Dinləyir, mülahizə, diskussiya zamanı başqalarının fikir söyləməyini gözləyir, suallar qoyur və cavab verir, özü məsləhət görür və ya məsləhət alır, konkret ifadələrdən istifadə edir;

- Əl işini təqdim edərkən öz sinif yoldaşlarına tərəf çıxır və onları həvəsləndirir.

f.p.V.5. Şagird təsviri və tətbiqi incəsənətin müxtəlif sahələrinin nümunələrini tarixi, dini, mədəni və sosial kontekst ilə əlaqələndirməyi bacarmalıdır.

- Müxtəlif mədəniyyətin incəsənətinin məşhur nümunələrini əsas xarakterik xüsusiyyətlərinə əsasən (memarlıq abidələri, detallar, ornamentlər və s.) tanıya bilir;

- İncəsənətin müxtəlif sahələrinin (təsviri, dekorativ) ayrı-ayrı nümunələrinin təyinatı (tətbiqi, dini,

estetik, məlumat) barədə mülahizə yürüdə bilir;

- Bir və eyni hadisəni müxtəlif ölkələrin incəsənət nümunələrində necə əks olunduğu barədə danışa bilir (məs., bayram, tarixi fakt və s.).

F.p.V.6. Şagird gürcü incəsənəti və incəsənət xadimləri barədə mülahizə yürütməyi bacarmalıdır.

- Maddi mədəniyyət abidələri barədə, hansıları ki görüb, onlar barədə mülahizə yürüdür və öz münasibətini bildirir;
- Bir neçə tanınmış gürcü rəssamı və heykəltəraşının əl işlərini tanıya bilir və bunlar barədə öz nöqteyi-nəzərini söyləyə bilir.

İş forması: fərdi

Resurs: dərslik, istənilən rəsm materialı, vərəq

Qiymətləndirmə forması: cari

Meyarlar: analitik düşüncə, müqayisəli xasiyyət namə **bacarığı**, təcrübi əl işlərinin müxtəlif bədii üsullardan, prinsiplərdən və elementlərdən istifadə etməklə yaratmaq **bacarığı**.

Layihə – Məktəbin həyəti

Dərsin məqsədi: şagirdlərdə problemin müəyyənləşdirilməsi və bir-biri ilə əməkdaşlıq yolu ilə problemin həlli və yerinə yetirilməsi üçün işə yaradıcılıqla yanaşma **bacarığını** inkişaf etdirək.

Nəticə: F.p.V.2. Şagird müxtəlif materialı və texnikanı məqsədyönlü şəkildə seçməyi və tətbiq etməyi, öz düşüncə və ideyasını həyata keçirməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Müxtəlif üsullardan istifadə edir, müxtəlif materiallarla eksperimentlər keçirir, texnikadan istifadə etməklə tapşırıqın daha yaxşı yerinə yetirilməsi və fikrini əks etdirməsi üçün istifadə edə bilir;
- Müxtəlif janrlı əl işlərini (portret, natürmort, peyzaj, məişət janrı) yaradarkən rəngarəng materialı və texnikanı (ənənəvi, qeyri-ənənəvi) məqsədyönlü şəkildə seçirsə və onların tətbiq yollarını genişləndirir;
- Rəngarəng materialdan və texnikadan istifadə etməklə dekorativ və tətbiqi incəsənət nümunələri yaradır;
- Ətraf mühitdə mövcud olan fərqli fakturanın imitasiyasını/illüziyasını yaradarkən rəngarəng texnikadan istifadə etmək yollarını inkişaf etdirir;

Layihənin gedişi

1. Təbii materialdan (yarpaqlar, çiçəklər, çırpılar, daşlar və s.) istifadə etməklə biz özümüz öz

məktəb həyətimizi gözəlləşdirək (situasiyanın təhlili və məqsədi); bu ki, təsvirlərlə hər bir küncü bəzəmək barədə düşünək (məs., həyətin sol tərəfində yarpaqlardan kəpənək düzəldək, həyətin ortasında daşlardan balıq və s.), çünki bu yerlər həyətdə olduqca çılpıqlaşmışdır və xoşa gəlməyən təəssüratlar yaradır.

2. Vəzifələr – konkret addımlar(1. Hələlik həyəti öyrənək, hansı yerlər ilk növbədə diqqət mərkəzində olmalıdır. 2. Təsvirləri əks etdirək, bu yerdə hansı təsvirləri əks etdirəcəyik, o biri yerdə hansını. 3. Hər bir kompozisiyanı yaratmaq üçün hansı materialdan istifadə edəcəyik)

3. Həyata keçirilmə yolları – proses, hansı ki aşağıdakı suallara cavab verməlidir: necə? Kim? (funksiyaları bölüşdürək: kim hansı işi yerinə yetirəcəkdir);

4. Bütçə – bu vacib resursun sadalanması, hansıların ki köməyi ilə layihə həyata keçirilməlidir. (o materialı toplayaq, hansı ki, bu və ya digər təsvirin, kompozisiyanın yaradılmasında lazım olacaqdır. Məs., daşlar, budaqlar və s.)

5. Nəticələr – hər bir vəzifənin həllindən sonra konkret nəticələr əldə edəcəyik. (birinci vəzifəni necə yerinə yetirəcəyik, ikinci, nəyi nəzərə almadıq, hansı daha yaxşı alındı)

6. Qiymətləndirmə – layihə o meyarlarla qiymətləndirilməlidir, hansılar ki, əvvəlcədən birgə olmalıdır. (müəllim və sinif yoldaşları ilə birlikdə işləyib hazırlanmış)

Yekun dərsi – 1

(Dərs birinci fəslin sonunda keçirilir)

Məqsəd: Keçilmiş materialın mənimsənilməsi keyfiyyətinin qiymətləndirilməsi. Yeni terminlərin mənimsənilməsi səviyyəsinin yoxlanılması. Təcrübi bacarıqların işlənilib hazırlanması səviyyəsinin yoxlanılması.

Qiymətləndirmə: keçilmiş materialın mənimsənilməsi keyfiyyətinin qiymətləndirilməsi; 2. Yeni terminləri mənimsənilməsi səviyyəsinin yoxlanılması; 3. Təcrübi bacarıqların işlənilib hazırlanması səviyyəsinin yoxlanılması.

Qiymətləndirmə üsulu: test, təcrübi iş.

Aktivlik və vaxtın təşkili: 1. Vizual və söz ilə testlər- 20 dəq.; 2. Təcrübi iş - 25 dəq.

Resurs: İş dəftəri, format, boyalar, fırçalar, əl dəsmalları

İş forması: fərdi

Nəticə: F.p.V.1 Şagird öz maraqlarına və təcrübəsinə əsaslanaraq, təsviri incəsənətin elementlərindən və prinsiplərindən məqsədyönlü şəkildə istifadə etməklə əl işi üzərində düşüncəsini, ideyasını, əhval – ruhiyyəsini (emosiyalarını) və təəssüratlarını əks etdirməyi bacarmalıdır.

İndikator

- Müxtəlif cür səpintilərlə və effektlərlə əhval-ruhiyyəni əks etdirir;
- Düşünülüşün daha yaxşı əks etdirilməsi üçün şəkil səthində vertikal və ya horizontal mövqe seçir;
- Əks etdirməni şəkil səthində düşüncə ilə bölüşdürür;
- Perspektiv qanunun elementar/başlanğıc biliyini – ön və arxa görünüşdən istifadə etməklə aşkar edir;
- Fəzanın əks etdirilməsi üçün yarım tonlardan (ön görünüş – möhkəm, arxa görünüş solğun) istifadə edir;
- Müxtəlif üsullarla (forma, ölçü, rəng ilə) əl işinin əsas hissəsini ayıra bilir;

F.p.V.2. Şagird müxtəlif materialı və texnikanı məqsədyönlü şəkildə seçməyi və tətbiq etməyi, öz düşüncə və ideyasını həyata keçirməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Müxtəlif üsullardan istifadə edir, müxtəlif materiallarla eksperimentlər keçirir, texnikadan istifadə etməklə tapşırığın daha yaxşı yerinə yetirilməsi və fikrini əks etdirməsi üçün istifadə edə bilir;
- Müxtəlif janrlı əl işlərini (portret, natürmort, peyzaj, məişət janrı) yaradarkən rəngarəng materialı və texnikanı (ənənəvi, qeyri-ənənəvi) məqsədyönlü şəkildə seçirsə və onların tətbiq yollarını genişləndirir;
- Rəngarəng materialdan və texnikadan istifadə etməklə dekorativ və tətbiqi incəsənət nümunələri yaradır;
- Ətraf mühitdə mövcud olan fərqli fakturanın imitasiyasını/illüziyasını yaradarkən rəngarəng texnikadan istifadə etmək yollarını inkişaf etdirir;

F.p.V.4. Şagird fərdi və birgə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəssüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış

sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Fərdi, birgə əl işi təqdim edərkən düşüncə – düşüncə danışır, ideya barədə və istifadə olunmuş prinsiplər üzrə, elementlər barədə, istifadə olunmuş üsullar, materiallar, texnika və s. barədə rəvan danışır;
- Əl işinin məzmunu, janrı, sahəsi, nail olunmuş təəssüratlar, əhval-ruhiyyə (bu və ya digər xətt, rəng, forma və s. hansı əhval-ruhiyyəni yaradır) və incəsənət nümunəsinə münasibətdə öz mülahizəsini söyləyə bilir;
- Əl işi barədə söhbət zamanı müvafiq terminlərdən istifadə edir;
- Dinləyir, mülahizə, diskussiya zamanı başqalarının fikir söyləməyini gözləyir, suallar qoyur və cavab verir, özü məsləhət görür və ya məsləhət alır, konkret ifadələrdən istifadə edir;
- Əl işini təqdim edərkən öz sinif yoldaşlarına tərəf çıxır və onları həvələndirir.

f.p.V.5. Şagird təsviri və tətbiqi incəsənətin müxtəlif sahələrinin nümunələrini tarixi, dini, mədəni və sosial kontekst ilə əlaqələndirməyi bacarmalıdır.

- Müxtəlif mədəniyyətin incəsənətinin məşhur nümunələrini əsas xarakterik xüsusiyyətlərinə əsasən (memarlıq abidələri, detallar, ornamentlər və s.) tanıya bilir;
- İncəsənətin müxtəlif sahələrinin (təsviri, dekorativ) ayrı-ayrı nümunələrinin təyinatı (tətbiqi, dini, estetik, məlumat) barədə mülahizə yürüdə bilir;
- Bunun barəsində fikir söyləyə bilir ki tətbiqi incəsənətin bu və ya digər nümunəsi hansı sosial təbəqə üçün nəzərdə tutulmuşdur;
- Bir və eyni hadisəni müxtəlif ölkələrin incəsənət nümunələrində necə əks olunduğu barədə danışa bilir (məs., bayram, tarixi fakt və s.).

F.p.V.6. Şagird gürcü incəsənəti və incəsənət xadimləri barədə mülahizə yürütməyi bacarmalıdır.

- Gürcü heykəltəraşlığı və memarlığının bir neçə nümunəsi üzrə danışa bilir;
- Maddi mədəniyyət abidələri barədə, hansıları ki görüb, onlar barədə mülahizə yürüdü və öz münasibətini bildirir;
- Bir neçə tanınmış gürcü rəssamı və heykəltəraşının əl işlərini tanıya bilir və bunlar barədə öz nöqteyi-nəzərini söyləyə bilir.

Cavablar:

1. a) qədim epoxa- 1, 2;
2. b) yeni epoxa – 3, 4.
2. Kompozisiya, simmetriya, peşəkar atribut – şagird öz sözləri ilə bu terminləri asan təsvir etməlidir.

3. Müəllimin kitabında verilmiş testlərin cavabları:

1. Kaxeti; 2. Bodbe; 3. Simmetriya; 4. Penelope;
5. Homer; 6. Alazani; 7. İliada/Oddisey; 8. Səth; 9. Qrafika; 10. Emblem; 11. kompozisiya.

Yekun dərsi – 2

(Dərs ikinci fəsilin sonunda keçirilir)

Dərsin məqsədi: Keçilmiş materialın mənimsənilməsinin keyfiyyətinin qiymətləndirilməsi. Yeni terminlərin mənimsənilməsi səviyyəsinin yoxlanılması. Təcrübi bacarıqların işlənilib hazırlanması səviyyəsinin yoxlanılması.

Qiymətləndirmə: 1. Keçilmiş materialın mənimsənilmə keyfiyyətinin yoxlanılması; 2. Yeni terminlərin mənimsənilmə səviyyəsinin yoxlanılması; 3. məlumat bacarıq-qabiliyyətlərin işlənilib hazırlanması səviyyəsinin yoxlanılması.

Qiymətləndirmə üsulu: test, təcrübi iş.

Aktivlik və vaxtın təşkili: 1. Vizual və söz testləri – 20 dəq.; 2. Təcrübi iş – 25 dəq.

Resurs: iş dəftəri, format, boyalar, fırçalar, əl dəsmalları.

İş forması: fərdi.

Nəticə: **F.p.V.2. Şagird müxtəlif materialı və texnikanı məqsədyönlü şəkildə seçməyi və tətbiq etməyi, öz düşüncə və ideyasını həyata keçirməyi bacarmalıdır.**

İndikator:

- Müxtəlif üsullardan istifadə edir, müxtəlif materiallarla eksperimentlər keçirir, texnikadan istifadə etməklə tapşırığın daha yaxşı yerinə yetirilməsi və fikrini əks etdirməsi üçün istifadə edə bilir;
- Müxtəlif janrlı əl işlərini (portret, natürmort, peyzaj, məişət janrı) yaradarkən rəngarəng materialı və texnikanı (ənənəvi, qeyri-ənənəvi) məqsədyönlü şəkildə seçirsə və onların tətbiq yollarını genişləndirir;
- Rəngarəng materialdan və texnikadan istifadə etməklə dekorativ və tətbiqi incəsənət nümunələri yaradır;
- Ətraf mühitdə mövcud olan fərqli fakturanın imitasiyasını/illüziyasını yaradarkən rəngarəng texnikadan istifadə etmək yollarını inkişaf etdirir;

F.p.V.3. Şagird yaradıcılıq və təşkilati problemləri həll etmək üçün öz sinif yoldaşları ilə əməkdaşlıq (cüt şəklində, komandada) əsasında yerinə yetiriləsi işin planlaşdırılması və həyata keçirilməsini bacarmalıdır.

İndikator:

- Birgə iş zamanı (tədbirin planlaşdırılması/həyata keçirilməsi, cütlükdə/qrupda əl işinin yaradılması) öz sinif yoldaşları ilə fərqli düşüncələri, ideyaları bölüşür, onlarla birlikdə ümumi qərarlar qəbul edir;
- Ümumi problemin həlli məqsədi ilə başqaları ilə əməkdaşlıq edir;
- Müşahidələrin nəticələrini və öz təcrübəsini sinif yoldaşları ilə bölüşür;
- Başqaları ilə əməkdaşlıq təşəbbüsü göstərir, konkret vəzifənin həyata keçirilməsində başqalarına kömək edir;
- **Bütün tiplərdən olan fəallıqların yerinə yetirilməsi zamanı vaxt limitinə əməl edir.**

F.p.V.4. Şagird fərdi və birgə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəssüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Fərdi, birgə əl işi təqdim edərkən düşünə – düşünə danışır, ideya barədə və istifadə olunmuş prinsiplər üzrə, elementlər barədə, istifadə olunmuş üsullar, materiallar, texnika və s. barədə rəvan danışır;
- Əl işinin məzmunu, janrı, sahəsi, nail olunmuş təəssüratlar, əhval-ruhiyyə (bu və ya digər xətt, rəng, forma və s. hansı əhval-ruhiyyəni yaradır) və incəsənət nümunəsinə münasibətdə öz mülahizəsini söyləyə bilir;
- Əl işi barədə söhbət zamanı müvafiq terminlərdən istifadə edir;
- Dinləyir, mülahizə, diskussiya zamanı başqalarının fikir söyləməyini gözləyir, suallar qoyur və cavab verir, özü məsləhət görür və ya məsləhət alır, konkret ifadələrdən istifadə edir;
- Əl işini təqdim edərkən öz sinif yoldaşlarına tərəf çıxır və onları həvəsləndirir.

Fp.V.5. Şagird təsviri və tətbiqi incəsənətin müxtəlif sahələrinin nümunələrini tarixi, dini, mədəni və sosial kontekst ilə əlaqələndirməyi bacarmalıdır.

- Müxtəlif mədəniyyətin incəsənətinin məşhur nümunələrini əsas xarakterik xüsusiyyətlərinə əsasən (memarlıq abidələri, detallar, ornamentlər və s.) tanıya bilir;
- İncəsənətin müxtəlif sahələrinin (təsviri, dekorativ) ayrı-ayrı nümunələrinin təyinatı (tətbiqi, dini, estetik, məlumat) barədə mülahizə yürüdə bilir;
- Bunun barəsində fikir söyləyə bilir ki tətbiqi incəsənətin bu və ya digər nümunəsi hansı sosial təbəqə üçün nəzərdə tutulmuşdur;
- Bir və eyni hadisəni müxtəlif ölkələrin incəsənət nümunələrində necə əks olunduğu barədə danışa bilir (məs., bayram, tarixi fakt və s.).

F.p.V.6. Şagird gürcü incəsənəti və incəsənət xadimləri barədə mülahizə yürütməyi bacarmalıdır.

- Gürcü heykəltəraşlığı və memarlığının bir neçə nümunəsi üzrə danışa bilir;
- Maddi mədəniyyət abidələri barədə, hansıları ki görüb, onlar barədə mülahizə yürüdü və öz münasibətini bildirir;
- Bir neçə tanınmış gürcü rəssamı və heykəltəraşının əl işlərini tanıya bilir və bunlar barədə öz nöqteyi-nəzərini söyləyə bilir.

2.3-cü kompozisiya çox fiqrludur.

3. a) Qərb (Avropa) – 2, 4, 5, 6; b) Şərq (Yaponiya, Çin) – 1, 3, 7, 8.

4. a) Misir- 4; b) Mesopotamiya – 2; c) Çin – 3; d) Qədim Yunanıstan – 1.

5. Müəllimin kitabında verilmiş testlərin cavabları:

1. Roden; 2. Alaverdi; 3. Kvirike; 4. Nikoladze; 5. Ayin; 6. Mimika; 7. Faktura; 8. Utiva; 9. Lukiane; 10. Illüziya; 11. Büst; 12. dekorativ.

Yekun dərsi – 3

(Dərs üçüncü fəslin sonunda keçirilir)

Məqsəd: Keçilmiş materialın mənimsənilmə keyfiyyətinin qiymətləndirilməsi. Yeni terminlərin mənimsənilməsi səviyyəsinin yoxlanılması.

Qiymətləndirmə: 1. Keçilmiş materialın mənimsənilməsi keyfiyyətinin qiymətləndirilməsi; 2. Yeni terminlərin mənimsənilməsi səviyyəsinin yoxlanılması; 3. Vizual material ilə nəzəri bilik arasında düzgün, düşünülmüş əlaqənin yaradılması; 4. Təcrübi bacarıqların yoxlanılması (komiks çəkmək **bacarığı**)

Qiymətləndirmə üsulu: test, krossvord.

Fəallıq və vaxtın təşkili: 1. Təcrübi test – 15 dəq; 2. Vizual və söz ilə testlər – dəq.; (1. Test – 5 dəq; 2- Test – 5 dəq; 3- Test 5 dəq; 4- Test 5 dəq) 2. Krossvord – 10 dəq.

Resurs: dərslik, müəllimin kitabı

İş forması: fərdi

Nəticə: F.p.V.1 Şagird öz maraqlarına və təcrübəsinə əsaslanaraq, təsviri incəsənətin elementlərindən və prinsiplərindən məqsədyönlü şəkildə istifadə etməklə əl işi üzərində düşüncəsini, ideyasını, əhval – ruhiyyəsini (emosiyalarını) və təəssüratlarını əks etdirməyi bacarmalıdır.

İndikator

- Müxtəlif cür səpintilərlə və effektlərlə əhval ruhiyyəni əks etdirir;
- Müxtəlif növ və müxtəlif qalınlıqlı xətlərdən, konturlardan və ştrixlərdən istifadə edir;
- Təzadlı rənglərdən və rəngin qradasiyasından istifadə edir;
- Düşünülmüşün daha yaxşı əks etdirilməsi üçün şəkil səthində vertikal və ya horizontal mövqe seçir;
- Əks etdirməni şəkil səthində düşüncə ilə bölüşdürür;
- Perspektiv qanunun elementar/başlanğıc biliyini – ön və arxa görünüşdən istifadə etməklə aşkar edir;
- Fəzanın əks etdirilməsi üçün yarım tonlardan (ön görünüş – möhkəm, arxa görünüş solğun) istifadə edir;
- Simmetrik və asimmetrik əl işləri yaradır;
- Müxtəlif üsullarla (forma, ölçü, rəng ilə) əl işinin əsas hissəsini ayıra bilir;
- Müxtəlif bədii üsullarla əl işində verilmiş dinamikanı və statikanı (fiqurların hərəkətini, küləyi) ötürə bilir;
- Fənnin ümumi proporsiyasını verə bilir.

F.p.V.4. Şagird fərdi və birgə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəssüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır.

İndikator

- Fərdi, birgə əl işi təqdim edərkən düşüncə – düşüncə danışır, ideya barədə və istifadə olunmuş

prinsiplər üzrə, elementlər barədə, istifadə olunmuş üsullar, materiallar, texnika və s. barədə rəvan danışıq;

- Əl işinin məzmunu, janrı, sahəsi, nail olunmuş təəssüratlar, əhval-ruhiyyə (bu və ya digər xətt, rəng, forma və s. hansı əhval-ruhiyyəni yaradır) və incəsənət nümunəsinə münasibətdə öz mülahizəsini söyləyə bilər;
- Əl işi barədə söhbət zamanı müvafiq terminlərdən istifadə edir;
- Dinləyir, mülahizə, diskussiya zamanı başqalarının fikir söyləməyini gözləyir, suallar qoyur və cavab verir, özü məsləhət görür və ya məsləhət alır, konkret ifadələrdən istifadə edir;
- Əl işini təqdim edərkən öz sinif yoldaşlarına tərəf çıxır və onları həvəsləndirir.

F.p.V.5. Şagird təsviri və tətbiqi incəsənətin müxtəlif sahələrinin nümunələrini tarixi, dini, mədəni və sosial kontekst ilə əlaqələndirməyi bacarmalıdır.

- Müxtəlif mədəniyyətin incəsənətinin məşhur nümunələrini əsas xarakterik xüsusiyyətlərinə əsasən (memarlıq abidələri, detallar, ornamentlər və s.) tanıya bilər;
- İncəsənətin müxtəlif sahələrinin (təsviri, dekorativ) ayrı-ayrı nümunələrinin təyinatı (tətbiqi, dini, estetik, məlumat) barədə mülahizə yürüdə bilər;
- Bunun barəsində fikir söyləyə bilər ki tətbiqi incəsənətin bu və ya digər nümunəsi hansı sosial təbəqə üçün nəzərdə tutulmuşdur;
- Bir və eyni hadisəni müxtəlif ölkələrin incəsənət nümunələrində necə əks olunduğu barədə danışa bilər (məs., bayram, tarixi fakt və s.).

F.p.V.6. Şagird gürcü incəsənəti və incəsənət xadimləri barədə mülahizə yürütməyi bacarmalıdır.

- Gürcü heykəltəraşlığı və memarlığının bir neçə nümunəsi üzrə danışa bilər;
- Maddi mədəniyyət abidələri barədə, hansıları ki görüb, onlar barədə mülahizə yürüdü və öz münasibətini bildirir;
- Bir neçə tanınmış gürcü rəssamı və heykəltəraşının əl işlərini tanıya bilər və bunlar barədə öz nöqteyi-nəzərini söyləyə bilər.

Testli məşğələlərin cavabları:

1. Şagirdlər komiksləri rəngli fonlarda çəkirlər.
2. Şagirdlər hər üç portretdə təqdim olunmuş insanları xarakterizə edirlər;
3. Öz sözləri ilə terminləri aydınlaşdırırlar.

4. 1, 3 – Sameqrelo; 2, 4 – Kaxeti

5. 1 – Fransa; 2 – Gürcüstan; 3- İngiltərə; 4 – İtaliya.

7. Müəllimin kitabında verilmiş testlərin cavabları:

1. Ritm; 2. Senu; 3. Piza; 4. Kuart; 5. Panorama; 6. Dinamika; 7. Samuray; 8. Relikviya; 9. Funksiya; 10. Caparidze; 11. Kampanile; 12. reproduksiya

Qeyd: mümkündür ki, krossvordun doldurulmasını şagirdlər evdə təşkil etsinlər. Müstəqil surətdə yerinə yetirilməli tapşırıq onlara bu imkanı verir ki, özünü qiymətləndirmə yolu ilə məhz özləri öz biliklərinin keyfiyyətini yoxlasınlar və o terminləri və yaxud əcnəbi sözləri təkrar etsinlər, hansıları ki tapşırığı yerinə yetirərkən yada salmaqda çətinlik çəkirdilər. Horizontal sütunda alınmış soyadı onlara bunu işarə edir ki bu tapşırığı nə qədər düzgün yerinə yetirmişlər. Növbəti dərsdə müəllim onlar tərəfindən yerinə yetirilmiş vəzifələri yoxlayır.

Yekun dərsi – 4

(Dərs dördüncü fəslin sonunda keçirilir)

Məqsəd: Keçilmiş materialın mənimsənilməsi keyfiyyətinin qiymətləndirilməsi. Yeni terminlərin mənimsənilməsi səviyyəsinin yoxlanılması.

Qiymətləndirmə: 1. Keçilmiş materialın mənimsənilməsi keyfiyyətinin qiymətləndirilməsi; 2. Yeni terminlərin mənimsənilməsi səviyyəsinin yoxlanılması.

3. Vizual material ilə nəzəri bilik arasında düzgün, düşünülmüş əlaqə yaradılması.

Qiymətləndirmə üsulu: testləşdirmə, krossvord

Aktivlik və vaxtın təşkili: 1. Vizual və söz testləri – 25 dəq (1 test – 15 dəq, 2 test – 5 dəq.; 3 test – 5 dəq) 2. Krossvord – 20 dəq, cavabların yoxlanılması – 5 dəq.

Resurs: dərslik, müəllimin kitabı

İş forması: nəticə

Nəticə: F.p.V.4. Şagird fərdi və birgə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəssüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Fərdi, birgə əl işi təqdim edərkən düşünə – düşünə danışır, ideya barədə və istifadə olunmuş prinsiplər üzrə, elementlər barədə, istifadə olunmuş üsullar, materiallar, texnika və s. barədə rəvan danışır;
- Əl işinin məzmunu, janrı, sahəsi, nail olunmuş təəssüratlar, əhval-ruhiyyə (bu və ya digər xətt, rəng, forma və s. hansı əhval-ruhiyyəni yaradır) və incəsənət nümunəsinə münasibətdə öz mülahizəsini söyləyə bilər;
- Əl işi barədə söhbət zamanı müvafiq terminlərdən istifadə edir;
- Dinləyir, mülahizə, diskussiya zamanı başqalarının fikir söyləməyini gözləyir, suallar qoyur və cavab verir, özü məsləhət görür və ya məsləhət alır, konkret ifadələrdən istifadə edir;
- Əl işini təqdim edərkən öz sinif yoldaşlarına tərəf çıxır və onları həvəsləndirir.

f.p.V.5. Şagird təsviri və tətbiqi incəsənətin müxtəlif sahələrinin nümunələrini tarixi, dini, mədəni və sosial kontekst ilə əlaqələndirməyi bacarmalıdır.

- Müxtəlif mədəniyyətin incəsənətinin məşhur nümunələrini əsas xarakterik xüsusiyyətlərinə əsasən (memarlıq abidələri, detallar, ornamentlər və s.) tanıya bilər;
- İncəsənətin müxtəlif sahələrinin (təsviri, dekorativ) ayrı-ayrı nümunələrinin təyinatı (tətbiqi, dini, estetik, məlumat) barədə mülahizə yürüdə bilər;
- Bunun barəsində fikir söyləyə bilər ki tətbiqi incəsənətin bu və ya digər nümunəsi hansı sosial təbəqə üçün nəzərdə tutulmuşdur;
- Bir və eyni hadisəni müxtəlif ölkələrin incəsənət nümunələrində necə əks olunduğu barədə danışa bilər (məs., bayram, tarixi fakt və s.).

F.p.V.6. Şagird gürcü incəsənəti və incəsənət xadimləri barədə mülahizə yürütməyi bacarmalıdır.

- Gürcü heykəltəraşlığı və memarlığının bir neçə nümunəsi üzrə danışa bilər;
- Maddi mədəniyyət abidələri barədə, hansıları ki görüb, onlar barədə mülahizə yürüdü və öz münasibətini bildirir;
- Bir neçə tanınmış gürcü rəssamı və heykəltəraşının əl işlərini tanıya bilər və bunlar barədə öz nöqteyi-nəzərini söyləyə bilər.

Fəallıqların cavabları

Məqsəd: şagird tərəfindən nəzəri və məlumat biliyin mənimsənilməsi keyfiyyətinin yoxlanılması;

1. Tapşırıqları şagirdlər müstəqil surətdə yerinə yetirirlər.

2. 1- M. Berdzenişvili; 2 – E. Amaşukeli; 3 – Y. Nikoladze;

3. 1 – P. Pikasso; 2 – Pirosmani; 3- A. Matis;
4- Varla

4. Müəllimin kitabında verilmiş testlərin cavabları:

1. Abxaziya; 2. Nostalgiya; 3. İnterpretasiya;
4. Varla; 5. Dolmen; 6. Mokvi; 7. Berdzenişvili; 8. Statika; 9. Mimika; 10. Quzu; 11. təxəllüs.

Yekun dərsi – 5

(Dərs beşinci fəslin sonunda keçirilir)

Məqsəd: Keçilmiş materialın mənimsənilməsi keyfiyyətinin qiymətləndirilməsi. Yeni terminlərin mənimsənilməsi səviyyəsinin yoxlanılması.

Qiymətləndirmə: 1. Keçilmiş materialın mənimsənilməsi keyfiyyətinin qiymətləndirilməsi; 2. Yeni terminlərin mənimsənilməsi səviyyəsinin yoxlanılması.

4. Vizual material ilə nəzəri bilik arasında düzgün, düşünülmüş əlaqə yaradılması.

Qiymətləndirmə üsulu: test, krossvord

Fəallıq və vaxtın təşkili: 1. Vizual və söz testləri – 25 dəq (1 test – 15 dəq, 2 test – 5 dəq.; 3 test – 5 dəq) 2. Krossvord – 20 dəq, cavabların yoxlanılması – 5 dəq.

Resurs: dərslik, müəllimin kitabı

İş forması: nəticə

F.p.V.4. Şagird fərdi və birgə əl işini təqdim etməyi; fikrin, ideyaların, təəssüratların başqaları ilə bölüşməyi və qazanılmış biliyə söykənməklə özünün, sinif yoldaşlarının və yaxud tanınmış sənətkarların əl işlərində istifadə olunmuş üsullar barədə müvafiq terminologiyadan istifadə etməklə söhbət etməyi bacarmalıdır.

İndikator:

- Fərdi, birgə əl işi təqdim edərkən düşünə – düşünə danışır, ideya barədə və istifadə olunmuş prinsiplər üzrə, elementlər barədə, istifadə olunmuş üsullar, materiallar, texnika və s. barədə rəvan danışır;
- Əl işinin məzmunu, janrı, sahəsi, nail olunmuş təəssüratlar, əhval-ruhiyyə (bu və ya digər xətt, rəng, forma və s. hansı əhval-ruhiyyəni yaradır) və incəsənət nümunəsinə münasibətdə öz mülahizəsini söyləyə bilər;

- Əl işi barədə söhbət zamanı müvafiq terminlərdən istifadə edir;
- Dinləyir, mülahizə, diskussiya zamanı başqalarının fikir söyləməyini gözləyir, suallar qoyur və cavab verir, özü məsləhət görür və ya məsləhət alır, konkret ifadələrdən istifadə edir;
- Əl işini təqdim edərkən öz sinif yoldaşlarına tərəf çıxır və onları həvəsləndirir.

F.p.V.5. Şagird təsviri və tətbiqi incəsənətin müxtəlif sahələrinin nümunələrini tarixi, dini, mədəni və sosial kontekst ilə əlaqələndirməyi bacarmalıdır.

- Müxtəlif mədəniyyətin incəsənətinin məşhur nümunələrini əsas xarakterik xüsusiyyətlərinə əsasən (memarlıq abidələri, detallar, ornamentlər və s.) tanıya bilir;
- İncəsənətin müxtəlif sahələrinin (təsviri, dekorativ) ayrı-ayrı nümunələrinin təyinatı (tətbiqi, dini, estetik, məlumat) barədə mülahizə yürüdə bilir;
- Bunun barəsində fikir söyləyə bilir ki tətbiqi incəsənətin bu və ya digər nümunəsi hansı sosial təbəqə üçün nəzərdə tutulmuşdur;
- Bir və eyni hadisəni müxtəlif ölkələrin incəsənət nümunələrində necə əks olunduğu barədə danışa bilir (məs., bayram, tarixi fakt və s.).

F.p.V.6. Şagird gürcü incəsənəti və incəsənət xadimləri barədə mülahizə yürütməyi bacarmalıdır.

- Gürcü heykəltəraşlığı və memarlığının bir neçə nümunəsi üzrə danışa bilir;
- Maddi mədəniyyət abidələri barədə, hansıları ki görüb, onlar barədə mülahizə yürüdü və öz münasibətini bildirir;
- Bir neçə tanınmış gürcü rəssamı və heykəltəraşının əl işlərini tanıya bilir və bunlar barədə öz nöqteyi-nəzərini söyləyə bilir.

Test məşğələlərinin cavabları

1.1-c; 2-a; 3- c; 4-a; 5-b.

3.1-c; 2- a; 3-b; 4-d; 5-d; 6-c.

4.1 – b; 2-c; 3- c; 4-a; 5- b; 6- d; 7-c; 8-a.

5. Müəllimin kitabında verilmiş testlərin cavabları:

1. Qradasiya; 2. Akvarel; 3. Memorial; 4. Assosiasiya; 5. Ştrix; 6. Duluşçuluq; 7. Amaşukeli; 8. Rocevani; 9. Ramzes; 10. Büst; 11. Mağara; 12. Düşmüş; 13. Aristokratiya

Terminlər

Zadəganlar – ağılıq edən sinfin təbəqəsi, adlı sanlılar.

Assosiasiya – hadisənin və ya əşyanın başqa hadisə və ya əşya ilə əlaqəsinin səbəb olduğu düşüncə əlaqəsi.

Atlet – Qədim Yunanıstanda idmançı, hansı ki atletika ilə, ağırlıq kaldırma ilə məşğul olurdu.

Batal rəngarənglik – döyüş hərəkətlərini əks etdirən rəssamlıq.

Büst – heykəltəraşlıq portreti, harada ki insanın yalnız baş və çiyinləri təqdim olunur.

Büt – səcdə olunan müqəddəslərin təsviri.

Dekorativ – sakitləşdirici rahatlıq verən.

Detal – bütövün hissəsi.

Dinamika – hər nəyinsə hərəkəti, dəyişkənlik, inkişaf.

Ekologiya – elm sahəsi, hansı ki insanın məşğuliyyəti nəticəsində ətraf mühitin dəyişdirilməsi məsələlərini və təbiəti mühafizə problemlərini öyrənir.

Emblem – əşya və yaxud əks olunma, hər hansı bir ideyanın rəmzi şəkilində istifadə olunan.

İllüziya – hər hansı bir şeyin eybəcərləşdirilmiş, səhv dərk edilməsi.

İnteryer – binanın memarlıq və rəssamlıq cəhətdən tərtib edilmiş daxili hissəsi.

İnterpretasiya – hər hansı bir bədii əsərin özünə məxsus, yaradıcılıqla yerinə yetirilməsi. Hər hansı bir əşyanın özünə məxsus, fərqli müzakirəsi.

Kampanile – Orta əsrlərin və dirçəliş dövrünün İtaliya memarlığında: məbədin yaxınlığında tikilən, adi, dörd künc (bəzən dairəvi sahə)

Kolorit – rənglərin uyğunlaşdırılması, bir-birinin yanında yerləşdirilməsidir, hansı ki rəsm əsərinin bütövlüyünü yaradır.

Kvart – bütövlükdə hörülmüş tikişi olmayan uzun geyim.

Xatirə – kiminsə xatirəsinə həsr olunmuş abidə.

Duluşçuluq – gil ilə iş və ondan qab istehsalı.

Monolit – bütöv daşın bir parçası, bütöv daşdan yonulmuş əşya.

Mozaika – şəkil və ya sürət, hansı ki sement feni üzərində bərkidilmiş, bir-biri ilə sıx düzölmüş rəngli daşların, rəngli şüşənin və s. kiçik – kiçik hissələrdən düzəldilmişdir; belə şəkilləri, simaları yaratmaq incəsənəti.

Mağara – təbii mağara.

Panorama – açılmış, geniş və əhatəli sahənin görünüşü, adi olaraq yuxarıdan baxılmış.

Proporsiya – əşyanın hissələrinin ölçülərinin tarazlığı ilə yaradılır.

Relikviya – dini pərəstiş əşyası, hansının ki möcüzə yaratmaq gücü vardır.

İqamətqah – hökumət, dövlət başçılarının və başqa yüksək rütbəli vəzifə sahiblərinin yerləşdikləri müklər.

Mərasim – dini xarakterli adətlərin birliyi.

Samuray – sözbəsöz xidmət deməkdir.

Terrakota- bişirilmiş rəngli gil.

Termin – söz, hansı ki hər hansı bir xüsusi anlayışın və yaxud əşyanın qeyd olunması zamanı istifadə edilir.

Trapeza – məbəddə, ibadətqahın lap mərkəzində yerləşdirilmiş dörd künc masa.

Funksiya – təyinat, vəzifə.

Ştrix – xətt, hansı ki əl ilə bir toxunmaqla yaranır və hansı ki rəsm əsərinin əsas elementlərindən biridir.

Harmoniya – şəkilin hissələrinin, rənglərinin bir-birinə uyğunlaşdırılması.

I fəslin yekun dərsinin krossvordu

1. Gürcüstanın guşələrindən biri;
2. Yer, harada ki Müqəddəs Nino dəfn olunmuşdur;
3. Kompozisiya qurmağın üsullarından biri;
4. Oddiseyin sədaqətli ömür yoldaşı;
5. „Oddisey“ in müəllifi;
6. Kaxetidə çay;
7. Homerin əsərləri;
8. O şey, hansını ki rəssamlar rəsm əsərində fiqurları azaltmaq üsulu ilə verirlər;
9. Təsviri incəsənətin sahələrindən biri;
10. Hər hansı bir ideyanın rəmzi kimi istifadə olunmuş əşya və təsvir.
11. söz, hansı ki yaratma, əlaqələndirmə deməkdir.

I fəsil – bilik boğçası

Nə bilirdim _____

Nə öyrəndim _____

Nə bilmək istəyirəm _____

II fəslin yekun dərsinin krossvordu

1. Fransız heykəltəraşı, Parisdə, hansının ki, emalatxanasında Yakob Nikoladze işləyirdi;

2. Gürcüstanda orta əsrlərin ən yüksək məbədi;

3. Çar, hansı ki XI əsrin əvvəlində indiki Alaverdi məbədinə tikdirmişdir;

4. İlia Çavçavadzenin qəbrinin heykəlinin müəllifi olan gürcü heykəltəraşı;

5. Dini xarakterli adət-ənənələrin birliyi;

6. Sifətdə əks olunan emosiya, sifətin ifadəsi;

7. Səthin xüsusiyyəti, onun işlənilmə xarakteri;

8. Çində yumru, əl tutulan yeri olan yelpik;

9. David Qarecilinin şagirdi;

10. Hər hansı bir şeyin eybəcərləşmiş, səhv əks olunması;

11. Heykəltəraşlıq portreti, hansında ki insanın yalnız başı və çiyinləri əks olunmuşdur.

12. elə həmin sakitləşdirici, rahatlıq verici.

II fəsil – bilik boğçası

Nə bilirdim _____

Nə öyrəndim _____

Nə bilmək istəyirəm _____

III fəslin yekun dərsinin krossvordu

1. Oxşar elementlərin təkrar olunması ilə şəkildə yaradılır...;

2. Yapon açılan yelpik;

3. İtaliyada şəhər; harada ki məşhur əyilmiş qüllə yerləşir;

4. Birgə toxunmuş, tikişsiz uzun geyim;

5. Yuxarıdan açılmış, geniş və əhatəli sahənin görünüşü;

6. Termin, hansı ki incəsənət əsərində əks olunan fəal hərəkət qeyd edilir;

7. Yaponiyada hərbi feodal təbəqənin nümayəndəsi;

8. Dini pərəstiş əşyası, hansının ki möcüzə yaratmaq gücü vardır;

9. Təyinat; vəzifə;

10. Gürcü rəssamı, hansı ki , gürcü kəndinin məişətini əks etdirir;

11. İtaliyada məbədin yanında yerləşən zəng qülləsi.

12. müxtəlif təsvirlərin (şəkilin, rəsm əsərinin, çap olunmuş mətnin yenidən çəkilməsi və çoxaldılması.

III fəsil – bilik boğçası

Nə bilirdim _____

Nə öyrəndim _____

Nə bilmək istəyirəm _____

IV fəslin yekun dərsinin krossvordu

1. Gürcüstanın lap qədim guşəsi;
2. Vətəne qayıtmağın mümkün olmadığı üzündən yaranmış kədər;
3. Hər hansı bir bədii əsərin özünəməxsus, yaradıcılıqla yerinə yetirilməsi;
4. Parisdə fəaliyyət göstərən gürcü rəssamı;
5. Ən qədim insan tərəfindən böyük daşlarla tikilmiş qəbir abidəsi;
6. Abxaziyada yer, harada ki, əsrlər boyu gürcü mədəniyyət ocağı var idi;
7. Gürcü heykəltəraşı;
8. Hərəkətsizlik;
9. Simanın ifadəsi, sifətdə əks olunan emosiya;
10. Xilaskar tərəfindən ayrılmış qurbanlığın rəmzi.
11. uydurma soyadı və ya ad, hansıları ki, bəzi yazıçılar jurnalistlər və yaxud başqaları daşıyırlar.

IV fəsil – bilik boğçası

Nə bilirdim _____

Nə öyrəndim _____

Nə bilmək istəyirəm _____

V fəslin yekun dərsinin krossvordu

1. Bir rəngin tünddən açığa doğru ardıcılıqla keçməsi;

2. Sulu boyaq, hansını ki sərbəstlik və şəffaflıq xarakterizə edilir;

3. Kiminsə xatirəsinə həsr olunmuş abidə;

4. Bir hadisə və ya əşya ilə baş vermiş təfəkkürün başqa hadisə ilə və ya əşya ilə əlaqəsi;

5. Xətt, hansı ki əlin bir toxunuşu ilə yaradılır;

6. Gil ilə işləmə və ondan qab istehsalı;

7. Məşhur gürcü heykəltəraşı;

8. Pasxa adasını kəşf edən;

9. Firon, hansının ki heykəli Abu Simbel məbədini bəzəyir;

10. Heykəltəraşlıq portreti, harada ki, insanın yalnız başı və çiyinləri təqdim olunur;

11. Təbii mağaralar;

12. Kölgə, hansı ki əşyadan bir tərəfi təmsil edir.

13. ağılıq edən sinfin təbəqəsi, şan-şöhrətli soyadları.

V fəsil – bilik boğçası

Nə bilirdim _____

Nə öyrəndim _____

Nə bilmək istəyirəm _____

Bu dərslinin satışı faktı aşkarlandığı təqdirdə, xahiş edirik, bizimlə qaynar-xətt nömrəsi ilə əlaqə saxlayasınız (+995 32) 2 200 200

Dərslük/seriya barədə əlavə məlumatı veb-səhifədən əldə edə bilərsiniz: <https://www.facebook.com/PublishingHouseklio>

ISBN 978-9941-415-25-8

„Şagirdlərin dərsliklərlə təmin edilməsi proqramı“
çərçivəsində maliyyələşdirilmişdir

